

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	11
Γενικά	11
Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ) για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα	13
Ενδεικτική τιμή	13
Τιμές κατωφλίου	13
Τιμές παρέμβασης	14
Ενισχύσεις για την ιδιωτική αποθεματοποίηση	14
Εισφορά κατά την εισαγωγή και Επιστροφή (επιδότηση) κατά την εξαγωγή	14
Νομισματικά Εξισωτικά Ποσά (ΝΕΠ).....	14
Καθεστώς ποσοστώσεων	15
Τι περιλαμβάνει η νέα ΚΟΑ για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα	17
Τιμές.....	17
Ενίσχυση για την ιδιωτική αποθεματοποίηση	18
Απ' ευθείας πληρωμές στους παραγωγούς	18
Ποσοστώσεις.....	19
Λοιπά μέτρα στην νέα ΚΟΑ για το γάλα & τα γαλακτοκομικά προϊόντα.....	23
Νομοθετικές ρυθμίσεις και Διατάξεις, Οδηγίες, Κανονισμοί	24
Επενδύσεις	26
Α. Κοινοτικούς Κανονισμούς και Προγράμματα	26
Β. Εθνικούς Νόμους και Προγράμματα.....	27
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΓΕΛΑΔΙΝΟΥ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	29
Γενικά	29
Ιστορική εξέλιξη του κλάδου (1961-σήμερα)	31
Πρόγραμμα γενετικής βελτίωσης γαλακτοπαραγωγών αγελάδων	33
Πρόγραμμα βελτίωσης της ποιότητας του γάλακτος (ΠΒΠΓ)	35
Εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου	37
Εξέλιξη εκμεταλλεύσεων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής	40
Εξέλιξη μέσων αποδόσεων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής	45
Εξέλιξη της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος	50
Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση	54
Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στον κόσμο	56
Εξέλιξη τιμών παραγωγού	61
Διαμόρφωση τιμής αγελαδινού γάλακτος.....	67
Εξωτερικό εμπόριο	69
Κατανάλωση γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων	75
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΠΑΡΑΓΩΓΟΥ ΑΓΕΛΑΔΟΤΡΟΦΙΑΣ	80

Γενικά	80
Μεθοδολογία.....	81
Πληροφοριακά στοιχεία για τις επιχειρήσεις	83
ΔΕΛΤΑ ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΕ	83
ΦΑΓΕ ΑΕ	84
ΜΕΒΓΑΛ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΕ	85
ΑΓΝΟ ΕΝΩΣΙΣ ΑΓΕΛΑΔΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	86
Κοινή προσφορά ΦΑΓΕ & ΔΕΛΤΑ για εξαγορά της ΑΓΝΟ	86
Η Ελληνική Γεωργία και οι νέες συνθήκες.....	88
Ανάλυση του ευρύτερου μακροπεριβάλλοντος (P.E.S.T. ANALYSIS)	95
Πολιτική/Νομική Διάσταση.....	96
Ευρωπαϊκή Πολιτική.....	96
Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης/Ένταξη νέων χωρών	97
Κοινοτική Οδηγία 94/71/Ε.Ε.	98
Κοινοτική Οδηγία 92/46/Ε.Ε.	99
Καν. (ΕΟΚ) 2078/92 και 1257/89	100
Εθνική Πολιτική.....	101
Θεσμικά Όργανα & Φορείς σχετικοί με το γάλα	102
Οικονομική Διάσταση.....	105
Η Ελλάδα στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)	105
Διεθνείς εμπορικές συμφωνίες-Παγκοσμιοποίηση	107
Εξαγορές-Συγχωνεύσεις.....	108
Κοινωνικοπολιτιστική επίδραση.....	110
Κοινωνική θέση αγελαδοτρόφων.....	110
Διατροφικές κρίσεις	111
Βιολογική κτηνοτροφία.....	113
Διαμάχη για το φρέσκο γάλα	116
Τεχνολογική διάσταση	118
Δυναμικότητα μονάδων επεξεργασίας γάλακτος.....	118
Υποδομή μονάδων επεξεργασίας γάλακτος σχετικά με τη συγκέντρωση και διαχείριση της πρώτης ύλης.....	118
Μεταφορά τεχνογνωσίας, εκπαίδευση και στήριξη στους παραγωγούς από τη Βιομηχανία Γάλακτος	118
Δημογραφική Διάσταση.....	120
Διαπραγματευτική δύναμη προμηθευτών.....	121
Αριθμός προμηθευτών	121
Μέγεθος και σημασία του αγοραστή	124
Υψηλός βαθμός διαφοροποίησης.....	125
Δυνατότητα υποκατάστασης των προϊόντων των προμηθευτών.....	126
Δυνατότητα κάθετης ολοκλήρωσης των προμηθευτών προς τα εμπρός	127
ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	128
Γενικά.....	128
Κυριότερα προβλήματα & αδυναμίες του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.....	128

Δυνατότητες & ευκαιρίες ανάπτυξης του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.....	135
Συγκριτικά πλεονεκτήματα του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.....	140
Συγκριτική ανάλυση ενοϊκών και δυσμενών επιδράσεων στον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας (SWOT ANALYSIS)	142
Οι προοπτικές της ελληνικής γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.....	143
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	147
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	157
ΣΧΗΜΑΤΑ & ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	157
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	158
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	159

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο κλάδος των γαλακτοκομικών προϊόντων κατατάσσεται ανάμεσα στους σημαντικότερους και πλέον δυναμικούς κλάδους της Βιομηχανίας Τροφίμων. Σήμερα, το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα καλύπτουν ένα σημαντικό ποσοστό των διατροφικών αναγκών των κατοίκων των αναπτυγμένων χωρών.

Η παραγωγή γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων αποτελεί την πρώτη αγροτική δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία εξακολουθεί να είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας γαλακτοκομικών προϊόντων στον κόσμο.

Στη χώρα μας, τα γαλακτοκομικά προϊόντα βρίσκονται στη δεύτερη θέση του κλάδου των τροφίμων, μετά το κρέας και τα αλλαντικά. Ο κλάδος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφενός λόγω της θέσης που κατέχει στον ευρύτερο κλάδο των τροφίμων και των σημαντικών οικονομικών μεγεθών που αντιπροσωπεύει και αφετέρου λόγω των εξελίξεων που παρατηρούνται στην εσωτερική του διάρθρωση. Στον κλάδο των γαλακτοκομικών, δραστηριοποιούνται μερικές από τις σημαντικότερες και μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις της χώρας.

Η σύνδεση της πρωτογενούς παραγωγής με τη Βιομηχανία, αποτέλεσε το κίνητρο για την πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης. Στη χώρα μας, παρά το ότι έχουν δημιουργηθεί μεγάλης δυναμικότητας μονάδες, με σύγχρονες εγκαταστάσεις και εξοπλισμό, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά προβλήματα ποιότητας και ανταγωνιστικότητας των προϊόντων. Κυρίως, τα προβλήματα αυτά οφείλονται στην πρωτογενή παραγωγή, γι' αυτό και τα τελευταία χρόνια η Βιομηχανία Γάλακτος φαίνεται να δραστηριοποιείται έντονα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης των παραγωγών, με σκοπό τη βελτίωση τόσο της ποιότητας όσο και του κόστους παραγωγής της πρώτης ύλης.

Η παρούσα μελέτη θα προσπαθήσει να αποτυπώσει τη διάρθρωση του κλάδου της ελληνικής γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας σήμερα, εξετάζοντας την εξέλιξή του τα τελευταία σαράντα χρόνια και αναλύοντας τους παράγοντες που συνετέλεσαν στη διαμόρφωση της σημερινής του δομής.

Η εργασία επίσης, θα μελετήσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος, θα αναλύσει την επίδραση του εξωτερικού περιβάλλοντος (πολιτικό, οικονομικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, δημογραφικό) στην ανάπτυξή του και θα διερευνήσει τη σχέση του με τη Βιομηχανία Γάλακτος, με σκοπό να παρουσιάσει τις διαφαινόμενες προοπτικές του και αν είναι εφικτό, να εντοπίσει τους παράγοντες εκείνους που θα καθορίσουν τη βιωσιμότητά του στο μέλλον.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα μελέτη γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστεί η εξέλιξη του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας τα τελευταία σαράντα χρόνια, να παρουσιαστούν οι παράγοντες που συνετέλεσαν στη διαμόρφωση της δομής του σήμερα, να διερευνηθεί η σχέση του με τη Βιομηχανία Γάλακτος και να προσδιοριστούν οι προοπτικές ανάπτυξής του στο μέλλον.

Αρχικά μελετήθηκε το θεσμικό πλαίσιο για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα και συγκεντρώθηκαν στοιχεία σχετικά με την ιστορική εξέλιξη του κλάδου. Κατόπιν, συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν στοιχεία που αφορούν στην εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου, στην εξέλιξη των μέσων αποδόσεων των ζώων, στην εξέλιξη των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων παραγωγής αγελαδινού γάλακτος και στην αγορά αγελαδινού γάλακτος (παραγωγή, τιμές παραγωγού, χρήση, κατανάλωση και εξωτερικό εμπόριο). Διαπιστώθηκε ότι το θεσμικό πλαίσιο, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί κυρίως μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η έλλειψη μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής, θέτει σημαντικά εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου με αποτέλεσμα αφενός τις σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες που αυτός παρουσιάζει σήμερα έναντι των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφετέρου τις αρνητικές συνέπειες στην εθνική οικονομία της χώρας.

Στη συνέχεια, με βάση τις απόψεις διευθυντικών στελεχών γαλακτοκομικών επιχειρήσεων και ειδικών επιστημόνων οργανισμών και φορέων σχετικών με το γάλα, εντοπίστηκαν τα κυριότερα προβλήματα του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, έγινε ανάλυση των επιπτώσεων των διαφόρων παραγόντων του εξωτερικού περιβάλλοντος στον κλάδο (PEST ANALYSIS), διερευνήθηκε η διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών αγελαδινού γάλακτος έναντι της Βιομηχανίας και έγινε συγκριτική ανάλυση των προβλημάτων και των προοπτικών του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας (SWOT ANALYSIS). Διαπιστώθηκε ότι η μεταβολή στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του κλάδου (μείωση του αριθμού των αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων, μείωση του αριθμού των εκτρεφόμενων ζώων, αύξηση της μέσης απόδοσης/ζώο και αύξηση του παραγόμενου αγελαδινού γάλακτος), οφείλεται κυρίως στις πρωτοβουλίες και την έντονη δραστηριοποίηση των μεγάλων γαλακτοβιομηχανιών. Τα στελέχη των επιχειρήσεων παρουσιάζονται αφοσιωμένα στον κλάδο και αισιόδοξα για τις προοπτικές του στο μέλλον. Παρόλα αυτά, από την ανάλυση SWOT προέκυψε ότι οι διαρθρωτικές αδυναμίες και οι απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος είναι πολύ περισσότερες από τα ισχυρά σημεία και τις ευκαιρίες που υπάρχουν για την ανάπτυξη του κλάδου στο μέλλον.

Τέλος, ακολούθησε συζήτηση σχετικά με τη βιωσιμότητα και τις προοπτικές του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας στο μέλλον. Διαπιστώθηκε ότι το σημαντικότερο εμπόδιο για την ανάπτυξη του κλάδου είναι η αδυναμία μακροχρόνιου σχεδιασμού, με στόχους αφενός την αύξηση της παραγόμενης πρώτης ύλης (οι ποσοστώςεις έχουν αναδειχθεί στο σημαντικότερο διαρθρωτικό πρόβλημα του κλάδου) και αφετέρου τη βελτίωση και διασφάλιση της ποιότητας του παραγόμενου γάλακτος.

ABSTRACT

The objective of the present study was twofold. First, to examine the changes in the cow milk sector in relation to the factors that have mostly contributed to the creation of its today structure. Second, to provide a conceptual framework and an empirical evidence by exploring the relationship between the cow milk production sector and the Greek Dairy Industry.

In the first part of this study, data about the institutional and legal frame as well as the evolution of the number of cows, number of farms, size of farms, milk yields, milk production, prices of producers, trends of consumption and external trade, were collected and analyzed. The findings indicate that, given the Common Agricultural Policy and the absence of National Policy and National Strategic Thinking, there are great obstacles for the development of the Greek Dairy Sector. As a result, the sector presents important structural weaknesses, with respect to the correspondent situation in other European Countries, with negative consequences on our National Economy.

In the second part, based primarily on the aspects of experts, we traced the most important problems the sector faces, we analyzed the effect of the different factors of external environment (PEST ANALYSIS), we explored the negotiatory power of the cow milk producers towards the Dairy Industry and finally, we performed a comparative analysis of the strengths, weaknesses, opportunities and threats for the cow dairy sector (SWOT ANALYSIS). It is shown that, despite the slight improvement of the structural characteristics of the sector and the significant commitment of the greek executives, the weaknesses and threats overcome the strengths and opportunities for growth in the future.

All the results, provided the contextual information for the discussion following on the perspectives for the development of the sector of cow milk production in the future.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κλάδος της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου η Βιομηχανία Γάλακτος αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες. Σε ενημερωτικό σημείωμα της Γενικής Διεύθυνσης Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφέρεται ότι η γαλακτοβιομηχανία αποτελεί την πρώτη αγροτική δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το έτος 1999, με ποσοστό 18% της συνολικής αξίας της αγροτικής παραγωγής της Κοινότητας. Παρά την πτώση στα μερίδια αγοράς, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας στον κόσμο (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000).

Η γαλακτοκομική παραγωγή στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει το 11,5% του Ακαθάριστου Εισοδήματος από τη συνολική αγροτική παραγωγή και το 37% της ζωικής παραγωγής. Η συνεισφορά των γαλακτοκομικών προϊόντων στη συνολική τιμή κατανάλωσης τροφίμων ξεπερνά το 18% (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999).

Ο κλάδος των γαλακτοκομικών προϊόντων κατατάσσεται ανάμεσα στους σημαντικότερους και πλέον δυναμικότερους κλάδους της Βιομηχανίας Τροφίμων. Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφενός λόγω των σημαντικών οικονομικών μεγεθών που αντιπροσωπεύει και της θέσης που κατέχει στον ευρύτερο κλάδο Τροφίμων & Ποτών, αφετέρου λόγω των εξελίξεων που παρατηρούνται στην εσωτερική του διάρθρωση (ICAP, 1997). Η έλευση του 21^{ου} αιώνα βρίσκει αναμφίβολα την ελληνική γαλακτοβιομηχανία σε μία ιδιαίτερα δυναμική θέση, καθώς έχει εξελιχθεί σε έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της εθνικής οικονομίας της χώρας. Στο συγκεκριμένο κλάδο δραστηριοποιούνται μερικές από τις μεγαλύτερες Βιομηχανίες της χώρας μας

Η σύνδεση της πρωτογενούς παραγωγής της χώρας μας με τη Βιομηχανία αποτέλεσε το αρχικό κίνητρο για την πραγματοποίηση αυτής της μελέτης. Ο πρωτογενής τομέας της Οικονομίας αποτελεί, ως «παραγωγός», τη βάση της ανάπτυξης της σημαντικότητας για τη χώρα μας Βιομηχανίας Τροφίμων. Η ανταγωνιστικότητα όμως των ελληνικών γεωργικών προϊόντων και ιδιαίτερα η ευρωπαϊκή και διεθνής ανταγωνιστικότητα, δεν μπορεί πλέον να προέλθει μόνο από τη μείωση του κόστους παραγωγής-αν και αυτό παραμένει ένας από τους στόχους της εθνικής αγροτικής πολιτικής που δεν έχει επιτευχθεί-, γιατί πλέον η ανταγωνιστικότητα δεν προσδιορίζεται μόνο από τις τιμές πώλησης των τελικών προϊόντων. Σημαντικός παράγοντας είναι τόσο η ποιότητα του πρωτογενούς προϊόντος όσο και η ποιότητα στο επίπεδο της τυποποίησης, της συσκευασίας, της διαφήμισης κ.α. (Φωτόπουλος κ.α., 1999).

Στη χώρα μας, παρά το γεγονός ότι έχουν δημιουργηθεί μεγάλης δυναμικότητας μονάδες, με σύγχρονο εξοπλισμό, υπάρχουν ακόμη σημαντικά προβλήματα ποιότητας. Κατά κύριο λόγο, αυτά τα προβλήματα οφείλονται στην πρωτογενή παραγωγή, γι' αυτό και τα τελευταία χρόνια η Βιομηχανία έχει στραφεί προς την κατεύθυνση ενίσχυσης των παραγωγών με σκοπό τη βελτίωση των παραγόμενων πρώτων υλών. Το φαινόμενο αυτό είναι γενικό για την ελληνική γεωργία και παρά το γεγονός ότι επισημαίνεται συχνά, δεν λαμβάνονται τα αναγκαία διαρθρωτικά μέτρα και δεν παρέχονται τα κατάλληλα κίνητρα-τεχνολογικά και οικονομικά-για να

μπορέσει η πρωτογενής παραγωγή να ανταποκριθεί στις ανάγκες της συνεχώς εξελισσόμενης μεταποιητικής βιομηχανίας, με συνέπεια την αύξηση της εισαγωγής πρώτων υλών υψηλότερης ποιότητας, σε βάρος της ελληνικής γεωργίας.

Για να μπορέσει ο αγροτικός τομέας να επιβιώσει στις νέες συνθήκες ιδιαίτερη σημασία έχει η προσαρμοστικότητα του στις ανάγκες της μεταποιητικής βιομηχανίας και η σύνδεσή του με τη μεταποίηση και την εμπορία. Τόσο η γεωργία όσο και η βιομηχανία, λοιπόν, δεν μπορούν παρά από κοινού να υπηρετήσουν ένα και μόνο στόχο: την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων.

Η επιλογή να διερευνηθεί η σχέση του κλάδου παραγωγής του αγελαδινού γάλακτος με τη μεταποιητική Βιομηχανία, έγινε για διάφορους λόγους. Κατ' αρχήν, το αγελαδινό γάλα αποτελεί ένα βασικό προϊόν για τη διατροφή του ανθρώπου. Το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα καλύπτουν ένα σημαντικό ποσοστό των διατροφικών αναγκών των κατοίκων των αναπτυγμένων χωρών, ενώ καταβάλλεται έντονη προσπάθεια να εισαχθεί στο διαιτολόγιο των κατοίκων και άλλων χωρών (Ανυφαντάκης, 1993). Ο κλάδος της αγελαδοτροφίας για την παραγωγή γάλακτος είναι σημαντικός εξαιτίας της μεγάλης βιολογικής αξίας των παραγόμενων προϊόντων του για τη διατροφή του ανθρώπου (με τη βοοτροφία μετατρέπονται φυτικά προϊόντα κατώτερης αξίας σε ζωοκομικά προϊόντα ανώτερης βιολογικής αξίας, γεγονός που δεικνύει τη μεγάλη οικονομική σημασία του κλάδου).

Επιπλέον, το γάλα και τα γαλακτοκομικά αποτέλεσαν για μεγάλο χρονικό διάστημα τα προϊόντα, που λόγω πλεονασμάτων, επιβάρυναν κατεξοχήν τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (ακολουθούμενα από τα δημητριακά) (Παπαγεωργίου & Σπαθής, 2000). Η γενετική βελτίωση των ζώων, με αποτέλεσμα την υψηλή απόδοση σε γάλα, σε συνδυασμό με τη μεγάλη παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών στις βόρειες χώρες, είχαν ως συνέπεια να δημιουργηθούν πλεονάσματα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και το γάλα να αποτελεί προϊόν υπό έλεγχο.

Το αγελαδινό γάλα αποτελεί τη βασική πρώτη ύλη για μερικές από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες επιχειρήσεις στη χώρα. Μία από τις ιδιαιτερότητες της Βιομηχανίας Γάλακτος είναι επιπλέον ότι θεωρείται μία κάθετη δομή, που περιλαμβάνει την προμήθεια της πρώτης ύλης, το στάδιο της μεταποίησης και τη ζήτηση/διάθεση των τελικών προϊόντων (Bouamra & Requillart, 2000). Ειδικότερα, η ανάπτυξη του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας στη χώρα μας, οφείλεται κυρίως στις πρωτοβουλίες και την έντονη δραστηριοποίηση των μεγάλων γαλακτοβιομηχανιών, οι οποίες προσδιορίζουν με την πολιτική τους σε σημαντικό βαθμό και τις προοπτικές του στο μέλλον. Οι μεταβολές στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενούς τομέα παραγωγής αγελαδινού γάλακτος, κυρίως κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, συνδέονται άμεσα με τις εξελίξεις στη μεταποίηση του αγελαδινού γάλακτος (Βασιλοπούλου, 1999).

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον εστιάζεται στο ότι ενώ η εγχώρια Βιομηχανία Γάλακτος έχει αναβαθμιστεί σημαντικά και η κατανάλωση φρέσκου γάλακτος παρουσιάζει αυξητική τάση, το θεσμικό πλαίσιο όπως αυτό έχει διαμορφωθεί κυρίως μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ως συνέπεια της ανυπαρξίας αποτελεσματικής εθνικής στρατηγικής και πολιτικής, θέτει σημαντικούς περιορισμούς στην παραγωγή αγελαδινού γάλακτος, με σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην εθνική οικονομία της χώρας μας (πρόστιμα, αρνητικό εμπορικό

ισοζύγιο κ.α.). Παρά το ότι το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα έχουν σημαντική θέση στο σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών για είδη διατροφής (σύμφωνα με Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών περιόδου Νοεμβρίου 1998-Οκτωβρίου 1999, που πραγματοποιήθηκε από την ΕΣΥΕ σε 6.258 νοικοκυριά σε ολόκληρη τη χώρα, οι δαπάνες για γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά αντιστοιχούν στο 18,2% της μέσης μηνιαίας καταναλωτικής δαπάνης για είδη διατροφής), ωστόσο η μέση κατά κεφαλήν κατανάλωση φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων στη χώρα μας είναι 7,2κιλά και υπολείπεται του Κοινοτικού μέσου όρου που είναι 19,4 κιλά (CNIEL/Eurostat, 1999). Ο κυριότερος λόγος εντοπίζεται στην ελλειμματική σχέση μεταξύ πρωτογενούς παραγωγής και ζήτησης για πρώτη ύλη από τη Βιομηχανία Γάλακτος. Γενικότερα, το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα ανήκουν στην κατηγορία εκείνη των προϊόντων που χαρακτηρίζονται ως ελλειμματικά για τη χώρα, δηλαδή η εγχώρια παραγωγή τους δεν επαρκεί για την κάλυψη της εγχώριας ζήτησης.

Αξιόλογη, επίσης, είναι η συμβολή του κλάδου στη διαμόρφωση του εισοδήματος και στην απασχόληση 13.867 περίπου γεωργοκτηνοτροφικών οικογενειών, σύμφωνα με στοιχεία του Ελληνικού Οργανισμού Γάλακτος (ΕΛΟΓ), για την εμπορική περίοδο 1999-2000, που εκτρέφουν αγελάδες.

Όλοι οι παραπάνω λόγοι, αφενός δικαιολογούν την επιλογή μας για διερεύνηση των προβλημάτων και προοπτικών του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας και αφετέρου συνηγορούν στη λήψη μέτρων στήριξης και ανάπτυξης του κλάδου, με στόχο την εξασφάλιση της αυτάρκειας σε γάλα.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, αναλύονται στοιχεία που αφορούν την εξέλιξη του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας (ζωικό κεφάλαιο, μέσες αποδόσεις, εκμεταλλεύσεις αγελάδων γαλακτοπαραγωγής και μέγεθος αυτών, παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στην Ελλάδα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στον κόσμο, χρήση γάλακτος, εισαγωγές και εξαγωγές, εξέλιξη τιμών παραγωγού και καταναλωτικές τάσεις) αλλά και το θεσμικό πλαίσιο και τις επιπτώσεις αυτού, προ και μετά της ένταξης της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα στοιχεία (στατιστικά και μη) που χρησιμοποιήθηκαν, συγκεντρώθηκαν από τον Ελληνικό Οργανισμό Γάλακτος (ΕΛΟΓ), την Εθνική Επιτροπή Γάλακτος (ΕΕΓ), το Υπουργείο Γεωργίας, την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ), την Αγροτική Τράπεζα (ΑΤΕ), την Eurostat, την ICAP, το Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ) και το Ινστιτούτο Αγροτικών Ερευνών (ΙΑΓΕ).

Στο δεύτερο μέρος, αφενός μέσω της ανασκόπησης του τύπου και της αρθρογραφίας και αφετέρου με τη μέθοδο των ανοικτών συνεντεύξεων, καταγράφονται οι απόψεις στελεχών τόσο της Βιομηχανίας Γάλακτος όσο και οργανισμών/φορέων που ασχολούνται με το γάλα. Για να εξετάσει κανείς τη βιωσιμότητα ενός κλάδου καθώς και τις δυνατότητες ανάπτυξής του στο μέλλον, είναι σημαντικό καταρχήν να προσδιορίσει τα προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει. Οι απόψεις των στελεχών της Βιομηχανίας Γάλακτος αποτελούν από μόνες τους σημαντική πηγή πληροφοριών, δίνοντας πρωτογενή στοιχεία για το πώς η ίδια η Βιομηχανία προσδιορίζει τις προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου και ποια η πολιτική της στο θέμα της πρώτης ύλης.

Τέλος, η ανάλυση των απόψεων ειδικών επιστημόνων από φορείς που ασχολούνται με το γάλα αλλά και σύγχρονων αγελαδοτρόφων, βοηθούν τελικά στο να εξαχθούν όσο το δυνατό πιο αντικειμενικά συμπεράσματα για τη σημερινή δομή αλλά και τις προοπτικές του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.

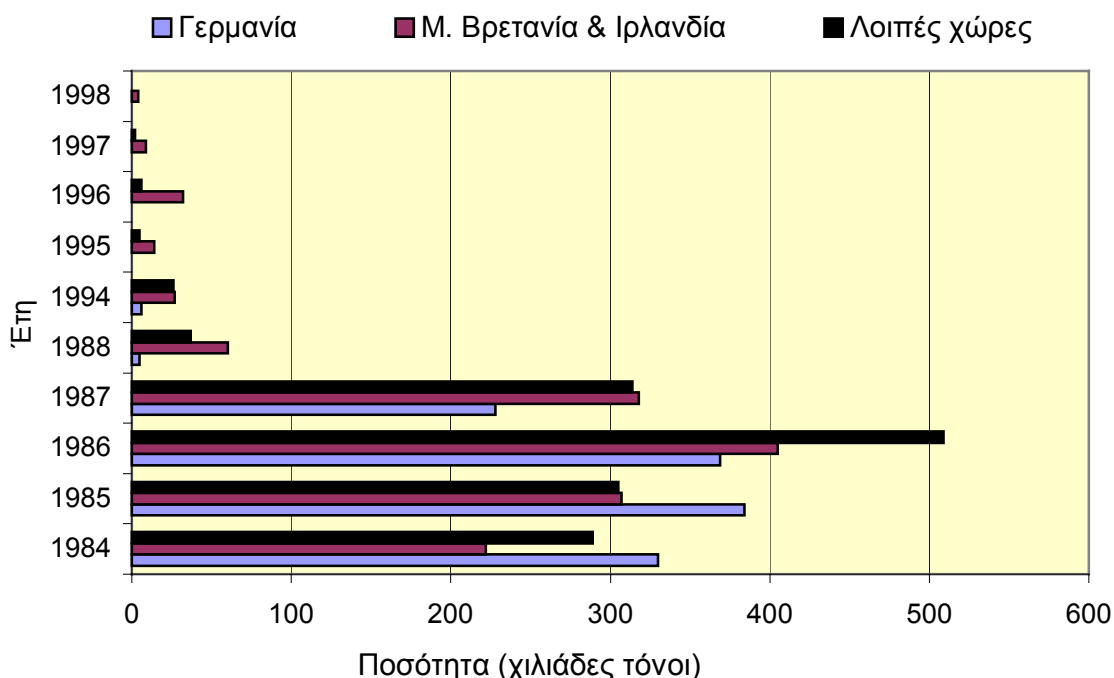
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Γενικά

Στα πλαίσια της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, η οποία θεσπίστηκε με το βασικό Κανονισμό 804/68, ελήφθη μία σειρά μέτρων για τον έλεγχο και τη σταθεροποίηση της αγοράς των γαλακτοκομικών προϊόντων, σε όλο το φάσμα παραγωγής και εμπορίας, από την πρώτη ύλη έως το μεταποιημένο προϊόν. Το 1977 καθιερώθηκε η αρχή της συνυπευθυνότητας και το 1984, το καθεστώς των ποσοτώσεων. Η αγροτική πολιτική στον τομέα του γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται κυρίως στη στήριξη των τιμών.

Το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα αποτέλεσαν τα προϊόντα, που λόγω των διαρθρωτικών πλεονασμάτων, που είχαν δημιουργηθεί, επιβάρυναν για πολύ καιρό τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (Παπαγεωργίου & Σπαθής, 2000).

Τα πλεονάσματα βουτύρου διογκώθηκαν υπέρμετρα, όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα 1 (Πίνακας 1 Παραρτήματος), μεταξύ των ετών 1984 και 1987. Από το έτος 1988 και μετά, η ποσότητα των αποθεμάτων βουτύρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει μειωθεί σημαντικά, φτάνοντας από τους 102.000τόνους το 1988 στους 4χιλιάδες τόνους το 1998. Οι χώρες που κατεξοχήν συνέβαλλαν στη δημιουργία αποθεμάτων βουτύρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι η Γερμανία, η Μ. Βρετανία και η Ιρλανδία. Η χώρα μας ουδέποτε συνέβαλλε στη δημιουργία των αποκαλούμενων «βουνών βουτύρου» στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

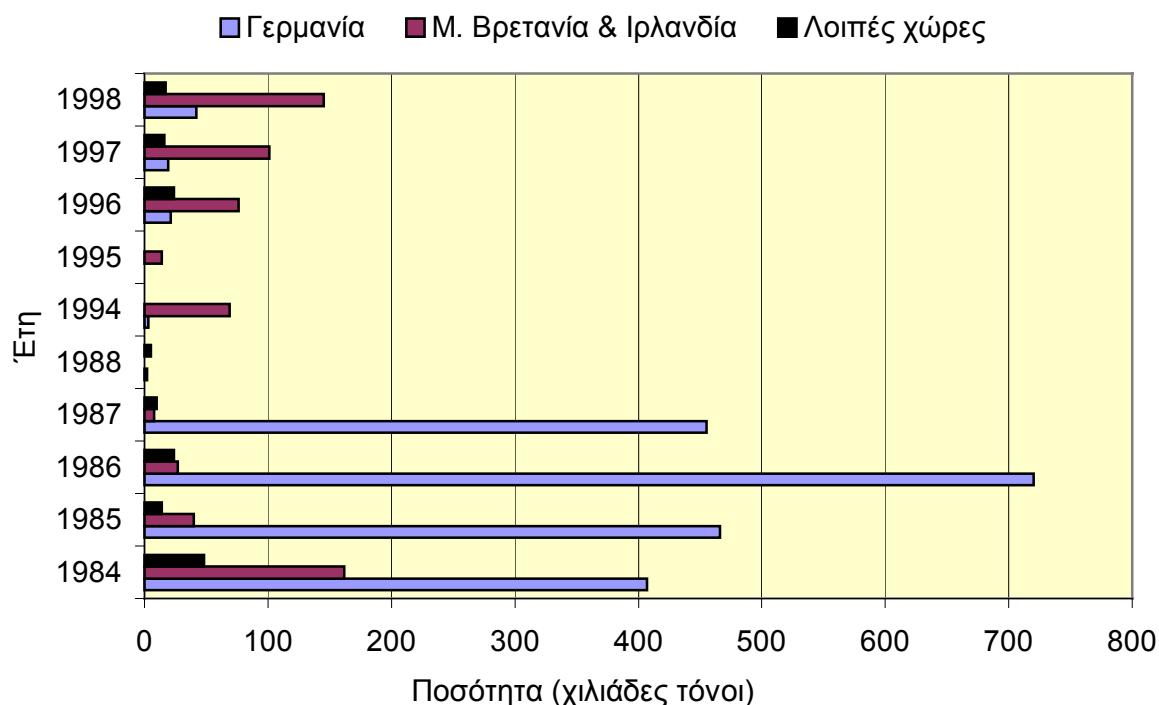

Διάγραμμα 1. Αποθέματα βουτύρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Πηγή: CNIEL 1989, 1999

Τα πλεονάσματα σκόνης γάλακτος παρουσίασαν μία σημαντική μείωση μεταξύ των ετών 1984 και 1988, φτάνοντας από τους 617χιλιάδες τόνους στους 7χιλιάδες τόνους αντίστοιχα. Παρόλα αυτά, η μείωση ήταν προσωρινή και ακολούθησε μία σημαντική αύξηση, φτάνοντας στους 72χιλιάδες τόνους το έτος 1994. Από το Διάγραμμα 2 (Πίνακας 2 Παραρτήματος), προκύπτει ότι η αύξηση της πλεονασματικής ποσότητας σκόνης γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σταθερή από το 1995 και μετά, φτάνοντας το 1998 σε πλεόνασμα ύψους 204χιλιάδων τόνων.

Οι χώρες που συνέβαλλαν στη δημιουργία των διαρθρωτικών πλεονασμάτων σκόνης γάλακτος είναι επίσης η Γερμανία, η Μ. Βρετανία και η Ιρλανδία. Τονίζεται, ότι η χώρα μας δεν έχει ποτέ συμβάλει στη δημιουργία των αποθεμάτων σκόνης γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Διάγραμμα 2. Αποθέματα σκόνης γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Πηγή: CNIEL 1989, 1999

Η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), το 1992, δεν προκαλεί σοβαρές αλλαγές σε ότι ίσχυε για το γάλα (Baltas, 1997), αν και περιορίζει σε γενικές γραμμές τη συνολική ποσόστωση.

Το καθεστώς της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (ΚΟΑ) για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα, αναθεωρήθηκε το 1999, στα πλαίσια της Αντζέντα (Πρόγραμμα Δράσης) 2000 (Παπαγεωργίου & Σπαθής, 2000). Το νέο καθεστώς εισάγει τις απευθείας πληρωμές στους παραγωγούς, ως αντιστάθμισμα στις περικοπές των τιμών. Επίσης, το καθεστώς των ποσοστάσεων εξακολουθεί να ισχύει έως το

2008, με μία όμως επανεξέταση που έχει προγραμματιστεί για το 2003. Η μικρή αύξηση της ποσόστωσης για τη χώρα μας, αναμένεται να έχει θετική επίδραση στην παραγωγή γάλακτος, αν λάβει κανείς υπόψη του και την περικοπή κόστους διατροφής που αναμένεται λόγω της μείωσης της τιμής των δημητριακών (Baltas, 1997). Η ελληνική παραγωγή αγελαδινού γάλακτος, αντιστοιχεί σε λιγότερο από 1% του συνόλου της γαλακτοπαραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πίνακας 3 Παραρτήματος).

Ο «Γύρος της Ουρουγουάης», που ξεκίνησε το 1986 και ολοκληρώθηκε το 1994, στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας Δασμών & Εμπορίου (General Agreement of Tariffs and Trade-GATT), έχει επιβάλλει περικοπές στις επιδοτήσεις των εξαγωγών, που επηρεάζουν αρκετά τις εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε γαλακτοκομικά προϊόντα. Οι περιορισμοί πιθανόν να γίνουν ακόμη μεγαλύτεροι μετά από τον επόμενο Γύρο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ ή World Trade Organisation-WTO). Ως συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αντιμετωπίσει μεγαλύτερες εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων και μείωση των επιδοτήσεων των εξαγωγών, που αναπόφευκτα θα οδηγήσουν σε περικοπές των τιμών.

Είναι πιθανό η Αγροτική Πολιτική σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, να εξελιχθεί σύντομα και για το λόγο αυτό χρειάζεται άμεση θεώρηση των αποτελεσμάτων των διαφόρων πολιτικών στον τομέα του γάλακτος (Bouamra et al, 2000).

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στην Κοινή Οργάνωση Αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα και στις νομοθετικές ρυθμίσεις και τους κανονισμούς που ισχύουν στον κλάδο.

Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ) για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα

Το σχετικά πολύπλοκο σύστημα τιμών, ενισχύσεων, παρεμβάσεων και ποσοστώσεων συνοψίζεται στα εξής:

Ενδεικτική τιμή

Πρόκειται για την τιμή που επιδιώκεται να εξασφαλισθεί για το σύνολο γάλακτος που πωλείται από τους παραγωγούς κατά τη διάρκεια της γαλακτοπαραγωγικής περιόδου και σύμφωνα με τη δυνατότητα κατανάλωσης που προσφέρεται στην αγορά της Κοινότητας και στις εξωτερικές αγορές. Καθορίζεται για το αγελαδινό γάλα περιεκτικότητας σε λιπαρές ουσίες 3,7%, παραδοτέο στα γαλακτοκομεία. Καθορίζονται επίσης ενδεικτικές τιμές αντίστοιχα για πρόβειο και αίγιο γάλα μόνο για την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία. Οι τιμές αυτές είναι οι μέσες τιμές κόστους παραγωγής των 15 χωρών μελών.

Τιμές κατωφλίου

Καθορίζονται για τα “προϊόντα οδηγούς”¹ της ομάδας τυροκομικών και με τέτοιο τρόπο ώστε λαμβανομένης υπόψη της αναγκαίας προστασίας της Βιομηχανίας

¹ Για κάθε ομάδα προϊόντος προσδιορίζονται κάποιο ή κάποια προϊόντα οδηγοί, ενώ τα άλλα προϊόντα της ομάδας ονομάζονται εξομειούμενα προϊόντα.

μεταποίησης της Κοινότητας, οι τιμές των εισαγόμενων γαλακτοκομικών προϊόντων να βρίσκονται σε επίπεδο αντίστοιχο της ενδεικτικής τιμής του γάλακτος. Με τις τιμές κατωφλίου, εξασφαλίζεται η αρχή της Κοινοτικής Προτίμησης και επιπλέον, σε περίπτωση υπερακοντισμού των τιμών, εξαιτίας της ανεπάρκειας προσφοράς κοινοτικών προϊόντων, οι ανάγκες καλύπτονται με εισαγωγές σε τιμές πλησίον της λογικής τιμής για τον καταναλωτή (Παπαγεωργίου & Σπαθής, 2000).

Τιμές παρέμβασης

Καθορίζονται για ορισμένους τύπους τυριών που δικαιούνται κάποια ονομασία καταγωγής και συγκεκριμένα για τα ιταλικά τυριά Grana padano και Parmigiano Reggiano. Τιμή παρέμβασης καθορίζεται μόνο για αυτά τα τυριά. Οι τιμές καθορίζονται σε τέτοια επίπεδα ώστε οι γαλακτοπαραγωγοί που είναι εγκατεστημένοι στις περιοχές της Κοινότητας, όπου παράγονται οι παραπάνω τύποι τυριών, να έχουν διαρκή εξασφάλιση όσον αφορά την τιμή γάλακτος στην παραγωγή, ίδια με εκείνη η οποία παρέχεται με τα μέτρα παρέμβασης για το αποκορυφωμένο γάλα και το βούτυρο. Ο οργανισμός παρέμβασης αγοράζει στην τιμή παρέμβασης υπό τέτοιους όρους ώστε να μην απειλείται η ισορροπία της αγοράς και να εξασφαλίζεται η ισότητα παρέμβασης στα προϊόντα προς πώληση καθώς και η ίση μεταχείριση των αγοραστών.

Ενισχύσεις για την ιδιωτική αποθεματοποίηση

Χορηγούνται για τις ποσότητες που δεν μπορούν να διατεθούν κατά τη διάρκεια μιας γαλακτοκομικής περιόδου σε κανονικές συνθήκες και ισχύει για τα τυριά Grana Padano, Parmigiano Reggiano, emmental, Pecorino Romano και για τα ελληνικά τυριά κεφαλοτύρι και κασέρι.

Εισφορά κατά την εισαγωγή και Επιστροφή (επιδότηση) κατά την εξαγωγή

Ισχύουν κατά τις συναλλαγές με μη Κοινοτικές χώρες και τα επίπεδα των τιμών αυτών διαφέρουν ανάλογα με τον τύπο τυριού και τη χώρα προορισμού ή προέλευσης.

Νομισματικά Εξισωτικά Ποσά (NEΠ)

Επιβάλλονται στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Για τη χώρα μας ήταν αρνητικά, λειτουργούσαν δηλαδή ως εισφορά κατά την εξαγωγή και επιδότηση κατά την εισαγωγή. Τα NEΠ δηλαδή επιβάρυναν το εξαγωγικό μας εμπόριο, με αρνητική επίπτωση στις τιμές, εφόσον επιβάλλονταν για την κάλυψη της ολίστησης ή υποτίμησης της δραχμής (Παπάς, 1988).

Τα ελληνικά τυριά από πρόβειο γάλα δεν επιβαρύνονταν με NEΠ, γεγονός το οποίο είχε ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι ο μεγαλύτερος όγκος των εξαγωγών μας αφορά τυριά από αιγοπρόβειο γάλα. Η εφαρμογή NEΠ καταργήθηκε το 1990 μετά από μια περίοδο συνεχούς μείωσης.

Καθεστώς ποσοτώσεων

Το σύστημα των ποσοτώσεων θεσπίστηκε στις 31 Μαρτίου 1984, λόγω της συνεχώς αυξανόμενης γαλακτοπαραγωγής των βορείων χωρών, η οποία οδήγησε στη δημιουργία πλεονασμάτων στην Κοινότητα.

Ποσόστωση είναι το ποσοτικό δικαίωμα που έχει ένας αγελαδοτρόφος για να εμπορευτεί το γάλα που παράγει η μονάδα του σε ένα γαλακτοκομικό έτος, δηλαδή από την 1^η Απριλίου κάθε ημερολογιακού έτους έως την 31^η Μαρτίου του επόμενου.

Το καθεστώς των ποσοτώσεων εφαρμόστηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να μειώσει τα πλεονάσματα του γάλακτος και των προϊόντων του, που τότε είχαν συσσωρευτεί. Ταυτόχρονα όμως, βάσει του συστήματος αυτού η Κοινότητα εγγυάται την τιμή του γάλακτος στους παραγωγούς εφόσον οι συνολικές ποσότητες αγελαδινού γάλακτος που παραδίδονται στους αγοραστές σε κάθε κράτος-μέλος είναι εντός συγκεκριμένων ορίων. Η συνολική εγγυημένη ποσότητα που καθορίζεται για κάθε κράτος μέλος αναφέρεται αφενός στην ανώτατη ποσότητα που μπορεί να παραδοθεί από τους παραγωγούς συνολικά σε γαλακτοκομεία και άλλες μονάδες παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων (δηλαδή το εμπορεύσιμο γάλα) και αφετέρου στις ποσότητες γάλακτος που δύναται να πουλήσει ο παραγωγός απευθείας «πόρτα σε πόρτα». Οι εγγυημένες ποσότητες αποτελούν σημείο αναφοράς. Για να αποθαρρυνθεί η επιπλέον παραγωγή εφαρμόζεται συμπληρωματική εισφορά σε παραδόσεις οι οποίες υπερβαίνουν τις ποσότητες αναφοράς.

Η συνολική εγγυημένη ποσότητα που ορίστηκε για την περίοδο 1984/1985 για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αντιστοιχεί στις συνολικές ποσότητες αγελαδινού γάλακτος που παραδόθηκαν στα γαλακτοκομεία και σε άλλες εκμεταλλεύσεις επεξεργασίας ή μεταποίησης γάλακτος το 1981, συν 1%. Η κατανομή στα κράτη-μέλη ορίστηκε ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής τους στις συνολικές παραδόσεις της Κοινότητας το 1981, με εξαίρεση την Ιρλανδία και την Ιταλία για τις οποίες καθορίστηκε με βάση παραδόσεις τους το 1983.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να τονισθεί η μοναδικότητα της χώρας μας να κατοχυρώσει ποσόστωση αγελαδινού γάλακτος πολύ μικρότερη αυτής που πραγματικά απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών μας, μη λαμβάνοντας υπόψη τις εισαγωγές σε γαλακτοπροϊόντα. Αντίθετα, χώρες όπως η Πορτογαλία, κατάφεραν να εξασφαλίσουν ποσόστωση σημαντικά μεγαλύτερη, δηλώνοντας αρχικά μεγαλύτερες παραδόσεις γάλακτος.

Η εφαρμογή του συστήματος των ποσοτώσεων στην Ελλάδα άρχισε ουσιαστικά (σε επίπεδο παραγωγού) το έτος 1993, με την (κατ' επιταγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης,) ίδρυση του Ελληνικού Οργανισμού Γάλακτος (ΕΛΟΓ).

Στην Ελλάδα αρχικά δόθηκαν 625000τόνοι ως Εθνική Ποσόστωση Παραδόσεων και 4528τόνοι ως Εθνική Ποσόστωση Απευθείας Πωλήσεων. Η Εθνική Ποσόστωση μοιράστηκε στους Έλληνες παραγωγούς από το Υπουργείο Γεωργίας, σύμφωνα με τις παραδόσεις τους στα γαλακτοκομικά έτη 91/92 και 92/93. Σε όσους όμως βρίσκονταν εκείνη την περίοδο στο στάδιο δημιουργίας αγελαδοτροφικής εκμετάλλευσης ή υπαγωγής σε κάποιο πρόγραμμα για την ίδρυση τέτοιας μονάδας ή ακόμη σε φάση εξυγίανσης, η ποσόστωση δόθηκε σύμφωνα με τον αριθμό των ζώων της εκμετάλλευσης (3200κιλά/αγελάδα).

Η εξέλιξη των εγγυημένων ποσοτήτων γάλακτος για τη χώρα μας, από το γαλακτοκομικό έτος 1984-1985 έως και το 1992-1993, δίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1. Εξέλιξη Εγγυημένων Ποσοτήτων Γάλακτος (1984-1993)

Γαλακτοκομική Περίοδος	Εγγυημένη Ποσότητα (χιλιάδες τόνοι)	Γαλακτοκομική Περίοδος	Εγγυημένη Ποσότητα (χιλιάδες τόνοι)
84-85	472,00	93-94	625,68
85-86	467,00	94-95	625,68
86-87	537,00	95-96	626,06
87-88	504,78	96-97	629,82
88-89	491,35	97-98	629,82
89-90	536,72	98-99	629,82
90-91	536,72	99-00	629,82
91-92	525,98	00-01	674,62
92-93	525,98	01-02	699,82

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας-Διεύθυνση Ζωικής Παραγωγής

Ο ΕΛΟΓ κατανέμει την εθνική μας υπέρβαση σε όλους τους παραγωγούς που ξεπέρασαν το δικαίωμα της ποσόστωσής τους αναλογικά με το μέγεθος της υπέρβασης που έκανε ο καθένας. Το ύψος του προστίμου εξαρτάται: (α) από το πόσο ξεπεράστηκε η εθνική μας ποσόστωση και (β) τι ποσοστό της ποσόστωσης που κατέχουν οι παραγωγοί μένει αχρησιμοποίητο (όσο λιγότερη ποσόστωση μένει αχρησιμοποίητη από τους παραγωγούς τόσο μεγαλύτερο είναι το πρόστιμο).

Σε περίπτωση υπέρβασης της ποσόστωσής τους, ο παραγωγός πληρώνουν πρόστιμο, μόνον εάν στο τέλος του γαλακτοκομικού έτους οι συνολικές παραδόσεις των ελλήνων παραγωγών ξεπερνούν την εθνική μας ποσόστωση. Τότε, ο ΕΛΟΓ κοινοποιεί τον κατάλογο των υπόχρεων παραγωγών στις βιομηχανίες/βιοτεχνίες, που είναι υπεύθυνες για την είσπραξη των αντίστοιχων προστίμων. Στη συνέχεια, η βιομηχανία/βιοτεχνία ενημερώνει τον υπόχρεο παραγωγό. Το πρόστιμο πληρώνεται πάντα στη βιομηχανία που παρέδωσε ο παραγωγός το γάλα για τελευταία φορά, μέσα στο γαλακτοκομικό έτος που έγινε η υπέρβαση. Μάλιστα, η βιομηχανία έχει το δικαίωμα, κατ' επιταγή της κοινοτικής νομοθεσίας, να παρακρατά όχι μόνο ένα μέρος αλλά ακόμη και ολόκληρη την αξία του γάλακτος από τους παραγωγούς που έχουν υπέρβαση, για να πληρώσουν στο τέλος της χρονιάς το πρόστιμο που θα τους ζητηθεί.

Τέλος, έχει δημιουργηθεί μία τράπεζα ποσόστωσης, η οποία τροφοδοτείται από την ποσόστωση των παραγωγών, η οποία τους αφαιρείται και αφορά: τη συνολική ποσόστωση, όταν δεν παραδώσουν καθόλου γάλα για μια γαλακτοκομική χρονιά ή το αχρησιμοποίητο μέρος, όταν οι παραδόσεις είναι μικρότερες του 70% της ποσόστωσης. Η τράπεζα ποσόστωσης καλείται «**Εθνικό Απόθεμα**». Το Εθνικό Απόθεμα κατανέμεται κάθε χρόνο σε παλαιούς ή νέους παραγωγούς σύμφωνα με τα κριτήρια, τα οποία ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας.

Σε ενημερωτικό σημείωμα της Γενικής Διεύθυνσης Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρεται ότι «...από το 1984 οι ποσοτώσεις γάλακτος βοήθησαν στη ρύθμιση της γαλακτοκομικής παραγωγής, ενώ διασφαλίζουν ότι η παραγωγή γίνεται εντός των ορίων της Κοινότητας».

Τι περιλαμβάνει η νέα ΚΟΑ για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα

Η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη σύσκεψη του Βερολίνου στις 24 & 25 Μαρτίου 1999 και έθεσε τη βάση για τη στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το γύρο συνομιλιών στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) στις αρχές του 2000.

Η αναθεώρηση της ΚΟΑ θα ισχύσει από τη γαλακτοκομική περίοδο 2005-2006. Το ισχύον σύστημα ποσόστωσης θα παραταθεί από τον Απρίλιο του 2000 μέχρι το Μάρτιο του 2008. Η αναθεώρηση του συστήματος των ποσοτώσεων θα εξετασθεί το 2003, με την προοπτική να καταργηθεί τελείως μετά το 2006. Οι αλλαγές που παρουσιάζονται για να διασφαλίσουν τη σταθερότητα του κλάδου και την ανταγωνιστικότητά του, ουσιαστικά περιλαμβάνουν μία σταδιακή μείωση των θεσμικών τιμών από το 2005 και μετά, που εν μέρει αντικαθίστανται από τις απ' ευθείας πληρωμές προς τους παραγωγούς.

Το σύστημα τιμών, ενισχύσεων, παρεμβάσεων και ποσοτώσεων διαμορφώνεται ως εξής:

Τιμές

Οι τιμές παρέμβασης για το βούτυρο και την αποβουτυρωμένη σκόνη γάλακτος θα μειωθούν κατά 15% σε τρία διαδοχικά στάδια από τη γαλακτοκομική περίοδο 2005-2006, με στόχο να ενισχυθεί η κατανάλωση στην εσωτερική αγορά και να καταστήσουν τα γαλακτοκομικά προϊόντα της Κοινότητας περισσότερο ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές.

Για το γάλα (3,7% λιπαρά), οι τιμές στήριξης θα συνεχίσουν να βασίζονται σε μία ενδεικτική (βασική) τιμή. Το νέο καθεστώς καθορίζει τις ενδεικτικές τιμές και τις τιμές παρέμβασης ως ακολούθως:

Πίνακας 2. Ενδεικτική τιμή και Τιμή Παρέμβασης² (ευρώ/100κιλά)

Γαλακτοκομικό έτος	2000/2005	2005/2006	2006/2007	2007/....
Βούτυρο: τιμή παρέμβασης	328,2	311,79	295,38	278,97
Σκόνη αποβουτυρωμένου γάλακτος: τιμή παρέμβασης	205,52	195,24	184,97	174,69
Γάλα (ενδεικτική τιμή)	30,98	29,23	27,47	25,72

Πηγή: Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000

² Οι τιμές μπορεί να διαφοροποιηθούν από το Συβούλιο των Υπουργών Γεωργίας. Οι τιμές ορίζονται ασχέτως εάν επί πλέον πρόστιμα επιβάλλονται από το σύστημα ποσοτώσεων.

Το νέο καθεστώς για το γάλα εξακολουθεί να προβλέπει μηχανισμό παρέμβασης στην αγορά βουτύρου και αποβουτυρωμένης σκόνης γάλακτος με στόχο τη σταθεροποίηση των τιμών αγοράς και την προστασία του εισοδήματος των κτηνοτρόφων. Όταν οι τιμές αγοράς του βουτύρου βρίσκονται σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη σε επίπεδο κατώτερο του 92% της τιμής παρέμβασης για μια αντιπροσωπευτική περίοδο, λειτουργεί μηχανισμός παρέμβασης μέσω διαδικασίας διαγωνισμού, με τιμή καθοριζόμενη από την Επιτροπή, η οποία δεν πρέπει να είναι κατώτερη από το 90% της τιμής παρέμβασης. Στην παρέμβαση μπορεί επίσης να οδηγείται σκόνη αποκορυφωμένου γάλακτος κατά τους μήνες Μάρτιο μέχρι και Αύγουστο, αλλά μέχρι του ορίου των 109.000τόνων.

Ενίσχυση για την ιδιωτική αποθεματοποίηση

Δίνεται για συγκεκριμένα γαλακτοκομικά προϊόντα, όπου παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα στην ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά, τα οποία μπορεί να αμβλυνθούν με την εποχιακή αποθήκευση. Τα προϊόντα αυτά είναι το βούτυρο, η κρέμα που προέρχεται απ' ευθείας και αποκλειστικά από γάλα, η σκόνη αποβουτυρωμένου γάλακτος αγελάδας εντός της κοινότητας και τα τυριά Grana padano, Parmigiano, Reggiano, Provolone, τα τυριά ωρίμανσης και τα τυριά αιγοπρόβειου γάλακτος. Η ενίσχυση ιδιωτικής αποθεματοποίησης καθορίζεται βάσει των δαπανών αποθεματοποίησης αλλά αν κατά την έξοδο από τα αποθέματα η αγορά έχει εξελιχθεί κατά δυσμενή και απρόβλεπτο τρόπο, το ποσό της ενίσχυσης μπορεί να αυξάνεται.

Απ' ευθείας πληρωμές στους παραγωγούς

Θα επιδοτούνται από την Κοινότητα από την περίοδο διάθεσης 2005-2006. Οι απευθείας πληρωμές (πριμοδότηση) χορηγούνται στους παραγωγούς για τη αντιστάθμιση της μείωσης των εισοδημάτων τους, που προκαλείται από τη μείωση των τιμών (ενδεικτικής και παρέμβασης). Διακρίνονται σε σταθερή πληρωμή (επιδότηση γάλακτος) και πρόσθετες επιδοτήσεις.

Πίνακας 3. Απ' ευθείας πληρωμές στους παραγωγούς (ευρώ/τόνο)

Περίοδος (ημερολογιακό έτος ³)	Επιδότηση γάλακτος ⁴	Σύνολο μέγιστης επιδότησης και συμπληρωματικές επιδοτήσεις ⁴
2005	5,75	13,9
2006	11,49	27,8
2007/...	17,24	41,7

Πηγή: Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000

³ Η πριμοδότηση δίνεται στους παραγωγούς από τις 16 Οκτωβρίου κάθε χρόνου μέχρι τις 30 Ιουνίου του επομένου.

⁴ Ανά τόνο ατομικής ποσότητας, δηλαδή της ποσότητας γάλακτος που είναι διαθέσιμη στην γαιοκτησία στις 31 Μαρτίου κάθε χρόνου.

Οι πρόσθετες πληρωμές, αποτελούν συμπληρωματική επιδότηση, που μπορεί να χορηγείται από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε ως συμπλήρωμα στην επιδότηση γάλακτος ανά τόνο, είτε ως τοπικές πληρωμές ανά εκτάριο μόνιμου βοσκοτόπου. Οι πρόσθετες πληρωμές για τη χώρα μας δεν μπορούν να υπερβαίνουν το εκριθέν σύνολο μέγιστης και συμπληρωματικής επιδότησης που δίνεται στον Πίνακα 3.

Τα ανώτατα ποσά των επιπρόσθετων πληρωμών ανά κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (δίνονται στον Πίνακα που ακολουθεί), υπολογίζονται με βάση το ποσοστό συμμετοχής του στο σύνολο της κοινοτικής παραγωγής.

Πίνακας 4. Επιπρόσθετες πληρωμές εθνικού φακέλου (εκατ. ευρώ)

Χώρα	Ημερολογιακό Έτος		
	2005	2006	2007 & μετά
Βέλγιο	86	17,1	25,7
Δανία	11,5	23,0	34,5
Γερμανία	72,0	144,0	216,0
Ελλάδα	1,6	3,3	4,9
Ισπανία	14,4	28,7	43,1
Γαλλία	62,6	125,3	187,9
Ιρλανδία	13,6	27,1	40,7
Ιταλία	25,7	51,3	77,0
Λουξεμβούργο	0,7	1,4	2,1
Ολλανδία	28,6	57,2	85,8
Αυστρία	7,1	14,2	21,3
Πορτογαλία	4,8	9,7	14,5
Φινλανδία	6,2	12,4	18,6
Σουηδία	8,5	17,1	25,6
Μεγ. Βρετανία	37,7	75,4	113,1
ΣΥΝΟΛΟ	303,6	607,2	902,6

Πηγή: Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000

Όσον αφορά τις τοπικές πληρωμές, που θα εκχωρούνται ανά εκτάριο μόνιμου βοσκοτόπου, ανέρχονται σε 350ευρώ μέγιστο από το 2005 και μετά και με την προϋπόθεση ότι η περιοχή δεν μπορεί να περιλαμβάνεται σε μια συγκεκριμένη χρονιά σε δύο διαφορετικά επενδυτικά σχέδια.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός, ότι οι πρόσθετες αυτές πληρωμές θα γίνονται με βάση κάποια αντικειμενικά κριτήρια, μεταξύ των οποίων αναφέρονται και οι παραγωγικές εγκαταστάσεις αλλά και οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτές, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη για άμεσο εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας.

Ποσοτώσεις

Ολοκληρώθηκε το πλαίσιο εθνικών μέτρων που αφορούν το σχήμα για την ποσόστωση του γάλακτος στην Ελλάδα και την εφαρμογή του Κανονισμού ΕΟΚ3950/92, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό ΕΚ1256/99. Το σύνολο των

μέτρων στοχεύει στην ενίσχυση των ενεργών παραγωγών και των νέων αγροτών, ξεκαθαρίζοντας τυχόν ασάφειες, παραλείπει και κενά του ισχύοντος πλαισίου.

Το καθεστώς συμπληρωματικής εισφοράς παρατείνεται μέχρι 21/3/2008 με επανεξέταση το 2003. Στα πλαίσια της αναθεώρησης της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα (1999) και της Ατζέντα 2000 αποφασίσθηκε η σταδιακή μείωση των τιμών και η αύξηση της ποσόστωσης κατά 1,5% για τα περισσότερα κράτη-μέλη, ή κατά ακόλουθα ποσά (σε χιλιάδες τόνους) στα εξής κράτη-μέλη: Ελλάδα-70, Ισπανία-550, Ιρλανδία-150, Ιταλία-600 & Ην Βασίλειο (Β. Ιρλανδία)-19,7. Οι Κανονισμοί διαχείρισης των ποσοστώσεων έχουν προσαρμοστεί έτσι ώστε να διασφαλίζουν ότι η επιδότηση δίνεται στους πιο αποτελεσματικούς γαλακτοπαραγωγούς και τους νεοφερμένους, εφόσον εξασφαλίσουν τη σχετική άδεια.

Όμως παρά την εφαρμογή του καθεστώτος των ποσοτώσεων και την επιβολή αυστηρών προστίμων σε περίπτωση παραγωγής μεγαλύτερης της εγγυημένης ποσότητας, τα τελευταία χρόνια υπάρχει πάντα αισθητή απόκλιση ανάμεσα στην προσφορά και στη ζήτηση.

Η απόκλιση αυτή υφίσταται, σύμφωνα με την Επιτροπή Διαχείρισης Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γιατί το σύστημα των ποσοτώσεων έχει καταστρατηγηθεί και έχει χάσει πλέον την αποτελεσματικότητά του (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000). Παρατηρείται δηλαδή συνεχώς υπέρβαση των ποσοτώσεων, γεγονός το οποίο συμβαίνει και στην Ελλάδα.

Η εθνική ποσόστωση, παραγωγή και υπέρβαση της ποσόστωσης αγελαδινού γάλακτος για τη χώρα μας, σύμφωνα με στοιχεία του Ελληνικού Οργανισμού Γάλακτος, δίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 4 Παραρτήματος):

Πίνακας 5. Εθνική ποσόστωση και παραγωγή γάλακτος

Εμπορική Περίοδος	Ποσόστωση (τόνοι)	Παραγωγή (τόνοι)	Υπέρβαση Ποσόστωσης (τόνοι)	Ποσοστό Υπέρβασης επί Ποσόστωσης %
93-94	625685	618749	-6936	0,0
94-95	625685	641226	15541	2,5
95-96	626061	633481	7420	1,2
96-97	629817	584453	-45364	0,0
97-98	629817	635000	5183	0,8
98-99	629817	654000	24183	3,8
99-00	629817	668000	37241	5,9
00-01	674617	-	-	-
01-02	699817	-	-	-

Πηγή: ΕΛΟΓ

Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό, ότι οι ποσοτώσεις αναφέρονται μόνο στο αγελαδινό γάλα και όχι στο αιγοπρόβειο που ενδιαφέρει πιο πολύ την ελληνική τυροκομία. Ωστόσο οι αυξανόμενες ανάγκες της ελληνικής γαλακτοβιομηχανίας, με τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και η επέκταση των δραστηριοτήτων της,

δημιουργούν πρόβλημα εξεύρεσης πρώτης ύλης, καθώς η δεδομένη ποσόστωση για την Ελλάδα είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Η κοινοτική ποσόστωση για την Ελλάδα για τη γαλακτοκομική περίοδο 99/00 ήταν 629.817τόνοι και αντιστοιχεί μόλις στο 0,5% των ποσοτήτων που κατανέμει σε όλες τις χώρες-μέλη της η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τυχόν υπέρβαση μάλιστα των συνολικών εγγυημένων ποσοτήτων που καθορίστηκαν για κάθε κράτος μέλος, συνεπάγεται την εφαρμογή της συμπληρωματικής εισφοράς. Συγκεκριμένα, σε περίπτωση υπέρβασης της ποσόστωσης, το πρόστιμο που επιβάλλεται ανέρχεται σε 115% της ενδεικτικής τιμής (Παπαγεωργίου & Σπαθής, 2000).

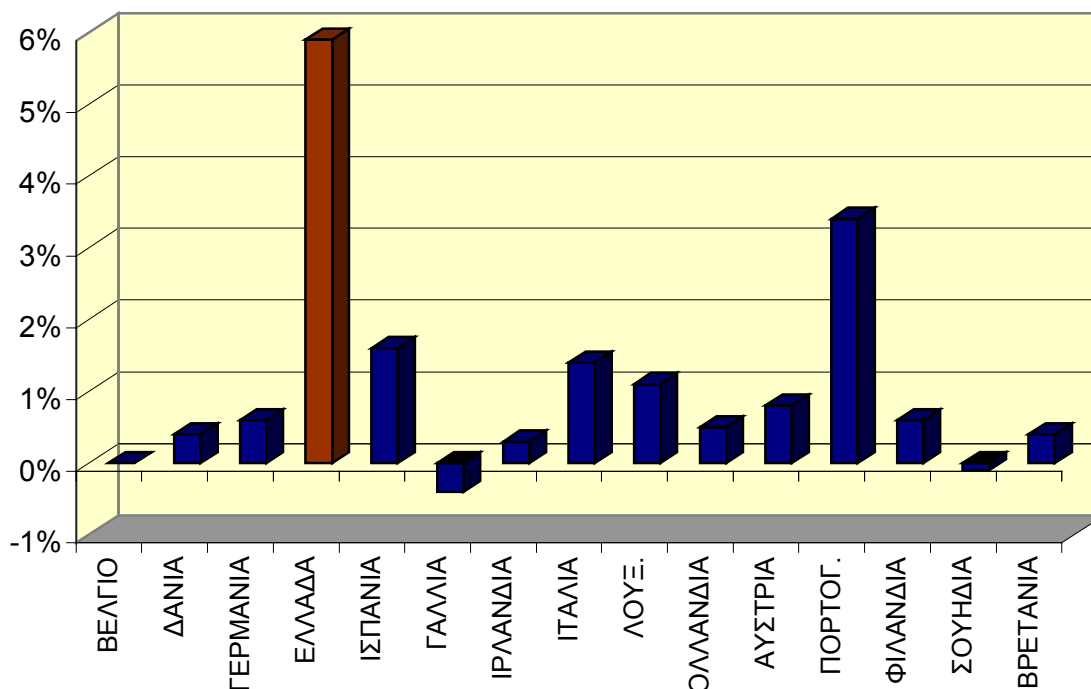
Για την εμπορική περίοδο 1999-2000, η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλε πρόστιμο στη χώρα μας ύψους 4,4δισ. δραχμών, λόγω υπέρβασης της εθνικής ποσόστωσης. Το ακριβές ποσό που καταλόγισε η Επιτροπή Διαχείρισης Γάλακτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελλάδα ανέρχεται σε 4.437δισ. δραχμές. Αυτό το ποσό θα καταβάλλουν στην Κοινότητα οι Έλληνες γαλακτοπαραγωγοί εξαιτίας της υπέρβασης της μέγιστης εγγυημένης ποσότητας κατά 37.421τόνους. Το πρόστιμο αυτό θα καταβληθεί για μία ακόμα χρονιά λόγω της συνυπευθυνότητας και αντιστοιχεί σε 55δραχμές ανά κιλό γάλακτος (πέρυσι το πρόστιμο αναλογούσε σε 33δραχμές ανά κιλό). Η Ελλάδα λοιπόν καλείται να πληρώσει υψηλότατα πρόστιμα για τα αποθέματα βουτύρου και σκόνης γάλακτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη δημιουργία των οποίων η ίδια ποτέ δεν συνεισέφερε (Πίνακες 1 & 2 Παραρτήματος). Το προηγούμενο γαλακτοκομικό έτος 1998-1999, το πρόστιμο για τη χώρα μας ανήλθε σε 2,8δισ.δρχ. περίπου. Μετά την κατανομή της νέας ποσόστωσης εκτιμάται ότι το πρόβλημα της υπέρβασης και συνεπώς των προστίμων θα περιοριστεί, δεν πρόκειται όμως να λυθεί. Στον Πίνακα που ακολουθεί δίνονται οι ποσοστώσεις ανά κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πίνακας 5 Παραρτήματος):

Πίνακας 6. Ποσοστώσεις γάλακτος ανά κράτος-μέλος (1999-2000) (σε τόνους)

Κράτος	Παραδόσεις	Απ' ευθείας πωλήσεις	Σύνολο
Βέλγιο	3140696	169735	3310431
Δανία	4454640	708	4455348
Γερμανία	27767036	97780	27864816
Ελλάδα	629817	696	630513
Ισπανία	5457564	109386	5566950
Γαλλία	23793932	441866	24237798
Ιρλανδία	5236575	9189	5245764
Ιταλία	9698399	231661	9930060
Λουξεμβούργο	268098	951	269049
Ολλανδία	10991900	82792	11074692
Αυστρία	2543979	205422	2749401
Πορτογαλία	1835461	37000	1872461
Φινλανδία	2394528	10000	2404528
Σουηδία	3300000	3000	3303000
Μεγ. Βρετανία	14373969	216078	14590047
Σύνολο	115886594	1616264	117502858

Πηγή: Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000

Στο Διάγραμμα 3 δίνεται η υπέρβαση της ποσόστωσης αγελαδινού γάλακτος για το γαλακτοκομικό έτος 1999-2000 στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πίνακας 6 Παραρτήματος). Η Επιτροπή Διαχείρισης Γάλακτος, πράγματι επέβαλε εκτός της Ελλάδος πρόστιμα και σε άλλες 11 χώρες-μέλη. Το πιο υψηλό πρόστιμο επιβλήθηκε στη Γερμανία και ανέρχεται σε 20,9δισ. δραχμές. Ακολουθούν η Ιταλία με 16,59δισ. δραχμές, η Ισπανία με 10,59δισ. δραχμές, η Πορτογαλία με 7,69δισ. δραχμές, η Μεγάλη Βρετανία με 7,49δισ. δραχμές και η Ολλανδία με 6,89δισ. δραχμές. Μικρότερα πρόστιμα από αυτό της Ελλάδας επιβλήθηκαν στην Αυστρία (2,29δισ. δραχμές), την Ιρλανδία (2δισ. δραχμές), τη Δανία (1,99δισ. δραχμές), τη Φινλανδία (1,759δισ. δραχμές) και το Λουξεμβούργο (337εκατ. δραχμές). Δεν επιβλήθηκαν πρόστιμα σε τρεις χώρες: το Βέλγιο, τη Σουηδία και τη Γαλλία

Διάγραμμα 3. Ποσοστό υπέρβασης επί της ποσόστωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (99/00)

Πηγή: ΕΛΟΓ

Τέλος, η αναποτελεσματικότητα του συστήματος ποσοστώσεων δεν οφείλεται μόνο στην ανισορροπία μεταξύ προσφορά και ζήτησης, που υπάρχει στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οφείλεται και στις μη ευνοϊκές συνθήκες που επικρατούν στη διεθνή αγορά. Και αυτό γιατί η μείωση των παραδόσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αντισταθμίζεται από την ανάπτυξη της παραγωγής στις άλλες χώρες και ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, Ν. Ζηλανδία (η οποία σήμερα εξάγει και σκόνη από αίγιο γάλα) και Αυστραλία κ.α., όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 7 του Παραρτήματος, στον οποίο παρουσιάζονται οι ποσότητες αγελαδινού γάλακτος που παραδίδονται στις γαλακτοκομικές επιχειρήσεις ανά χώρα στον κόσμο.

Το παγκόσμιο εμπόριο επιβάλλει σήμερα την ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων, με αποτέλεσμα από τις αναφερόμενες χώρες να γίνονται εξαγωγές με χαμηλές τιμές, δεδομένης της αυξημένης παραγωγικότητας και οργάνωσής τους.

Λοιπά μέτρα στην νέα ΚΟΑ για το γάλα & τα γαλακτοκομικά προϊόντα

Επειδή το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα εξακολουθούν να παρουσιάζουν διαρθρωτικά πλεονάσματα, μια σειρά από επιπλέον μέτρα που αποβλέπουν στην εξομάλυνση της αγοράς είναι τα εξής (Παπαγεωργίου & Σπαθής, 2000):

- Παρέχονται ενισχύσεις στο αποκορυφωμένο γάλα και στο αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη, που χρησιμοποιούνται για τη διατροφή των ζώων
- Χορηγείται ενίσχυση για το αποκορυφωμένο γάλα που μεταποιείται σε καζείνη και καζεϊνικά άλατα.
- Όταν έχουν δημιουργηθεί ή ενδέχεται να δημιουργηθούν πλεονάσματα βουτύρου, συμπυκνωμένου βουτύρου ή κρέμας, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει τη χορήγηση ενίσχυσης για τη διάθεσή τους σε μειωμένη τιμή σε μη κερδοσκοπικά ιδρύματα και οργανισμούς, στις ένοπλες δυνάμεις, σε παραγωγούς ειδών ζαχαροπλαστικής και παγωτών ή άλλων τροφίμων και για άμεση κατανάλωση συμπυκνωμένου βουτύρου
- Παρέχεται ενίσχυση για τη χορήγηση τους μαθητές, εντός των σχολικών ιδρυμάτων, ορισμένων μεταποιημένων γαλακτοκομικών προϊόντων. Τα κράτη-μέλη μπορούν να παρέχουν, ως συμπλήρωμα της κοινοτικής ενίσχυσης, εθνικές ενισχύσεις για τα χορηγούμενα προϊόντα. Στην περίπτωση του πλήρους γάλακτος, η κοινοτική ενίσχυση είναι ίση με το 95% της ενδεικτικής τιμής του γάλακτος. Η ποσότητα προϊόντων για την οποία χορηγείται κοινοτική ενίσχυση ανά μαθητή και ανά ημέρα ανέρχεται σε 0,25 λίτρα ισοδύναμου γάλακτος.
- Στις εισαγωγές από τρίτες χώρες και εντός των ορίων της συμφωνίας του γύρου της Ουρουγουάης, μπορεί να επιβάλλεται πρόσθετος εισαγωγικός δασμός (εισφορά εισαγωγής) επιπλέον του προβλεπόμενου από το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο, με σκοπό να αποτραπούν ή να εξαιρεθούν οι επιζήμιες επιπτώσεις στην κοινοτική αγορά. Στις εξαγωγές, πάλι εντός του πλαισίου των κανόνων της συμφωνίας του γύρου της Ουρουγουάης, μπορούν να χορηγούνται επιστροφές κατά την εξαγωγή (επιδότησεις εξαγωγής) και να διαφοροποιούνται ανάλογα με τον προορισμό.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί από τον Κανονισμό για τα γαλακτοκομικά προϊόντα (Καν. 1255/99) παρέχεται η δυνατότητα σε ένα κράτος-μέλος να εισπράττει από τους γαλακτοπαραγωγούς, με βάση τις ποσότητες γάλακτος ή ισοδυνάμου γάλακτος που διατίθεται στο εμπόριο, μια εισφορά προώθησης, με σκοπό τη χρηματοδότηση μέτρων προώθησης της κατανάλωσης και βελτίωσης της ποιότητας.

Νομοθετικές ρυθμίσεις και Διατάξεις, Οδηγίες, Κανονισμοί

Η νομική αναφορά για την αναθεώρηση της ΚΟΑ είναι ο Κανονισμός ΕΕ1255/1999. Η σχετική αναφορά για το σχήμα ποσόστωσης γάλακτος γίνεται στον Κανονισμό ΕΕ1256/1999, που τροποποίησε τον Κανονισμό ΕΕ3950/92.

Όσον αφορά τους υγειονομικούς κανόνες που διέπουν την παραγωγή και εμπορία γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, ισχύει το Προεδρικό Διάταγμα 56 της 26.02.1995 (ΦΕΚ 45/27.02.1995) σε συμμόρφωση προς τις Κοινοτικές Οδηγίες 92/46/ΕΟΚ της 16.06.1997 και 92/47/ΕΟΚ της 16.06.1992.

Ειδικότερα στο Άρθρο 3 του Π.Δ. καθορίζονται οι προδιαγραφές παραγωγής. Επίσης, το Π.Δ. καθορίζει και τεχνικά θέματα για την παραλαβή γάλακτος στις εγκαταστάσεις επεξεργασίας ή και μεταποίησης, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων που αφορούν στην υγείας των ζώων, στην υγιεινή του αρμέγματος, στις προδιαγραφές κατά τη συλλογή στην εκμετάλλευση παραγωγής ή και στην παραλαβή στην εγκατάσταση επεξεργασίας. Τέλος, καθορίζει τις αρμοδιότητες και τους όρους διενέργειας ελέγχων και επιτήρησης της παραγωγής που είναι ευθύνη του Υπουργείου Γεωργίας.

Η αυστηρή εφαρμογή της οδηγίας 92/46/Ε.Ε, είναι πιθανό να αλλάξει τα δεδομένα της αγοράς, εφόσον θέτει κανόνες και προδιαγραφές που εκτείνονται από την πρωτογενή παραγωγή έως και τη διανομή των προϊόντων. Μόνο τα προϊόντα που θα ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές της εν λόγω οδηγίας θα είναι σε θέση να φέρουν το σήμα ποιότητας και να συμμετέχουν στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Στόχος είναι να εξυγιανθεί ο κλάδος σε όλα τα επίπεδα (από την παραγωγή έως την κατανάλωση) και να διασφαλιστεί πλήρως η υγεία του καταναλωτή.

Όσον αφορά την πρωτογενή παραγωγή, η Οδηγία 92/46/Ε.Ε αναφέρεται:

- Στις απαιτήσεις που σχετίζονται με την εκτροφή και υγιεινή των ζώων από τα οποία προέρχεται το γάλα.
- Στην υγιεινή της εκμετάλλευσης και στις προδιαγραφές για τη συλλογή του γάλακτος και τη μεταφορά του από την εκμετάλλευση παραγωγής στο κέντρο συλλογής/τυποποίησης/επεξεργασίας.
- Στους όρους υγιεινής του προσωπικού που ασχολείται με τη διαχείριση και επεξεργασία του γάλακτος.
- Στις προδιαγραφές (μικροβιολογικό φορτίο) που πρέπει να τηρεί το γάλα κατά τη συλλογή του ή την παραλαβή του από τη μονάδα επεξεργασίας και τους ελέγχους που πρέπει να γίνονται.

Η οδηγία 92/47/ΕΟΚ καθορίζει τους όρους χορήγησης προσωρινών παρεκκλίσεων από τους ειδικούς κοινοτικούς υγειονομικούς κανόνες για την παραγωγή και εμπορία γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Οι παρεκκλίσεις χορηγούνται στις εγκαταστάσεις μόνο εφόσον έχει υποβληθεί σχετική αίτηση, η οποία συνοδεύεται από πρόγραμμα και χρονοδιάγραμμα εργασιών όπου προσδιορίζονται η προθεσμία εντός της οποίας η εγκατάσταση θα μπορεί να ανταποκριθεί πλήρως στις απαιτήσεις υγιεινής.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, από 1^η Ιουλίου 1995 με βάση την Οδηγία 94/71/ΕΟΚ της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1994, δεν είναι υποχρεωτική πλέον η αναγραφή της ημερομηνίας παραγωγής στη συσκευασία. Ο κάθε μεταποιητής είναι ελεύθερος να καθορίζει ο ίδιος για το γάλα το χρόνο συντήρησής του. Η Οδηγία 94/71/ΕΟΚ δεν ισχύει σε εθνικό επίπεδο. Η απόφαση αυτή του Υπουργείου Γεωργίας έχει ως σκοπό την προστασία της πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής γάλακτος από τις εισαγωγές. Στο μέλλον όμως, δεν αποκλείεται η τροποποίηση της Οδηγίας.

Με το Προεδρικό Διάταγμα 113 της 9.06.1999 (ΦΕΚ 115/09.06.1999) (στο οποίο η χρονική διάρκεια παραμονής του γάλακτος στα ψυγεία καθορίζεται στις 4 ημέρες από την ημερομηνία παραγωγής), καταργήθηκε το προγενέστερο Π.Δ. 104/88 και αποσαφηνίζονται οι ορισμοί Παστεριωμένου Γάλακτος και Γάλακτος Υψηλής Παστερίωσης καθώς και οι συνθήκες συντήρησης των προϊόντων αυτών. Πλέον, η ένδειξη φρέσκο αναγράφεται στη συσκευασία μόνο παστεριωμένου γάλακτος (έκθεση στους 71,7°C για 15δευτερόλεπτα ή ισοδύναμο συνδυασμό και ψύξη σε θερμοκρασία μικρότερη των 6°C), το οποίο μπορεί να συντηρηθεί με ευθύνη του παρασκευαστή μέχρι 5 ημέρες συμπεριλαμβανομένης και της ημερομηνίας παστερίωσης.

Η υπ' αριθμόν 2362 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 92/11.02.1994), αναφέρεται στην οργανωτική διάρθρωση και λειτουργία των Υπηρεσιών του ΕΛΟΓ. Συγκεκριμένα, αναφέρονται αναλυτικά οι αρμοδιότητες των μονάδων της Κεντρικής Υπηρεσίας αλλά και των Περιφερειακών Υπηρεσιών.

Στην Υπουργική Απόφαση 338952 (ΦΕΚ 15.03.2001), η οποία αποτελεί τροποποίηση της Υπ. Απόφασης 387867 (ΦΕΚ 1985/08.11.1999), αναφέρεται η παραχώρηση κατά χρήση στον ΕΛΟΓ των Εργαστηρίων Ελέγχου Ποιότητας Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων του Υπ. Γεωργίας. Επιπλέον, στο Παράρτημα περιγράφονται οι αναλύσεις και εξετάσεις που θα πραγματοποιούνται, ορίζοντας τις μεθόδους αναφοράς και τη συχνότητα πραγματοποίησής τους.

Τέλος, ισχύει ο Νόμος 2332 (ΦΕΚ 181/31.08.1995), περί της Κατάρτισης Μητρώου Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων. Μεταξύ άλλων, στο Άρθρο 3 & Παράγραφο 10, ορίζονται ως Εθνικά Εργαστήρια Αναφοράς για την ανάλυση του Γάλακτος και των Γαλακτοκομικών Προϊόντων, τα εξής:

- Εργαστήριο Γαλακτοκομίας του Τμήματος Επιστήμης & Τεχνολογίας Τροφίμων του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Εργαστήριο Τεχνολογίας Γάλακτος του Τμήματος Γεωπονίας της Γεωτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Αθηνών
- Ινστιτούτο Γάλακτος Ιωαννίνων.

Επενδύσεις

Κατά τη δεκαετία 1974-1983, παρατηρήθηκε μείωση της βραχυπρόθεσμης αλλά και μακροπρόθεσμης δανειοδότησης της αγελαδοτροφίας, εξαιτίας κυρίως της αντίστοιχης μείωσης στο ενδιαφέρον των διαφόρων φορέων να επενδύσουν στον κλάδο της αγελαδοτροφίας (ιδρύοντας νέες μονάδες), γιατί τα οικονομικά αποτελέσματα του κλάδου ήταν πενιχρά (Ντελής κ.α., 1988).

Απαραίτητη προϋπόθεση για τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας, ώστε να ανταποκρίνονται στις αυστηρές προδιαγραφές που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι οι επενδύσεις στον κλάδο. Συνέπεια τούτου είναι η στροφή της πρωτογενούς παραγωγής προς οργανωμένη συνεργασία με τις μεγάλες μονάδες επεξεργασίας για λόγους τόσο οικονομικούς όσο και τεχνικούς. Επισημαίνεται, ότι η εφαρμογή της Κοινοτικής Οδηγίας 94/173^Ε.Ε. της 22.03.1994, απαγορεύει την πραγματοποίηση επενδύσεων που θα έχουν ως αποτέλεσμα την υπέρβαση των ατομικών εγγυημένων ποσοτήτων αναφοράς.

Τα επενδυτικά σχέδια επιδοτήθηκαν ή μπορούν να επιδοτηθούν από:

A. Κοινοτικούς Κανονισμούς και Προγράμματα

Κοινοτικός Κανονισμός 866/90, στα πλαίσια του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, τον οποίο διαχειρίζεται το Υπουργείο Γεωργίας. Μεταξύ των δράσεων, ειδικότερα στην πρωτογενή παραγωγή γάλακτος αναφέρεται η δημιουργία νέων μονάδων συγκέντρωσης και πρόψυξης γάλακτος. Οι μονάδες αυτές εξασφαλίζουν την ομαλή τροφοδότηση των μονάδων επεξεργασίας γάλακτος και θεωρούνται απαραίτητες στη χώρα μας, δεδομένου ότι η παραγωγή γάλακτος δεν είναι συγκεντρωμένη γεωγραφικά (ICAP, 1997 & 1999) και οι κλιματολογικές συνθήκες δεν επιτρέπουν τη μεταφορά γάλακτος χωρίς ψύξη. Για την περίοδο 1994-1999, ο κανονισμός αυτός προέβλεπε επενδύσεις ύψους 30δισ δρχ. για όλες τις δράσεις. Το ύψος της κοινοτικής επιδότησης μπορεί να φτάσει έως και το 50% της επένδυσης ενώ η εθνική συμμετοχή είναι σταθερή (10%).

Δεν υπάρχει διαχωρισμός των διαθέσιμων στοιχείων από το Υπουργείο Γεωργίας, από τα οποία να μπορεί να προκύψει το ύψος του προϋπολογισμού που αφορά σε δημιουργία μονάδων συγκέντρωσης και πρόψυξης γάλακτος. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι μέχρι το 1994 και στα πλαίσια του Α' Κ.Π.Σ. υλοποιήθηκαν συνολικά 44 επενδυτικά σχέδια στον τομέα του γάλακτος. Το συνολικό τους κόστος ανήλθε στα 31,5δισ δρχ., εκ των οποίων η επιχορήγηση του FEOGA κυμάνθηκε από 24-40% (ανάλογα το έργο) και η εθνική συμμετοχή από 5% έως 10% (ICAP, 1999). Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Υπουργείου Γεωργίας, μόλις το 3% του προϋπολογισμού αφορούσε σε επενδύσεις για σταθμούς πρόψυξης και δίκτυα διανομής. Επιπλέον, από το Υπουργείο Γεωργίας εκτιμάται ότι προβλέφθηκε η ίδρυση 655 μόλις νέων μονάδων συγκέντρωσης και πρόψυξης γάλακτος, οι οποίες αναφέρονται κυρίως σε αιγοπρόβειο γάλα γιατί οι ανάγκες σε σταθμούς συγκέντρωσης του αγελαδινού γάλακτος είχαν σχεδόν καλυφθεί!

Κοινοτικός Κανονισμός 951/97. Αποτελεί συνέχεια του 866/90 στα πλαίσια του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Μέχρι το τέλος του 1997 είχαν ενταχθεί 76

επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού 32.949εκ. δρχ. και στους δύο Κανονισμούς.

Κοινοτικό Πρόγραμμα INTERREG I, που αφορά την κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων για 5 Εργαστήρια Ελέγχου της ποιότητας του γάλακτος στην Αλεξανδρούπολη, Δράμα, Πρέβεζα, Λέσβο και Ρέθυμνο. Ο προϋπολογισμός για την επένδυση ανέρχεται σε 700εκ. δρχ.

Κοινοτικό Πρόγραμμα INTERREG II, που αφορά τη βελτίωση της υποδομής για τη συλλογή και συγκέντρωση του νωπού γάλακτος και τη μεταφορά του στις μονάδες μεταποίησης, μέσω της προμήθειας και εγκατάστασης αυτόψυκτων δεξαμενών γάλακτος και την προμήθεια ειδικών ισόθερμων βυτίων. Πρόκειται για επιδότηση επενδύσεων σε ορισμένους επιλέξιμους νομούς με βάση τη γειτνίασή τους με τρίτες χώρες. Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 13εκ. Ecu.

Ο **Κανονισμός 1257/1999** εφαρμόζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση από 1^η Ιανουαρίου 2000, όχι όμως και στη χώρα μας. Πρόκειται για ένα γενικό κανονισμό, που αποβλέπει στη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (FEOGA). Μεταξύ άλλων προβλέπει την ενίσχυση των νέων αγροτών και επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και είναι πραγματικά εις βάρος της εγχώριας κτηνοτροφίας που ο Κανονισμός αυτός δεν έχει τεθεί σε άμεση εφαρμογή στη χώρα μας. Με αξιοποίηση των επιδοτήσεων μέσω του εν λόγω Κανονισμού, θα μπορούσε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, μέσω της σύνδεσης παραγωγής-μεταποίησης-εμπορίας.

B. Εθνικούς Νόμους και Προγράμματα

Αναπτυξιακός Νόμος 1892/90 του ΥΠΕΘΟ, συνέχεια του οποίου αποτελεί ο Νόμος 2601/1998. Με βάση στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών-Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων, το ύψος των εγκριθέντων επενδύσεων που έχουν υπαχθεί στο συγκεκριμένο νόμο ανέρχεται σε 23.148.987.607δρχ. για το χρονικό διάστημα 1990-1998.

Νέος Αναπτυξιακός Νόμος 2234/94 του Υπουργείου Ανάπτυξης. Οι εγκριθείσες επενδύσεις που εντάσσονται στο άρθρο 23^A (επενδύσεις άνω του 1δισ. δρχ.) ανέρχονται σε 25.423.000.000, για το χρονικό διάστημα 1995-1998, σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης. Οι επενδύσεις που εντάσσονται στο άρθρο 23B (επενδύσεις μεγαλύτερες των 50εκ. δρχ.) ανέρχονται σε 12.623.652.000δρχ. για το χρονικό διάστημα 1995-1999.

Αναπτυξιακός Νόμος 2601/1998 του ΥΠΕΘΟ. Πρόκειται για ειδικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Γεωργίας για την προώθηση, σήμανση και ενίσχυση επενδύσεων στα παραδοσιακά τυριά.

Οι επενδύσεις που έγιναν τα τελευταία δέκα χρόνια από μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου, με σκοπό την ποιοτική αναβάθμιση της παραγόμενης πρώτης ύλης, με τη βοήθεια ειδικών κοινοτικών προγραμμάτων αφορούν κύρια στη δημιουργία σταθμών συγκέντρωσης γάλακτος, στην εγκατάσταση αυτόματων

δεξαμενών πρόψυξης για τη ψυχοσυντήρηση του γάλακτος και τση χρησιμοποίηση ειδικών ισόθερων βυτίων για τη μεταφορά του γάλακτος.

Στον Πίνακα που ακολουθεί δίνεται συνοπτικά η επενδυτική δραστηριότητα των κυριότερων γαλακτοκομικών επιχειρήσεων κατά το χρονικό διάστημα 1990-1999. Σύμφωνα με στοιχεία της ICAP, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, οι εν λόγω εταιρείες απορρόφησαν το 45% του συνόλου των εγκεκριμένων επενδύσεων.

Πίνακας 7. Επενδύσεις ανά εταιρεία/όμιλο (1990-1999) (σε εκατ. δρχ.)

Επωνυμία	Κ.866/90	Κ.951/97	Ν.1892/90	Ν.2234-23Α	Ν.2234-23Β	Σύνολο
ΟΜΙΛ. ΦΑΓΕ-ΕΒΓΑ		300	1783	3859	1428	7370
ΟΜΙΛΟΣ ΔΕΛΤΑ	270	0	450	6790	272	7782
ΜΕΒΓΑΛ	0	1630	778	3366	0	2774
ΑΓΝΟ	280	0	0	3450	0	3730
ΝΕΟΓΑΛ	650	0	900	0	0	1550
ΑΛΠΙΝΟ	1000	0	0	2275	496	3771
ΟΛΥΜΠΙΟΣ	2868	430	17	0	0	3315
ΔΩΔΩΝΗ	3969	0	132	0	0	4101
ΤΥΡΑΣ	2305	275	999	1967	970	6516
ΡΟΔΟΠΗ	0	0	680	0	0	680
ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ	0	0	2828	0	0	2828
ΣΥΝΟΛΟ	11342	2335	8567	21707	3166	47417
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	32949	11804	23149	25423	12624	105949

Πηγή: ICAP, 1999

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΓΕΛΑΔΙΝΟΥ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

Γενικά

Η δομή της ελληνικής κτηνοτροφίας παρουσιάζει σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες στο σύνολο της. Οι νέοι δείχνουν απροθυμία να ακολουθήσουν τους γονείς τους στις γεωργικές ασχολίες, ο μέσος όρος ηλικίας των αρχηγών των γεωργικών νοικοκυριών είναι τα 60 χρόνια και η βασική τους εκπαίδευση είναι περιορισμένη (Damianos & Skuras, 1996). Ειδικότερα, οι αυξημένες τιμές των ζώων αναπαραγωγής σε συνδυασμό με την ποσόστωση του γάλακτος και τις χρηματοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν, δεν ευνοούν την ίδρυση και λειτουργία οικονομικά αποδοτικών και ανταγωνιστικών μονάδων στον τομέα της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας (Μέργος και Σπαθής, 1994). Παρά το ότι τα μοντέλα εκτατικοποίησης και διατήρησης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ήταν διαθέσιμα για τους έλληνες αγρότες από την Ευρωπαϊκή Ένωση (European Commission, 1994), αυτά δεν έτυχαν της ανάλογης υποστήριξης από τις υπεύθυνες για την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής εθνικές δομές και φορείς στην Ελλάδα (Fanariotou & Skuras, 1991). Ως αντιστάθμισμα για την αδυναμία της ελληνικής αγροτικής πολιτικής να προωθήσει την ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων επιχειρηματικής μορφής, προτείνεται η δημιουργία εναλλακτικών τύπων εκμεταλλεύσεων με πολυαπασχόληση των αγροτών (Damianos & Skuras, 1996). Μόνο έτσι θα υπάρξει προοπτική αγροτικής ανάπτυξης στις μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Άλλωστε, το 50% των αγροτικών νοικοκυριών στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη ετεροαπασχολείται ενώ το 60% των αρχηγών των αγροτικών νοικοκυριών, ηλικίας 30-45ετών, δεν έχει το γεωργικό επάγγελμα ως κύρια απασχόληση (Damianos et al., 1991).

Η παραπάνω προοπτική δεν είναι αισιόδοξη όμως για το μέλλον της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας. Περισσότερα οφέλη αναμένονται για τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις από την εφαρμογή του μέτρου της πρόωρης συνταξιοδότησης των αγροτών, που αναμένεται να ωφελήσει ειδικά τις περιφερειακές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία. Στις χώρες αυτές, περίπου τα 3/5 του αγροτικού πληθυσμού είναι πάνω από 55 ετών, ενώ ειδικά στην Ιρλανδία πάνω από το 50% του αγροτικού πληθυσμού είναι ηλικίας μεγαλύτερης των 55 ετών (Baltas, 1997).

Στην ενότητα αυτή, εξετάζεται η διάρθρωσή του επιχειρώντας βασικές συγκρίσεις με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά την εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου, τη διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων, την εξέλιξη των μέσων αποδόσεων των ζώων γαλακτοπαραγωγής, την εξέλιξη της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος, τη χρήση του γάλακτος, την εξέλιξη του ισοζυγίου γάλακτος, την εξέλιξη των τιμών του παραγωγού και τις καταναλωτικές τάσεις στην αγορά του γάλακτος. Προηγούμενα όμως, γίνεται μία ιστορική αναδρομή της εξέλιξης του κλάδου.

Στην προσπάθεια να παρουσιάσουμε όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά την εξέλιξη του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, το πιο σημαντικό εμπόδιο ήταν η δυσκολία εύρεσης επίσημων και αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας, δυστυχώς, υστερούν σε θέματα

μηχανοργάνωσης και οργάνωσης γενικότερα, ενώ η καταγραφή και αξιολόγηση των στοιχείων έγκειται στο ζήτημα μεμονωμένων γεωτεχνικών υπαλλήλων, με αποτέλεσμα, όπως είναι φυσικό, οι πληροφορίες που δίνονται αφενός να απέχουν από την πραγματική κατάσταση και αφετέρου να παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο που η περαιτέρω επεξεργασία τους είναι αδύνατη.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι σε καμία Δ/ση στο Υπουργείο Γεωργίας, δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με το κόστος παραγωγής του γάλακτος. Δεν πραγματοποιείται συλλογή, καταγραφή και επεξεργασία σχετικών στοιχείων, στις γεωργικές διευθύνσεις της χώρας. Αναγκαστικά, για την παρουσίαση των στοιχείων που υπάρχουν στην αντίστοιχη ενότητα της παρούσας μελέτης, απευθυνθήκαμε στη Βιομηχανία Γάλακτος και στις εκτιμήσεις των στελεχών, οι οποίες με τη σειρά τους προκύπτουν από τα χρόνια εμπειρίας και ενασχόλησης με το θέμα.

Επιπλέον, για να περιοριστεί η πιθανότητα εξαγωγής λανθασμένων συμπερασμάτων, βασιζόμενοι σε στοιχεία που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, χρησιμοποιήθηκαν και άλλες πηγές, κυρίως σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat, Εθνικές Επιτροπές IDF & FAO κ.α.). Όλα τα στατιστικά στοιχεία, που χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη, παρατίθενται σε Πίνακες στο Παράρτημα. Τέλος, γίνονται και επισημάνσεις στις διαφορές μεταξύ των στοιχείων, όπου κρίνεται αναγκαίο, ελπίζοντας ότι με τον τρόπο αυτό διευκολύνεται η εξαγωγή όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικών συμπερασμάτων για την εικόνα του κλάδου.

Ιστορική εξέλιξη του κλάδου (1961-σήμερα)

Στη μεταπολεμική περίοδο, ξεκίνησε στη χώρα μας μία προσπάθεια για τη γενετική βελτίωση των εγχώριων φυλών. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί οι φυλές Friesian και Friesian-Holstein, ως κύριο γενετικό υλικό. Τα Ινστιτούτα Κτηνοτροφίας αρχικά εισήγαγαν ξένες φυλές (κυρίως Switch). Στη συνέχεια και σε συνεργασία με δύο Κέντρα Τεχνητής Σπερματέγχυσης, ένα στην Αθήνα και ένα στη Θεσσαλονίκη, εφάρμοσαν ένα πρόγραμμα βελτίωσης του εγχώριου πληθυσμού. Στο τέλος της δεκαετίας του 1960, το 68% των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων είχε ενταχθεί στο παραπάνω πρόγραμμα (Γ.Π.Α., 1998/01).

Σύμφωνα με τους Γεωργούδη και Μπαλά (1997), η οργάνωση και ο έλεγχος της γαλακτοπαραγωγής βελτιώθηκε σημαντικά μεταξύ των ετών 1963-1977, μέσω της καθιέρωσης ενός σώματος ειδικών ελεγκτών στις Διευθύνσεις Γεωργίας, που ασχολήθηκε με την επίβλεψη του Προγράμματος. Παρόλα αυτά, η ανεξέλεγκτη εφαρμογή της τεχνητής σπερματέγχυσης οδήγησε τελικά σε εξαφάνιση αυτοχθόνων φυλών, προσαρμοσμένων να αποδίδουν σε ιδιαίτερες περιβαλλοντικές συνθήκες. Για το Πρόγραμμα Γενετικής Βελτίωσης των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων γίνεται ειδική αναφορά σε επόμενη ενότητα.

Ιστορικά, η εγχώρια παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό μονάδων, που δραστηριοποιούνται σε τοπικό κυρίως επίπεδο. Η διασπορά αυτή, που χαρακτηρίζει τον κλάδο, αφορά τόσο την παραγωγή της πρώτης ύλης (γάλα) όσο και τη μεταποίηση του γάλακτος σε προϊόντα τελικής κατανάλωσης (ICAP, 1997 & 1999). Από την έναρξη της δεκαετίας του 1960, εφαρμόστηκε μία ειδικότερη κτηνοτροφική πολιτική για την ανάπτυξη κυρίως της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας. Ανάμεσα στα σημαντικότερα μέτρα που ελήφθησαν για την επίτευξη του στόχου, αναφέρονται τα χαμηλότοκα δάνεια για τον εκσυγχρονισμό των σταβλικών εγκαταστάσεων και την εισαγωγή φυλών υψηλής απόδοσης, η επιδότηση των δημητριακών για τη χρήση τους ως ζωοτροφές, η δημιουργία πολλών μικρών τοπικών εργοστασίων παστεριωμένου γάλακτος και τυροκομίας (μικτής ιδιοκτησίας της ΑΤΕ και των τοπικών Ενώσεων των Γεωργικών Συνεταιρισμών) και ο διοικητικός περιορισμός των εισαγωγών γαλακτοκομικών και τυροκομικών προϊόντων, μέσω του Υπουργείου Εμπορίου (Ντελής κ.α., 1988). Από το 1968 ξεκίνησε και η προσπάθεια για την εφαρμογή του Προγράμματος Βελτίωσης της Ποιότητας του Γάλακτος, για το οποίο επίσης γίνεται ξεχωριστή αναφορά στη συνέχεια (Γιαννακόπουλος κ.α., 1991).

Σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε το καθεστώς άρχισε να μεταβάλλεται σταδιακά, οι τιμές παραγωγού, οι χονδρικές και οι λιανικές τιμές για τα βασικότερα γαλακτοκομικά προϊόντα (παστεριωμένο γάλα, τυριά και γιαούρτη) βρίσκονταν σε καθεστώς διατίμησης, το οποίο είχε επιβληθεί από το Υπουργείο Εμπορίου. Στόχος ήταν ο έλεγχος των τιμών καταναλωτή και γενικότερα ο έλεγχος του πληθωρισμού, που όπως είναι γνωστό αποτελεί ένα από τα πιο βασικά οικονομικά προβλήματα της χώρας από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 (Ντελής κ.α., 1988). Σύμφωνα με την τιμολογιακή πολιτική των

διατιμήσεων, το γάλα και ορισμένα γαλακτοκομικά προϊόντα, που αποτελούσαν βασικά είδη διατροφής, κατατάσσονται στα «ουσιώδη σε ανεπάρκεια» και οι τιμές ή τα όρια κέρδους καθορίζονται αγορανομικά και ανεξάρτητα από τη διαμόρφωση του κόστους παραγωγής τους. Κάθε χρόνο και μερικές φορές και κατά τη διάρκεια του χρόνου εκδίδονταν από το Υπουργείο Εμπορίου Αγορανομικές Διατάξεις με τις οποίες καθορίζονταν οι τιμές στα γαλακτοκομικά προϊόντα. Η διατίμηση (επιβολή ανώτατων τιμών) για μεγάλο χρονικό διάστημα στα βασικότερα γαλακτοκομικά προϊόντα είχε σοβαρές επιδράσεις τόσο στις επιχειρήσεις επεξεργασίας γάλακτος και παραγωγής των προϊόντων αυτών όσο και στις εκμεταλλεύσεις παραγωγής αγελαδινού γάλακτος.

Ταυτόχρονα με την πολιτική των διατιμήσεων, απελευθερώθηκαν οι εισαγωγές των βασικών γαλακτοκομικών προϊόντων αλλά και οι μαζικές εισαγωγές βοείου κρέατος, νωπού και κατεψυγμένου, από γειτονικές Βαλκανικές χώρες (Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία) και από την Ν. Αμερική, που είχαν αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη της στην εξέλιξη της αγελαδοτροφίας. Στόχος ήταν η εξισορρόπηση προσφοράς και ζήτησης στην εγχώρια αγορά, ώστε να εξασφαλιστεί η σταθερότητα των τιμών καταναλωτή. Η αναστολή όμως των δασμών, εισροών και φόρων στα εισαγόμενα γαλακτοκομικά προϊόντα οδήγησε τελικά σε πλεονεκτική θέση αυτών στην εσωτερική αγορά έναντι των ελληνικών, τα οποία επιβαρύνονταν επιπλέον με τις εισφορές υπέρ ΟΓΑ. Αποτέλεσμα ήταν η διείσδυση ξένων γαλακτοκομικών προϊόντων στην αγορά που υποκατέστησαν τελικά τα αντίστοιχα ελληνικά γαλακτοκομικά προϊόντα, με συνέπειες τη συναλλαγματική επιβάρυνση της οικονομίας από την αναπόφευκτη διεύρυνση των εισαγωγών.

Παρά την αντιφατική πολιτική, που συνδύαζε μέτρα για την ανάπτυξη της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας από τη μια και την επιβολή ανώτατων τιμών και απελευθέρωση των εισαγωγών από την άλλη, παρατηρείται μία αύξηση στη συνολική παραγωγή του αγελαδινού γάλακτος μέχρι το 1976. Επίσης, στις δεκαετίες του 1960 και του 1970 σημειώνεται αύξηση της μέσης παραγωγικότητας ανά αμελγόμενο ζώο, λόγω της βελτίωσης της διατροφής και των συνθηκών εκτροφής και της μείωσης των μετακινούμενων κοπαδιών (Παπάς, 1988).

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, οι γαλακτοβιομηχανίες άρχισαν σταδιακά να ελέγχουν την αγελαδοτροφία με τη μορφή της συμβολαιακής γεωργίας. Η έντονη δραστηριοποίηση των μεγάλων γαλακτοβιομηχανιών, συνεταιριστικών και ιδιωτικών, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κέντρων συλλογής και ψύξης γάλακτος, τη βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος και τη μείωση του κόστους μεταφοράς του. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε από το 1978, με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Γεωργίας μέσω των Ετησίων Προγραμμάτων Ανάπτυξης της Κτηνοτροφίας.

Με την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ το 1981, τέθηκε σε ισχύ και η αρχή της κοινοτικής προτίμησης και μειώθηκαν σταδιακά οι επιδοτήσεις των κτηνοτρόφων για αγορά δημητριακών. Από το 1982 έως σήμερα, συνεχίζεται η προσπάθεια για βελτίωση του γάλακτος με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η πολιτική των διατιμήσεων άρχισε να εγκαταλείπεται από το 1982, σταδιακά για τα διάφορα γαλακτοκομικά προϊόντα. Για το παστεριωμένο γάλα η επιβολή ανώτατων τιμών καταργήθηκε την 1 Ιουλίου 1986 (Αγορ. Διάτ. 39/86). Η εγκατάλειψη της πολιτικής των διατιμήσεων έδωσε τη δυνατότητα στα εργοστάσια

γάλακτος να ασκούν πιο ευέλικτη πολιτική τιμών για τα προϊόντα τους. Η επιδότηση των δημητριακών για χρήση τους ως ζωοτροφές καταργήθηκε το 1989.

Σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας είναι η καθιέρωση του καθεστώτος των ποσοτώσεων, το 1984. Το σύστημα των ποσοτώσεων, αν και αρχικά εφαρμόστηκε προκειμένου να σταματήσει η υπερπαραγωγή γάλακτος των βόρειων χωρών, επιβλήθηκε και στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι είναι ελλειμματική, με αποτέλεσμα την καθήλωση της ανάπτυξης του κλάδου προς μεγάλη ζημία της εθνικής μας οικονομίας.

Η πολιτική της πράσινης ισοτιμίας της δραχμής, κυρίως από το 1985 μέχρι το 1992, με στόχο τον περιορισμό του πληθωρισμού, συνέβαλλε στη διόγκωση των εισαγωγών κρεάτων και γαλακτοκομικών προϊόντων, για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης εγχώριας ζήτησης, σε βάρος της εγχώριας παραγωγής.

Η γενικότερη πολιτική που ακολούθησε η χώρα μας μετά την ένταξή της στην ΕΟΚ, δεν ευνόησε την επενδυτική δραστηριότητα στον τομέα της κτηνοτροφίας, παρά το γεγονός ότι είναι ένας τομέας για τα προϊόντα του οποίου υπάρχει ζήτηση και είναι εξασφαλισμένη η διάθεση. Ακόμη και οι αναπτυξιακοί νόμοι με στόχο τον εκσυγχρονισμό και βελτίωση της παραγωγικότητας τελικά απέτυχαν γιατί δεν μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις αρνητικές επιδράσεις από τα αρνητικά ΝΕΠ, τα υψηλά επιτόκια, τη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής, την αύξηση της τιμής των εισροών των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων (με κυριότερη εκείνης των δημητριακών). Αποτέλεσμα ήταν η διαμόρφωση υψηλού κόστους παραγωγής και η μείωση της ανταγωνιστικότητας του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων της χώρας μας.

Πρόγραμμα γενετικής βελτίωσης γαλακτοπαραγωγών αγελάδων

Η προσπάθεια για βελτίωση των βοοειδών στη χώρα μας, αρχίζει λίγο πριν από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο όταν εισήχθησαν οι πρώτοι βελτιωμένοι ταύροι τόσο από τις χώρες της Ευρώπης όσο και από τις ΗΠΑ με σκοπό να αναβαθμιστούν οι ντόπιες ελληνικές φυλές. Η γαλακτοπαραγωγή την εποχή εκείνη όμως είχε οριακή σημασία και η προσπάθεια ήταν η αναβάθμιση προς την κατεύθυνση της παροχής εργασίας από τα ζώα (Φράγκος, 2000).

Το 1945 κάνει δυναμικά την εμφάνισή της η τεχνητή σπερματέγχυση, επιταχύνοντας έτσι τις διαδικασίες αναβάθμισης των ελληνικών φυλών, που πλέον στρέφονται και προς την γαλακτοπαραγωγή. Υπολογίζεται ότι στο διάστημα 1946-1947 γεννήθηκαν στις δύο αυτές περιοχές περισσότερα από 20.000μοσχάρια. Σύμφωνα με τα «Δελτία της ΑΤΕ», την περίοδο 1946-1953, εισήχθησαν από τη Β. Αμερική πάνω από 2500αγελάδες. Το 1946 ιδρύθηκε στην Αττική η Ένωση Αγελαδοτροφικών Συνεταιρισμών Αττικής, η οποία εισήγαγε περίπου 150 βελτιωμένες αγελάδες από Ολλανδία.

Το τέλος της δεκαετίας του 1950 βρίσκει την ελληνική βοοτροφία να διαθέτει αρκετές χιλιάδες ζώα αναβαθμισμένα κυρίως με φυλές Σβιτς, Σίμενταλ, Χολστάιν και Φρίζιαν. Τα παράγωγα των διασταυρώσεων των δύο τελευταίων με τις ντόπιες φυλές

θα αποτελέσουν τη βάση της σημερινής ελληνικής ασπρόμαυρης φυλής γαλακτοπαραγωγικής κατεύθυνσης.

Η συστηματική εφαρμογή της γενετικής βελτίωσης των βοοειδών και των άλλων αγροτικών ζώων στη χώρα μας, αρχίζει και τυπικά το 1977 με τη δημιουργία της Δ/σης Γενετικής Βελτίωσης Αγροτικών Ζώων και των Κέντρων Γενετικής Βελτίωσης Ζώων. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η Δ/ση είχε εντάξει στον έλεγχο αποδόσεων αγελάδων περίπου 5500 ζώα και είχε εκπονήσει τον πρώτο Κανονισμό Ελέγχου Αποδόσεων. Παρά τις δυσκολίες, τη δεκαετία του 1980 η γενετική βελτίωση των βοοειδών καθιερώνεται και στη χώρα μας. Το 1988, με την κατάρτιση του νέου Οργανογράμματος του Υπουργείου Γεωργίας, καταργήθηκε η Δ/ση Γενετικής Βελτίωσης και τα τμήματα που την αποτελούσαν εντάχθηκαν στη νέα Δ/ση Εισροών Ζωικής Παραγωγής.

Την περίοδο 1980-1999, σημειώνονται σημαντικές εξελίξεις στον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, σε παγκόσμιο επίπεδο, που στηρίζονται στην ανάπτυξη της Βιοτεχνολογίας και βοηθούν την επέκταση της εφαρμογής των προγραμμάτων γενετικής βελτίωσης. Η εξέλιξη αυτή για τη χώρα μας, σήμαινε τη δημιουργία ζώων με αυξημένες παραγωγικές ικανότητες και τα μέτρα που λήφθηκαν οδήγησαν στη δημιουργία Εθνικής Αγέλης με ζώα υψηλών αποδόσεων και σημαντική αύξηση της γαλακτοπαραγωγής. Ανάμεσα στους στόχους ήταν: ο έλεγχος των αποδόσεων, η επιλογή των ζώων με τις καλύτερες αποδόσεις για να εξασφαλιστούν απόγονοι με ακόμη μεγαλύτερες αποδόσεις, η εφαρμογή των συζεύξεων με χρήση σπέρματος ταύρων υψηλών προδιαγραφών, τήρηση γενεαλογικών βιβλίων.

Με τον όρο «προγραμματισμός της γενετικής βελτίωσης», νοείται η ορθολογιστική χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη του συγκεκριμένου κάθε φορά βελτιωτικού στόχου (Ρογδάκης, 1998). Στην Ελλάδα, δεν δίνεται το σωστό περιεχόμενο στον όρο «Γενετική Βελτίωση». Συχνά η γενετική βελτίωση ταυτίζεται με την τεχνητή σπερματέγχυση ή/και τη μεταφορά εμβρύων. Στην ουσία, όμως, οι δυο αυτές τεχνικές είναι μόνο δύο από τα πολλά μέσα που χρησιμοποιεί η Γενετική Βελτίωση για να πετύχει τους στόχους της. Επίσης, η γενετική βελτίωση δεν είναι μία απλή διαδικασία και δεν μπορεί ο κάθε κτηνοτρόφος να εφαρμόζει αποτελεσματικά βελτιωτικά προγράμματα. Δεν είναι διαδικασία πρόχειρη και συμπτωματική.

Στην Ελλάδα, εδώ και είκοσι χρόνια, λειτουργούν πέντε Κέντρα Γενετικής Βελτίωσης του Υπουργείου Γεωργίας. Η λειτουργία τους περιορίζεται στη συλλογή σπογγίων για το ύψος της γαλακτοπαραγωγής και δεν συλλέγονται στοιχεία για τη σύσταση του γάλακτος. Η μονόπλευρη επιλογή ως προς το ύψος της γαλακτοπαραγωγής είναι δυνατό να ελαττώνει την περιεκτικότητα του γάλακτος σε λίπος και πρωτεΐνες. Επιπλέον προβλήματα είναι ότι (α) τα Κέντρα Γενετικής Βελτίωσης λειτουργούν ανεξάρτητα από τους Σταθμούς Τεχνητής Σπερματέγχυσης και (β) το κόστος του ελέγχου των αποδόσεων είναι πολύ υψηλό, αφού δεν συμμετέχει καθόλου ο έλληνας κτηνοτρόφος.

Συμπερασματικά, σήμερα δεν εφαρμόζονται συστηματικά ολοκληρωμένα προγράμματα γενετικής βελτίωσης, με αποτέλεσμα οι παραγωγοί και ιδιαίτερα οι αγελαδοτρόφοι και οι χοιροτρόφοι, να δαπανούν μεγάλα κεφάλαια για την εισαγωγή

αμφίβολης ποιότητας γενετικού υλικού από το εξωτερικό και η κτηνοτροφία να δεινοπαθεί και να συρρικνώνεται σε ένα περιβάλλον που θα γίνεται ολοένα πιο ανταγωνιστικό.

Πρόγραμμα βελτίωσης της ποιότητας του γάλακτος (ΠΒΠΓ)

Η ιδιομορφία της Βιομηχανίας Γάλακτος, όπως άλλωστε και όλων των Γεωργικών Βιομηχανιών είναι ότι συχνά όχι μόνο δεν μπορούν να επιλέξουν την πρώτη τους ύλη, αλλά δεν γνωρίζουν και την ποιότητα αυτής (Καλαντζόπουλος, 1993). Για τη Βιομηχανία, η ποιότητα της πρώτης ύλης έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί η ίδια ενδιαφέρεται (α) από υγιεινής πλευράς, να διασφαλίσει την υγεία του καταναλωτή, (β) από τεχνικής πλευράς, να διασφαλίσει την ποιότητα των παραγόμενων τελικών προϊόντων και (γ) από άποψη συντηρήσεως, να μπορεί να συντηρήσει τα τελικά προϊόντα όσον το δυνατόν περισσότερο.

Η σημασία της όλης προσπάθειας που καταβάλλεται με το ΠΒΠΓ είναι να γίνει σαφές σε όλους τους εμπλεκόμενους στην παραγωγή, εμπορία και διακίνηση του γάλακτος, ότι η ποιότητα των τελικών προϊόντων, για να φτάνουν αυτά ασφαλή στον καταναλωτή, προσδιορίζεται κατά κύριο λόγο από την ποιότητα της πρώτης ύλης που παρασκευάζονται. Και η ποιότητα αυτή φτιάχνεται από τα ζώα στο στάβλο και διατηρείται ή υποβαθμίζεται στη συνέχεια ανάλογα με τους χειρισμούς που γίνονται. Για να διασφαλιστεί η παραγωγή υψηλής ποιότητας προϊόντων για τον καταναλωτή, όπως απαιτείται και από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, είναι συνεπώς απαραίτητη η παραγωγή πρώτων υλών ποιότητας και στον τομέα αυτό θα πρέπει να δοθεί έμφαση (Ανυφαντάκης, 1988).

Προγράμματα Βελτίωσης της Ποιότητας του Γάλακτος εφαρμόζονται σε όλες τις γαλακτοκομικά αναπτυγμένες χώρες εδώ και αρκετές δεκαετίες. Ουσιαστικά, η προσπάθεια για την εφαρμογή ενός ΠΒΠΓ ξεκίνησε στην Ελλάδα το 1968 και αφορούσε αποκλειστικά το αγελαδινό γάλα. Το Δεκέμβριο του 1982 δόθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας η έγκριση του Κανονισμού Ελέγχου Ποιότητας του Αγελαδινού Γάλακτος, με την οποία έγινε υποχρεωτική η εφαρμογή ελέγχου ποιότητας από όλα τα εργοστάσια γάλακτος που παραλαμβάνουν γάλα απευθείας από τους παραγωγούς και παράγουν περισσότερο από 500τόνους παστεριωμένου γάλακτος ετησίως. Ο Κανονισμός εφαρμόστηκε από το 1982, ενώ το 1985 εγκρίθηκε και ο Κανονισμός που αφορά το πρόβειο και το κατσικίσιο γάλα.

Το ΠΒΠΓ αποτελεί κοινή προσπάθεια του Υπουργείου Γεωργίας, των Εργαστηρίων Γαλακτοκομίας του ΓΠΑ και του Εργαστηρίου Τεχνολογίας Γάλακτος του ΑΠΘ, των μονάδων επεξεργασίας γάλακτος αλλά και των κτηνοτρόφων.

Στόχος ήταν αφενός ο έλεγχος της ποιότητας του γάλακτος και αφετέρου η καθιέρωση συστήματος διαμόρφωσης της τιμής του γάλακτος με βάση την βακτηριολογική του ποιότητα. Σημαντική ήταν η χρηματοδότηση από κοινοτικές επιδοτήσεις αλλά και ο συντονισμός των ενεργειών από τη ΣΥΝΕΡΓΑΑ από το 1982.

Ειδικότεροι στόχοι του ΠΒΠΓ, μέσω των επιδοτήσεων των παραγωγών ήταν (Καλαντζόπουλος, 1993):

- Να διασφαλιστεί η υγεία των ζώων.

- Να βελτιωθούν οι συνθήκες υγιεινής διαβίωσης των ζώων.
- Να διασφαλιστεί η σωστή διατροφή των ζώων.
- Να διασφαλιστεί ότι η άμελξη και η συγκέντρωση του γάλακτος γίνεται με υγιεινές συνθήκες.

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του Προγράμματος είναι ενθαρρυντικά. Κύριο επίτευγμα αποτελεί η συνειδητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την αναγκαιότητα βελτίωσης της ποιότητας του γάλακτος. Όπου αυτό εφαρμόστηκε, τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Πρέπει να σημειωθεί όμως, ότι στο σύνολο της χώρας η βελτίωση της ποιότητας του γάλακτος δεν ακολούθησε πάντα σταθερά ανοδική πορεία.

Η εφαρμογή του καθεστώτος των ποσοστώσεων και η ανεπάρκεια πρώτης ύλης συχνά αποτέλεσε εμπόδιο για την ορθή εφαρμογή του ΠΒΠΓ. Ο ισχυρός ανταγωνισμός των μονάδων επεξεργασίας γάλακτος για την εξασφάλιση της πρώτης ύλης, οδήγησε κάποιες φορές στην καταστρατήγηση του ΠΒΠΓ (Γιαννακοπούλου κ.α., 1991). Επιπρόσθετα, το ΠΒΠΓ κατά την εφαρμογή του, ήρθε αντιμέτωπο με όλα τα προβλήματα που σχετίζονται με τις δομικές και οργανωτικές αδυναμίες της ελληνικής κτηνοτροφίας αλλά και τη φυσιολογία των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσιες υπηρεσίες, μονάδες επεξεργασίας κ.α.).

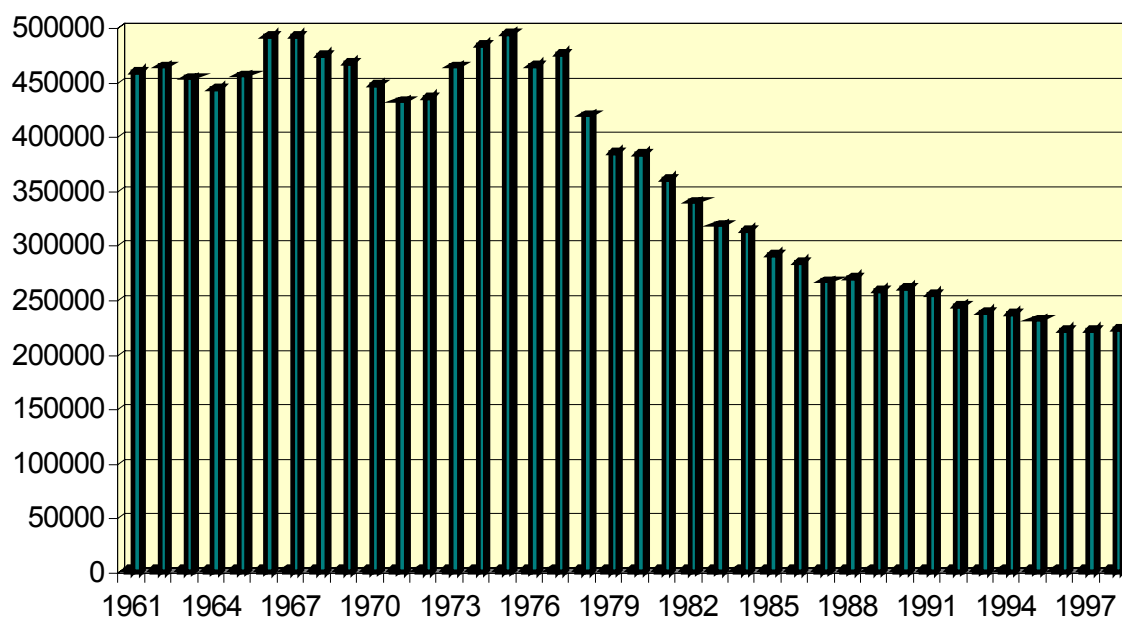
Σήμερα, σημαντική εξέλιξη στον κλάδο των γαλακτοκομικών, είναι και η διασφάλιση ποιότητας που επιζητούν οι εταιρείες για τα προϊόντα τους σαν απόρροια των αυστηρών κανονισμών που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση στον κλάδο των τροφίμων.

Στις μεγάλες επιχειρήσεις, υπάρχουν προγράμματα ποιοτικού ελέγχου. Οι μεγάλες Βιομηχανίες Γάλακτος, πιστεύοντας ότι η ποιότητα αλλά και το κόστος της πρώτης ύλης διαμορφώνεται στη φάρμα, δραστηριοποιήθηκαν έντονα στο χώρο της πρωτογενούς παραγωγής από πολλά χρόνια. Ο έλεγχος της πρώτης ύλης δεν περιορίζεται στην εκτίμηση απλά της ποιότητας του γάλακτος που παραλαμβάνεται από τους παραγωγούς, αλλά προχώρησε και προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της κατάστασης μέσα στη φάρμα. Οι επιχειρήσεις παρέχουν σημαντική στήριξη στον παραγωγό ώστε ο ίδιος να εξασφαλίζει όσον το δυνατόν καλύτερες συνθήκες υγιεινής στους χώρους διαβίωσης των αγελάδων και παράλληλα, προσπαθούν να ελέγχουν συστηματικά το γάλα σε όλες τις φάσεις του, από το άρμεγμα μέχρι και τη συσκευασία του.

Δεν είναι εύκολο όμως να εφαρμοστούν συστήματα διασφάλισης ποιότητας στις μικρομεσαίες γαλακτοκομικές επιχειρήσεις, λόγω του ιδιαίτερα υψηλού κόστους εφαρμογής τους.

Εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας (Πίνακας 8 Παραρτήματος), ο αριθμός των αμελχθέντων αγελάδων στη χώρα μας, παρουσίασε μία συνολική μείωση 52% περίπου (από 458.922 σε 222.750 κεφαλές ζώων) από το έτος 1961 έως το έτος 1998.

Διάγραμμα 4. Αμελχθέντες αγελάδες ανά έτος

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης

Σε γενικές γραμμές, όπως φαίνεται και στο παραπάνω Διάγραμμα, παρατηρήθηκε μία σχεδόν σταθερή τάση με μικρές ετήσιες αυξομειώσεις από το έτος 1961 έως το έτος 1977. Από το 1978 όμως και μετά, ο αριθμός των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής ακολουθεί μία εμφανώς έντονα πτωτική τάση.

Από τα στοιχεία του Πίνακα που ακολουθεί, φαίνεται η μείωση στο συνολικό αριθμός των βοοειδών της περιόδου 1981-1998, κατά 29,78%. Η μείωση αγελάδων γαλακτοπαραγωγής κατά το ίδιο διάστημα είναι της τάξης του 22,32%. Η γενική ερμηνεία της αρνητικής πορείας του αριθμού των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής στη χώρα μας, πρέπει να αναζητηθεί στην έλλειψη εθνικής στρατηγικής για τη στήριξη του κλάδου, με αποτέλεσμα τα δυσμενή οικονομικά αποτελέσματα που εδώ και πολλά χρόνια σημειώνει έναντι άλλων γεωργικών κλάδων (Ντελής, 1988), αλλά και στην έντονη ανταγωνιστικότητα που δέχεται από τους ομοειδείς κλάδους των λοιπών χωρών της Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πίνακας 8. Η εξέλιξη του βοοτροφικού κεφαλαίου της χώρας (1981-1998)

Έτος	Σύνολο Βοοειδών	Αγελάδες Γαλακτοπαραγωγής	Λοιπά Βοοειδή
1981	824222	224042	600186
1985	775991	218909	557002
1989	689634	233071	456563
1991	686655	241541	445114
1993	628800	205000	423800
1995	602480	202000	400480
1996	593209	183813	409396
1997	596698	184128	412570
1998	578756	174026	401730

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας

Τα συμπεράσματα για την εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου, που προκύπτουν από δημοσιευμένα στοιχεία της Eurostat, των Εθνικών Επιτροπών της IDF & του FAO και του Υπουργείου Γεωργίας, διαφέρουν με βάση τους Πίνακες 8, 9, 10 και 11 του Παραρτήματος. Σύμφωνα με την Eurostat για τα έτη 1995-1998, στη χώρα μας ο αριθμός των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων αυξήθηκε από 175χιλιάδες κεφαλών σε 182χιλιάδες κεφαλών (+4%), ενώ σύμφωνα με τις Εθνικές Επιτροπές της IDF & FAO επήλθε μείωση κατά 7%. Τέλος, το Υπουργείο παρουσιάζει για το ίδιο χρονικό διάστημα μία μείωση του ζωικού κεφαλαίου κατά 4% περίπου. Οι διαφορές αυτές συγκεντρωτικά δίνονται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 9. Αριθμός γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων στην Ελλάδα (χιλ. κεφαλών)

Πηγή	1995	1996	1997	1998	Μεταβολή %
Υπουργείο Γεωργίας	232	222	222	223	-4
Eurostat	175	185	185	182	+6
Εθνικές Επιτροπές IDF & FAO	185	184	184	172	-7

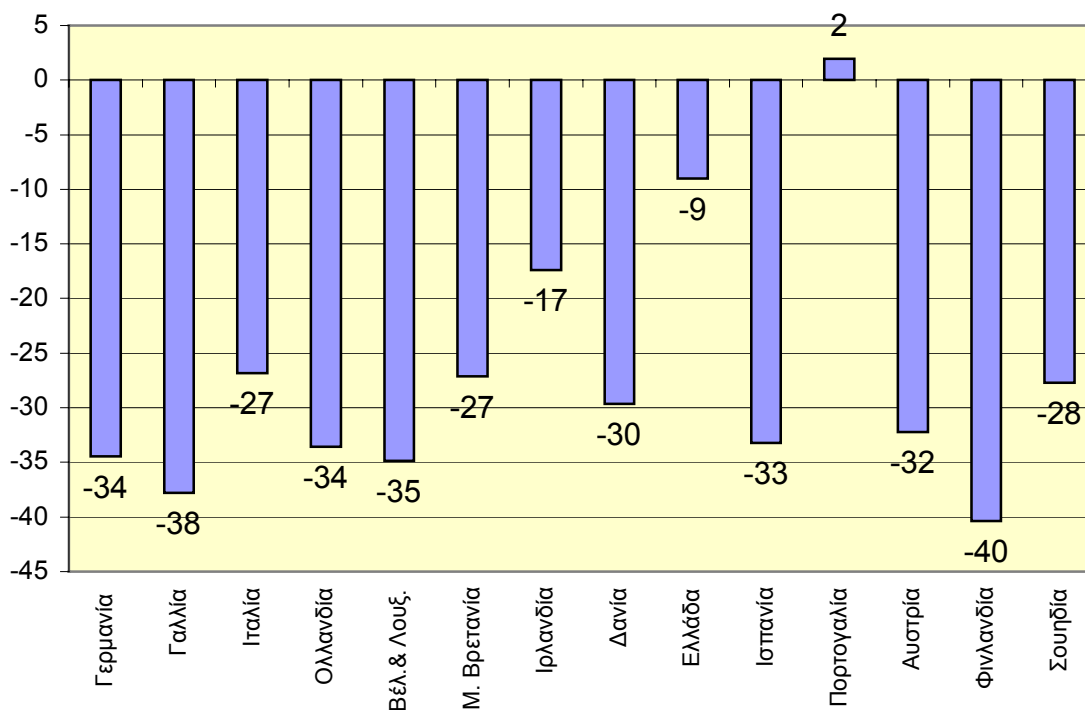
Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο/Δεκέμβριο του 2000 στην ΕΕ-15 (Weiler et al., 2001), καταμετρήθηκαν συνολικά 81,6εκατ. βοοειδή, περίπου 1,1εκ. ή ποσοστό 1,3% λιγότερο απ' ό τι ήταν την ίδια περίοδο του 1999. Μέχρι το τέλος του 1999, η μείωση ήταν της τάξης του 0,2% ή 0,13εκατ. Η ΕΕ-15 διατηρεί το 6,2% του συνόλου του πληθυσμού των βοοειδών στον κόσμο, που σύμφωνα με τον FAO, ανέρχεται σε 1,34δισ. Στα κράτη μέλη της ΕΕ, οι μεταβολές στο ζωικό πληθυσμό κυμάνθηκαν από -5,1% στην Ολλανδία έως και αύξηση της τάξης του 1% στο Βέλγιο μεταξύ 1999 και 2000. Τις μεγαλύτερες μειώσεις στον αριθμό των βοοειδών είχαν η Ιρλανδία (-248000), η Ολλανδία (-207000) και η Μεγάλη Βρετανία (-404000). Περίπου το 80% της συνολικής μείωσης στον πληθυσμό των βοοειδών στην ΕΕ έλαβε χώρα στις τρεις αυτές χώρες.

Όσον αφορά ειδικότερα την εξέλιξη του αριθμού των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων, από τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας προκύπτουν στοιχεία για τις μεταβολές και σε επίπεδο των χωρών-μελών της ΕΕ μεταξύ των ετών 1996 και 2000. Η μεγαλύτερη μείωση, της τάξης του -11%, πραγματοποιήθηκε στη Δανία. Αύξηση

του πληθυσμού των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων έλαβε χώρα μόνο σε δύο χώρες και μάλιστα κατά το ίδιο ποσοστό, της τάξης του +1,7%: στην Ιταλία και στο Βέλγιο. Η μείωση των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων στη χώρα μας για το διάστημα 1996-2000 ανήλθε στο -3,6%.

Η αρνητική εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια (1995-1998) προκύπτει και από τα στοιχεία του Πίνακα 11 του Παραρτήματος, σύμφωνα με τον οργανισμό FAO και τις Εθνικές Επιτροπές της IDF. Η μεταβολή του αριθμού των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων είναι περίπου -5%. Αύξηση του αριθμού των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων παρουσιάζουν μόνο η Ιρλανδία (+1%) και η Αυστρία (+2%).

Τέλος, με επεξεργασία των στοιχείων του Πίνακα 9 του Παραρτήματος, μπορούμε να δούμε τη μεταβολή στον αριθμό των αγελάδων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ των ετών 1984-1998. Συνολικά, μειώθηκε ο αριθμός των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων από 31.939 χιλιάδες κεφαλών το 1984 σε 21.520 χιλιάδες κεφαλών το 1998 (-32%). Επισημαίνεται ότι η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στη Φινλανδία (-40%) ενώ η μόνη χώρα που παρουσίασε μικρή αύξηση του ζωικού κεφαλαίου ήταν η Πορτογαλία (2%). Η μείωση του αριθμού των αγελάδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενισχύει την άποψη ότι γίνεται συνολικά μία συστηματική προσπάθεια αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Διάγραμμα 5. Μεταβολή (%) του αριθμού των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση μεταξύ των ετών 1984 & 1998

Πηγή: Eurostat

Εξέλιξη εκμεταλλεύσεων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής

Από το 1960 έως και τις αρχές του 1990, ανάμεσα στους κύριους στόχους της Κ.Α.Π. ήταν η εξασφάλιση της παραγωγής, η αύξηση της παραγωγικότητας και η διασφάλιση και βελτίωση του επιπέδου ζωής των αγροτών.

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, ήταν απαραίτητη η αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα. Αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης, ήταν η σημαντική μείωση των αγροτικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. Καθώς ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων μειώνεται, το μέγεθος αυτών αυξάνει (Vidal, 2000).

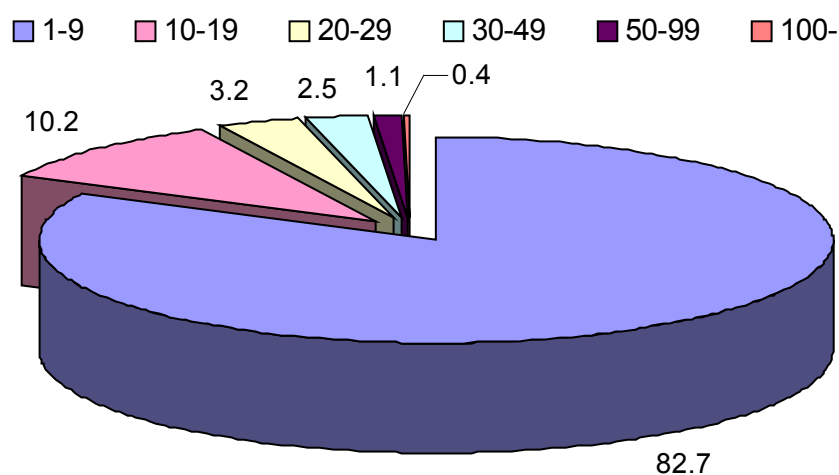
Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα που ακολουθεί, το 1981 ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων γαλακτοπαραγωγής στη χώρα μας ανέρχεται σε 93.178, για να μειωθεί δραστικά το 1998 στις 19.394. Πραγματοποιήθηκε δηλαδή μία μείωση της τάξης του 79,19% σε διάστημα 18 χρόνων. Ο συνολικός αριθμός των βοοτροφικών εκμεταλλεύσεων μειώθηκε το ίδιο διάστημα κατά 77% περίπου (από 133.500 το 1983 σε 30.559 το 1998).

Πίνακας 10. Η εξέλιξη του αριθμού των βοοτροφικών εκμεταλλεύσεων (1981-1998)

Έτος	Σύνολο Εκμεταλλεύσεων	Εκμεταλλεύσεις Γαλακτοπαραγωγής	Λοιπές εκμεταλλεύσεις
1981	133500	93178	39782
1985	98700	73424	25276
1989	72138	55043	17095
1991	66450	52861	13589
1993	54342	41257	13085
1995	44806	31300	13506
1996	41300	27246	14054
1997	38602	24868	13737
1998	30559	19394	11165

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας

Όσον αφορά το μέσο μέγεθος των αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων γαλακτοπαραγωγής, από τα στοιχεία του Πίνακα 12 του Παραρτήματος, προκύπτει ότι το 82,7% του συνόλου είχαν την 1^η Ιανουαρίου του 1996 λιγότερες από 10 αγελάδες (Διάγραμμα 6), γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η γαλακτοπαραγωγή στη χώρα μας γίνεται επί το πλείστον σε μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις, με όλες τις αρνητικές συνέπειες που συνεπάγεται αυτό για τον εκσυγχρονισμό των μονάδων.

Διάγραμμα 6. Τμηματοποίηση αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων (ποσοστό %) ανάλογα με το μέγεθός τους (αριθμός γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων/στάβλο)-1996

Πηγή: Eurostat

Από τα στοιχεία του Πίνακα 11, διαφαίνεται επίσης η τάση για αύξηση της κλίμακας παραγωγής. Ο αριθμός των αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων μειώθηκε μεν κατά 55, 6% από το 1993 έως το 1998 αλλά στο ίδιο διάστημα υπήρξε μία μεταβολή του μέσου μεγέθους των εκμεταλλεύσεων κατά 50%.

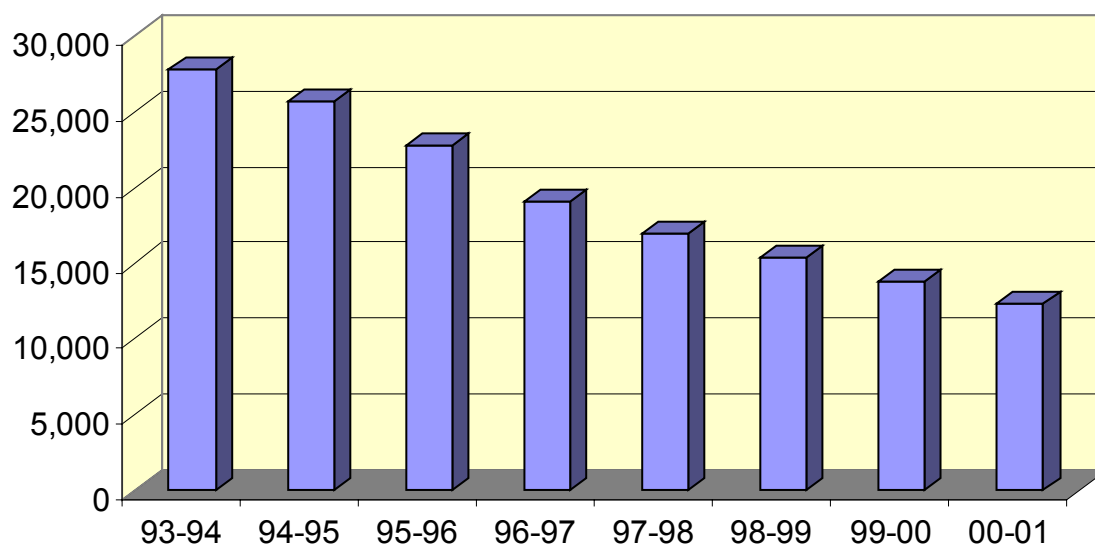
Πίνακας 11. Αριθμός κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων & μέσο μέγεθος αυτών

α/α	Ζώα	Αριθμός εκμεταλλεύσεων			Μέσο Μέγεθος		
		1993	1998	% Μεταβολή	1993	1998	% Μεταβολή
1.	Γαλακτοπαρ. Αγελάδες	39239	19400	-55,6	6	9	+50,0
2.	Βοοειδή	10035	10823	+7,8	9	12	+33,3
3.	Πρόβατα	143156	126400	-11,7	70	70	-
4.	Κατσίκες	209025	133700	-36,0	28	40	+42,8
5.	Χοίροι	9082	5300	-41,6	18	23	+27,8

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/νση Ζωικής Παραγωγής

Επόμενο της σημαντικής μείωσης του αριθμού των εκμεταλλεύσεων είναι και η μείωση του αριθμού των αγελαδοτρόφων. Με βάση τις παραδόσεις τους, οι αγελαδοτρόφοι από 27.807 κατά την εμπορική περίοδο 1993-1994 μειώθηκαν σε 13.867 την περίοδο 1999-2000 (Πίνακας 13 Παραρτήματος). Παρατηρήθηκε δηλαδή σημαντική μείωση της τάξης του 50% περίπου.

Για τη γαλακτοκομική περίοδο, 2000-2001, παρατηρήθηκε επιπλέον μείωση του αριθμού των αγελαδοτρόφων (Πίνακας 14 του Παραρτήματος). Έτσι, ο αριθμός των αγελαδοτρόφων έφτασε τους 12.408, σημειώθηκε δηλαδή μείωση της τάξης του 12,3% περίπου. Η μείωση στον αριθμό των αγελαδοτρόφων απεικονίζεται στο Διάγραμμα 7.

Διάγραμμα 7. Εξέλιξη αριθμού αγελαδοτρόφων με βάση τις παραδόσεις (1993-2000)

Πηγή: ΕΛΟΓ

Αξίζει, να σημειωθεί ότι το 13,4% της συνολικής αγροτικής εργασίας, σε επίπεδο Ευρωπαϊκή Ένωση και με βάση τα τελευταία στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από έρευνα στα κράτη-μέλη για το έτος 1995, αφορούσε σε απασχόληση σε μονάδες γαλακτοπαραγωγής (κατά μέσο όρο, 1,7 εργάτες πλήρους απασχόλησης για κάθε εκμετάλλευση γαλακτοπαραγωγής). Το ποσοστό αυτό ήταν το μεγαλύτερο μεταξύ των διαφόρων τύπων εκμεταλλεύσεων (Statistics in focus, 1999).

Συγκρίνοντας το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων παραγωγής αγελαδινού γάλακτος της χώρας μας, με αυτό των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πίνακας 12 Παραρτήματος), προκύπτει ότι μόνο το 0,4% των ελληνικών αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων έχει περισσότερα από 100 ζώα όταν ο μέσος κοινοτικός όρος για τις λοιπές 13 χώρες (πλην της Ελλάδας και της Πορτογαλίας, στις οποίες η τμηματοποίηση των εκμεταλλεύσεων ανά τάξη μεγέθους είναι παρόμοια) είναι περίπου 14%. Και στις χώρες αυτές όμως το 50% περίπου των εκμεταλλεύσεων έχει λιγότερες από είκοσι αγελάδες (το 28% αυτών έχει κάτω από δέκα αγελάδες), ποσοστό που δεικνύει ότι η γαλακτοπαραγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση ασκείται ακόμη σε μεγάλο βαθμό σε οικογενειακού τύπου εκμεταλλεύσεις.

Στη χώρα μας, η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων (83%) έχει λιγότερες από δέκα αγελάδες, όπως φαίνεται στον Πίνακα 13, που ακολουθεί. Η μόνη

χώρα που έχει μεγαλύτερο ποσοστό εκμεταλλεύσεων της ίδιας κατηγορίας (1-9ζώα/στάβλο) είναι η Πορτογαλία (90%).

Πίνακας 12. Κατάταξη των αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων ανάλογα με το μέγεθός τους (1996)

Χώρα	Μέγεθος εκμεταλλεύσεων (αριθμός γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων/στάβλο)						
	ποσοστό %						
	1-9	10-19	20-29	30-49	50-99	100-	Σύνολο
Γερμανία	28,6	26,6	19,8	16,7	6,8	1,6	100,0
Γαλλία	12,6	20,0	22,5	31,8	12,4	0,8	100,0
Ιταλία	56,8	17,8	8,7	7,2	6,7	2,8	100,0
Ολλανδία	12,0	9,7	12,0	28,4	33,4	4,5	100,0
Βέλγιο	12,4	20,2	20,2	29,1	16,7	1,3	100,0
Αγγλία	6,8	6,0	9,3	20,2	35,7	22,1	100,0
Ιρλανδία	16,7	22,6	19,5	24,3	14,5	2,4	100,0
Δανία	9,2	8,6	14,1	30,5	30,5	6,7	100,0
Ελλάδα	82,7	10,2	3,2	2,5	1,1	0,4	100,0
Ισπανία	66,3	20,9	5,2	5,2	1,7	0,5	100,0
Πορτογαλία	89,8	5,7	1,2	2,3	0,8	0,1	100,0
Αυστρία	69,3	26,0	4,0	0,8	0,1		
Φιλανδία	37,3	52,2	9,3	0,9			
Σουηδία	13,0	27,1	26,6	23,7	8,5	1,1	100,0
Σύνολο ΕΕ-15	41,3	20,5	12,8	14,7	8,7	2,1	100,0
ΕΕ-13 (εκτός Ελλάδας & Πορτογαλίας)	28,4	21,5	14,2	18,2	18,2	13,9	3,6

Πηγή: Eurostat

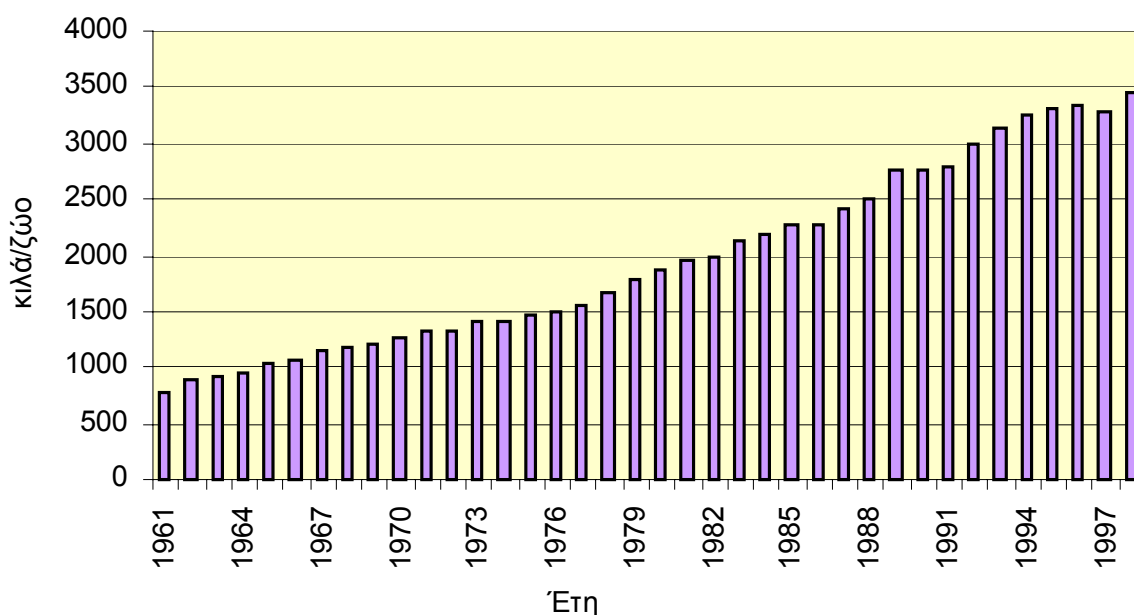
Τέλος, από τα στοιχεία του Πίνακα 15 του Παραρτήματος, σχετικά με τη δομή του κτηνοτροφικού κλάδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Η προσπάθεια για αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων στη χώρα μας απαιτεί πολύ σημαντικότερη προσπάθεια απ' ό,τι στα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού προκύπτει ότι ο μέσος όρος αγελάδων γαλακτοπαραγωγής ανά εκμετάλλευση στην Ελλάδα το 1996 είναι 6,6 ζώα, που υπολείπεται κατά πολύ από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διαμορφώνεται στα 22,8ζώα.
- **Οι εκμεταλλεύσεις αγελάδων γαλακτοπαραγωγής μειώθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση** από 1186,8 το 1994 σε 1008,9 το 1996, υπήρξε δηλαδή μία μείωση της τάξης του 15% περίπου. Στο ίδιο διάστημα σημειώθηκε και μία μεταβολή των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων της τάξης του 4,4% ενώ ο μέσος όρος αγελάδων γαλακτοπαραγωγής ανά εκμετάλλευση αυξήθηκε κατά 15,7%.
- **Η μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων γαλακτοπαραγωγής ήταν μεγαλύτερη στη χώρα μας**, αφού μεταξύ των ετών 1984 και 1996 οι εκμεταλλεύσεις παραγωγής αγελαδινού γάλακτος μειώθηκαν κατά 64% ενώ στις

υπόλοιπες χώρες κατά 52%. Παρόλα αυτά η μεγαλύτερη μείωση δεν σημειώθηκε στη χώρα μας, η οποία κυμάνθηκε στα ίδια επίπεδα περίπου με τη Γαλλία (-63%), αλλά στην Ιταλία όπου οι γαλακτοπαραγωγικές εκμεταλλεύσεις αγελάδων μειώθηκαν κατά 73%.

Εξέλιξη μέσων αποδόσεων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής

Η μείωση στον αριθμό των ζώων αντισταθμίστηκε όμως από την θετική εξέλιξη της απόδοσης σε γάλα (Πίνακας 8 Παραρτήματος), όπως αυτή εμφανίζεται στο Διάγραμμα που ακολουθεί:

Διάγραμμα 8. Εξέλιξη μέσης απόδοσης αγελάδων γαλακτοπαραγωγής

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης

Η μέση απόδοση των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής, από 787 κιλά το 1961, ανήλθε στα 3455 κιλά το 1998, παρουσίασε δηλαδή μία αύξηση της τάξης του 339%. Η αύξηση στη μέση απόδοση γαλακτοπαραγωγής οφείλεται κυρίως στο πρόγραμμα γενετικής βελτίωσης των αγελάδων, που εφαρμόστηκε από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 και αποδίδεται στην αναβάθμιση του γενετικού υλικού των ζώων. Σημαντικό ρόλο όμως στη βελτίωση της μέσης απόδοσης των ζώων γαλακτοπαραγωγής έχει παίξει και η βελτίωση των συνθηκών σταβλισμού και διατροφής τους.

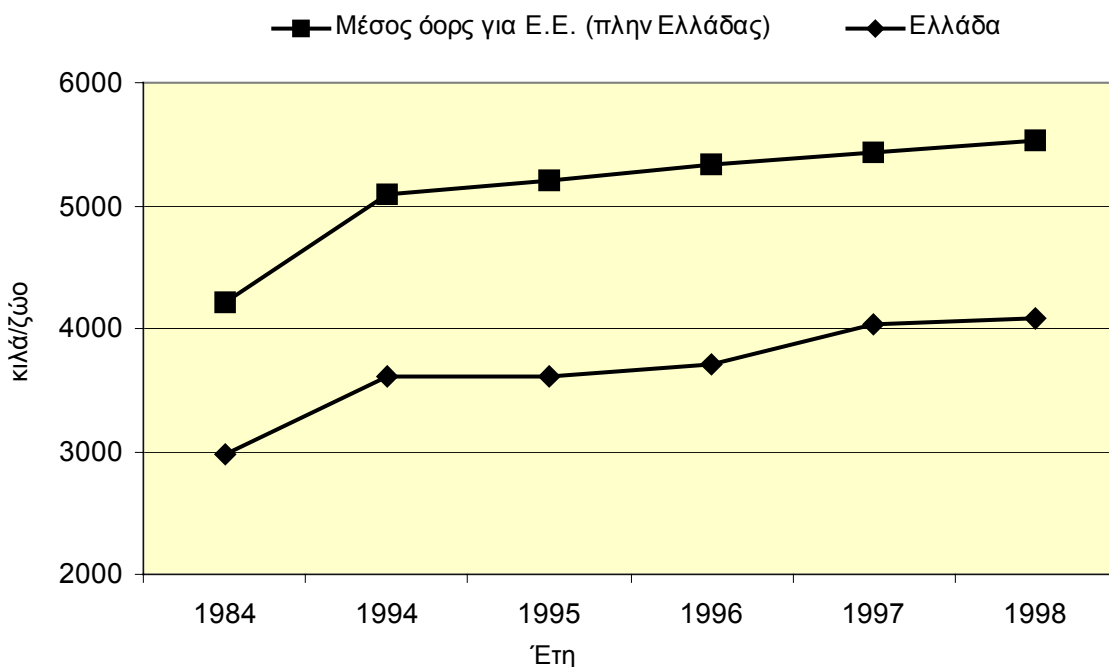
Από τον Πίνακα 13 που ακολουθεί, φαίνεται ότι παρά την αύξηση των αποδόσεων των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων στη χώρα μας, η μέση απόδοση αυτών σε γάλα υπολείπεται σημαντικά της μέσης απόδοσης των ζώων στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πίνακας 16 του Παραρτήματος).

Πίνακας 13. Απόδοση γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων κατά μέσο όρο (κιλά/ζώο/έτος)

	1984	1994	1995	1996	1997	1998 ⁽¹⁾
ΕΕ (εκτός Ελλάδας)	4298	5207	5328	5451	5547	5636
Ελλάδα	2980	3602	3606	3708	4033	4088

(1) εκτίμηση
 Πηγή: Eurostat

Οι μεταβολές στις μέσες αποδόσεις γάλακτος για τα έτη 1984-1998 απεικονίζονται στο Διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 9. Εξέλιξη αποδόσεων γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων

Πηγή: Eurostat

Επισημαίνεται η διαφορά μεταξύ των μέσων αποδόσεων που παρουσιάζει η Eurostat και το Υπουργείο Γεωργίας (Πίνακες 16 και 8 αντίστοιχα στο Παράρτημα) για τη χώρα μας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται για το έτος 1997, ότι η μέση απόδοση των αγελάδων ήταν 4033κιλά/έτος σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat και 3287 σύμφωνα με τη Δ/νση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης του Υπουργείου Γεωργίας.

Οι χαμηλές σχετικά αποδόσεις των εκτρεφόμενων ζώων, αυξάνουν το κόστος παραγωγής και επιδρούν αρνητικά στην ανταγωνιστικότητα του κλάδου. Οι πολιτικο-οικονομικές συνθήκες, που έχουν διαμορφωθεί κατά τα τελευταία χρόνια θα συνεχιστούν και θα οδηγήσουν σε ένα λιγότερο προστατευτικό και περισσότερο

ανταγωνιστικό περιβάλλον άσκησης της κτηνοτροφίας, εντείνοντας τις πιέσεις για αύξηση της παραγωγικότητας των εκτρεφόμενων ζώων. Η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου προγράμματος γενετικής βελτίωσης των ζώων, όπως προαναφέρθηκε, δημιουργεί σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσο αυτό είναι εφικτό.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι εκτιμήσεις της αγοράς σχετικά με τη μέση απόδοση σε γάλα στη χώρα μας είναι διαφορετικές. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποτελούν εκτιμήσεις του κ. Αν. Τσιάρα, Υπεύθυνου της Πρότυπης Φάρμας της Εταιρείας ΔΕΛΤΑ στην Κομοτηνή. Οι εκτιμήσεις αυτές έχουν προκύψει από την 20ετή απασχόλησή του στον τομέα της συγκέντρωσης γάλακτος.

Σύμφωνα λοιπόν με τον κ. Τσιάρα, στην Ελλάδα το 80% των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, που παραδίδει γάλα στην εταιρεία ΔΕΛΤΑ σήμερα, διαθέτει ζώα με μέση απόδοση που κυμαίνεται μεταξύ 6.500-7.500κιλά/έτος. Το υπόλοιπο δε 20% των εκμεταλλεύσεων, διαθέτει ζώα με ακόμη μεγαλύτερη μέση απόδοση, της τάξης των 8.500κιλά/έτος. Από τον έλεγχο των αποδόσεων, στα πλαίσια της εφαρμογής του Προγράμματος Γενετικής Βελτίωσης του Υπουργείου Γεωργίας, προκύπτει επίσης ότι η μέση απόδοση σε επίπεδο χώρας ξεπερνά τις 6000κιλά ανά ζώο (Φράγκος, 2000). Οι αποδόσεις των αγελάδων του Προγράμματος Γενετικής Βελτίωσης αφορούν όμως συνήθως επιχειρηματικές μονάδες, το μέγεθος των οποίων κυμαίνεται από 20-100 αγελάδες και των οποίων η διατροφή διεξάγεται σχετικά ικανοποιητικά, πλην όμως δεν αντιπροσωπεύουν οπωσδήποτε το μέσο όρο όλων των εκτροφών σε εθνικό επίπεδο (Αληφακιώτης, 1994).

Από τον Πίνακα 14 που ακολουθεί, προκύπτει η μεγάλη σημασία της μέσης απόδοσης γαλακτοπαραγωγής στα οικονομικά αποτελέσματα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Για την ανάλυση, θεωρήθηκαν ως δεδομένα τα εξής:

- Το ολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο ανά ζώο είναι 2.000.000δρχ., ανεξάρτητα της μέσης απόδοσής του.
- Τα έξοδα σε μία μέση ελληνική εκμετάλλευση αντιστοιχούν περίπου στο 70% του τζίρου της.
- Οι αποσβέσεις είναι 200.000δρχ./ζώο σε όλες τις περιπτώσεις. Για τις αποσβέσεις υιοθετήθηκε το μοντέλο του ζώου προτύπου (θεωρήθηκε δηλαδή ότι η απόσβεση γίνεται σε χρονικό διάστημα 10ετών).

Με βάση τα προηγούμενα και λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον Πίνακα 14, σύμφωνα με τον κ. Τσιάρα, το 80% των αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας λειτουργεί με αποδόσεις, που κυμαίνονται μεταξύ 3,2-5,2%, ενώ το υπόλοιπο 20% με απόδοση περίπου 7,2%.

Επιπλέον, τονίστηκε ότι μία κτηνοτροφική μονάδα που λειτουργεί με καθαρό περιθώριο κέρδους μικρότερο των 9,7δρχ./κιλό γάλακτος, λειτουργεί με ζημία και δεν είναι βιώσιμη. Αν ισχύει λοιπόν, ότι η μέση απόδοση ανά ζώο είναι αυτή που παρουσιάζεται στον Πίνακα 8 του Παραρτήματος (3455κιλά/αγελάδα/έτος), σύμφωνα με το Υπουργείο Γεωργίας, ή αυτή που προκύπτει από τον Πίνακα 16 του Παραρτήματος (4088κιλά/αγελάδα/έτος) σύμφωνα με την Eurostat, το συμπέρασμα είναι το ίδιο: η μέση ελληνική αγελαδοτροφική εκμετάλλευση λειτουργεί με ζημία και δεν είναι βιώσιμη. Επιπλέον, σύμφωνα με τον κ. Χ. Κρομμύδα, Δ/ντή Ζώνης

Γάλακτος και Περιφερειακών Εργοστασίων της ΦΑΓΕ, η μέση απόδοση ενός ζώου ανά έτος εκτιμάται ότι είναι τα 5.000κιλά.

Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε εκμεταλλεύσεις στην περιοχή της Μακεδονίας. Από την ανάλυση στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από 88 κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγής, στην περιοχή της Μακεδονίας, προκύπτει ότι μόνο οι 7 από αυτές ήταν σχετικά αποδοτικές (Manos & Psychoudakis., 1997), ένα ποσοστό δηλαδή της τάξης μόλις του 8%.

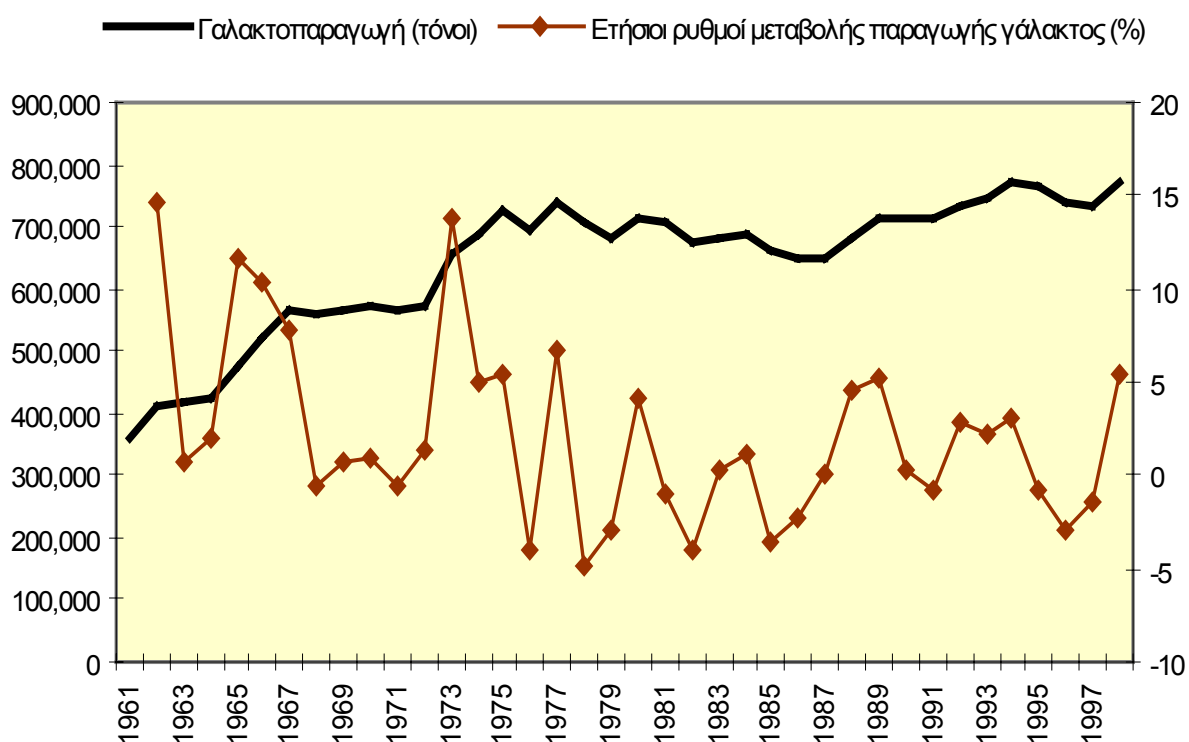
Πίνακας 14. Οικονομικά στοιχεία αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων

Κιλά γάλακτος/αγελάδα (1)	6.500	7.500	8.500	9.500	10.500	11.500
Ολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο (δρχ.) (2)	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Τζίρος (δρχ.) (3)=(1)X135	877.500	1.012.500	1.147.500	1.282.500	1.417.500	1.552.500
Έξοδα (δρχ.) (4)=(3)X0,7	614.250	708.750	803.250	897.750	992.250	1.086.750
Αποσβέσεις (δρχ.) (5)=(2)X0,1	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Μικτό περιθώριο κέρδους (δρχ./αγελάδα) (6)=(3)-(4)	263.250	303.750	344.250	384.750	425.250	465.750
Καθαρό περιθώριο κέρδους(δρχ./αγελάδα) (7)=(6)-(5)	63.250	103.750	144.250	184.750	225.250	265.750
Καθαρό περιθώριο κέρδους ως % του τζίρου (8)=(7)/(3)	7,2	10,2	12,6	14,4	15,9	17,1
Καθαρό περιθώριο κέρδους (δρχ./κιλό γάλακτος) (9)=(7)/(1)	9,7	13,8	17,0	19,4	21,5	23,1
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%) (10)=(7)/(2)	3,2	5,2	7,2	9,2	11,3	13,3

Πηγή: κ. Αν. Τσιάρας, Φάρμα ΔΕΛΤΑ Νέας Γενιάς, Κομοτηνή

Εξέλιξη της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος

Η παραγωγή του αγελαδινού γάλακτος στη χώρα μας ακολούθησε μία αυξητική πορεία, όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 10, που ακολουθεί (Πίνακας 8 Παραρτήματος). Η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος από 361.038τόνους το 1961 έφτασε τους 712.832 τόνους το 1980. Παρατηρήθηκε δηλαδή μία ιδιαίτερα σημαντική αύξηση κατά 95,3% με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 3,8%.

Διάγραμμα 10. Εξέλιξη της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος και των ετήσιων ρυθμών μεταβολής της.

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος έφτασε από 705.200τόνους το 1981 σε 769.584τόνους το 1998. Παρατηρήθηκε δηλαδή μία αύξηση της τάξης του 9%, πολύ μικρότερη εκείνης της εικοσαετίας 1961-1980. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης μειώθηκε σε 0,6%, κυρίως λόγω του ύψους των ποσοστώσεων που έχει καταναίμει η Ευρωπαϊκή Ένωση στη χώρα μας, το οποίο αποδεικνύεται σε σοβαρό διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής παραγωγής γάλακτος.

Λαμβάνοντας υπόψη τη μεγάλη οικονομική σημασία του ύψους της παραγωγής, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ενώ υπάρχει σχετική ταύτιση

μεταξύ των δημοσιευμένων στοιχείων του Υπουργείου Γεωργίας και της Eurostat (Πίνακες 8 και 17 Παραρτήματος αντίστοιχα), κάτι το οποίο δεν συνέβαινε για το ζωικό πληθυσμό της χώρας, για το έτος 1998 η Υπηρεσία Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης του Υπουργείου Γεωργίας έχει δημοσιεύσει παραγωγή αγελαδινού γάλακτος ύψους 769.584τόνων (Πίνακας 8 Παραρτήματος), ενώ η Διεύθυνση Ζωικής Παραγωγής αναφέρεται σε παραγωγή 748.679τόνων αγελαδινού γάλακτος (Πίνακας 18 Παραρτήματος). Υπάρχει δηλαδή μία διαφορά 20.905τόνων, όταν όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι Έλληνες παραγωγοί καλούνται να πληρώσουν πρόστιμο 4.5δισ. δραχμές υπέρβαση της μέγιστης εγγυημένης ποσότητας κατά 37.421τόνους.

Η παραπάνω διαφορά προκαλεί εντύπωση, δεδομένου ότι οι Υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας συνηθίζουν να προσαρμόζουν τα διαθέσιμα στοιχεία τους, στα επίσημα στοιχεία του ΕΛΟΓ. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον ΕΛΟΓ (Πίνακας 4 Παραρτήματος), η παραγωγή γάλακτος κατά το γαλακτοκομικό έτος 1998-1999 ήταν 654.000τόνοι, καθ' υπέρβαση της εθνικής ποσόστωσης (629.817τόνοι) κατά 24.183τόνους. Το πρόστιμο που κλήθηκε να πληρώσει η χώρα μας, ήταν 2.85δισ. δραχμές.

Τέλος, παρά την υπέρβαση της εθνικής μας ποσόστωσης, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας, η αυτάρκεια της χώρας μας σε αγελαδινό γάλα για το έτος 1998 ήταν μόλις 50%, ενώ η αυτάρκεια σε ισοδύναμο αγελαδινού γάλα ήταν 80% (Πίνακας 18).

Πίνακας 15. Γάλα-παραγωγή & αυτάρκεια (1998)

Είδος γάλακτος	Παραγωγή (τόνοι)	Αυτάρκεια (%)
Αγελαδινό	748.679	50
Πρόβειο & Γίδινο	1.072.459	103
Σύνολο	1.821.138	
Ισοδύναμο αγελαδινού	2.609.450	80%

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Ζωικής Παραγωγής

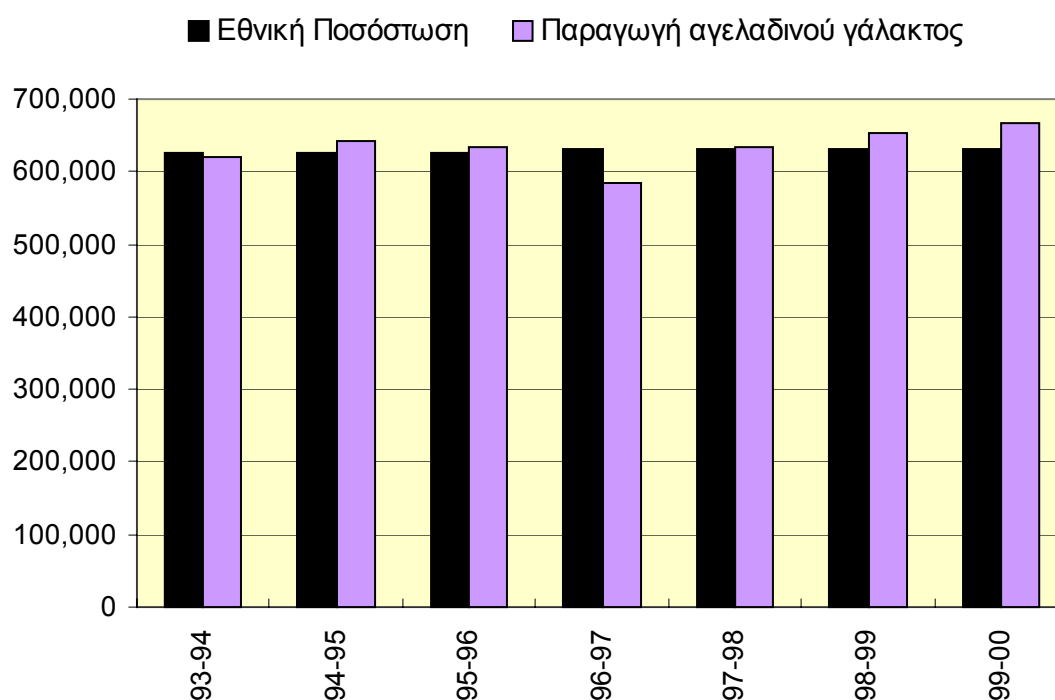
Ο βαθμός αυτάρκειας, κατά την περίοδο 1971-1975 είχε ξεπεράσει το 90%, ενώ στη συνέχεια ακολούθησε μειωτική τάση φτάνοντας το 1980 το 86,5% (Παπάς, 1988). Μια μελέτη στα πλαίσια του Υπουργείου Γεωργίας, το 1978, υπολόγιζε για το 1975 το βαθμό αυτάρκειας σε 92%. Η συνεχής μείωση του βαθμού αυτάρκειας, δίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 16. Αυτάρκεια της χώρας σε ισοδύναμο αγελαδινού γάλακτος

Έτος	1975	1981	1984	1986	1987	1988	1998
Αυτάρκεια (%)	92	80	79	76	76	69	80

Πηγή: Παπάς Α., 1988, Υπουργείο Γεωργίας

Στο Διάγραμμα 11, απεικονίζεται η εξέλιξη της παραγωγής γάλακτος σε σχέση με την εθνική ποσόστωση (Πίνακας 4 Παραρτήματος), μεταξύ των ετών 1993-2000.

Διάγραμμα 11. Εθνική ποσόστωση και Παραγωγή γάλακτος (σε τόνους)

Πηγή: ΕΛΟΓ

Η αύξηση της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος, είχε ως αποτέλεσμα η παραγωγή κρέατος να ακολουθήσει πτωτική τάση. Η παραγωγή βόειου κρέατος στη χώρα μας μειώθηκε κατά 26% περίπου στο διάστημα 1981-1998 (η αντίστοιχη αύξηση στην παραγόμενη ποσότητα αγελαδινού γάλακτος ήταν της τάξης του 7,7%). Η πτωτική αυτή τάση έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις για την οικονομία της χώρας, εφόσον σημαίνει ολοένα και μεγαλύτερη εισαγωγή βοείου κρέατος.

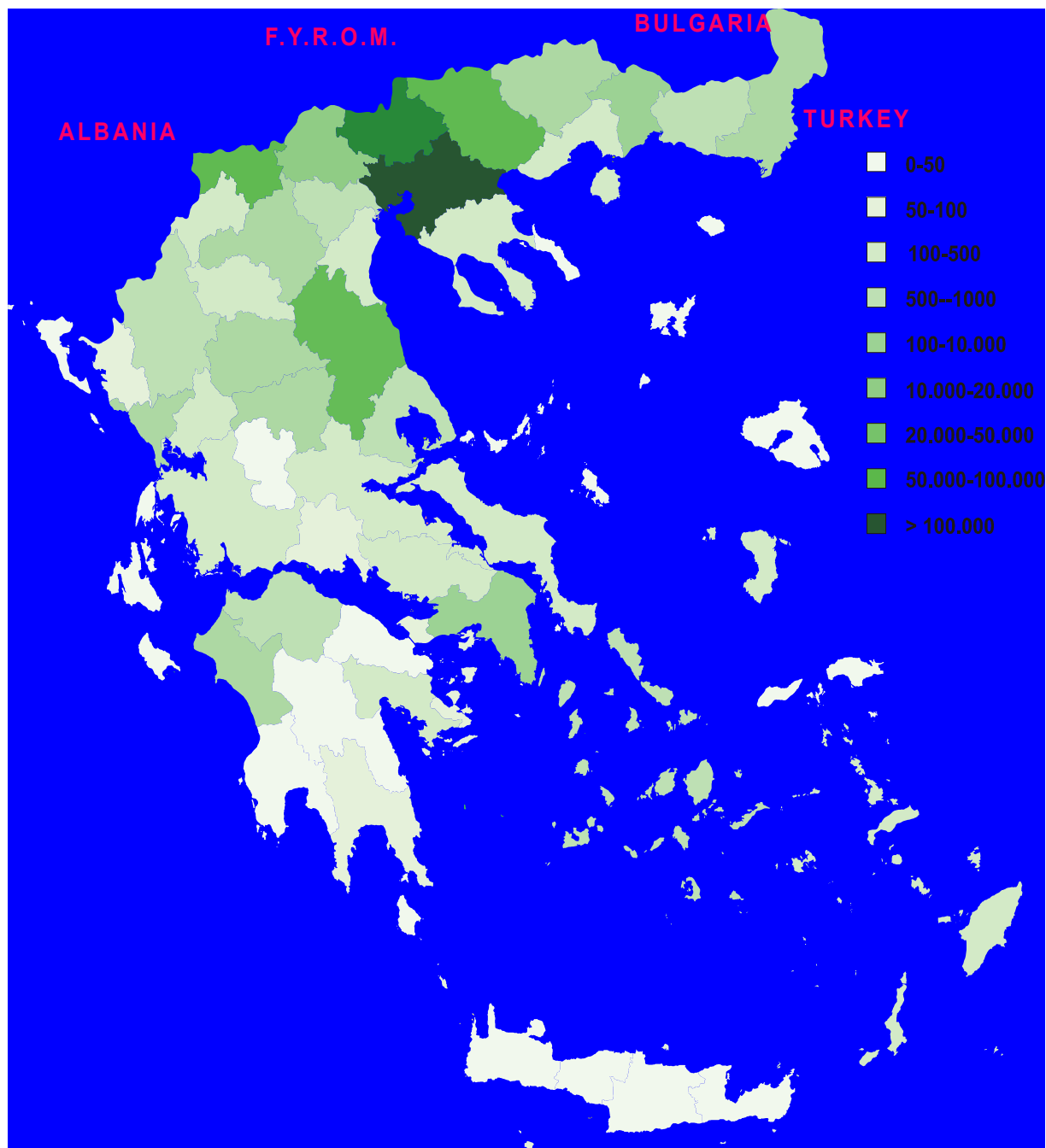
Πίνακας 17. Η εξέλιξη της παραγωγής γάλακτος και κρέατος (1981-1998)

(σε τόνους)

Έτος	Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος	Παραγωγή βοείου κρέατος
1981	714000	93800
1985	648000	82400
1989	695000	81100
1991	695000	81500
1993	747000	76370
1995	763000	70587
1996	765000	71382
1997	730000	70076
1998	769600	69497

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Ζωικής Παραγωγής

Η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος γεωγραφικά κατανέμεται στη χώρα μας όπως φαίνεται στην Εικόνα που ακολουθεί.

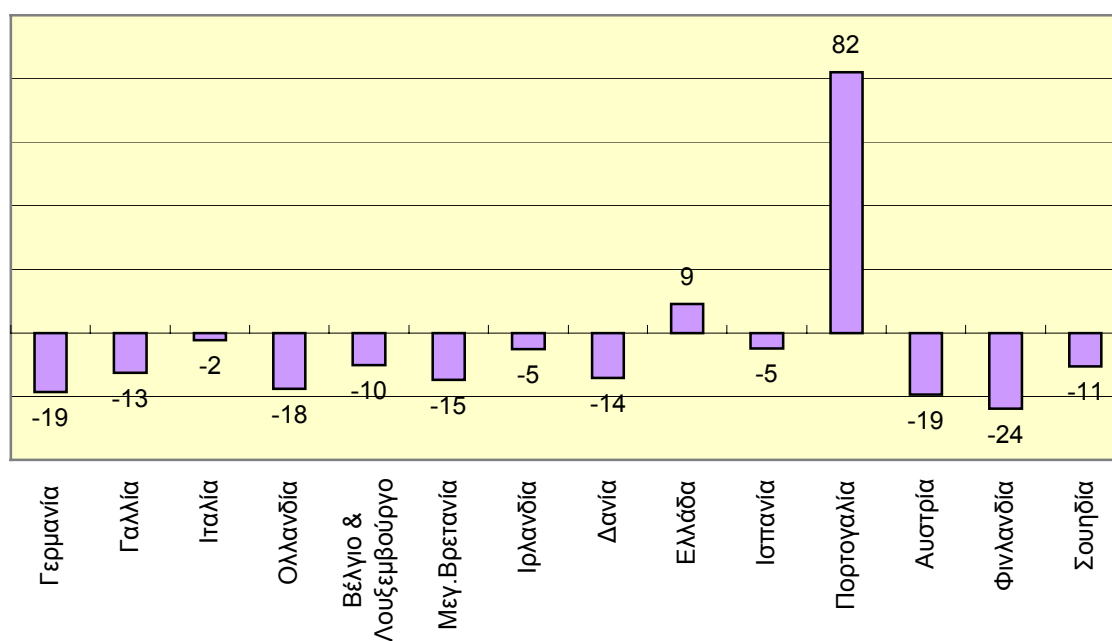
Εικόνα 1. Παραγωγή γάλακτος (σε τόνους)

Πηγή: ΕΛΟΓ

Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Έχοντας ως βάση το έτος 1992, η κοινοτική παραγωγή αγελαδινού γάλακτος παρουσίασε το έτος 2000 μία πολύ μικρή αύξηση της τάξης του 0,9% (Πίνακας 19 Παραρτήματος). Με βάση τα στοιχεία όμως του Πίνακα 20 του Παραρτήματος, προκύπτει ότι η συνολική παραγωγή αγελαδινού γάλακτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημείωσε μία σημαντική μείωση, κατά 18εκ. τόνους περίπου, από το 1983 έως το 1998 (ποσοστό 13%).

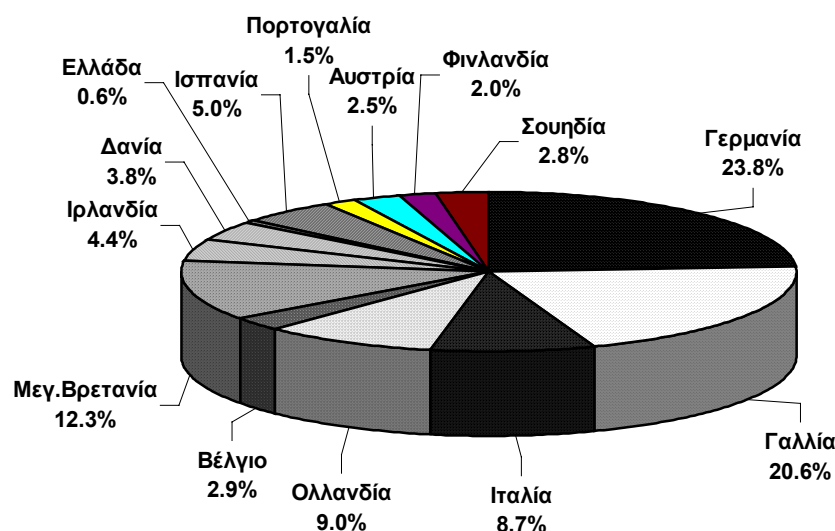
Από το Διάγραμμα 12 που ακολουθεί, φαίνεται ότι η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος μειώθηκε σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το ίδιο διάστημα (η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στη Φινλανδία). Οι μόνες χώρες που αύξησαν την παραγωγή τους στο παραπάνω διάστημα ήταν η Πορτογαλία, με μία σημαντική αύξηση κατά 82% και κατόπιν η χώρα μας, η οποία παρουσίασε αύξηση της τάξης του 9% (από 679χιλ. τόνους το 1983 έφτασε τους 740χιλ. τόνους το 1998).

Διάγραμμα 12. Μεταβολή της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος (%) στην Ε.Ε. (1983/1998)

Πηγή: Eurostat

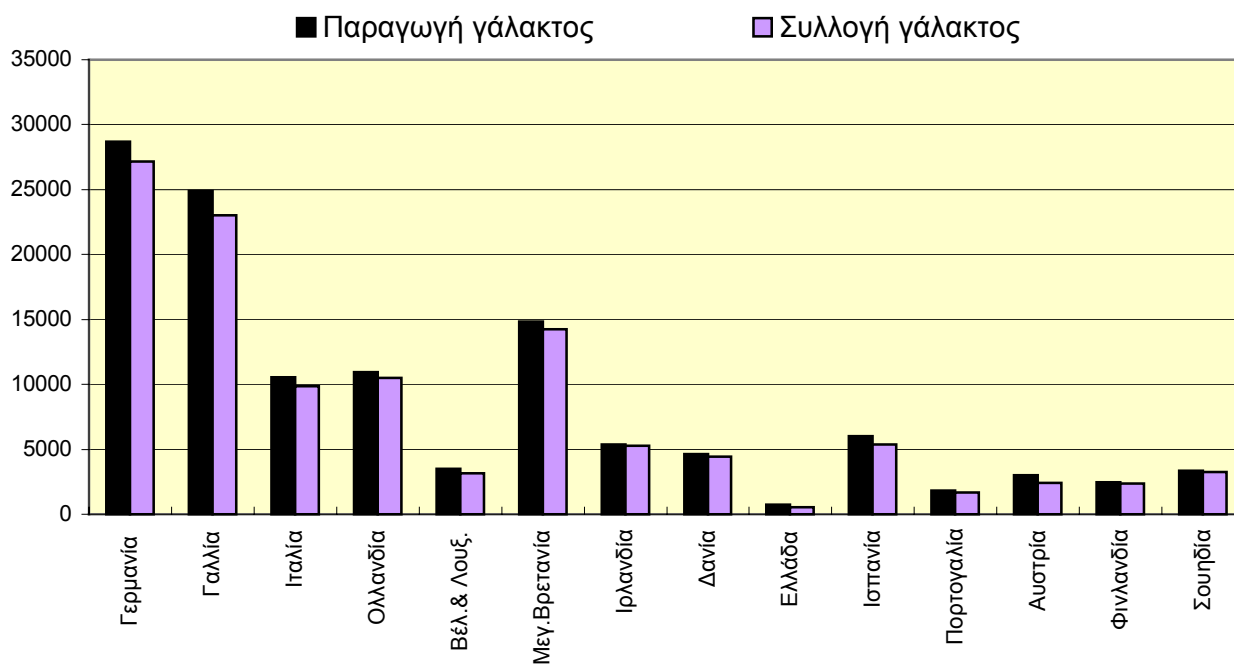
Το 1997, η παραγωγή γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση έφτασε τους 120,8εκατ. τόνους, το περισσότερο από το οποίο παράχθηκε από πέντε κράτη μέλη (Γερμανία, Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία και Ιταλία). Η χώρα μας έχει τη μικρότερη συμμετοχή στην παραγωγή γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με ποσοστό μόλις 0,6%, λόγω των περιορισμών στην παραγωγή που της επιβάλλονται (Πίνακας 20 Παραρτήματος). Ο ανταγωνισμός με τις κύριες γαλακτοπαραγωγικές χώρες είναι ιδιαίτερα ισχυρός.

Διάγραμμα 13. Μερίδιο χωρών της Ε.Ε. στην παραγωγή γάλακτος -1997

Πηγή: Eurostat

Από το Διάγραμμα 14, που ακολουθεί, σχετικά με την παραγωγή και συλλογή γάλακτος (Πίνακες 20 & 21 Παραρτήματος), στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για το έτος 1997, προκύπτει το συμπέρασμα ότι **η τάση σήμερα είναι όλη η παραγόμενη ποσότητα γάλακτος να παραδίδεται στις γαλακτοκομικές επιχειρήσεις.**

Διάγραμμα 14. Παραγωγή & συλλογή γάλακτος στις χώρες της Ε.Ε. -1997 (σε τόνους)

Πηγή: Eurostat

Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στον κόσμο

Η παγκόσμια παραγωγή γάλακτος αυξάνει συνεχώς, αλλά με μικρότερους ρυθμούς. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η παραγωγή για το έτος 2000 γάλακτος έχει φτάσει συνολικά στους 571εκ. τόνους περίπου (Πίνακας 18), από τους οποίους οι 484εκ. τόνοι αντιστοιχούν στην παραγωγή αγελαδινού γάλακτος, δηλαδή ποσοστό 85%. Το μερίδιο για το βουβαλινό γάλα είναι 11%, για το γίδινο γάλα 2% και για το πρόβειο 1,5% περίπου.

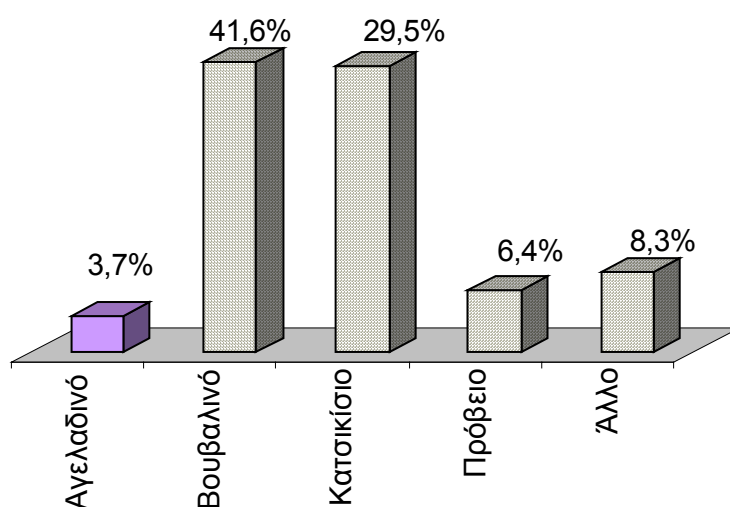
Πίνακας 18. Παγκόσμια παραγωγή γάλακτος ανά είδος (εκατ. τόνοι)

Είδος γάλακτος	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ^ε
Αγελαδινό	460.8	460.0	461.4	464.3	464.9	466.4	471.0	478.0	484.0
Βουβαλίσιο	44.0	45.9	48.1	52.3	54.4	56.9	59.0	62.3	64.5
Κατσικίσιο	9.5	9.9	10.0	10.1	11.8	12.1	12.2	12.3	12.4
Πρόβειο	7.8	7.8	7.9	8.0	8.2	8.1	8.2	8.3	8.4
Άλλο	1.2	1.2	1.3	1.3	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3
Σύνολο	523.3	524.8	528.7	535.9	540.7	544.9	551.7	562.2	570.6

^εεκτίμηση

Πηγή: FAO & Εθνικές Επιτροπές IDF

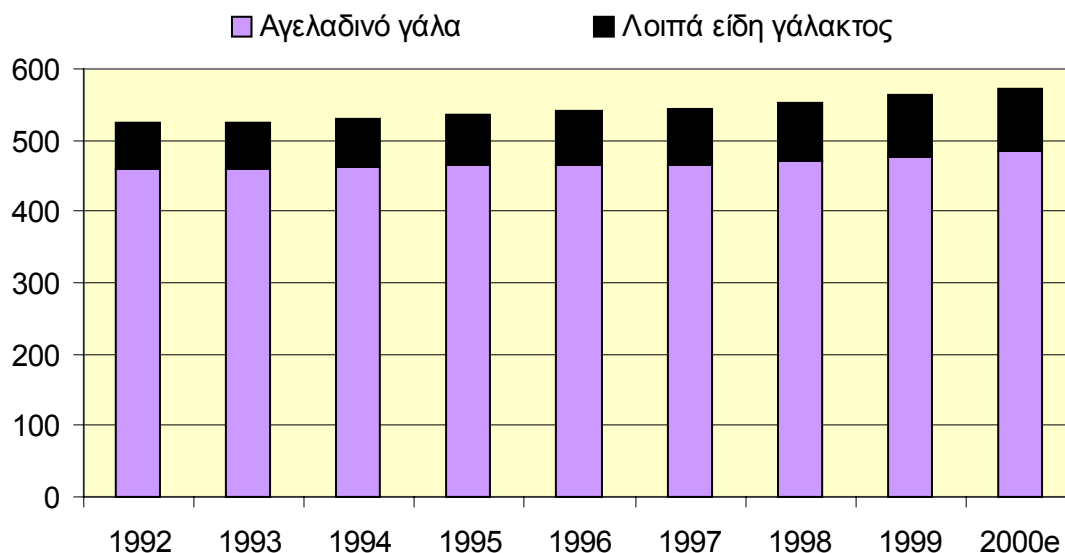
Έχοντας ως βάση το έτος 1992, παρατηρείται μία συνολική αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής γάλακτος κατά 47εκ. τόνους περίπου (9%). Το μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης παρουσιάζει η παραγωγή βουβαλινού γάλακτος. Η εξέλιξη στην παραγωγή των διαφόρων ειδών γάλακτος, μεταξύ 1992 και 1999, φαίνεται στο Διάγραμμα 15.

Διάγραμμα 15. Μεταβολή παραγωγής γάλακτος ανά είδος στον κόσμο (1992/1999)

Πηγή: FAO & Εθνικές Επιτροπές IDF

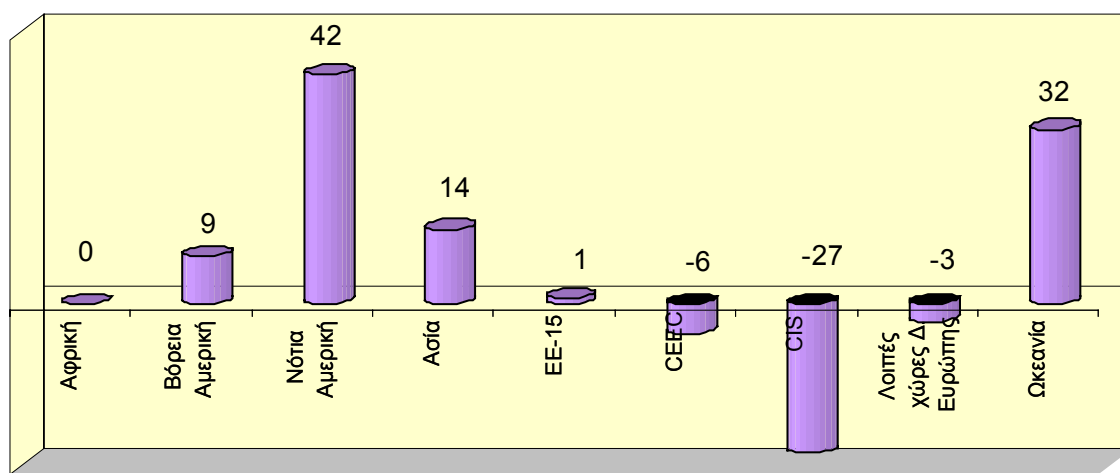
Συγκριτικά μπορούμε να δούμε την εξέλιξη της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος στον κόσμο έναντι της παραγωγής των λοιπών ειδών γάλακτος στο Διάγραμμα 16.

Διάγραμμα 16. Παγκόσμια παραγωγή γάλακτος (εκατ. τόνοι)

Πηγή: FAO & Εθνικές Επιτροπές IDF

Όσον αφορά την παραγωγή αγελαδινού γάλακτος, η αύξηση της παραγωγής κατά 6εκ. τόνους το έτος 2000, αποδίδεται σε αύξηση της παραγωγής στην Αμερική, στην Ασία και Ωκεανία (Πίνακας 19 Παραρτήματος). Αντίθετα, στην Ευρώπη εκτιμάται ότι υπάρχει ελαφρά μείωση της παραγόμενης ποσότητας (-3%). Η μείωση αυτή μπορεί να θεωρηθεί αναμενόμενη λόγω της πολύ σημαντικής αύξησης της παραγωγής από το 1998 στο 1999 (19%).

Διάγραμμα 17. Μεταβολή της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος ανά περιοχή (%)

Πηγή: FAO & Εθνικές Επιτροπές IDF

Χρήση γάλακτος

Σε προηγούμενη ενότητα, αναφέρθηκε ότι η τάση που διαφαίνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σήμερα είναι όλη η παραγόμενη ποσότητα να παραδίδεται στα γαλακτοκομεία (Διάγραμμα 14). Σε ότι αφορά τη χρήση του γάλακτος ανά είδος στη χώρα μας, το μεγαλύτερο ποσοστό της πρωτογενούς παραγωγής γάλακτος διατίθεται από τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στις γαλακτοκομικές επιχειρήσεις. Οι παραγόμενες ποσότητες που δεν παραδίδονται στα γαλακτοκομεία χρησιμοποιούνται από τους ίδιους τους παραγωγούς, είτε για ιδιοκατανάλωση είτε για την παραγωγή διαφόρων γαλακτοκομικών προϊόντων.

Πίνακας 19. Ετήσια παραγωγή και χρήση γάλακτος (κάθε είδους) στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις (χιλιάδες τόνοι)-1999

A. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ⁵	
• Αγελαδινό γάλα	776,8
• Πρόβειο γάλα	653,8
• Κατσικίσιο γάλα	434,8
• Βουβαλίσιο γάλα	
ΣΥΝΟΛΟ	1864,4
B. ΧΡΗΣΗ⁶	
1. Γάλα κατανάλωσης	135,9
<i>A) Αυτοκατανάλωση</i>	106,0
<i>B) Απευθείας πώληση</i>	29,9
2. Βούτυρο και κρέμα γάλακτος στη γεωργική εκμετάλλευση	11,1
3. Τυρί στη γεωργική εκμετάλλευση	345,0
4. Άλλα προϊόντα (γιαούρτι)	26,2
5. Διατροφή ζώων	52,0
6. Παραδόσεις στα γαλακτοκομεία	1277,9
<i>A) Γάλα</i>	1277,9
<i>B) Κρέμα γάλακτος (σε ισοδύναμο γάλακτος)</i>	
7. Διαφορές και απώλειες	17,5
ΣΥΝΟΛΟ	1865,6
Γ. ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ⁷	
1. Γάλα κατανάλωσης	135,9
<i>A) Αυτοκατανάλωση</i>	106,0
<i>B) Απευθείας πώληση</i>	29,9
2. Κρέμα γάλακτος της γεωργικής εκμετάλλευσης	0,2
3. Βούτυρο στη γεωργική εκμετάλλευση	0,4
4. Τυρί στη γεωργική εκμετάλλευση	78,3
5. Γιαούρτι	21,3
ΣΥΝΟΛΟ	236,1

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης

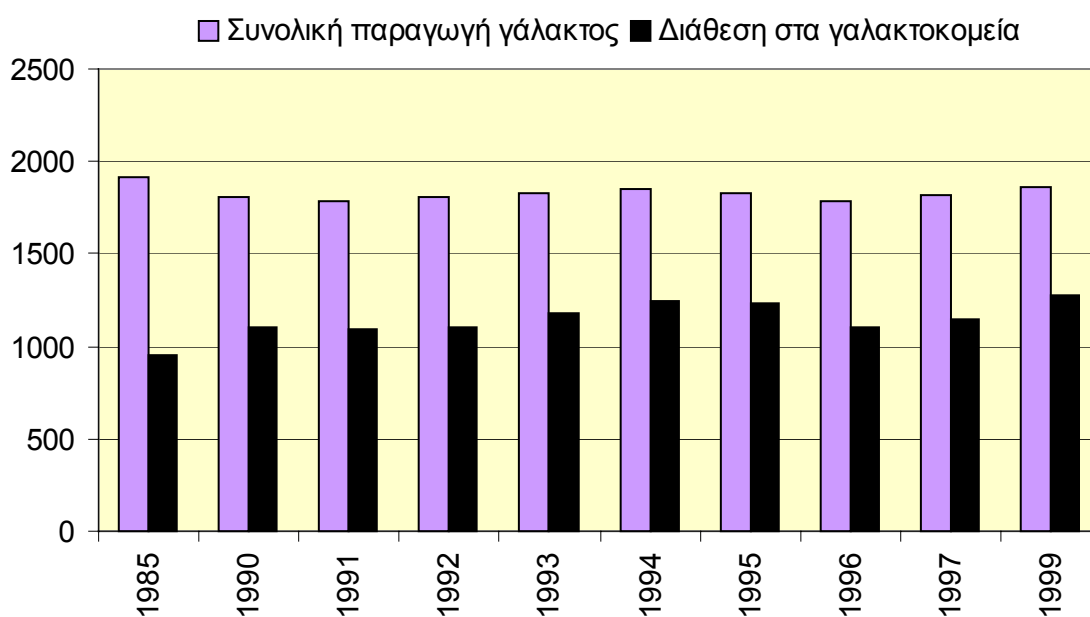
⁵ Σύνολο παραγωγής από το εγχώριο ζωικό κεφάλαιο

⁶ Περιλαμβάνει το γάλα ίδιας κατανάλωσης, τη χρήση γάλακτος στις εκμεταλλεύσεις και τις παραδόσεις γάλακτος στις βιομηχανίες

⁷ Κατανάλωση από τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις πλην τις παραδόσεις στα γαλακτοκομεία

Από τις 776,8χιλιάδες τόνους αγελαδινού γάλακτος στους οποίους ανέρχεται η παραγωγή γάλακτος το 1999, οι 655,8χιλιάδες τόνοι (ποσοστό 84%) παραδόθηκαν στα γαλακτοκομεία, σύμφωνα με τη Διεύθυνση Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης του Υπουργείου Γεωργίας, η οποία εκτιμά ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του αγελαδινού γάλακτος διατίθεται για την παραγωγή παστεριωμένου γάλακτος και γιαούρτης.

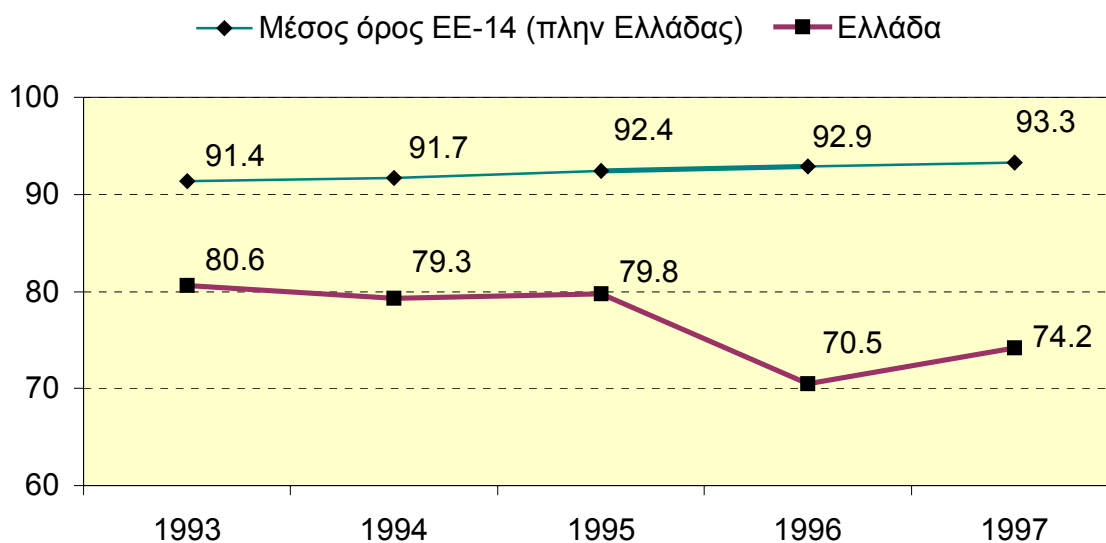
Ειδικότερα, το γάλα που διατίθεται στα γαλακτοκομεία από τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις ανήλθε στους 1277,9χιλιάδες τόνους το 1999, έναντι των 978,5χιλιάδων τόνων το 1985 (αύξηση κατά 35% περίπου-Πίνακας 22 Παραρτήματος). Στο διάγραμμα που ακολουθεί φαίνεται ότι το ποσοστό γάλακτος που παραδίδεται στις γαλακτοκομικές επιχειρήσεις είναι μεγαλύτερο του 60% της ετήσια παραγωγής (ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 63% της παραγωγής για το χρονικό διάστημα 1985-1999) με εξαίρεση το έτος 1985, όπου το γάλα που παραδόθηκε στα γαλακτοκομεία ήταν το 49% της συνολικά παραγόμενης ποσότητας.

Διάγραμμα 18. Παραγωγή και παράδοση γάλακτος στα γαλακτοκομεία (χιλιάδες τόνοι)

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης

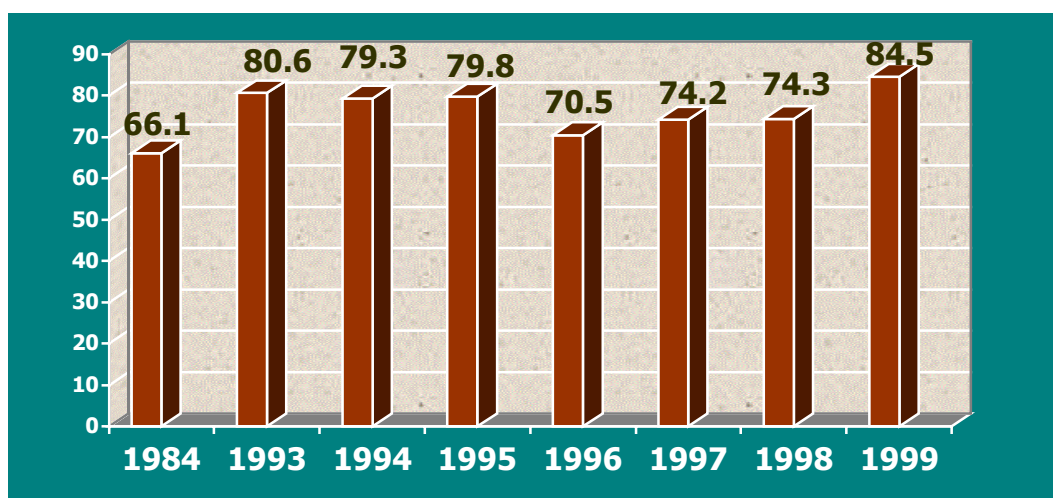
Σύμφωνα, τέλος, με στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό του αγελαδινού γάλακτος που παραδίδεται στα γαλακτοκομεία στη χώρα μας είναι πολύ μικρότερο του αντίστοιχου στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκή Ένωσης, αναφορικά πάντα με την ποσότητα αγελαδινού γάλακτος που παράγεται σε κάθε χώρα. Η διαφορά αυτή απεικονίζεται στο Διάγραμμα που ακολουθεί και προκύπτει από επεξεργασία των στοιχείων του Πίνακα 23 του Παραρτήματος.

Διάγραμμα 19. Παράδοση αγελαδινού γάλακτος στα γαλακτοκομεία σε σχέση με την παραγωγή (%)

Πηγή: Eurostat

Από το παραπάνω Διάγραμμα προκύπτει πως ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση η τάση είναι σταθερά αυξητική, στη χώρα μας η ποσότητα του αγελαδινού γάλακτος που παραδίδεται στα γαλακτοκομεία σε σχέση με την παραγωγή ακολουθεί πτωτική τάση. Από το επόμενο όμως Διάγραμμα προκύπτει ότι παρά την πτωτική τάση μεταξύ των ετών 1993-1997, σημειώθηκε τελικά αύξηση κατά 28% στην ποσότητα γάλακτος που παραδίδεται στα γαλακτοκομεία μεταξύ των ετών 1984 και 1999.

Διάγραμμα 20. Παράδοση αγελαδινού γάλακτος στα γαλακτοκομεία σε σχέση με την εγχώρια παραγωγή (%)

Πηγή: Eurostat

Εξέλιξη τιμών παραγωγού

Τη δεκαετία του 1970 και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι τιμές παραγωγού, οι χονδρικές και οι λιανικές τιμές για τα βασικά γαλακτοκομικά προϊόντα όπως το παστεριωμένο γάλα, τα τυριά και το γιαούρτι, βρίσκονταν σε καθεστώς διατίμησης (Ντελής κ.α., 1988). Το καθεστώς διατίμησης εποπτευόταν από το Υπουργείο Εμπορίου. Στόχος της ελληνικής πολιτικής για τις τιμές ήταν κυρίως ο έλεγχος των τιμών για τον καταναλωτή και γενικότερα ο έλεγχος του πληθωρισμού.

Με την πολιτική των διατιμήσεων τα προϊόντα κατατάσσονταν σε τρεις κατηγορίες ως ακολούθως: (1) Ουσιώδη σε ανεπάρκεια. Οι τιμές και τα όρια κέρδους καθορίζονταν αγορανομικά και ανεξάρτητα από τη διαμόρφωση του κόστους παραγωγής. (2) Ουσιώδη σε επάρκεια. Καθορίζονταν ανώτατα όρια κερδών που προσδιορίζονταν με βάση τις μεταβολές των στοιχείων κόστους με βάση τον Αγορανομικό Κώδικα. (3) Επουσιώδη. Οι τιμές τους καθορίζονταν χωρίς περιορισμούς με βάση την προσφορά και ζήτηση.

Οι τιμές για το γάλα και ορισμένα γαλακτοκομικά προϊόντα καθορίζονταν αγορανομικά, δηλαδή χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το κόστος παραγωγής τους, γιατί κατατάσσονταν στην πρώτη κατηγορία (ουσιώδη σε ανεπάρκεια). Οι τιμές συνεπώς καθορίζονταν από το Υπουργείο Εμπορίου, το οποίο εξέδιδε σχετικές Αγορανομικές Διατάξεις. Δεδομένου, όμως, ότι δεν λαμβάνονταν ταυτόχρονα ουσιαστικά μέτρα για την αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου (και κυρίως για τη μείωση των εισαγωγών των ζωοτροφών), το καθεστώς της διατίμησης δημιουργούσε περισσότερα προβλήματα στην ελληνική κτηνοτροφία.

Μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, η τιμή του παραγωγού αναφέρεται στις Αγορανομικές Διατάξεις ως ενδεικτική τιμή πώλησης του γάλακτος στο σταθμό συγκέντρωσης. Υπήρχαν επίσης και ανώτατες παραγωγικές και εμπορικές τιμές για το παστεριωμένο γάλα αγελάδας, το γιαούρτι και τα τυριά.

Η επιβολή ανώτατων τιμών (καθεστώς διατίμησης) στα βασικότερα γαλακτοκομικά προϊόντα είχε σημαντικές επιδράσεις αφενός στις επιχειρήσεις επεξεργασίας γάλακτος και αφετέρου στις εκμεταλλεύσεις παραγωγής αγελαδινού γάλακτος. Συγκεκριμένα, δημιούργησε σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας στις περισσότερες μονάδες μεταποίησης καθώς το κόστος παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων παρουσίαζε συνεχή αύξηση, χωρίς η αύξηση αυτή να μπορούσε να αντισταθμιστεί από την άσκηση μιας πιο ευέλικτης τιμολογιακής πολιτικής. Ιδιαίτερα, μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ όπου αυξήθηκε η ένταση του ανταγωνισμού με αλλοδαπά προϊόντα, το «πάγωμα» των τιμών με αποτέλεσμα τον περιορισμό του κέρδους, «πάγωσε» επίσης τα σχέδια των επιχειρήσεων για νέες επενδύσεις, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας. Επιπλέον, κατά την περίοδο των διατιμήσεων αναπτύχθηκαν τα φαινόμενα της νοθείας των γαλακτοκομικών προϊόντων και της παραποίησης των κανόνων εμπορίας, με αρνητικές επιδράσεις στους καταναλωτές.

Ο καθορισμός ανώτατων τιμών για τα γαλακτοκομικά προϊόντα συνέβαλλε επίσης στη μείωση του ζωικού κεφαλαίου, γιατί οι μονάδες επεξεργασίας γάλακτος

πιεζόμενες από το καθεστώς της διατίμησης, προσπαθούσαν να εξασφαλίσουν το γάλα από τον παραγωγό στη μικρότερη δυνατή τιμή. Όπως προκύπτει και από την ενότητα «Εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου», η μείωση του ζωικού πληθυσμού μετά το 1961 αφορούσε και τις εγχώριες και ξενικές βελτιωμένες αγελάδες, δηλαδή ζώα υψηλής απόδοσης. Το καθεστώς της διατίμησης άρχισε να εγκαταλείπεται από το 1982. Συγκεκριμένα το 1982 καταργήθηκε η διατίμηση για το κασέρι, το 1985 για το κεφαλοτύρι και την κεφαλογραβιέρα (Αγοραν. Διάταξη 104/85) και το 1986 (από 1/7/1986) για το παστεριωμένο γάλα (Αγοραν. Διάταξη 39/86).

Στον Πίνακα που ακολουθεί δίνονται οι κατώτατες τιμές ή τιμές ασφαλείας για το νοπό αγελαδινό γάλα από το 1975 μέχρι το 1980, μία πενταετία δηλαδή πριν την ένταξη στην ΕΟΚ καθώς και οι ενδεικτικές τιμές για το διάστημα 1981-1985, μετά δηλαδή την ένταξη στην ΕΟΚ και για πέντε επίσης χρόνια.

Πίνακας 20. Εξέλιξη τιμών παραγωγού νοπού αγελαδινού γάλακτος και ανώτατες τιμές χονδρικές & λιανικές παστεριωμένου γάλακτος (φιάλη 640γραμ.)¹

Έτος	Τιμή παραγωγού νοπού γάλακτος ²	Χονδρική τιμή παστερ. Γάλακτος ³	Λιανική τιμή παστερ. γάλακτος (τιμή καταναλωτή) ³
1975	5,0	6,05	7,1
1976	6,0	6,05	7,1
1977	6,5	6,05	7,1
1978	7,5	7,0	8,1
1979			
από 31/1/79	8,7	9,0	10,5
από 15/3/79	8,7	9,5	11,0
από 8/8/79	8,7	10,0	11,5
από 2/10/79	8,7	10,4	12,0
1980			
από 1/1/80	10,0	13,1	15,0
από 11/2/80	10,0	15,0	15,3
1981			
μέχρι 30/1/81	12,0	16,5	19,0
μέχρι 5/6/81	12,0	20,3	21,0
μέχρι 7/6/81	15,0	20,3	21,0
1982	17,5	21,1	24,0
1983	20,0	24,6	27,9
1984	25,0	29,2	33,1
1985			
από 12/1/85	29,5	35,2	39,2
από 30/6/85	34,0	44,6	49,0

Πηγή: Υπουργείο Εμπορίου

¹ Όπως καθορίστηκαν από τις Αγορανομικές Διατάξεις

² Πριν το 1981 η τιμή παραγωγού αναφέρεται ως κατώτατη τιμή (ασφαλείας) και μετά ως ενδεικτική τιμή πώλησης.

³ Περιλαμβάνεται η αξία της φιάλης.

Η σταδιακή εγκατάλειψη του καθεστώτος της διατίμησης είχε θετικές συνέπειες για τα εργοστάσια γάλακτος, στα οποία δόθηκε η ευκαιρία να ασκούν μια πιο

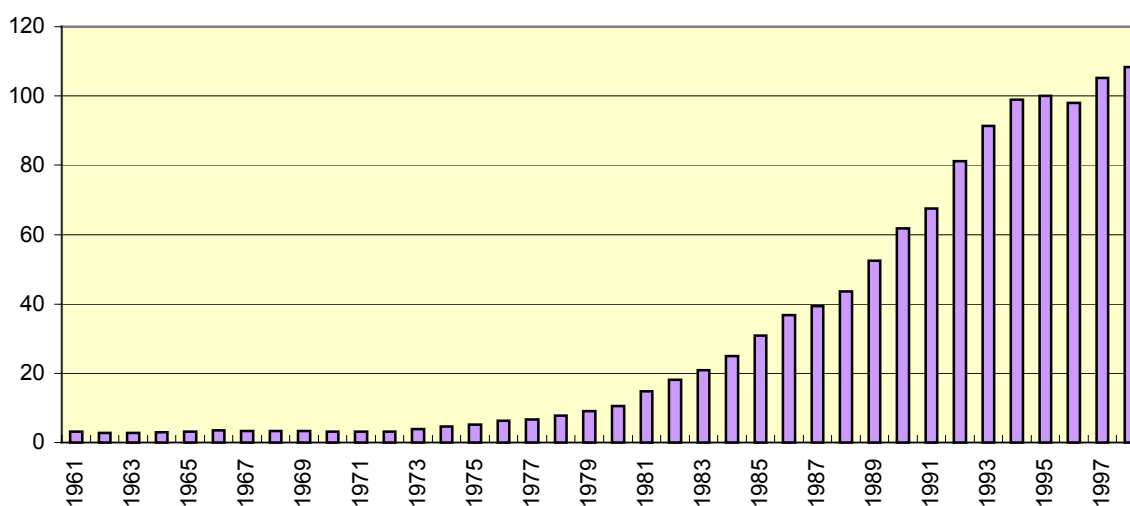
ευέλικτη πολιτική τιμών αλλά και να προσφέρουν, σε ορισμένες περιπτώσεις και υψηλότερες τιμές στον παραγωγό. Τόσο από τον Πίνακα 20, όσο και από τον Πίνακα 21 που ακολουθεί, προκύπτει ότι η ενδεικτική τιμή του νωπού γάλακτος και η μέση σταθμική τιμή παραγωγού, γνώρισαν μεγάλες αυξήσεις μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ.

Πίνακας 21. Τιμές νωπού αγελαδινού γάλακτος προ και μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ

Έτη	Ενδεικτική τιμή		Μέση σταθμισμένη τιμή παραγωγού	
	δρχ./κιλό	Βάση 1975=1981=100	δρχ./κιλό	Βάση 1975=1981=100
1975	5,0	100,0	5,2	100,0
1976	6,0	120,0	6,3	117,0
1977	6,5	130,0	6,7	128,8
1978	7,5	150,0	7,7	148,1
1979	8,7	174,0	9,0	173,1
1980	10,0	200,0	10,0	192,3
1981	14,9	100,0	14,8	100,0
1982	17,8	119,5	18,1	122,3
1983	21,2	142,3	20,8	140,5
1984	24,8	166,4	25,0	168,9
1985	29,5	198,0	30,8	208,1
1986	34,0	228,2	39,0	263,5

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Υπουργείο Εμπορίου & Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

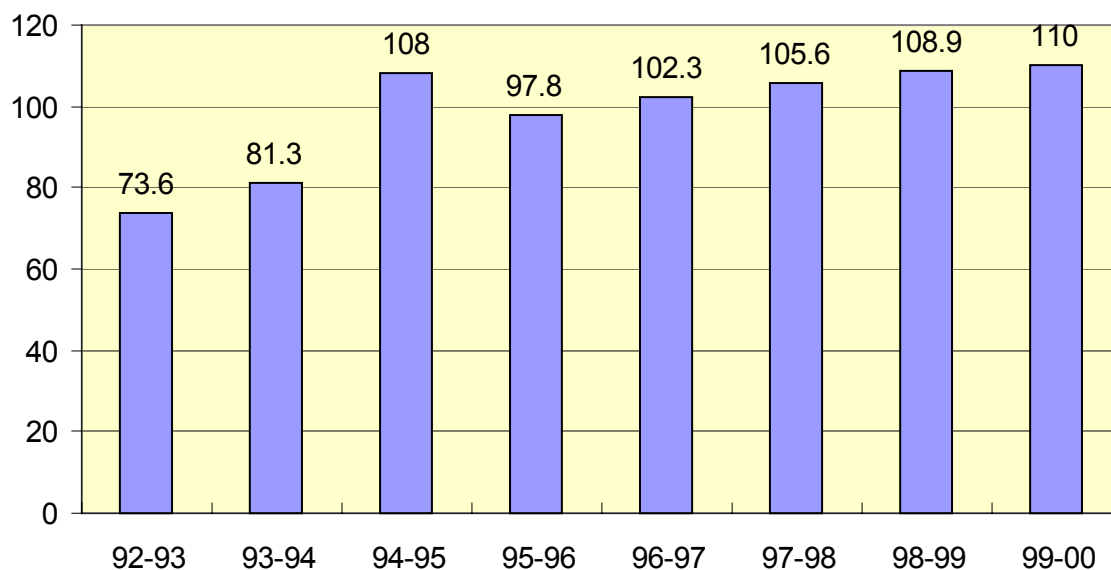
Στο Διάγραμμα 21 που ακολουθεί δίνεται η εξέλιξη της Μέσης Σταθμικής Τιμής Παραγωγού από το 1961-1998, σύμφωνα με στοιχεία της Δ/σης Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης του Υπουργείου Γεωργίας (Πίνακας 8 Παραρτήματος).

Διάγραμμα 21. Εξέλιξη Μέσης Σταθμικής Τιμής (Δρχ./κιλό) (1961-1998)

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης

Αν και επιδίωξη της Κοινότητας ήταν μια περιοριστική πολιτική τιμών από το 1984, η ελάχιστη τιμή του γάλακτος που καταβάλλεται στους παραγωγούς παρουσίασε μία ελαφρά αλλά σταθερή άνοδο τα τελευταία χρόνια. Εκτός από το Διάγραμμα 21, η σταθερή άνοδος των τιμών των παραγωγών επιβεβαιώνεται και από το ακόλουθο Διάγραμμα, το οποίο προκύπτει από επεξεργασία στοιχείων του ΕΛΟΓ (Πίνακας 24 Παραρτήματος).

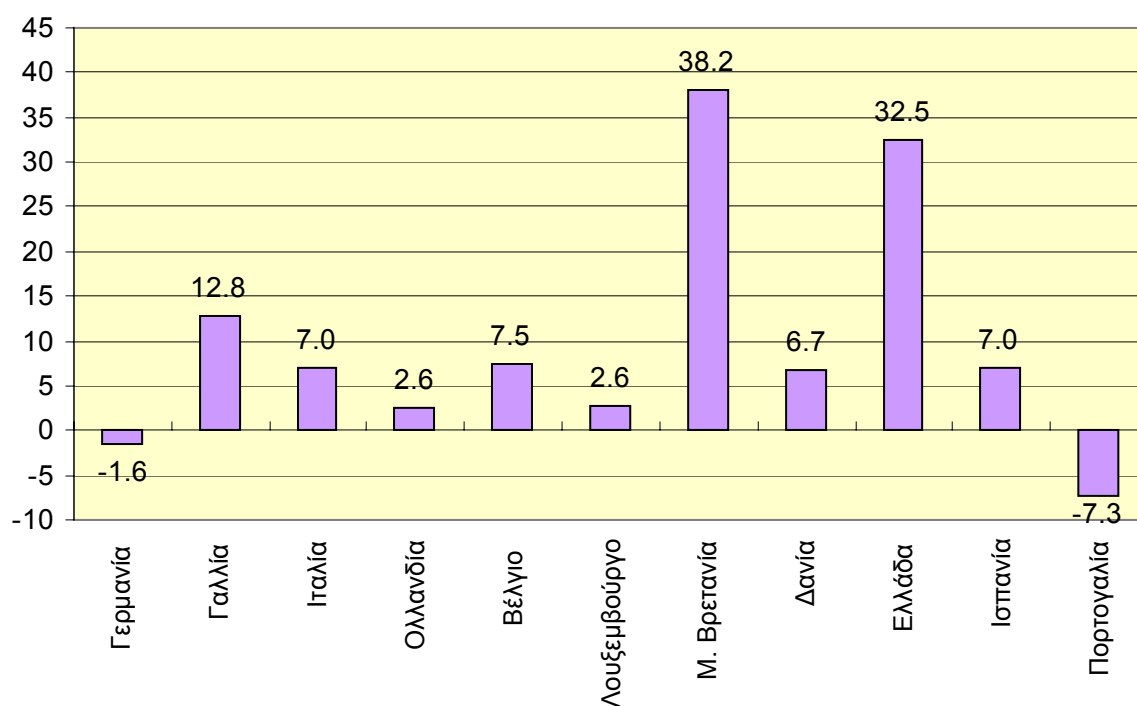

Διάγραμμα 22. Τιμές γάλακτος στον παραγωγό (Δρχ./κιλό)

Πηγή: ΕΛΟΓ

Αξιοσημείωτες είναι επίσης οι αποκλίσεις των τιμών μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών, και μάλιστα τα επίπεδα ορισμένων Βορείων και μεσογειακών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι υψηλότερα σε σχέση με των άλλων κρατών-μελών.

Είναι σημαντικό να δούμε πώς έχουν διαμορφωθεί οι μέσες σταθμικές τιμές των παραγωγών στην Ελλάδα έναντι των τιμών των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πίνακας 25 Παραρτήματος). Από το Διάγραμμα που ακολουθεί φαίνεται ότι στη χώρα μας παρουσιάστηκε η δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση των τιμών των παραγωγών μεταξύ των ετών 1987-1997, κατά 32,5%, μετά τη Μεγάλη Βρετανία η οποία παρουσίασε αύξηση στις τιμές κατά 38,2%. Σημαντική αύξηση παρουσίασαν οι τιμές των παραγωγών και στην Ιρλανδία, κατά 26,2%, μεταξύ των ετών 1987 και 1996 (δεν υπάρχουν στοιχεία για το έτος 1997). Τέλος, στην Πορτογαλία οι τιμές παραγωγών παρουσίασαν ελαφρά αύξηση κατά 4,3% μεταξύ των ετών 1993-1997, ενώ στην Σουηδία και Φινλανδία μείωση της τάξης του 3,4% και 2,3% αντίστοιχα για τα έτη 1995-1997 για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Διάγραμμα 23. Μεταβολή τιμών παραγωγών (%) στην Ε.Ε. (1987-1997)

Πηγή: Eurostat

Οι μικρές αυξήσεις και ακόμη και μειώσεις που σημειώθηκαν στις τιμές παραγωγών, στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεικνύουν την προσπάθεια μείωσης της στήριξης, που γίνεται στα πλαίσια της Κ.Ο.Α. για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα αλλά και τη βούληση για περιορισμό της παραγωγής, λόγω του τεράστιου κόστους που συνεπάγεται τόσο η συγκέντρωση όσο και η διάθεση των πλεονασμάτων που δημιουργούνται.

Εξαιτίας της ανελαστικότητας της ζήτησης για γάλα, αύξηση των ποσοστάσεων κατά 1% οδηγεί σε μείωση των τιμών παραγωγού γάλακτος κατά 4,5%, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αύξηση της ποσόστωσης που αποφασίστηκε στα πλαίσια της Agenda 2000, θα οδηγήσει σε μικρότερη ενημερία στην Ε.Ε. (Bouamra & Requillart, 2000). Επειδή δεν είναι δυνατή η αύξηση των επιδοτήσεων των εξαγωγών, κάθε αύξηση στην παραγωγή του γάλακτος θα οδηγήσει σε δραματική μείωση των τιμών. Άρα, η αύξηση των ποσοστάσεων κατά 2,4% που αποφασίστηκε στο Βερολίνο, αναμένεται να οδηγήσει σε μείωση των τιμών κατά 11%.

Οι έλληνες παραγωγοί απολαμβάνουν τις μεγαλύτερες τιμές στην Ε.Ε. μετά τους Ιταλούς παραγωγούς. Στην πραγματικότητα οι μεγαλύτερες τιμές δεν επαρκούν για να αντισταθμίσουν τα υψηλότερα κόστη παραγωγής αγελαδινού γάλακτος στη χώρα μας. Το συγκριτικό πλεονέκτημα των υπολοίπων χωρών βρίσκεται στην καλά οργανωμένη παραγωγή γάλακτος από σύγχρονες και συστηματικές μονάδες, που χρησιμοποιούν πιο σύγχρονη τεχνολογία, αγελάδες με υψηλότερη

γαλακτοπαραγωγική ικανότητα και καλά οργανωμένη βιομηχανία παραγωγής ζωοτροφών. Ο κλάδος της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας εξαιτίας της συμπίεσης των τιμών παραγωγού και της δυσανάλογης αύξησης του κόστους παραγωγής. Οι γαλακτοβιομηχανίες ενώ πιέζουν την τιμή του παραγωγού γάλακτος προς τα κάτω ανεβάζουν την τιμή καταναλωτή. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι για την Εμπορική Περίοδο 1995-1996, για την οποία υπάρχουν στοιχεία (Πίνακας 24 Παραρτήματος), **η τιμή στον παραγωγό ήταν 97,8δρχ./κιλό ενώ η τιμή στον καταναλωτή ήταν 320δρχ.!**

Αναλυτικότερα οι τιμές παραγωγού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για το 1997 είχαν ως εξής:

Πίνακας 22. Τιμές παραγωγού αγελαδινού γάλακτος (έτος 1997)

Χώρα	\$/100κιλά	Δρχ/κιλό
Αυστρία	31,40	87,45
Βέλγιο	31,31	87,20
Δανία	35,67	99,34
Φινλανδία	38,87	108,25
Γαλλία	32,49	90,48
Γερμανία	32,96	91,79
Ελλάδα	38,68	107,72
Ολλανδία	33,76	94,02
Ιρλανδία	30,39	84,64
Ιταλία	41,62	115,91
Νορβηγία	38,41	106,97
Πορτογαλία	33,35	92,88
Ισπανία	32,03	89,20
Σουηδία	38,04	105,94
Ελβετία	58,80	163,76
Μεγάλη Βρετανία	29,68	82,66
Ευρωπαϊκή Ένωση	35,10	97,75

Πηγή: Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, 2001

Η συμμετοχή των διαφόρων κατηγοριών δαπανών στο κόστος παραγωγής γάλακτος, δίνεται προσεγγιστικά για τα ελληνικά δεδομένα και για εκμεταλλεύσεις χωρίς αποσβέσεις (δηλαδή για μονάδες που έχουν αποσβέσει εξ ολοκλήρου τον κτιριακό και μηχανολογικό τους εξοπλισμό), στον Πίνακα 23 που ακολουθεί. Από το συγκεκριμένο Πίνακα προκύπτει, ότι οι δαπάνες για τη διατροφή των ζώων συμμετέχουν σημαντικά στη διαμόρφωση του κόστους παραγωγής του γάλακτος. Οι στρατηγικές διατροφής πράγματι παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, επηρεάζοντας τόσο τη μέση διάρκεια ζωής του κοπαδιού όσο και το μηνιαίο εισόδημα του παραγωγού (Vargas et al., 2001).

Πίνακας 23. Ποσοστιαία (%) συμμετοχή των διαφόρων κατηγοριών δαπανών στο κόστος παραγωγής αγελαδινού γάλακτος

Κατηγορία Ομαδοποίησης Δαπανών	Ποσοστό %
Διατροφή	47
Εργατικά (14 μισθοί)	16
Υγεία, αναπαραγωγή & γενετική βελτίωση ζώων (αγορά σπέρματος, κτηνίατροι κ.α.)	9
Λειτουργικά έξοδα (καύσιμα, ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΥΔΑΠ, συντήρηση, ανταλλακτικά κ.α.), πλην αποσβέσεων	22
Κονδύλι για ΕΛΓΑ & ΕΛΟΓ και ασφάλιστρα	6
Σύνολο	100

Πηγή: κ. Αν. Τσιάρας, Φάρμα ΔΕΛΤΑ Νέας Γενιάς στην Κομοτηνή.

Διαμόρφωση τιμής αγελαδινού γάλακτος

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι η **τιμή διαμορφώνεται με βάση τη χημική σύσταση και την ποιότητα του γάλακτος** (Γιαννακοπούλου κ.α., 1991).

«Βασική τιμή» για το γάλα ορίζεται η τιμή που ορίζει η μονάδα συγκέντρωσης ή επεξεργασίας του γάλακτος ανά κιλό γάλακτος, που έχει τη βασική περιεκτικότητα σε λίπος και πρωτεΐνη ή ολικά στερεά συστατικά άνευ λίπους, όσον αφορά το αγελαδινό γάλα.

Η ποιοτική κατάταξη του γάλακτος, όπως αυτή διαμορφώθηκε τελικά, με βάση τόσο τους υποχρεωτικούς όσο και τους προαιρετικούς ελέγχους, συμμετέχει επίσης στη διαμόρφωση της τιμής του. Σαν «πριμ ποιότητας», ορίζεται το ποσό που δίδεται στους παραγωγούς, σαν επιβράβευση για το γάλα καλής ποιότητας που παρέδωσαν στην μονάδα συγκέντρωσης ή επεξεργασίας γάλακτος. Το πριμ ποιότητας υπολογίζεται ως ένα ποσοστό επί της βασικής τιμής του γάλακτος.

Η τελική τιμή του αγελαδινού γάλακτος διαμορφώνεται σαν άθροισμα της τιμής που προέκυψε με βάση τη χημική σύσταση του γάλακτος και του πριμ της αντίστοιχης ποιότητας στην οποία κατατάχθηκε το γάλα, δηλαδή:

$$\text{Τελική τιμή/κιλό γάλακτος} = \text{Βασική Τιμή} \pm \text{Αξία Λίπους} \pm \text{Αξία Πρωτεΐνης} + \text{Πριμ Ποιότητας}$$

Στην πράξη, σύμφωνα με στοιχεία της αγοράς, η τελική τιμή γάλακτος στον παραγωγό, διαμορφώνεται στη βάση του μέρους όρου 4 αναλύσεων κάθε μήνα με την εξής σχέση:

Τελική τιμή/κιλό γάλακτος=Βασική Τιμή+Αξία Λίπους +Πριμ Ποσότητας+Πριμ Ποιότητας -Πριμ (νοθείας) Νερού-Πριμ Αντιβιοτικών

Αναλυτικότερα, η τιμή του αγελαδινού γάλακτος διαμορφώνεται κατά προσέγγιση ως εξής:

1. Η **βασική τιμή** ποικίλει ανάλογα με την περιοχή και κυμαίνεται από 85-95δρχ./κιλό.
2. **Αξία λίπους**
 - %λίπ.< 3,5 -1δρχ./κιλό για κάθε 0,1% λιπ.
 - 3,5 ≤ %λίπ. ≤ 3,7 0δρχ./κιλό
 - %λίπ.> 3,5 +1δρχ./κιλό για κάθε 0,1% λιπ.
3. **Πριμ ποσότητας:** ποικίλει ανάλογα με την περιοχή και τα μηνιαία κιλά παράδοσης

Κιλά/μήνα	0-1500	1500-3000	3000-6000	6000-12000	12000-24000	24000-36000	36000-60000	60000-100000	100000 & άνω
Δρχ./κιλό	0	1-3	2-4	4-6	8-10	10-12	12-14	14-16	16-18

4. **Πριμ ποιότητας:** η κατάταξη του γάλακτος σε ποιότητες ΑΑ, Α, Β και Γ, διαμορφώνεται με βάση την Ολική Μικροβιακή Χλωρίδα (ΟΜΧ), τα Σωματικά Κύτταρα (ΣΚ), τα αντιβιοτικά και το σημείο πήξης:
 - Αν ΣΚ/ml ≤ 400000 & Απουσία Αντιβιοτικών & Σημείο Πήξης < -0,510 σε κάθε δειγματοληψία, τότε ο παραγωγός έχει δικαίωμα κατάταξης σε ποιότητα μέσω της ΟΜΧ, ως εξής:

Αν	ΟΜΧ/ml ≤ 50000	τότε	ΑΑ Ποιότητα	& πριμ ποιότητας	15-20δρχ/κιλό
	50000 < ΟΜΧ/ml ≤ 100000		Α Ποιότητα		10-15δρχ/κιλό
	100000 < ΟΜΧ/ml ≤ 400000		Β Ποιότητα		3-6δρχ/κιλό
	ΟΜΧ/ml 50000 > 400000		Γ Ποιότητα		0δρχ/κιλό

- Ανεξαρτήτως των άλλων χαρακτηριστικών, αν υπάρχει παρουσία αντιβιοτικών έστω και σε μια δειγματοληψία, τότε το γάλα δεν δικαιούται πριμ ποιότητας και επιπλέον επιβάλλεται ποινή στον παραγωγό με αφαίρεση ποσού ίσου προς το πριμ της ΑΑ Ποιότητας για όλα τα κιλά του μήνα.
- Ανεξαρτήτως των άλλων χαρακτηριστικών, αν το μέσο σημείο πήξης του μήνα είναι ≤ -0,510 (δηλαδή ο μέσος όρος επείσακτου νερού είναι ≥ 3%), τότε το γάλα δεν δικαιούται πριμ ποιότητας και επιβάλλεται ποινή αφαίρεσης επί της τιμής του παραγωγού ίσης με το ποσοστό του επείσακτου νερού.

Τέλος, κλείνοντας την ενότητα για τη διαμόρφωση της τιμής του γάλακτος, σημειώνεται ότι η τιμή αγελαδινού γάλακτος καθορίζεται αποκλειστικά από τη Βιομηχανία στην οποία παραδίδεται.

Εξωτερικό εμπόριο

Το γάλα και τα προϊόντα του είναι ελλειμματικά για τη χώρα μας. Παρά την υπέρβαση της εθνικής μας ποσόστωσης, η αυτάρκεια της χώρας μας σε αγελαδινό γάλα για το έτος 1998 ήταν μόλις 50%, ενώ η αυτάρκεια σε ισοδύναμο αγελαδινού γάλα ήταν 80% (Πίνακας 18 Παραρτήματος).

Με βάση τα δεδομένα της ΕΣΥΕ, η πορεία των εισαγωγών & εξαγωγών, σε όγκο και αξία, πριν και μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζεται στους Πίνακες 26 και 27, του Παραρτήματος.

Από τον Πίνακα 26, φαίνεται ότι ο όγκος των εισαγωγών (σε ισοδύναμο αγελαδινού γάλακτος) αυξήθηκε από 252χιλ. τόνους σε 627χιλ. τόνους το 1981. Από τον πρώτο χρόνο δηλαδή της ένταξης της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σημειώθηκε αύξηση του όγκου των εισαγωγών της τάξης του 149%, έναντι του έτους 1972, που ορίσαμε ως έτος βάσης για τις συγκρίσεις μας.

Από τον Πίνακα 27, που παρουσιάζει τις εξαγωγές γαλακτοπροϊόντων πριν και μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προκύπτει ότι από 48χιλ. τόνους που ήταν οι εξαγωγές μας σε όγκο το 1972 μειώθηκαν σε 17χιλ. τόνους το 1981 (δηλαδή σημειώθηκε μία μείωση της τάξης του 65% περίπου).

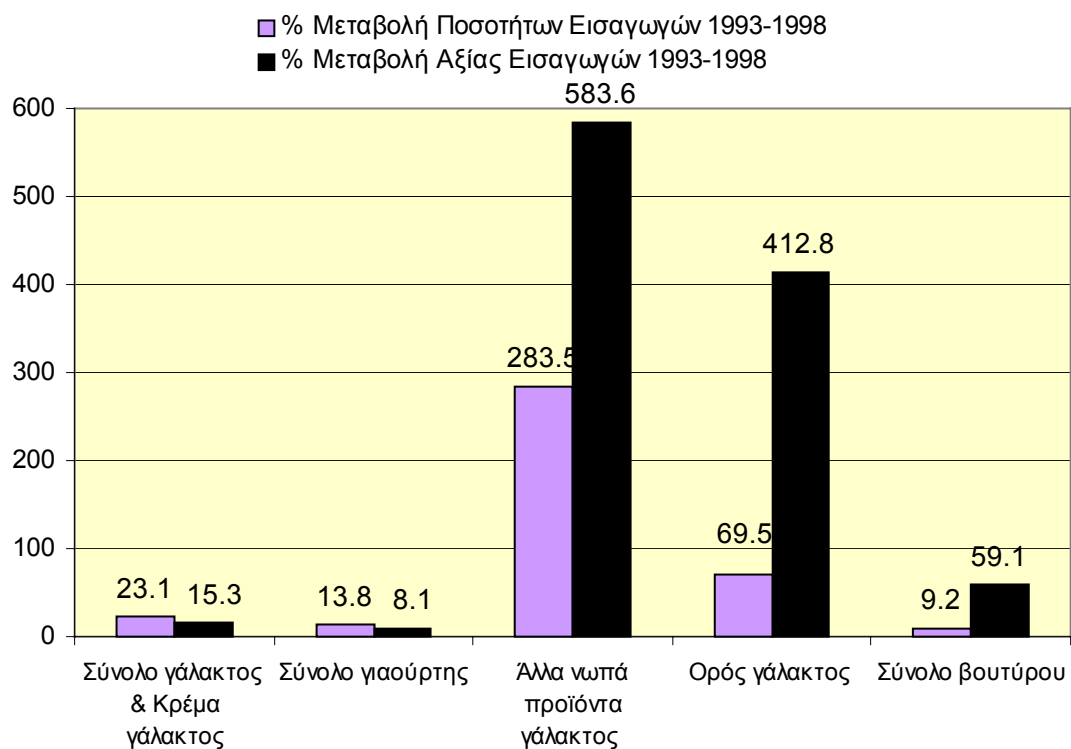
Με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, υπάρχουν δυσκολίες στις προσπάθειες για ανάκαμψη της γαλακτοπαραγωγής και την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας, για την κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου. Η διαφορά μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών, για τα έτη 1972-1987, τόσο ως προς τον όγκο αυτών όσο και προς την αξία τους, δίνεται στον Πίνακα 28 του Παραρτήματος. Τονίζεται ότι **μετά την απαγόρευση των δασμών και την απελευθέρωση του ενδοκοινοτικού εμπορίου (κατάργηση των τελωνείων), η απογραφή των εισαγωγών είναι ιδιαίτερα δύσκολη και δεν παρέχονται αξιόπιστα στοιχεία εισαγωγών-εξαγωγών**, απαραίτητα για τη διαμόρφωση γνώμης επί της πορείας αυτού του σημαντικού για την εθνική μας οικονομία θέματος.

Στον Πίνακα 32 του Παραρτήματος, παρουσιάζονται οι **εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων** για το χρονικό διάστημα 1993-1998, με βάση επίσημα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ, όπως αυτά παρουσιάζονται σε μελέτες της ICAP (1997, 1999). Επισημαίνεται ότι αναφέρονται ομαδοποιημένες οι δασμολογικές κλάσεις των γαλακτοκομικών προϊόντων, για την εξυπηρέτηση της παρούσας μελέτης. Οι ομάδες που δημιουργήθηκαν είναι: Σύνολο Γάλακτος & Κρέμα Γάλακτος, Σύνολο Γιαούρτης, Άλλα Νωπά Προϊόντα Γάλακτος, Ορός Γάλακτος, Σύνολο Βουτύρου.

Το σύνολο των εισαγωγών γαλακτοκομικών προϊόντων παρουσίασε κατά την εξαετία 1993-1998, άνοδο της τάξης του 26% κατ' όγκο και 27,6% σε αξία. Συγκεκριμένα, ο συνολικός όγκος των εισαγωγών το 1998 έφτασε τους 204.865χιλιάδες τόνους έναντι των 162.581χιλιάδων τόνων το 1993 ενώ η συνολική αξία των εισαγωγών αυξήθηκε από 63.383.289χιλιάδες δραχμές το 1993 σε 80.851.178χιλιάδες δραχμές το 1998. Η αύξηση των εισαγωγών παρατηρείται λόγω της αδυναμίας της εγχώριας παραγωγής να καλύψει την εγχώρια ζήτηση. Επιπλέον,

παρά τις σταδιακές βελτιώσεις της ελληνικής αγελαδοτροφίας σε τεχνολογικό επίπεδο, το κόστος παραγωγής του αγελαδινού γάλακτος εξακολουθεί να είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα η εισαγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων να είναι συχνά πιο συμφέρουσα (ICAP, 1999), αν όχι αναγκαία για τις ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις γάλακτος. Επιπρόσθετα, το υψηλό κόστος παραγωγής μεταφέρεται στα τελικά προϊόντα, καθιστώντας τα λιγότερο ανταγωνιστικά έναντι των εισαγόμενων.

Όσον αφορά τις επιμέρους κατηγορίες γαλακτοκομικών προϊόντων, οι εισαγωγές νωπών προϊόντων με βάση το γάλα (βουτυρόγαλα, ξινόγαλο, πηγμένο γάλα & κρέμα & νωπά προϊόντα γάλακτος που έχουν υποστεί ζύμωση με ή χωρίς πρόσθετα) αυξήθηκαν σημαντικά κατά την εξαετία 1993-1998, τόσο κατ' όγκο (κατά 283,5%) όσο και σε αξία (κατά 583,6%). Από το Διάγραμμα 24 που ακολουθεί, προκύπτει αύξηση κατά 69,5% για το ίδιο χρονικό διάστημα και στις εισαγωγές σε ορό γάλα και σκευάσματα, που έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία και τιμή.

Διάγραμμα 24. Εξέλιξη όγκου και αξίας εισαγωγών (1993-1998)

Πηγή: ICAP 1997, 1999

Η μεγάλη αύξηση στην αξία των εισαγωγών έχει ιδιαίτερη σημασία τόσο για την εθνική μας οικονομία όσο και σε επίπεδο επιχείρησης. Οι εταιρείες που εισάγουν αντιμετωπίζουν αυξημένο χρηματοοικονομικό κίνδυνο, δεδομένου του συναλλαγματικού κινδύνου, σε περίπτωση διολίσθησης της δραχμής.

Στον Πίνακα 33 του Παραρτήματος, δίνεται η εξέλιξη των εισαγωγών ανά κύρια χώρα προέλευσης κατά το διάστημα 1995-1998, όπως προκύπτει από επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων του εξωτερικού εμπορίου της ΕΣΥΕ, σε σχετική μελέτη της εταιρείας ICAP. Στο διάστημα αυτό φαίνεται ότι οι εισαγωγές από τρίτες χώρες είναι ασήμαντες. Οι εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων γίνονται 100% από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία άλλωστε είναι η σημαντικότερη γαλακτοπαραγωγός ζώνη στον κόσμο. Επιπλέον, οι μεγάλες γαλακτοπαραγωγικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενισχύουν τις εξαγωγές τους σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υποβοηθούμενες από την κατεδάφιση του καθεστώτος των δασμών και των αντισταθμιστικών εισφορών. Το δασμολογικό καθεστώς ευνοεί τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, προς όφελος της διάθεσης της υπερπαραγωγής σε γάλα στα όρια της Κοινότητας.

Οι σημαντικότερες χώρες προέλευσης για το 1998 είναι η Γερμανία (41,8%) και η Ολλανδία (28%), ενώ ακολουθούν η Γαλλία (17,7%), το Βέλγιο & το Λουξεμβούργο (5,7%) και η Ιρλανδία (2,2%). Για τις εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων από τη Γερμανία η χώρα μας κατέβαλλε το ποσό των 27.709.780.000δρχ., που αντιστοιχεί στο 34,3% του συνόλου της αξίας των εισαγωγών και στη Γαλλία το ποσό των 24.381.697.000δρχ., που αντιστοιχεί στο 30,2% του συνόλου. Ακολουθεί η Γαλλία με το 17% (13.739.828.000δρχ.), το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο με το 6,5% (5.295.320.000δρχ.) και η Ιρλανδία με το 3,6% (2.872.000.000δρχ) του συνόλου σε αξία εισαγόμενων προϊόντων.

Όσον αφορά τις **εξαγωγικές δραστηριότητες** του κλάδου, τα ελληνικά προϊόντα, γιαούρτια και τυροκομικά, γίνονται αποδεκτά από τους καταναλωτές σε όλον τον κόσμο. Το ελληνικό γάλα στη διεθνή αγορά δεν είναι ανταγωνιστικό λόγω της τιμής του, με αποτέλεσμα, όπως έχει ήδη τονιστεί, να επιβαρύνεται και το κόστος παραγωγής των γαλακτοκομικών προϊόντων (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000).

Στον Πίνακα 34 του Παραρτήματος, παρουσιάζεται η εξέλιξη των εξαγωγών ανά ομαδοποιημένη κατηγορία γαλακτοκομικών προϊόντων κατά το διάστημα 1993-1998. Ο όγκος των εξαγωγών το 1998 εμφανίζεται σημαντικά αυξημένος έναντι του 1993 (13,8φορές μεγαλύτερος) ενώ η αξία των εξαγωγών παρουσιάζεται αυξημένη κατά 78,6%.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία του 1998 (τονίζεται ότι πρόκειται για προσωρινά στοιχεία) με τα στοιχεία του έτους 1997, παρατηρούμε ότι υπάρχει μία αύξηση του όγκου των εισαγωγών κατά 1149% περίπου, όταν ο μέσος ρυθμός αύξησης από το 1993-1997 κυμάνθηκε σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η σημαντική απόκλιση του όγκου των εξαγωγών, όπως εμφανίζεται στις εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ για το έτος 1998, σε σχέση με τα δεδομένα πραγματικά στοιχεία των προηγούμενων ετών, μας προβληματίζει και για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να μην χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία του συγκεκριμένου έτους, γιατί είναι βέβαιο πως σε περίπτωση λανθασμένης εκτίμησης τα αποτελέσματα και συμπεράσματα σχετικά με την πορεία του όγκου των εξαγωγών αλλοιώνονται σημαντικά. Στην παρούσα ενότητα χρησιμοποιήθηκαν επίσης οι ομαδοποιημένες ομάδες γαλακτοκομικών προϊόντων, που χρησιμοποιήθηκαν στην ενότητα «Εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων», με απώτερο σκοπό την εξαγωγή τελικών συμπερασμάτων για το εμπορικό ισοζύγιο ανά κατηγορία προϊόντων.

Στην πενταετία 1993-1997, οι εξαγωγές παρουσίασαν συνολική αύξηση της τάξης του 11% περίπου. Η αξία των εξαγωγών από 3,3δισ. δρχ. περίπου το 1993 αυξήθηκε σε 5,3δισ. δρχ. το 1997, συνολική αύξηση κατά 58% περίπου. Το κύριο προϊόν που εξάγει η χώρα μας είναι το γιαούρτι. Οι εξαγωγές στα υπόλοιπα προϊόντα παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Τέλος, όσον αφορά την εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών, η κατηγορία της **γιαούρτης** παρουσιάζει σταθερά ανοδική πορεία, έχοντας φτάσει το 1997 τα 4,6δισ.δρχ. περίπου και παρουσιάζοντας αύξηση κατά 75,1% σε σχέση με το έτος 1993.

Εκτός, από τη γιαούρτη και παρά τη μείωση του όγκου των εξαγωγών τους, αύξηση σε αξία παρουσιάζουν κατά σειρά και οι εξής κατηγορίες: ορός γάλακτος (+54,9%), βούτυρο (+8,5%), νωπά προϊόντα γάλακτος (+4%). Μείωση παρουσιάζεται μόνο στην εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών γάλακτος και κρέμας γάλακτος κατά 13,5% περίπου για το διάστημα 1993-1997.

Στον Πίνακα 35 του Παραρτήματος, δίνεται η εξέλιξη των εξαγωγών ανά χώρα προορισμού. Για το χρονικό διάστημα 1995-1997, κύριος προορισμός των εξαγωγών είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης απορροφούν ποσοστό μεγαλύτερο του 80% του όγκου και του 85-90% σε αξία των εξαγωγών γαλακτοκομικών προϊόντων. Σε γενικές γραμμές, οι εξαγωγές προς τις χώρες της Ε.Ε. παρουσιάζουν αύξηση κατά 11,8% το 1997, σε σχέση με το 1995, φθάνοντας τους 6456τόνους. Η αύξηση των εξαγωγών προς τις τρίτες χώρες ανέρχεται σε 58,9%, φθάνοντας τους 1533τόνους έναντι τους 965τόνους το 1995.

Η τάση που παρουσιάζεται στην εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τις τρίτες χώρες, είναι επίσης αυξητική για το διάστημα 1995-1997 (24,5% και 117,9% αντίστοιχα).

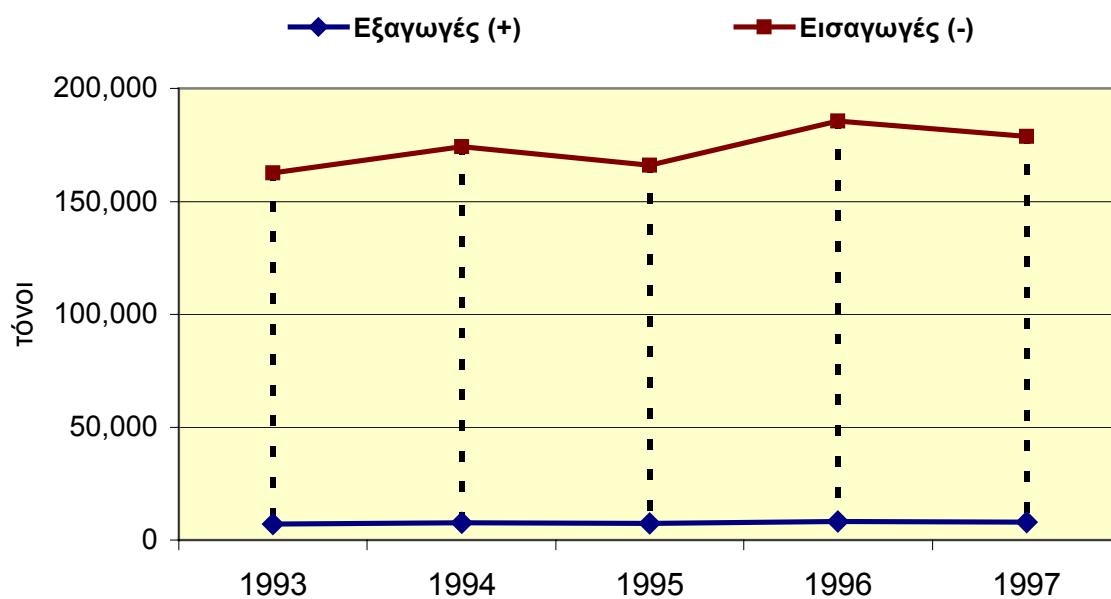
Με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το έτος 1997, πρώτη σε μέγεθος αγορά είναι αυτή της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία απορροφά το 33,1% σε όγκο και το 37,2% σε αξία των εξαγωγών της χώρας μας. Στην αγορά Τρίτων Χωρών διατίθεται το 19,2% σε όγκο και το 15,5% σε αξία των εξαγωγών. Η Γερμανία απορροφά το 17,6% των εξαγωγών σε όγκο και το 16,9% σε αξία (απορροφά δηλαδή το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό σε αξία μετά τη Μεγάλη Βρετανία). Τέλος, τέταρτη σημαντικότερη εμφανίζεται η αγορά της Ιταλίας, η οποία απορροφά το 14,85 σε όγκο και το 13,8% σε αξία των εξαγωγών.

Από τον Πίνακα 36 του Παραρτήματος, που προκύπτει κατόπιν επεξεργασίας των στοιχείων εισαγωγών και εξαγωγών της ΕΣΥΕ, για τα έτη 1993-1998, φαίνεται καθαρά η **σημαντική επιβάρυνση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας με έλλειμμα**. Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία που αφορούν το 1998 είναι προσωρινά και δεν χρησιμοποιούνται.

Μέσα στην πενταετία 1993-1997, το εμπορικό ισοζύγιο ήταν σταθερά αρνητικό τόσο σε όγκο όσο και σε αξία, όπως φαίνεται και από τα Διαγράμματα 15 & 16. Σημειώνεται, ότι το έλλειμμα αυξήθηκε κατά 8,9% περίπου σε όγκο, φθάνοντας από 155.395τόνους το 1993 σε 170.717τόνους το 1997.

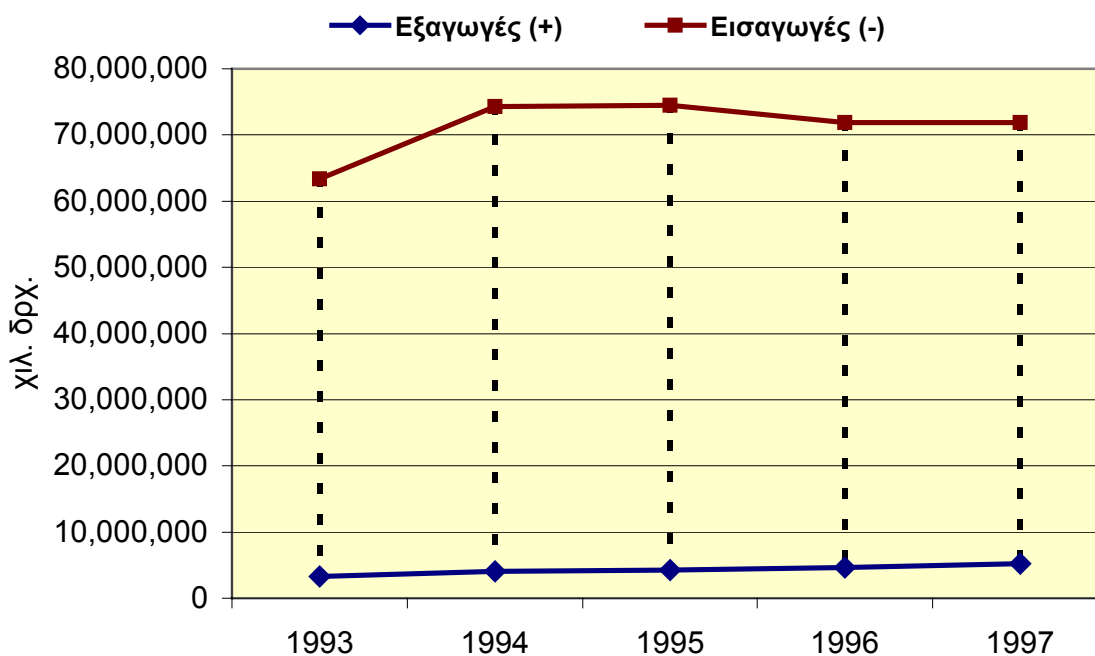
Όμοια, η αξία του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου γάλακτος & γαλακτοκομικών προϊόντων αυξήθηκε από 60δισ.δρχ. περίπου το 1993 σε

66,6δισ.δρχ. το 1997 (αύξηση δηλαδή της τάξης του 11%). Το 1997, η αναλογία όγκου εξαγωγών/εισαγωγών ήταν 22,3 ενώ η σχέση αξίας εξαγωγών/εισαγωγών 13,7.

Διάγραμμα 25. Εμπορικό Ισοζύγιο Γάλακτος & Γαλακτοκομικών Προϊόντων σε όγκο

Πηγή: ICAP 1997, 1999

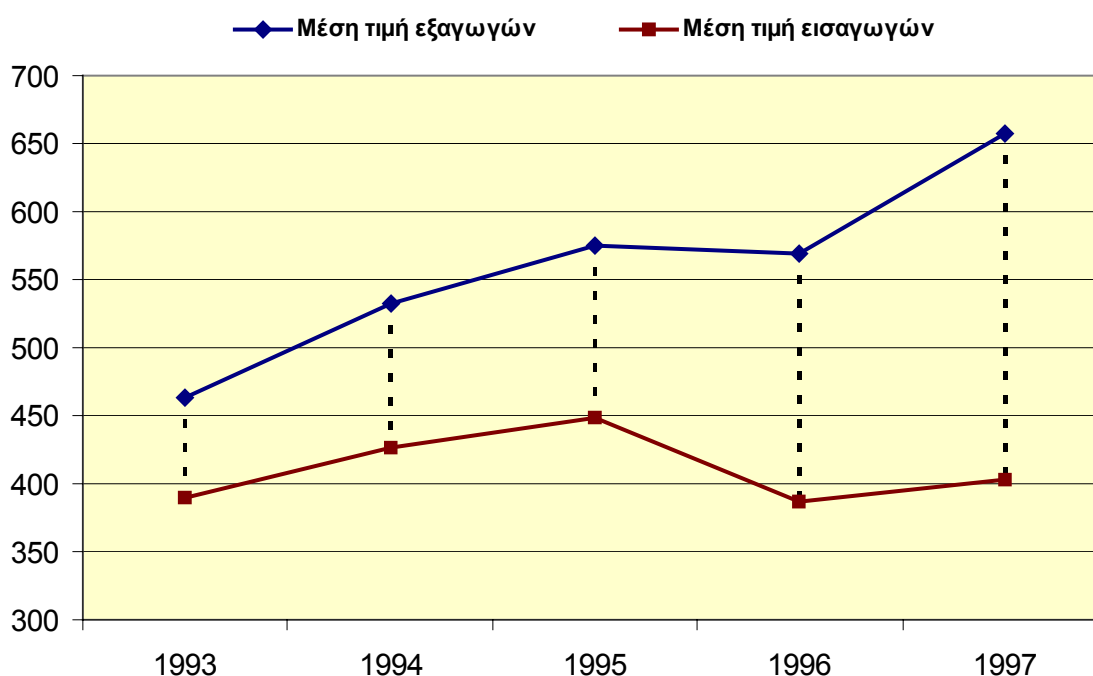

Διάγραμμα 26. Εμπορικό Ισοζύγιο Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων σε αξία

Πηγή: ICAP 1997, 1999

Στον Πίνακα 29 του Παραρτήματος, μετατρέπονται οι όγκοι των εισαγωγών και εξαγωγών ανά προϊόν, σε ισοδύναμες ποσότητες αγελαδινού γάλακτος. Στον Πίνακα 30 του Παραρτήματος, παρουσιάζεται το εξωτερικό εμπόριο γαλακτοπροϊόντων σε ισοδύναμες ποσότητες αγελαδινού γάλακτος για τα έτη 1993-1996. Επίσης, στον ίδιο Πίνακα παρουσιάζονται οι εξαγωγές και οι εισαγωγές από ή προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Τρίτες Χώρες. Επιπλέον στοιχεία για το εξωτερικό μας εμπόριο σε γαλακτοκομικά προϊόντα παρατίθενται στους Πίνακες 37-40 του Παραρτήματος (Ελληνικές εισαγωγές & εξαγωγές γαλακτοκομικών ανά χώρα, Εξαγωγές & Εισαγωγές γαλακτοκομικών χωρών της ΕΕ, Ελληνικές εξαγωγές γαλακτοκομικών κατά κατηγορία προϊόντων στις κυριότερες χώρες σε εκατ. ECU, Ελληνικές εισαγωγές γαλακτοκομικών κατά κατηγορία προϊόντων στις κυριότερες χώρες σε εκατ. ECU). Όπως παρουσιάζονται όμως οι εισαγωγές και οι εξαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων της χώρας μας, το συμπέρασμα παραμένει το ίδιο: **το ισοζύγιο εξωτερικού εμπορίου της χώρας μας στα γαλακτοκομικά προϊόντα είναι παθητικό και μάλιστα με πολύ μεγάλο «άνοιγμα»** και αυτό είναι που έχει σημασία.

Τέλος, αξίζει να γίνει αναφορά στις διαφορές μεταξύ της μέσης αξίας των εισαγωγών & των εξαγωγών. Στον Πίνακα 36 του Παραρτήματος, έχουν υπολογισθεί οι μέσες τιμές εισαγωγών και εξαγωγών σε δρχ./κιλό. Οι διακυμάνσεις στις μέσες αξίες εισαγωγών και εξαγωγών και οι μεταξύ τους διαφορές απεικονίζονται στο Διάγραμμα 27, που ακολουθεί. Στο σύνολό της, η μέση αξία των εισαγωγών παρουσίασε αύξηση μόλις κατά 3% στο χρονικό διάστημα 1993-1997, όταν η αντίστοιχη αύξηση της μέσης αξίας των εξαγωγών ήταν της τάξης του 42%.

Διάγραμμα 27. Μέσες τιμές Εισαγωγών & Εξαγωγών (σε δρχ./κιλό)

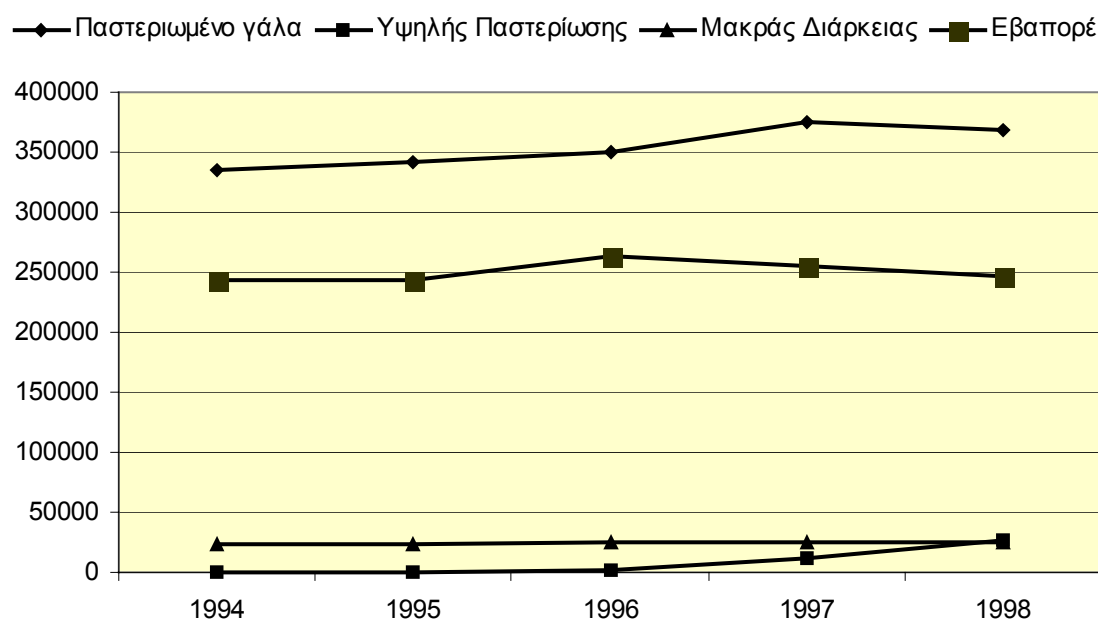
Πηγή: ICAP 1997, 1999

Κατανάλωση γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων

Η ανάλυση της εγχώριας κατανάλωσης γαλακτοκομικών προϊόντων, αποτελεί από μόνη της ιδιαίτερα σημαντικό αντικείμενο προς έρευνα. Κρίνεται όμως απαραίτητη η αναφορά στην εξέλιξη της εγχώριας αγοράς γαλακτοκομικών, με έμφαση στην εξέλιξη κατανάλωσης φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος.

Η συνεχής βελτίωση του βιοτικού επιπέδου οδηγεί σε αύξηση της κατανάλωσης προϊόντων ζωικής προέλευσης. Τα αποτελέσματα ερευνών, σήμερα, υπογραμμίζουν τη μεγάλη σημασία που έχει η πληροφόρηση του καταναλωτικού κοινού σε θέματα σχετικά με τον τρόπο παραγωγής του γάλακτος (όπως η βιολογική κτηνοτροφία, η υγιεινή εκμετάλλευσης, η ευημερία των ζώων κ.α.), στη διαμόρφωση των καταναλωτικών τάσεων και τελικά στην αποδοχή ή όχι των τελικών προϊόντων (Grunert et al., 2000). Για παράδειγμα, η πληροφορία ότι το γάλα παράγεται σε εκμετάλλευση που έχει υιοθετήσει βιολογικές μεθόδους παραγωγής, επηρεάζει περισσότερο θετικά τη γνώμη του καταναλωτή σχετικά με την «αντιληπτή» ποιότητα ενός προϊόντος γάλακτος, απ’ ότι η ίδια η γνώση των φυσικοχημικών χαρακτηριστικών του.

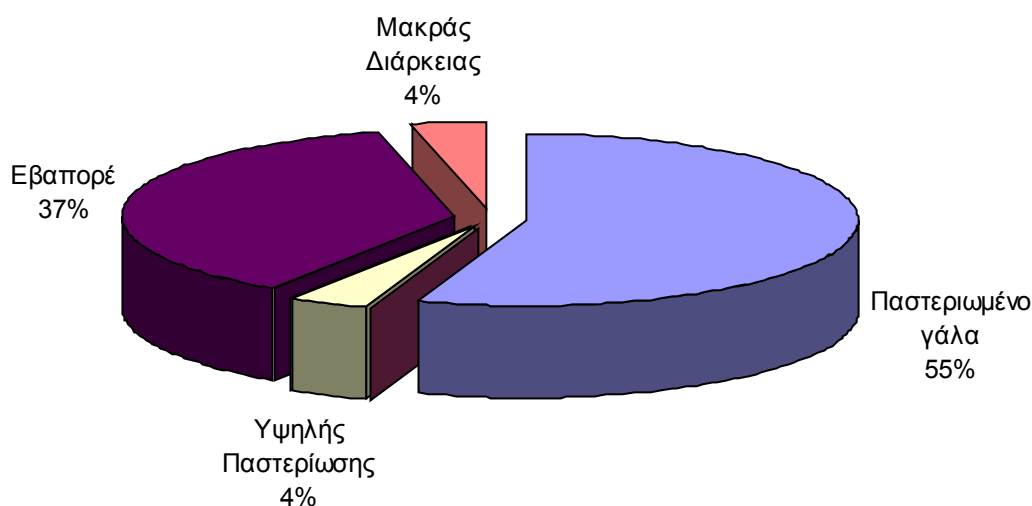
Στο Διάγραμμα 28, δίνεται η συνολική φαινομενική κατανάλωση γάλακτος κατά το χρονικό διάστημα 1994-1998 (Πίνακες 41-44 του Παραρτήματος).

Διάγραμμα 28. Εξέλιξη της φαινομενικής κατανάλωσης γάλακτος (σε τόνους)

Πηγή: ICAP/Εκτιμήσεις Αγοράς

Η «πίτα» της κατανάλωσης γάλακτος για το έτος 1998, προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 31 του Παραρτήματος.

Διάγραμμα 29. Φαινομενική Κατανάλωση Γάλακτος έτους 1998

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, ΕΣΥΕ, ICAP/Εκτιμήσεις Αγοράς

Αναλυτικότερα, από τον Πίνακα 41 του Παραρτήματος, προκύπτει ότι η παραγωγή **παστεριωμένου γάλακτος** παρουσίασε αύξηση της τάξης του 10% περίπου μεταξύ των ετών 1994 και 1998. Στο παστεριωμένο γάλα η παραγωγή ισοδυναμεί με τη φαινομενική κατανάλωση, μιας και δεν πραγματοποιούνται εισαγωγές ή εξαγωγές.

Ο σκληρός ανταγωνισμός των μεγάλων γαλακτοβιομηχανιών έδωσε ώθηση στα χαμηλά επίπεδα κατανάλωσης κατά τη διάρκεια των τελευταίων 5ετών αλλά παραμένει ακόμα σχετικά χαμηλή (65κιλά ανά άτομο). Το 82% της κατανάλωσης καλύπτεται από πλήρες γάλα ενώ η κατανάλωση ημι-αποβουτυρωμένου και αποβουτυρωμένου γάλακτος είναι πολύ χαμηλή αντιπροσωπεύοντας το 15% και 3% αντίστοιχα. (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999).

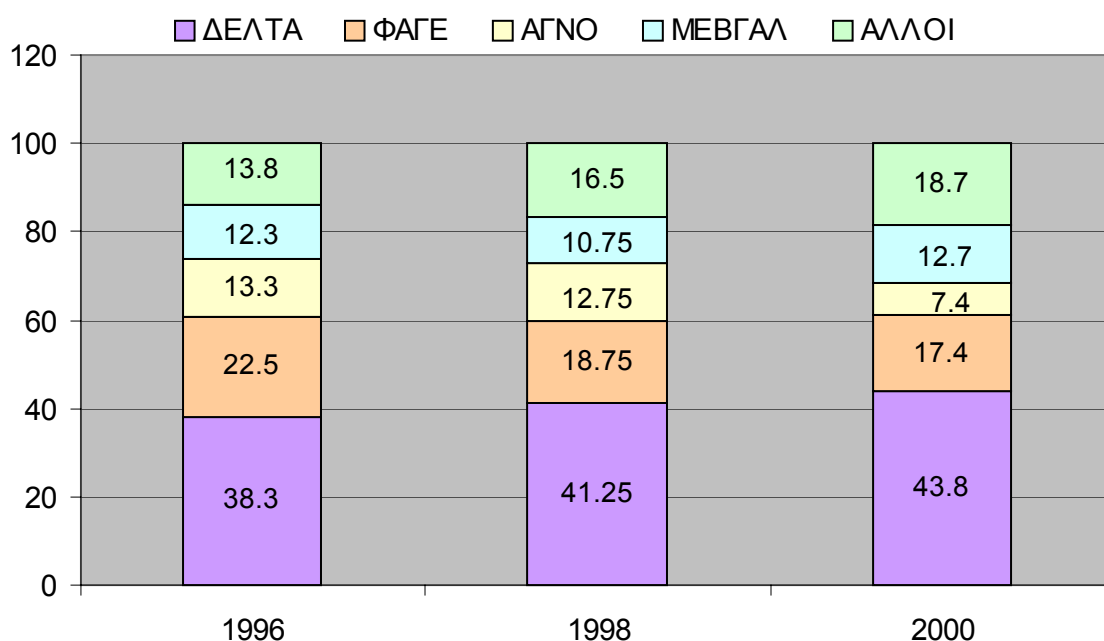
Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί, ότι όσον αφορά το φρέσκο παστεριωμένο γάλα, που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, η ελληνική εθνική νομοθεσία περιορίζει τη διάρκεια ζωής του προϊόντος στις 5 ημέρες, όταν σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το παστεριωμένο γάλα έχει μεγαλύτερη διάρκεια ζωής. Με τον τρόπο αυτό έχει τεθεί ένα σημαντικό εμπόδιο στις εισαγωγές παστεριωμένου γάλακτος από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με την Κοινοτική Οδηγία (94/71/ΕΕ), είναι πιθανόν αφενός να αποτελέσει κίνητρο για τη δραστηριοποίηση ξένων επιχειρήσεων στην αγορά του φρέσκου γάλακτος και αφετέρου να επιφέρει αύξηση των εισαγωγών φρέσκου γάλακτος για μεταποίηση.

Η δυναμική της αύξησης της κατανάλωσης φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος περιορίζεται από την εγχώρια διαθεσιμότητα πρώτης ύλης (νωπό αγελαδινό γάλα) λόγω των ποσοστώσεων. Η τάση για αύξηση κατανάλωσης φρέσκου γάλακτος

αποδεικνύει τη μεγάλη σημασία που έχει η διασφάλιση της διαθεσιμότητας της πρώτης ύλης (νωπό αγελαδινό γάλα), η παραγωγή της οποίας περιορίζεται λόγω των ποσοστρώσεων. Η αύξηση των ποσοστρώσεων πιθανόν να επηρεάσει την παραγωγή των διαφόρων κατηγοριών γάλακτος κατανάλωσης.

Οι τέσσερις γνωστές μεγαλύτερες βιομηχανίες φρέσκου γάλακτος κατέλαβαν το 2000, το 81,3% της αγοράς (Διάγραμμα 30). Οι μικροί παραγωγοί πούλησαν του υπόλοιπο 18,7% του φρέσκου γάλακτος, που αγόρασαν οι Έλληνες το 2000, ενώ το 1999 είχαν μερίδιο 17,5% της αγοράς. Κέρδισαν δηλαδή ένα μερίδιο της τάξεως του 1,2%, όπως προκύπτει από έρευνα της εταιρείας Nielsen Hellas.

Ο ρυθμός αύξησης των πωλήσεων φρέσκου γάλακτος ήταν μεγαλύτερος από του γάλακτος γενικότερα (4,3% και 1,2% αντίστοιχα), γιατί το γάλα ΕΒΑΠΟΡΕ υποχώρησε κατά 3,7% και το γάλα μακράς διαρκείας κατά 15,1%. Αντίθετα με σημαντικό ρυθμό (16,3%) αυξήθηκαν οι πωλήσεις του γάλακτος υψηλής παστερίωσης, που κυκλοφορεί στην αγορά από την εισαγωγική εταιρεία FRIESLAND HELLAS και τη βιομηχανική επιχείρηση ΦΑΓΕ.

Διάγραμμα 30. Μερίδια αγοράς στο παστεριωμένο γάλα (%)

Πηγή: ICAP, NIELSEN HELLAS

Τα μερίδια αγοράς αναφέρονται στο σύνολο του παστεριωμένου γάλακτος και σε πανελλαδικό επίπεδο. Τα ποσοστά των γαλακτοβιομηχανιών διαφοροποιούνται καθώς απομακρυνόμαστε από τον τόπο εγκατάστασης των βιομηχανιών. Η περιοχή της Αττικής συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της παραγωγής (55% και πλέον) λόγω της παρουσίας των εταιρειών ΔΕΛΤΑ και ΦΑΓΕ. Ακολουθεί ο Νομός Θεσσαλονίκης και οι εταιρείες ΜΕΒΓΑΛ και ΑΓΝΟ. Οι ΔΕΛΤΑ και ΦΑΓΕ έχουν κυρίαρχη θέση στην Κεντρική και Νότια Ελλάδα ενώ οι ΑΓΝΟ και ΜΕΒΓΑΛ στη

Βόρειο Ελλάδα. Οι εταιρείες ΔΩΔΩΝΗ (Ιωάννινα), ΝΕΟΓΑΛ (Δράμα), ΟΛΥΜΠΟΣ (Λάρισα), ΡΟΔΟΠΗ (Ξάνθη) και ΤΥΡΑΣ (Τρίκαλα) έχουν επίσης σημαντικά μεγέθη παραγωγής αλλά σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο (ICAP, 1999).

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των μεγαλύτερων επιχειρήσεων στην κατηγορία αυτή είναι ιδιαίτερα οξύς. Η κατανάλωση νωπού παστεριωμένου γάλακτος παρουσιάζει μεν αύξηση η οποία όμως κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που εντείνει ακόμη περισσότερο τον ανταγωνισμό των εταιρειών, κυρίως μεταξύ ΔΕΛΤΑ & ΦΑΓΕ, οι οποίες επιδίδονται σε έναν αγώνα προσφορών (παροχές, εκπτώσεις, προβολές) προς τον καταναλωτή (sales promotion), τον οποίο αναγκάζονται να ακολουθήσουν και οι μικρότερες επιχειρήσεις.

Το γάλα **Υψηλής Παστερίωσης** φαίνεται ότι έχει αποσπάσει ένα μέρος από τις πωλήσεις του φρέσκου. Στην ελληνική αγορά εισήχθη το 1996 από τη Γερμανία από την FRIESLAND HELLAS, με την επωνυμία NOYNOY FAMILY. Η επιτυχία του προϊόντος οδήγησε την ΦΑΓΕ να κυκλοφορήσει το 1997 αντίστοιχο προϊόν με την επωνυμία ΦΑΡΜΑ, το οποίο παράγεται στις βιομηχανικές της εγκαταστάσεις. Η φαινομενική κατανάλωση του γάλακτος υψηλής παστερίωσης αυξήθηκε από 1.200τόνους το 1996, όπου και πρωτοκυκλοφόρησε στην αγορά, σε 26.000τόνους το 1998 (Πίνακας 42 Παραρτήματος). Το 1999 η FRIESLAND HELLAS κυκλοφόρησε και σοκολατούχο γάλα υψηλής παστερίωσης υπό την επωνυμία «CHOICE».

Γάλα μακράς διάρκειας παράγεται κυρίως από τις επιχειρήσεις ΑΓΝΟ, ΡΟΔΟΠΗ και NESTLE. Από τον Πίνακα 43 του Παραρτήματος προκύπτει ότι η εγχώρια παραγωγή καλύπτει μόνο ένα μικρό ποσοστό της φαινομενικής κατανάλωσης. Όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα 1, η κατανάλωση γάλακτος μακράς διάρκειας δεν παρουσιάζει αυξητική τάση, λόγω του ανταγωνισμού κυρίως από το φρέσκο παστεριωμένο γάλα και το γάλα υψηλής παστερίωσης.

Αυτή η υψηλή κατανάλωση συμπυκνωμένου γάλακτος αποτελεί μοναδικό χαρακτηριστικό της ελληνικής αγοράς αλλά μειώνεται σταθερά. Η αιτία για την αυξημένη κατανάλωση **ΕΒΑΠΟΡΕ** γάλακτος στη χώρα μας, εντοπίζεται κυρίως στη μεταπολεμική περίοδο και στην έλλειψη οικιακών ψυγείων, την εποχλή εκείνη για τη συντήρηση φρέσκων προϊόντων. Στο γάλα ΕΒΑΠΟΡΕ κυριαρχούν οι εταιρείες FRIESLAND HELLAS (NOYNOY) και NESTLE (ΒΛΑΧΑΣ). Συμπυκνωμένο γάλα παράγεται αποκλειστικά στη χώρα μας από την NESTLE ABE. Οι εισαγωγές είναι περίπου τριπλάσιες της εγχώριας παραγωγής (Πίνακας 45 Παραρτήματος).

Η τάση στη φαινομενική κατανάλωση του ΕΒΑΠΟΡΕ είναι επίσης πτωτική από το 1996 και μετά (Διάγραμμα 30). Από εκτιμήσεις στελεχών της αγοράς προκύπτει ότι αυτή η πτωτική τάση προέρχεται κυρίως από τη μείωση στο απλό εβαπορέ. Η κατανάλωση εβαπορέ light παραμένει σταθερή ενώ αύξηση παρουσιάζει η κατανάλωση τροποποιημένου εβαπορέ γάλακτος, όπου είναι επώνυμο προϊόν, με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Οι δύο μεγαλύτερες εταιρείες FRIESLAND και NESTLE φαίνεται να επικεντρώνονται στο γάλα αυτό. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στο κοινό εβαπορέ γάλα δραστηριοποιούνται και πολλές αλυσίδες λιανεμπορίου, οι οποίες διαθέτουν στην αγορά private label προϊόντα και τα οποία είναι ανταγωνιστικά, γιατί ο έλληνας καταναλωτής αποζητά συχνά το φθηνότερο προϊόν.

Ως γενικό συμπέρασμα προκύπτει ότι υπάρχει μία σταθερή ζήτηση για τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Στο γάλα υπάρχει μία τάση μετακίνησης της προτίμησης

από το κονσερβοποιημένο γάλα στο φρέσκο. Η σημαντική αύξηση στην κατά κεφαλή συνολική κατανάλωση γάλακτος μεταξύ, προήλθε από την αύξηση στην κατανάλωση φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις των στελεχών της αγοράς, στην αύξηση της κατανάλωσης φρέσκου γάλακτος συνέβαλλαν η ομογενοποίηση του γάλακτος, η άρση του καθεστώτος της διατίμησης και η μεγάλη σε έκταση διαφήμιση, που πραγματοποιούν σήμερα οι επιχειρήσεις. Σημαντικό ρόλο έπαιξε επίσης η αντικατάσταση της γυάλινης φιάλης από τη χάρτινη συσκευασία. Μεταπολεμικά, και για πολλά χρόνια, υπήρχαν δύο βιομηχανίες γάλακτος στην Αθήνα και μία στη Θεσσαλονίκη, που χρησιμοποιούσαν το γυάλινο μπουκάλι (Καλαντζόπουλος Γ.). Τα μειονεκτήματα ήταν δύο: πρώτον, ότι η συσκευασία ήταν πιο βαριά από το περιεχόμενο και δεύτερον, ότι θα έπρεπε τελικά να επιστρεφεί. Στη συνέχεια, το γυάλινο μπουκάλι αντικαταστάθηκε από το πλαστικό, μειώνοντας όμως σημαντικά το χρόνο συντήρησης του προϊόντος, γιατί δεν μπορούσε να αποστειρωθεί. Η σημερινή χάρτινη συσκευασία βοήθησε πολύ στην αύξηση της κατανάλωσης του γάλακτος.

Η ετήσια παραγωγή γάλακτος που χρησιμοποιείται για την παρασκευή φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων κυμαίνεται στους 630000τόνους. Η παραγωγή φρέσκου γάλακτος αυξάνεται αργά αλλά σταθερά. Η κατανάλωση αυτού του ζωτικής σημασίας προϊόντος είναι διπλάσια της παραγωγής και καλύπτεται από εισαγωγές συμπυκνωμένου γάλακτος που αντιπροσωπεύουν το 77% της συνολικής κατανάλωσης και το 42% της κατανάλωσης ποσίμου γάλακτος (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999).

Επειδή οι χαμηλές ποσοστάσεις που επιβάλλονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στην Ελλάδα, δεν αφήνουν περιθώρια για περαιτέρω αύξηση, οποιαδήποτε αύξηση έχει γίνει μέχρι σήμερα στην παραγωγή φρέσκου γάλακτος, είναι σε βάρος άλλων φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων. Αποτέλεσμα αυτής, λοιπόν, της σημαντικής αύξησης των νωπών γαλακτοκομικών προϊόντων ήταν η εξίσου σημαντική μείωση της τυροκόμησης του αγελαδινού γάλακτος (Κουρής, 2000).

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΠΑΡΑΓΩΓΟΥ ΑΓΕΛΑΔΟΤΡΟΦΙΑΣ

Γενικά

Στην εγχώρια γαλακτοκομία υπάρχουν δύο βασικοί τύποι παραγωγικών μονάδων με βάση τον όγκο παραγωγής, την ιστορική παράδοση και το βαθμό εξειδίκευσης: τα γαλακτοκομεία και τα τυροκομεία (η τυροκομία αποτελεί για πολλές μονάδες την αποκλειστική τους δραστηριότητα). Η εγχώρια βιομηχανία και για τους δύο τύπους παραγωγικών μονάδων, χαρακτηρίζεται από το μικρό αριθμό μεγάλων και σύγχρονων παραγωγικών μονάδων και αρκετές μικρές ή μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Από τον Πίνακα που ακολουθεί προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων, σε ποσοστό 96% περίπου, επεξεργάστηκε λιγότερο από 5.000τόνους γάλακτος κατά το γαλακτοκομικό έτος 1997 (εκτός από τις εγχώριες παραδόσεις περιλαμβάνονται και εισαγόμενες ποσότητες γάλακτος και κρέμας γάλακτος).

**Πίνακας 24. Γαλακτοκομεία και ετήσια ποσότητα επεξεργαζόμενου γάλακτος
(31.12.1997)**

Ποσότητα επεξεργαζόμενου γάλακτος ανά επιχείρηση (σε τόνους)	Αριθμός γαλακτοκομείων	Σύνολο επεξεργαζόμενου γάλακτος (σε τόνους)
Λιγότερο από 5000	776	333.000
5001-20000	22	174.900
20001-50000	2	80.200
50001-100000	7	470.600
100001-300000	2	232.900
Περισσότερο από 300000	0	0
Σύνολο	809	1.291.600

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Διεύθυνση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης.

Παράλληλα με το μεγάλο αριθμό μικρών επιχειρήσεων, στο συγκεκριμένο κλάδο δραστηριοποιούνται μερικές από τις σημαντικότερες και μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις στη χώρα.

Από το πρώτο μέρος της μελέτη, προέκυψε σαφής η τάση αύξησης της συγκέντρωσης των εκμεταλλεύσεων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής. Επιπλέον, από την ενότητα που αναλύεται η κατανάλωση φρέσκου γάλακτος, προκύπτει ότι για το έτος 2000, το 81,3% της αγοράς κατέλαβαν 4 μόνο επιχειρήσεις (ΔΕΛΤΑ, ΦΑΓΕ, ΑΓΝΟ, ΜΕΒΓΑΛ). Η Βιομηχανία Γάλακτος έχει δείξει εδώ και αρκετά χρόνια μια τάση έντονης οικονομικής συγκέντρωσης του κλάδου γύρω από λίγες και μεγάλες επιχειρήσεις (ICAP 1995, 1997, 1999), οι οποίες δραστηριοποιούνται πλέον σε όλο το φάσμα παραγωγής γαλακτοκομικών και έχουν επιτύχει τη δημιουργία ενός μεγάλου και ισχυρού δικτύου διανομής, επιτυγχάνοντας έτσι οικονομίες κλίμακας τόσο σε επίπεδο παραγωγής, όσο και σε επίπεδο εμπορίας. Παρά το ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εφαρμόζουν πιο αποτελεσματικά τις ανταγωνιστικές στρατηγικές

(διαφήμισης και διαφοροποίησης), σε σχέση με τις συνεταιριστικές για να αυξήσουν την κερδοφορία τους (Outpassidis & Notta, 1997), αξίζει να τονιστεί ότι η ΑΓΝΟ είναι μία συνεταιριστική εταιρεία.

Μεθοδολογία

Η ανάλυση του κλάδου βασίζεται κυρίως στις απόψεις διευθυντικών στελεχών των 4 μεγάλων γαλακτοκομικών επιχειρήσεων, που είναι υπεύθυνοι για την προμήθεια & διαχείριση της πρώτης ύλης, αφενός γιατί είναι αυτοί που καθοδηγούν τον κλάδο και αφετέρου γιατί για τον προσδιορισμό των προοπτικών του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως τα στελέχη που δραστηριοποιούνται στο χώρο αντιλαμβάνονται τις ιδιαιτερότητες και τα προβλήματά του. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να διασαφηνιστεί εάν αυτά τα στελέχη είναι αφοσιωμένα στον κλάδο και πιστεύουν πως το μέλλον είναι αισιόδοξο. Τα στελέχη των επιχειρήσεων προκειμένου να λάβουν τις πιο σωστές στρατηγικές αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση της πρώτης ύλης, καλούνται να αναλύσουν το εξωτερικό περιβάλλον, καθώς αυτό ενέχει πολλές διαφορετικές και περίπλοκες επιδράσεις και επιρροές, οι οποίες δεν είναι πάντοτε να εύκολο να αναλυθούν και ακόμη περισσότερο να προβλεφθούν. Το ενδιαφέρον και η προσοχή των στελεχών θα πρέπει να εστιαστεί στις τάσεις αυτού του περιβάλλοντος και σε εκείνα τα γεγονότα που είναι δυνατόν να επηρεάσουν την επιχείρηση και τη στρατηγική της, είτε άμεσα είτε έμμεσα (Bartol & Martin 1998) και ως εκ τούτου αποτελούν την καλύτερη πηγή για την παρούσα μελέτη.

Ειδικότερα, για τη διερεύνηση των προβλημάτων και των προοπτικών του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, αρχικά έγινε η επιλογή των θεμάτων που θα εξετάζαμε και δημιουργήθηκε το Πλαίσιο Ανάπτυξης αυτών (Ερωτηματολόγιο), που παρατίθεται στο Παράρτημα.

Ακολούθησε συζήτηση με τον κ. Α. Συρρή, Διευθυντή των Σταθμών Συγκέντρωσης Γάλακτος της Εταιρείας ΔΕΛΤΑ Πρότυπος Βιομηχανία Γάλακτος Α.Ε. και τον κ. Χ. Αναστασιάδη, Διευθυντή Προγραμματισμού και Ανάπτυξης της Εταιρείας Friesland Hellas. Η επιλογή του κ. Αναστασιάδη έγινε γιατί η Friesland Coberco Dairy Foods είναι μία σημαντική πολυεθνική συνεταιριστική εταιρεία, που προμηθεύεται αποκλειστικά γάλα από 14.000 κτηνοτρόφους, μέλη του συνεταιρισμού και ο ίδιος θα μπορούσε να μας μεταφέρει πολύτιμες εμπειρίες για το θέμα που μας ενδιαφέρει, όπως και έγινε.

Επιπλέον, αξιοποιήθηκαν στοιχεία από τις συνεντεύξεις των κ.κ. Χ. Κρομμύδα - Διευθυντή Ζώνης Γάλακτος & Περιφερειακών Εργοστασίων της ΦΑΓΕ ΑΕ, Αθ. Λαπώρα-Προϊστάμενου Ζώνης Γάλακτος ΜΕΒΓΑΛ και Ν. Καραθόδωρου-Τεχνικού Διευθυντή της Συνεταιριστικής Βιομηχανίας ΑΓΝΟ, οι οποίες είχαν δοθεί στην κ. Λ. Βασιλοπούλου, Τακτική Συνεργάτιδα του περιοδικού Γαλακτοκομία (Νοέμβριος 1999).

Οι απόψεις των παραπάνω στελεχών διασταυρώθηκαν με τις απόψεις και άλλων ειδικών του κλάδου, που συγκεντρώθηκαν κυρίως μέσω της ανασκόπησης του σχετικού τύπου. Συγκεκριμένα η ανάλυση γίνεται με επεξεργασία των απόψεων των κ.κ., κατά αλφαβητική σειρά (δίνονται και οι πηγές):

- Ανυφαντάκη Εμ. -Καθ. Εργ. Γαλακτοκομίας Γ.Π.Α. & Προέδρου της Εθνικής Επιτροπής Γάλακτος (Ανυφαντάκης, 2001 & Παπαδέα-Χιονίδη, 1999).
- Γκότση Δ.-Εμπορικού Διευθυντή ΑΓΝΟ (Πετκανόπουλος, 1999).
- Γρηγοριάδη Κ.-Διευθυντής Οικονομικού και Πωλήσεων ΡΟΔΟΠΗ (Πετκανόπουλος, 1999)
- Δεληγεώργη Στ.-Καθ. Εργ. Ζωοτεχνίας ΓΠΑ (Δεληγεώργης, 2000).
- Καραλίδης Φ.-Πρόεδρος της Εταιρείας ΠΟΛΥΦΗΜΟΣ ΑΕ (Πετκανόπουλος, 1999)
- Κόλλια Θ.-Κτηνίατρος (Κόλιας, 2000).
- Κουρή Κ.-Πρόεδρος ΕΛΟΓ (Κουρής, 2000).
- Λατίφη Κ.-Διευθυντής Περιοδικού «Ελληνική Βοοτροφία» (Λατίφης, 2000).
- Λουκέρη Αν.-Διευθ. Ζωικής Παραγωγής, Υπουργείο Γεωργίας (Λουκέρη, 2000).
- Μπαντή Αθ.-Πρόεδρος του ΓΕΩΤΕΕ Αν. Μακεδονίας (Μπαντής, 2000).
- Μπλετζιάν Φ.-Διευθύνων Σύμβουλος της Friesland Hellas (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000).
- Μπουχλαριώτη Αχ.-Πρόεδρος της ΟΛΥΜΠΟΣ (Πετκανόπουλος, 1999)
- Παντελιάδης-Πρόεδρος της ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕΒΕ (Βασιλοπούλου, 1999).
- Παπαθεοδώρου Αθ.-Γεωπόνος Υπ. Γεωργίας (Παπαθεοδώρου, 2000).
- Πασά Γρ.-Πρόεδρος ΞΑΝΘΗ ΑΕ (Πετκανόπουλος, 1999)
- Σώκου Σπ.-Γεωπόνος (Σώκος, 2000)
- Χατζάκου Μ.-Διευθύντρια Επικοινωνίας ΜΕΒΓΑΛ (Παπαδέα-Χιονίδη, 1999 & (Πετκανόπουλος, 1999)

Επιπρόσθετα, αξιολογήθηκαν δύο συνεντεύξεις που δόθηκαν στον κ. Κ. Φράγκο, Γεωπόνο-Ζωοτέχνη του Υπ. Γεωργίας, στα πλαίσια έρευνας που διεξάγει το περιοδικό «Ελληνική Βοοτροφία». Πρόκειται για τις συνεντεύξεις που έδωσαν οι κ.κ. (α) Δημήτρης Καραγεώργης και Γεώργιος Καραγεώργης (Φράγκος, 2000), οι οποίοι είναι ιδιοκτήτες μία σημαντικής σε μέγεθος εκμετάλλευσης με 380 αγελάδες (Τόπος: Παρθένι Ν. Καλχιδόνας, Νομός Θεσ/κης, Έτος ίδρυσης: 1988, Ετήσια παραγωγή γάλακτος: 2800000χλγ, Μέση γαλακτοπαραγωγή ανά ζώο: 7400χλγ) και (β) Λεωνίδας Τσαστάνης & Αχιλλέας Μπουζάκης (Φράγκος, 2000), επίσης ιδιοκτήτες σύγχρονης κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης γαλακτοπαραγωγής, μικρότερης της προηγούμενης (Τόπος: Καρτερές του Δήμου Λαχανά, στα όρια των νομών Θεσ/κης και Κιλκίς, Δυναμικότητα: 60αγελάδες).

Οι παραπάνω συνεντεύξεις συνέβαλλαν σημαντικά στην αποτύπωση της κατάστασης στον κλάδο, αν και λόγω του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων, δεν αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία των μονάδων στον κλάδο. Είναι όμως οι απόψεις των ιδιοκτητών των «βιώσιμων» κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, όπως χαρακτηρίζονται οι εκμεταλλεύσεις επιχειρηματικής μορφής από τα στελέχη της Βιομηχανίας Γάλακτος, δηλαδή αντιπροσωπεύουν τις εκμεταλλεύσεις εκείνες που

συνεργάζονται με τη Βιομηχανία και αναγνωρίζουν τόσο τις αδυναμίες όσο την αναγκαιότητα διαρθρωτικών αλλαγών στον κλάδο.

Επειδή, όπως ήταν αναμενόμενο, οι απόψεις και οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν συχνά ήταν αντικρουόμενες, τα σημαντικότερα από τα προς εξέταση θέματα συζητήθηκαν στη συνέχεια με τον Καθ. κ. Γ. Καλαντζόπουλο, Επιβλέποντα της μελέτης, τον κ. Χ. Αποστολόπουλο-Γενικό Διευθυντή του Ελληνικού Οργανισμού Γάλακτος (ΕΛΟΓ) και τον κ. Α Παπά-Πρώην Πρόεδρο της ΣΥΝΕΡΓΑΛ ΕΠΕ & Συνταξιούχο της ΑΤΕ, ώστε να τελικά να εξαχθούν όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά συμπεράσματα για το μέλλον του κλάδου. Επιπρόσθετα, με τον κ. Παπά συζητήθηκαν θέματα σχετικά με την προσαρμογή γενικότερα της ελληνικής γεωργίας στις νέες συνθήκες. Συζήτηση σχετικά με τη διάρθρωση της μελέτης, την προσαρμοστικότητα της ελληνικής γεωργίας στις νέες συνθήκες αλλά και τις προοπτικές του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας και της σημασία του για τη Βιομηχανία Γάλακτος πραγματοποιήθηκε και με τον κ. Καζάκο, Διευθυντή Ερευνών της ΑΤΕ.

Στη συνέχεια ακολούθησε επεξεργασία, αξιολόγηση και ομαδοποίηση των απόψεων. Τα θέματα παρουσιάζονται κατά σειρά σπουδαιότητας, όπως αυτή αξιολογήθηκε από το συντάκτη της παρούσας μελέτη.

Για την ανάλυση του ευρύτερου μακροπεριβάλλοντος, χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση P.E.S.T. (Political, Economical, Social, Technological) ενώ για την εξέταση της διαπραγματευτικής δύναμης των προμηθευτών (παραγωγών-κτηνοτρόφων) έναντι των αγοραστών (Βιομηχανία Γάλακτος), βασιστήκαμε στους παράγοντες που προσδιορίζουν τη διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών, με βάση το Υπόδειγμα των Πέντε Δυνάμεων του Porter, που χρησιμοποιείται στη δομική ανάλυση ενός κλάδου (Παπαδάκης, 1999). Τέλος, έγινε συγκριτική ανάλυση των προβλημάτων και των προοπτικών του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας (SWOT ANALYSIS), προσδιορίζοντας τα δυνατά σημεία (Strengths), τις αδυναμίες (Weaknesses), τις ευκαιρίες (Opportunities) και τις απειλές (Threats) και ακολούθησε συζήτηση σχετικά με τις προοπτικές του κλάδου στο μέλλον.

Στη συνέχεια δίνονται περιληπτικά πληροφοριακά στοιχεία για τις τέσσερις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου των γαλακτοκομικών.

Πληροφοριακά στοιχεία για τις επιχειρήσεις

ΔΕΛΤΑ ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΕ

Η ΔΕΛΤΑ ΑΕ είναι μία από τις δύο μεγαλύτερες εγχώριες βιομηχανίες γάλακτος, με ιστορία που αρχίζει το 1948. Λειτουργεί σαν ανώνυμος εταιρεία από το 1968, ενώ το 1990 εισήχθη και στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Πρόκειται για έναν όμιλο επιχειρήσεων που έχει επεκταθεί σε όλο τον κλάδο των τροφίμων. Έχει συνάψει συμμαχία με την πολυεθνική εταιρεία DANONE, η οποία σήμερα μετέχει στον όμιλο με μερίδιο 20%. Μέσω της συνεργασίας αυτής, η ΔΕΛΤΑ έχει καταφέρει να περάσει την τεχνολογία στην ανάπτυξη σειράς καινοτόμων προϊόντων γάλακτος (γιαούρτια

και επιδόρπια γάλακτος). Η ΔΕΛΤΑ κυριαρχεί στην αγορά του φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος.

Το εργοστάσιο γάλακτος και χυμών της ΔΕΛΤΑ βρίσκεται στον Ταύρο Αττικής και καταλαμβάνει έκταση 20στρεμμάτων. Έχει 6 σιλό παραλαβής γάλακτος χωρητικότητας 200τόνων το ένα και οκτώ δεξαμενές χωρητικότητας 40τόνων η μία. Στον Ταύρο Αττικής βρίσκεται και το Εργοστάσιο Παγωτού της ΔΕΛΤΑ, το οποίο καλύπτει έκταση 135στρεμμάτων. Στο εργοστάσιο αυτό λειτουργούν 16 γραμμές παραγωγής, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να παράγουν 70.000 τεμάχια ανά βάρδια (8ωρο).

Όσον αφορά την πρώτη ύλη, η εταιρεία έχει κάνει σημαντικές επενδύσεις. Σήμερα, συνεργάζεται στενά με 1400 περίπου κτηνοτρόφους, από τους οποίους συγκεντρώνει το 20% της εγχώριας παραγωγής. Η εταιρεία έχει δημιουργήσει ένα δίκτυο 8 σταθμών συγκέντρωσης γάλακτος, με σύγχρονο εξοπλισμό, μηχανολογικό και εργαστηριακό. Πρόκειται για μικρά εργοστάσια με δυνατότητα παραλαβής του γάλακτος από τους παραγωγούς, τους οποίους και έχει προμηθεύσει με ψυχόμενα δοχεία. Οι σταθμοί συγκέντρωσης παρακολουθούν αφενός τη διαχείριση της φάρμας και αφετέρου εκτελούν το λογιστικό κομμάτι της συναλλαγής (τι ποσότητα γάλακτος παραδίδει ο κάθε παραγωγός, ποιας ποιότητας, τι πρέπει να πληρωθεί κ.α.). Στους σταθμούς απασχολείται άριστα εκπαιδευμένο προσωπικό, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων είναι εκπαίδευσης ΤΕΙ ή ΑΕΙ. Ο συνολικός αριθμός του προσωπικού των σταθμών είναι 117. Το φρέσκο γάλα συγκεντρώνεται με 35 ιδιόκτητα βυτία και 800 δεξαμενές πρόψυξης στους 8 περιφερειακούς σταθμούς συγκέντρωσης.

Κορυφαία στιγμή για τη ΔΕΛΤΑ στον τομέα της συγκέντρωσης γάλακτος ήταν η δημιουργία της πρώτης μεγάλης εκπαιδευτικής φάρμας. Η Φάρμα ΔΕΛΤΑ Νέας Γενιάς, όπως αποκαλείται, βρίσκεται σε εγκαταστάσεις 30 στρεμμάτων, διαθέτει 120 στρέμματα για ελεύθερη βοσκή και είναι δυναμικότητας 500 παραγωγικών ζώων. Συγχρόνως όμως, αποτελεί ένα σχολείο για νέους κτηνοτρόφους οι οποίοι μπορούν να εκπαιδευτούν επί τόπου πρακτικά και θεωρητικά, συνδέοντας την επιστημονική γνώση και την πρακτική άσκηση. Η φάρμα διαθέτει για τον σκοπό αυτό ειδικές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό. Επίσης αποτελεί έναν πυρήνα παραγωγής μοσχίδων υψηλών αποδόσεων και φυσικά το χώρο υλοποίησης προγραμμάτων εφαρμοσμένης έρευνας στο χώρο της αγελαδοτροφίας. Βασικός συντελεστής της επιτυχίας των σεμιναρίων που πραγματοποιούνται στη φάρμα είναι η απεριόριστη δυνατότητα για πρακτική άσκηση που δίνεται, λόγω ακριβώς της διεξαγωγής τους μέσα στην ίδια φάρμα που αποτελεί μία πρωτότυπη αγελαδοτροφική εκμετάλλευση σε πλήρη λειτουργία.

ΦΑΓΕ ΑΕ

Η ΦΑΓΕ ΑΕ (Φιλίπου Αδελφών Γαλακτοκομική Επιχείρηση), είναι από τις παλαιότερες βιομηχανίες γάλακτος, με ιστορία που αρχίζει το 1920. Λειτουργεί σαν ανώνυμος εταιρεία από το 1977. Είναι αμιγώς ελληνική επιχείρηση. Σήμερα, είναι η μεγαλύτερη ελληνική επιχείρηση παραγωγής και εμπορίας γιαουρτιού. Σημαντικό μερίδιο όμως κατέχει και στην αγορά του φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος (2^η μετά την ΔΕΛΤΑ), στην οποία εισήλθε το 1993.

Οι εγκαταστάσεις του Εργοστασίου της ΦΑΓΕ βρίσκονται στην Εθνική Οδό Αθηνών-Λαμίας και καταλαμβάνουν 50.000τ.μ. Καθημερινά, φτάνει στο εργοστάσιο η ποσότητα των 400.000λίτρων γάλακτος προς αποθήκευση ενώ είναι δυνατή η επεξεργασία 50.000λίτρων γάλακτος την ώρα.

Όσον αφορά την πρώτη ύλη, η ΦΑΓΕ μέσω ενός δικτύου σταθμών συγκέντρωσης και περιφερειακών εργοστασίων, που συνολικά αριθμεί 11 περιφερειακές μονάδες διάσπαρτες σε όλη την Ελλάδα, συλλέγει σε καθημερινή βάση γάλα υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών. Τα κύρια σημεία αυτής της οργάνωσης είναι: 160 άτομα συνολικό προσωπικό, 50 άτομα επιστημονικό προσωπικό ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, 20000δείγματα/μήνα για την αξιολόγηση της ποιότητας του γάλακτος του παραγωγού, 640 ατομικές δεξαμενές πρόψυξης γάλακτος (οι υπόλοιποι παραγωγοί παραδίδουν το γάλα τους σε δεξαμενές πρόψυξης, που είναι εγκατεστημένες σε παραληπήτρια), 40ανοξείδωτα βυτία συλλογής γάλακτος συνολικής χωρητικότητας 560τόνων.

Σήμερα η ΦΑΓΕ συλλέγει το 16% της συνολικής παραγωγής γάλακτος στην Ελλάδα. Για τη συλλογή, την επεξεργασία και τη διασφάλιση της ποιότητας της πρώτης ύλης η ΦΑΓΕ έχει αναπτύξει σε όλη την Ελλάδα ένα δίκτυο 10 σταθμών συγκέντρωσης γάλακτος, οι οποίοι βρίσκονται στις εξής περιοχές: Ηράκλειο, Ηλεία, Φθιώτιδα, Εύβοια, Καρδίτσα, Λάρισα, Ιωάννινα, Λαγκαδάς, Ξάνθη, Φλώρινα. Οι σταθμοί διαθέτουν σύγχρονο εξοπλισμό, μηχανολογικό και εργαστηριακό, όπως επίσης και ένα άριστα εξειδικευμένο προσωπικό. Η συνολικά εισκομιζόμενη ποσότητα ανέρχεται σε 105.000τόνους ετησίως. 2.000 παραγωγοί αγελαδινού γάλακτος και 3.000 παραγωγοί αιγοπρόβειου γάλακτος συνεργάζονται στενά με το επιστημονικό προσωπικό της εταιρείας, σε θέματα όπως η επιλογή του γενετικού υλικού, η διατροφή των ζώων. Το φρέσκο γάλα συλλέγεται καθημερινά μετά το άρμεγμα, μεταφέρεται στους κατά τόπους σταθμούς συγκέντρωσης γάλακτος και στη συνέχεια στα εργοστάσια της εταιρείας.

ΜΕΒΓΑΛ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΕ

Η ΜΕΒΓΑΛ είναι η μεγαλύτερη επιχείρηση γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων στη Βόρειο Ελλάδα. Είναι η τρίτη σε μέγεθος επιχείρηση γαλακτοκομικών προϊόντων στην Ελλάδα, μετά τη ΔΕΛΤΑ και τη ΦΑΓΕ. Η ιστορία της εταιρείας αρχίζει το 1950, ενώ λειτουργεί ως ανώνυμος εταιρεία από το 1976.

Η ΜΕΒΓΑΛ, με έδρα τα Κουφάλια Θεσ/κης βρίσκεται κοντά στις κτηνοτροφικές μονάδες στην καρδιά της Μακεδονίας, όπου παράγεται το 75% της ελληνικής παραγωγής γάλακτος. Συνεργάζεται με 1000 περίπου μονάδες παραγωγής αγελαδινού γάλακτος, οι οποίες βρίσκονται σε όλη τη Βόρεια Ελλάδα. Οι μονάδες θα μπορούσαν να είναι πολύ περισσότερες εάν δεν υπήρχε ο περιορισμός της ποσόστωσης του αγελαδινού γάλακτος. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι η αύξηση των μονάδων με τις οποίες συνεργάζεται.

Οι εγκαταστάσεις του εργοστασίου της ΜΕΒΓΑΛ καταλαμβάνουν 90.000m², με οριζόντια και κάθετη κάλυψη περίπου 29.000 m².

ΑΓΝΟ ΕΝΩΣΙΣ ΑΓΕΛΑΔΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

Η ιστορία της ΑΓΝΟ αρχίζει το 1950. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη συνεταιριστική γαλακτοκομική επιχείρηση στη χώρα. Επίσης, είναι η δεύτερη σε μέγεθος επιχείρηση γαλακτοκομικών προϊόντων στη Βόρειο Ελλάδα μετά την ΜΕΒΓΑΛ. Δεν λειτουργεί ακόμη ως ανώνυμος εταιρεία. Τον Ιούλιο του 1998, η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας, ανέλαβε προσωρινά τη διοίκηση της επιχείρησης, σε μια προσπάθεια εξυγίανσής της. Η επιχείρηση έχει επιβαρυνθεί σημαντικά με δάνεια και χρέη προς τους προμηθευτές.

Μέλη της είναι κτηνοτρόφοι και συνεταιρισμοί, το σύνολο των οποίων ανέρχεται σε 6.170 φυσικά πρόσωπα (74 συνεταιρισμοί και 35 ομάδες παραγωγών). Η ζώνη γάλακτος της ΑΓΝΟ είναι η μεγαλύτερη στο χώρο. Σήμερα, συνεργάζεται με μονάδες γαλακτοπαραγωγής που παράγουν γάλα μέχρι και 7.000κιλά την ημέρα. Κατά βάση, η μεγαλύτερη ποσότητα γάλακτος πλέον παράγεται σε μεγάλες μονάδες με αρμεκτήριο και ψύξη στο χώρο του στάβλου.

Κοινή προσφορά ΦΑΓΕ & ΔΕΛΤΑ για εξαγορά της ΑΓΝΟ

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο μεγαλύτερες σε μέγεθος γαλακτοκομικές επιχειρήσεις, οι εταιρείες ΔΕΛΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΑΕ και ΦΑΓΕ ΑΕ, αποφάσισαν την από κοινού υποβολή προσφοράς ύψους 21δισ.δρχ. για την εξαγορά του ενεργητικού της υπό εκκαθάριση γαλακτοβιομηχανίας ΑΓΝΟ.

Από την κοινή ανακοίνωση που εξέδωσαν, μετά την κατάθεση της προσφοράς, προκύπτει σαφώς η μεγάλη σημασία του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας για τη Βιομηχανία Γάλακτος σήμερα. Στην ανακοίνωση τονίζεται ότι σκοπός της κίνησης αυτής, είναι η εξασφάλιση της βιωσιμότητας των γαλακτοπαραγωγών της ΑΓΝΟ και η συνέχιση της λειτουργίας και της απασχόλησης στην ΑΓΝΟ, μέσω της δημιουργίας άλλης αυτοτελούς ανώνυμης εταιρείας, που θα εξασφαλίσει μακροπρόθεσμη και σταθερή ανάπτυξη για την ελληνική κτηνοτροφία. Για την υποβολή της πρότασης, συνεκτιμήθηκε το Εθνικό αλλά και Κλαδικό συμφέρον για τη στήριξη και τη συνεχή βελτίωση της Ελληνικής Κτηνοτροφίας και της Ελληνικής Γαλακτοπαραγωγής (Δελτίο Τύπου της 29/2/2000). Η απόφαση αυτή εκφράζει την κοινή εκτίμηση των δύο κύριων ανταγωνιστών του κλάδου των γαλακτοκομικών προϊόντων στη χώρα μας όσον αφορά:

- την αναγκαιότητα αναδιάρθρωσης των συνθηκών παραγωγής και τη συνεχή ανάπτυξη της ποιότητας του παραγόμενου γάλακτος στη χώρα, ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γαλακτοπαραγωγής. Η αναγκαιότητα αυτή επιβάλλεται από τις νέες διαμορφούμενες συνθήκες ισχυρού διεθνούς ανταγωνισμού καθώς και τις ευκαιρίες δραστηριοποίησης των ελληνικών εταιρειών πέρα από τα σύνορα.
- την υποχρέωση διασφάλισης της παραμονής ενός σημαντικού τμήματος της ελληνικής γαλακτοπαραγωγής σε ελληνικά χέρια, πολύ περισσότερο εφόσον οι ήδη παραγόμενες ποσότητες αγελαδινού γάλακτος δεν επαρκούν για την κάλυψη του συνόλου των αναγκών των ελληνικών γαλακτοβιομηχανιών για την εγχώρια κατανάλωση και την εξαγωγική δραστηριότητα

- την αντίληψη ότι ανεξάρτητα από τον ανταγωνισμό στην αγορά στον τομέα της πρώτης ύλης τα συμφέροντα πρέπει να είναι κοινά, γιατί δεν είναι εταιρικά αλλά ελληνικά.

Στην ανακοίνωση των δύο εταιρειών επισημαίνεται ότι με την απόφασή τους αυτή συνεισφέρουν ουσιαστικά στην ευρύτερη προσπάθεια αναδιάρθρωσης και ισχυροποίησης της Οικονομίας της χώρας μας στη μετα-ΟΝΕ εποχή.

Αντίθετη, όμως είναι η άποψη που εκφράζεται στο ψήφισμα των εργαζομένων και των κτηνοτρόφων της ΑΓΝΟ. Θεωρούν ότι τόσο η κυβέρνηση όσο και η ΑΤΕ έχουν υποχρέωση και καθήκον να στηρίζουν τη μεγαλύτερη συνεταιριστική γαλακτοβιομηχανία, γιατί αυτός είναι ο μόνος δρόμος για να μην καταστραφεί περισσότερο η κτηνοτροφία και η γαλακτοπαραγωγή στην περιοχή και στη χώρα. Επισημαίνεται παράλληλα, ότι η κυβέρνηση και η ΑΤΕ θα έχουν μεγάλη ευθύνη αν με τη στάση τους συμβάλλουν στη **δημιουργία ολιγοπωλιακών καταστάσεων, που θα είναι σε βάρος της κτηνοτροφίας και της απασχόλησης.**

Πριν την ανάλυση του κλάδου, κρίθηκε απαραίτητη μια σύντομη αναφορά και συζήτηση σχετικά με τα ιδιαίτερα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά και προβλήματα της ελληνικής γεωργίας, που επηρεάζουν αναπόφευκτα και την εξέλιξη του κλάδου της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος.

Η Ελληνική Γεωργία και οι νέες συνθήκες

Η γεωργία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και γενικότερα σε όλον τον κόσμο χαρακτηρίζεται από «ποικιλία» (Shortall, 2000). Εν μέρει, αυτό οφείλεται σε παράγοντες όπως το κλίμα, το έδαφος, η απόσταση από τα κέντρα της κατανάλωσης, αλλά επίσης και στο γεγονός ότι η γεωργία είναι μία κοινωνική δομή. Όπως σημειώνουν και οι Long και van der Ploeg (1994), ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η αγροτική πρακτική εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τις διαφορετικές κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και ιστορικές σχέσεις και δομές στις οποίες αυτή ενσωματώνεται.

Στη χώρα μας ο πρωτογενής τομέας είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντική θέση τόσο σαν τομέας οικονομικής δραστηριότητας (συμβάλλει με ποσοστό 8% στο ΑΕΠ της χώρας, απασχολεί το 19,3% του ενεργού πληθυσμού, κατέχει το 30% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας ενώ δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης σε σημαντικό αριθμό άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της μεταποίησης) όσο και σαν παράγοντας διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής της περιφέρειας (οι απασχολούμενοι σε γεωργικές δραστηριότητες που κατοικούν σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 61,7% του συνόλου των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, ενώ υπάρχουν νομοί της χώρας όπου ο γεωργικός τομέας συμβάλλει με ποσοστό άνω του 50% τόσο στο ΑΕΠ όσο και στην απασχόληση)⁸.

Οι παραγωγικές δυνατότητες της χώρας στον αγροτικό τομέα είναι πραγματικά άξιες μελέτης. Σε σύγκριση με τους Βορείους Εταίρους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι συνθήκες είναι καλύτερες, δεδομένου ότι η καμπύλη θερμοκρασίας είναι υψηλότερη κατά 5-10°C και οι ημέρες ηλιοφάνειας είναι κατά 30-40% περισσότερες. Ακόμη και η δυσμενέστερη διαίτα των βροχοπτώσεων και η ανομβρία κατά τους θερινούς μήνες, μπορεί να αντιμετωπισθεί με κατάλληλα έργα συγκράτησης των υδάτων, για την κατακράτηση των απορρεόντων στη θάλασσα υδάτων και τη χρησιμοποίηση του υπεδάφιου υδατικού ορίζοντα. Ιστορικά και λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η παραγωγική προσπάθεια της χώρας στράφηκε προς τη βελτίωση και αύξηση της αγροτικής παραγωγής αποβλέποντας καταρχήν στην εξασφάλιση της αυτάρκειας και στη συνέχεια στην ανάπτυξη της εξαγωγικής δραστηριότητας. Η πραγματοποίηση μεγάλων έργων και η διαχείριση των δασμών και φόρων επί των εισαγόμενων προϊόντων από τη μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα Αγροτική Τράπεζα, είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση των αρδευόμενων εκτάσεων, τη δημιουργία οπωρώνων και την εν γένει βελτίωση των καλλιεργειών με παράλληλη εισαγωγή νέων καλλιεργειών. Συνεπώς, η Πολιτεία κατάφερε να ικανοποιήσει σχετικά σύντομα τον τεθέντα στόχο για κάλυψη των αναγκών της χώρας σε φυτικά προϊόντα.

Μέχρι και σήμερα όμως δεν έχει επιτευχθεί ο στόχος της κάλυψης της ζήτησης σε ζωικά προϊόντα. Μία από τις διαρθρωτικές αδυναμίες, με σοβαρή επίδραση στο συνεχώς επιδεινούμενο αρνητικό ισοζύγιο, εξακολουθεί να είναι **η σύνθεση της τελικής παραγωγής**. Στην Ελλάδα, η τελική αγροτική παραγωγή αποτελείται κατά

⁸ Σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία για το έτος 1998, στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Γεωργίας: www.minagric.gr.

30% από προϊόντα ζωικής προέλευσης και κατά 70% από προϊόντα φυτικής προέλευσης.

Το όλο γεωργικό πρόγραμμα ανάπτυξης παρουσίασε δυσκολίες με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Παπάς, 1988). Καλλιεργείται η εντύπωση, ότι με την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση εξασφαλίστηκε η επιδότηση της «παραγωγικής αγελάδας», που επαρκεί για την επιδότηση τόσο των μεγάλων έργων όσο και της φθίνουσας πορείας αρκετών γεωργικών προϊόντων. Οι αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς οφείλουν να προβληματιστούν σχετικά με το τι τελικά αποφέρουν ετησίως οι συγκεκριμένες επιδοτήσεις και τι έχει απολέσει η χώρα τόσο από την κατάργηση των φόρων και των δασμών από τις μεγάλες εισαγωγές ευρωπαϊκών προϊόντων αλλά κυρίως από την ανακοπή του αναπτυξιακού γεωργικού προγράμματος, που θα εξασφάλιζε την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων και τη συμβολή του στη μείωση του αρνητικού εμπορικού μας ισοζυγίου.

Η σταδιακή μείωση της προστασίας, η οποία εντάθηκε ιδίως μετά το 1986 όταν δεν υπήρχαν πλέον δασμοί και ταυτόχρονα η εξάντληση των δυνατοτήτων αύξησης των αποδόσεων, καθήλωσαν την αύξηση της παραγωγής. Αντί όμως να υπάρξει διαρθρωτική μεταβολή, ακολουθήθηκε ο εύκολος δρόμος, δηλαδή η αύξηση των τιμών. Ιδιαίτερα από τη δεκαετία του 1980 και μετά κυριάρχησε η πολιτική τιμών και εισοδημάτων σε βάρος της διαρθρωτικής πολιτικής. Πολλά δε προϊόντα ανταγωνίζονταν τα ομοειδή προϊόντα των μεγάλων εταιρών, τους οποίους και δεν συνέφερε η περαιτέρω αύξηση της παραγωγής τους (όπως συμβαίνει με το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα). Τα σύνορα στην Κοινότητα απελευθερώθηκαν για να διευκολυνθούν στην πραγματικότητα οι εξαγωγές των βιομηχανικών προϊόντων των ανεπτυγμένων χωρών και οι εισαγωγές γεωργικών προϊόντων από τρίτες χώρες (Παπάς, 1988). Στις τελευταίες, το κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων ήταν και είναι σημαντικά μικρότερο των εγχώριων ελληνικών προϊόντων, εξαιτίας του ιδιαίτερα χαμηλού κόστους εργασίας. Οι κοινοτικές επιδοτήσεις χορηγούνταν πλέον για την εκτέλεση μεγάλων μεν έργων, με δευτερεύουσα δε παραγωγική σημασία, περιορίζοντας συνεπώς την εκτέλεση των πρωτεύουσας σημασίας έργων γεωργικής ανάπτυξης.

Σ' ολόκληρη τη δεκαετία του 1980 συνυπήρξαν η εισοδηματική ευημερία των αγροτών και οι φθίνουσες παραγωγικές επιδόσεις στη γεωργία. Πρόκειται δηλαδή για μία αντιφατική προσαρμογή της ελληνικής γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σήμερα δεν υπάρχουν πια δυνατότητες για την αύξηση των γεωργικών τιμών και τα προβλήματα της ελληνικής γεωργίας έχουν επιδεινωθεί μετά από είκοσι και πλέον χρόνια καθυστέρησης στη λήψη και εφαρμογή των απαραίτητων μέτρων.

Τα παραπάνω προβλήματα οφείλονται κατά κύριο λόγο σε αδυναμίες στη χάραξη και εφαρμογή αγροτικής πολιτικής στα πλαίσια της ΚΑΠ αλλά και στην ανυπαρξία εθνικής στρατηγικής επί δεκαετίες στον αγροτικό τομέα. Ήδη βρισκόμαστε σε ένα νέο απαιτητικό περιβάλλον, τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Κοινή Αγροτική Πολιτική όσο και στο επίπεδο της Συμφωνίας της GATT. Η υποστήριξη της σταθερότητας της δραχμής, απαραίτητη για την είσοδο στην ΟΝΕ, παρεμποδίζει τις εξαγωγές και αυξάνει τις εισαγωγές αυξάνοντας παράλληλα και το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις παραγόντων της αγοράς (Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001), η διείδυση των κοινοτικών γεωργικών προϊόντων στην ελληνική αγορά, ως ποσοστό των συνολικών μας εισαγωγών, φθάνει το 90-100% ενώ

αντίθετα η εξαγωγική επίδοση των ελληνικών γεωργικών προϊόντων στις κοινοτικές αγορές δεν ξεπερνά το 50-70%. Ενώ λοιπόν οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης επωφελήθηκαν από το άνοιγμα των συνόρων και εξάγουν μαζικά στη χώρα μας, η Ελλάδα επωφελήθηκε πολύ λιγότερο από την απελευθέρωση του ενδοκοινοτικού εμπορίου, αφού δεν προηγήθηκε η κατάλληλη προετοιμασία.

Το αγροτικό πρόβλημα είναι ουσιαστικά θεσμικό και οργανωτικό πρόβλημα και η αντιμετώπισή του θα πρέπει να αρχίσει με τη δημιουργία ή τον εκσυγχρονισμό των φορέων που σχεδιάζουν, αξιολογούν και εφαρμόζουν την αγροτική πολιτική. Η ελληνική γεωργία και η αγροτική οικονομία ακόμη και σήμερα κινείται στους θεσμούς του μεσοπολέμου, στηρίζεται δηλαδή στην Αγροτική Τράπεζα, στους συνεταιρισμούς και σε ορισμένους ειδικευμένους οργανισμούς. Πρόκειται για θεσμούς, που αν και ήταν πρωτοποριακοί για την εποχή τους δεν ανταποκρίνονται στις συνθήκες σήμερα. Δεν υπάρχουν διαπραγματευτικές οργανώσεις που να μπορούν να παίξουν ρυθμιστικό ρόλο στην αγορά και να επεκταθούν και σε θέματα εμπορίας. Υπάρχει φτώχεια θεσμών και φυσικά θα πρέπει να υπάρχουν πρωτοβουλίες και από τους ίδιους τους αγρότες και τα συνδικαλιστικά και συνεταιριστικά όργανα (που όμως υποφέρουν από κομματισμό και στερούνται επαγγελματισμού). Τα γεωπονικά στελέχη του Υπ. Γεωργίας δεν κάνουν αναπτυξιακή ούτε ενημερωτική ή εκπαιδευτική πολιτική αλλά εισπρακτική (ασχολούνται με τις αποζημιώσεις). Η Αγροτική Τράπεζα σήμερα, έχει μετατραπεί σε δευτερευούσης σημασίας Τραπεζιτικό Ίδρυμα για την αγροτική ανάπτυξη αλλά και την εθνική οικονομία. Οι μεταβολές στο Οργανόγραμμα της Τράπεζας αφορούν την κατάργηση των Κεντρικών Διευθύνσεων Φυτικής και Ζωικής Παραγωγής, και οι Περιφερειακές Υπηρεσίες Γεωτεχνικών Επιθεωρήσεων, οι Επιθεωρητές Συνεταιρισμών, τα Γραφεία Γεωτεχνικής Υπηρεσίας (Ελληνική Βοοτροφία, 2000). Οι οργανισμοί που κατηύθυναν επίσης με επιτυχία την ανάπτυξη των μεγάλης σημασίας τομέων της γεωργίας, όπως οι Οργανισμός Βάμβακος, Οργανισμός Καπνού, Οργανισμός Γάλακτος κ.α.), σήμερα προσφέρουν ελάχιστα.

Με δεδομένες τις διαρθρωτικές αδυναμίες της χώρας η ελληνική γεωργία και δη η κτηνοτροφία, δεν επωφελήθηκε στον επιθυμητό βαθμό από την εισροή κοινοτικών πόρων. Η πολιτική, που ακολουθήθηκε και ο σκληρός ανταγωνισμός από τις εισαγωγές ζωικών προϊόντων, είχαν δυσμενή επίδραση στην εξέλιξη της εγχώριας παραγωγής γενικά των υψηλής βιολογικής αξίας ζωικών προϊόντων (κρέας, γάλα, αυγά). Επιπλέον, η ελληνική γεωργία σήμερα εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από υψηλό κόστος παραγωγής, μικρό μέσο αγροτικό κλήρο και πολυτεμαχισμό της αγροτικής ιδιοκτησίας, περιθωριοποίηση των γεωργικών συνεταιρισμών, χαμηλό ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων, γήρανση των ελλήνων αγροτών και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, μηδενικό ρυθμό διαδοχής στη γεωργία λόγω απροθυμίας των νέων να ασχοληθούν με αγροτικά επαγγέλματα, χαμηλή παραγωγικότητα, απαξίωση γεωργικής υποδομής, ελλείψεις κτηματολογίου και δασολογίου, επενδυτικό έλλειμμα, προβλήματα στη διασφάλιση της ποιότητας και τυποποίησης των αγροκτηνοτροφικών προϊόντων, αδυναμία σύνδεσης παραγωγής-τυποποίησης-μεταποίησης-εμπορίας των αγροτικών προϊόντων (Ζιωγάνας 1999, Παπαγεωργίου & Σπαθής 2000, Φωτόπουλος κ.α.1999).

Από τον Πίνακα 47 του Παραρτήματος, προκύπτει ότι κατά το 1997, το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας ανερχόταν σε 774.000 περίπου, με

συνολική έκταση 5.163.000 εκτάρια. Το μέσο μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης στη χώρας μας είναι 67 στρέμματα, έναντι 187 στρεμμάτων που είναι ο αντίστοιχος κοινοτικός μέσος όρος. Το μικρό μέγεθος των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων επιδρά αρνητικά τόσο στο κόστος παραγωγής των αγροτοκτηνοτροφικών προϊόντων όσο και στο εισόδημα και την απασχόληση των παραγωγών.

Επιπλέον, της προσπάθειας μείωσης του κόστους παραγωγής των προϊόντων και αξιοποίησης των παραγωγικών δυνατοτήτων, είναι επιτακτική η ανάγκη συνολικής εθνικής πολιτικής για την ύπαιθρο και τον αγροτικό χώρο, η οποία θα εξετάσει και θα αντιμετωπίσει στο σύνολο τα διαρθρωτικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και ακόμα και πολιτισμικά προβλήματα, εφόσον αναμένεται σε λίγα χρόνια οι μικρές εκμεταλλεύσεις να εγκαταλειφθούν με αμετάκλητη συνέπεια την αποδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού της υπαίθρου. Παρόλα αυτά το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού στην Ελλάδα ήταν και παραμένει να είναι υψηλό έναντι των λοιπών χωρών της ΕΕ, με δεδομένο το πρόβλημα της ανεργίας, που είναι και το κύριο εμπόδιο εξόδου από το γεωργικό κλάδο. Ο αγροτικός χώρος είναι ένας χώρος που στην Ελλάδα τουλάχιστον δεν έχει ανεργία, αλλά αντίθετα αντιμετωπίζει την έλλειψη εργατικών χεριών, με ιδιαίτερη έμφαση στην κτηνοτροφία και κυρίως σε ορεινές περιοχές (Πρακτικά Δημερίδας Γ.Π.Α., 1997).

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στη γεωργία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δίνεται στον Πίνακα 48 του Παραρτήματος. Κατά το 1997 στη χώρα μας, ένα μεγάλο ποσοστό του οικονομικώς ενεργού απασχολείται στη γεωργία, το 20,2%, έναντι του 5% που είναι ο αντίστοιχος κοινοτικός μέσος όρος. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το ποσοστό αυτό είναι το μεγαλύτερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιδιαίτερη σημασία επίσης πρέπει να δοθεί στα κύρια χαρακτηριστικά των απασχολούμενων στην ελληνική γεωργία, που είναι το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και η υψηλή μέση ηλικία. Από την απογραφή του 1991 και σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, προκύπτει ότι το 86% των οικονομικώς ενεργών στη γεωργία έχει εκπαίδευση δημοτικού ή κατώτερη, που αποτελεί εμπόδιο στην υιοθέτηση καινοτομιών και εισαγωγή βελτιώσεων και των εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (δεν είναι σε θέση να καταλάβουν ότι η σύγχρονη γεωργία είναι η επιχειρηματική γεωργία που χαρακτηρίζεται από υψηλή παραγωγικότητα και επενδυτική δραστηριότητα) ενώ το 63% των απασχολούμενων στη γεωργία είναι ηλικίας άνω των 45 ετών. Επιπλέον, σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας και με βάση τα αποτελέσματα ερευνών της ΕΣΥΕ για τη δεκαετία 1988-1997 (Υπουργείο Γεωργίας, 2000, η πρόβλεψη που διαμορφώνεται για τη δεκαετία (1998-2007) είναι πτωτική για τον απασχολούμενο πληθυσμό στη γεωργία της τάξης του 7,84%. Η μείωση της απασχόλησης των γυναικών αναμένεται να είναι εντονότερη (14,8% έναντι του 5% των ανδρών). Ως προς τις ηλικίες, η ομάδα ηλικιών 14-24 ετών αναμένεται να επιβαρυνθεί περισσότερο από τη μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα. Τέλος, σε ότι αφορά το εργατικό δυναμικό των αγροτικών περιοχών η τάση που διαμορφώνεται για την επόμενη δεκαετία είναι πτωτική της τάξης του 4%, φαινόμενο που παρατηρείται σε όλες τις χώρες.

Κυρίαρχο στοιχείο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης—αν υπάρχουν—σε οποιονδήποτε κλάδο, αποτελεί η έννοια του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Στο νέο διεθνές περιβάλλον, όπως διαμορφώνεται με την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), της

Κοινής Οργάνωσης Αγοράς για τα διάφορα προϊόντα (ΚΟΑ), της Συμφωνίας της GATT και της αναμενόμενης διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) είναι σαφής η ανάγκη για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικών γεωργικών προϊόντων. Όταν η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γεωργίας εξετάζεται στα πλαίσια της ΕΕ ο έλληνας αγρότης ξεκινά από διαφορετική αφετηρία. Ξεκινά μειονεκτικά. Ο εσωτερικός ανταγωνισμός, στα πλαίσια της ΕΕ, μπορεί να είναι και αθέμιτος, μέσω ευνοϊκών ρυθμίσεων για κάποια κράτη-μέλη έναντι άλλων. Είναι όμως μάλλον περισσότερο ένας ισχυρός ανταγωνισμός παρά αθέμιτος, λόγω της καλύτερης οργάνωσης και υποδομής των εταιρών, οι οποίοι φρόντισαν να αναδιαρθρώσουν έγκαιρα τη γεωργία τους π.χ. Ισπανία, Πορτογαλία.

Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γεωργίας σήμερα δεν μπορεί να προέλθει παρά μόνο μέσα από τον εκσυγχρονισμό των παραγωγικών δομών της. Η μείωση του κόστους παραγωγής παραμένει ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της εθνικής αγροτικής πολιτικής που δεν έχει επιτευχθεί.

Η ανταγωνιστικότητα και ιδιαίτερα η διεθνής ανταγωνιστικότητα, πλέον δεν προσδιορίζεται μόνο από τις τιμές πώλησης των προϊόντων (Φωτόπουλος κ.α., 1999). Σημαντικός παράγοντας είναι πλέον η ποιότητα. Τα μέτρα αγροτικής πολιτικής πρέπει να λαμβάνουν υπόψη όλο το εύρος της αλυσίδας (παραγωγή-μεταποίηση-εμπορία), ώστε τα ελληνικά προϊόντα να είναι υψηλής ποιότητας και ανταγωνιστικά σε τιμές. Η συνεχιζόμενη αδυναμία της ελληνικής γεωργίας να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον, να εκμεταλλευτεί την ποιοτική υπεροχή των παραγόμενων προϊόντων και να υιοθετήσει ένα σύστημα παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων υψηλής ποιότητας καθιστά αβέβαιο το μέλλον της ελληνικής γεωργίας. Η ελληνική μεταποιητική βιομηχανία τροφίμων, παρά τα σημαντικά άλματα προόδου που επιδεικνύει τα τελευταία χρόνια, είναι ακόμη σε μεγάλο βαθμό κατακερματισμένη και δεν μπορεί να προμηθεύσει με σταθερή ποιότητα, ποσότητες και επωνυμίες (brand names) για να εισχωρήσει στις μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου διεθνώς. Το κόστος παραγωγής δεν επιτρέπει να αξιοποιηθούν εμπορικά τα προϊόντα. Για παράδειγμα, στην Ιταλία μία σειρά μεταποιητικών βιομηχανιών λειτουργεί αποκλειστικά σχεδόν με ελληνικά προϊόντα (λάδι, καπνό, σιτάρι), τα οποία εισάγει και επανεξάγει. Η χώρα μας όμως όχι μόνο δεν μπορεί να αξιοποιήσει την πρωτογενή παραγωγή της αλλά επιπρόσθετα εξαρτάται από τις εξαγωγές της στην Ιταλία, κυρίως γιατί και στον τομέα της διάθεσης της πρωτογενούς παραγωγής δεν υπάρχει κάποια οργανωμένη δομή για να υποστηρίξει έστω και αυτό το χύδην σύστημα εμπορίας. Επισημαίνεται ότι για κάποια προϊόντα, υπάρχει όπως ήδη τονίστηκε και πρόβλημα κάλυψης των εσωτερικών αναγκών της χώρας μας.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στον τομέα της έρευνας. Η έρευνα ως σύστημα παραγωγής γνώσης είναι στενά συνδεδεμένη με την τεχνολογία και την εκπαίδευση και απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και στήριξη από την κοινωνία. Η έρευνα μαζί με την εκπαίδευση και τη δια βίου εκπαίδευση αποτελεί την άυλη επένδυση μιας χώρας. Μία χώρα χωρίς αξιόλογο ερευνητικό ιστό στερείται κύρους και είναι αδύναμη από κάθε άποψη. Ενώ η Ελλάδα διαθέτει επιστήμονες υψηλής στάθμης, υστερεί στην πολιτική της συνέχειας και την αναγνώριση της αναγκαιότητας της έρευνας. Το ποσοστό 0,5% περίπου του ΑΕΠ που προορίζεται για έρευνα και τεχνολογία, δύσκολα θεμελιώνει προοπτική ανάπτυξης σε βάθος στις σημερινές συνθήκες ανταγωνιστικότητας (Αντωνίου, 2001).

Συμπερασματικά, η επιτακτική ανάγκη για αύξηση της ανταγωνιστικότητας προϋποθέτει καταρχήν εφαρμογή σοβαρής αγροτικής πολιτικής τόσο σε επίπεδο κοινοτικό όσο και στο εσωτερικό της χώρας. Και επειδή λίγα μπορούν να γίνουν για να επηρεαστεί η Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η χώρα μας οφείλει να δώσει έμφαση στη σωστή ενημέρωση των αγροτών για θέματα που αφορούν την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, την αναδιάρθρωση καλλιεργειών και παραγωγικών κλάδων αλλά και την υποστήριξη της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με παράλληλη κοινωνική καταξίωση του έλληνα αγρότη (πέρα από τη βελτίωση του εισοδήματός του).

Στο πλαίσιο των άμεσων ρυθμίσεων θα πρέπει να ενταχθεί η επανεξέταση του ρόλου των γεωτεχνικών υπηρεσιών του κράτους για την προώθηση των απαιτούμενων αλλαγών. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην αλλαγή της νοοτροπίας των αγροτών. Για τη στροφή των αγροτών προς μία επιχειρηματικού τύπου γεωργία, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η οικονομική και τεχνολογική τους υποστήριξη.

Αναμφίβολα η δημιουργία συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων κατά νομό, είτε ως μετεξέλιξης της ΑΤΕ είτε ως αποτέλεσμα πρωτοβουλιών, διαφαίνεται να έχει ευνοϊκά αποτελέσματα στη μείωση του κόστους των αγροτικών δανείων και την επενδυτική δραστηριότητα στον αγροτικό χώρο. Θα πρέπει όμως να ενισχυθεί η συνεταιριστική δράση και να δημιουργηθούν και νέοι συνεταιρισμοί (μη κομματικοί) για συντονισμένη δράση στο επίπεδο μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Για την καλύτερη δε οργάνωση της αλυσίδας παραγωγή-εμπορία-μεταποίηση (κυρίως των παραδοσιακών προϊόντων), θα πρέπει να ιδρυθούν διεπαγγελματικές οργανώσεις κατά νομό και κατά προϊόν όπως συμβαίνει σε πολλές δυτικοευρωπαϊκές χώρες.

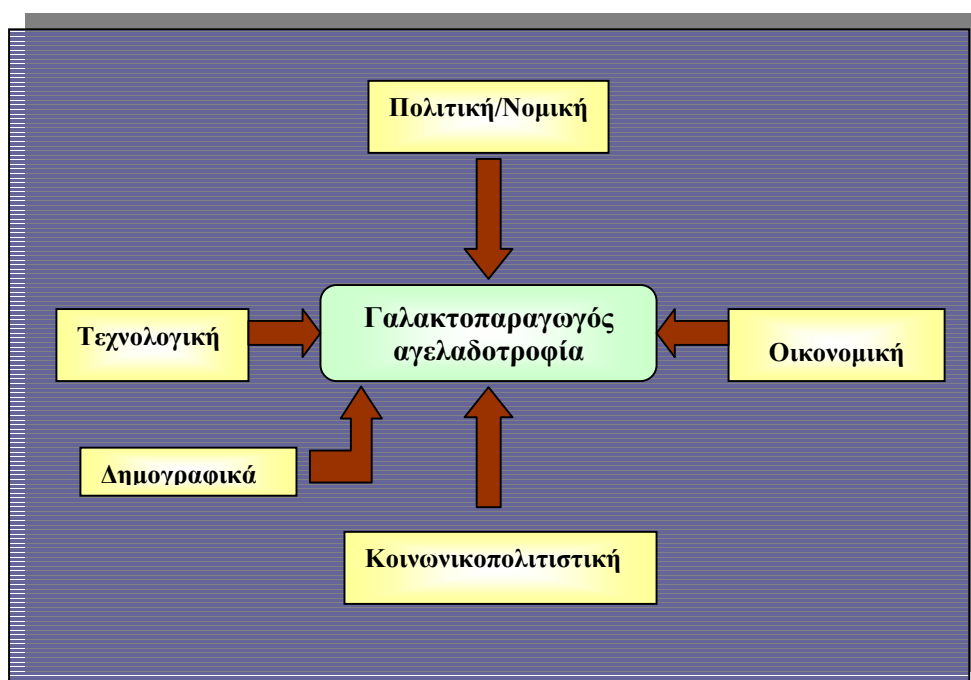
Η Ελλάδα είναι μία χώρα με οικονομία, που βρίσκεται ανάμεσα σε αυτές των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, με τα περισσότερα από τα μειονεκτήματα και των δύο αλλά με λίγα από τα πλεονεκτήματα της κάθε μιας (Barcellan, 2001). Για παράδειγμα, οι μισθοί στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλότεροι από τους μισθούς των τρίτων χωρών, αλλά δεν είναι αρκετά φθινοί σε σύγκριση με τους μισθούς των αναπτυγμένων χωρών ώστε να υπάρχει αντιστάθμισμα της χαμηλής παραγωγικότητας που επιδεικνύουν οι Έλληνες εργαζόμενοι. Παράλληλα, οι ελληνικές επιχειρήσεις στην πλειοψηφία τους είναι μικρές για να μπορέσουν να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα οικονομικών κλίμακας, και οικογενειακές για να ωφεληθούν από τη σύγχρονη διοίκηση ή να έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση μέσω δημοσίου ή χρηματιστηρίου. Όμοια, οι έρευνες αγοράς ή οι έρευνες ανάπτυξης (R&D) είναι περιορισμένες εξαιτίας επίσης του μικρού μέγεθος των επιχειρήσεων. Οι μικρές όμως ελληνικές επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να αντιμετωπίσουν τις πολυεθνικές των αναπτυγμένων χωρών. Η δομή αυτή στις ελληνικές επιχειρήσεις, τις αναγκάζει να κατευθύνονται προς την παραγωγή προϊόντων χαμηλής προστιθέμενης αξίας και υπηρεσιών, όπου ο ανταγωνισμός είναι έντονος και τα περιθώρια κέρδους είναι μικρά. Επιπλέον, οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες έχουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα εξαιτίας των χαμηλών μισθών του εργατικού δυναμικού. Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι αντιμέτωπες επίσης με τη γραφειοκρατία, τα μη συνεργάσιμα συνδικάτα και οργανώσεις και κυρίως στο δημόσιο τομέα και τις μεγάλες κρατικές υπηρεσίες και οργανισμούς, καθώς και με μία εργατική δύναμη με πολλές απαιτήσεις αλλά χαμηλή παραγωγικότητα.

Η Ελλάδα έχει μείνει πίσω όσον αφορά τον εκμοντερνισμό και εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών της δομών, τα συστήματα μεταφοράς, την τεχνολογική πρόοδο. Η εκβιομηχάνιση της Ελλάδας, που άρχισε στα τέλη του 1950 και κινήθηκε γρήγορα για δύο περίπου δεκαετίες, σταμάτησε για διάφορους λόγους που δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Πάντως, η Ελλάδα είναι από τις φτωχότερες χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότηση των Βρυξελλών (Caloghirou, 1996). Παρά την προσπάθεια της Ελλάδας να εκβιομηχανίσει την οικονομία της, το 20% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στη γεωργία (το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σχεδόν διπλάσιο αυτού της Πορτογαλίας, ενώ είναι εννέα φορές μεγαλύτερο του αντίστοιχου για τη Μεγάλη Βρετανία) (Πίνακας 48 Παραρτήματος).

Ανάλυση του ευρύτερου μακροπεριβάλλοντος (P.E.S.T. ANALYSIS)

Στη σχετική βιβλιογραφία, η περιβαλλοντική ανάλυση, που είναι γνωστή και ως ανάλυση PEST, χρησιμοποιείται κυρίως για να εξεταστεί η επίδραση που έχει το μακροπεριβάλλον στις λειτουργίες μία επιχείρησης. Μέσα από την επεξεργασία των στοιχείων από την ανάλυση αυτή, η επιχείρηση μπορεί να προβλέψει τις μελλοντικές τάσεις και να προετοιμαστεί καλύτερα για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του μέλλοντος (Bartol & Martin, 1998).

Το εργαλείο αυτό θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα μελέτη όχι για την ανάλυση των επιδράσεων του εξωτερικού περιβάλλοντος σε μία συγκεκριμένη επιχείρηση, αλλά σε έναν ολόκληρο κλάδο και με τον ίδιο τρόπο θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την επίδραση των διαστάσεων που περιλαμβάνει στον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας. Η ανάλυση PEST περιλαμβάνει κύρια 4 διαστάσεις: α) πολιτική/νομική, β) οικονομική, γ) κοινωνικοπολιτική και δ) τεχνολογική (Παπαδάκης, 1999). Ακόμα θα μπορούσε να προστεθεί και η δημογραφική διάσταση, όπως φαίνεται και στο Σχήμα που ακολουθεί.

Σχήμα 1. Διαστάσεις της Περιβαλλοντικής Ανάλυσης

Στη συνέχεια, με βάση τις απόψεις που συγκεντρώθηκαν αλλά και με ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, θα αναλυθεί η επίδραση κάθε μιας διάστασης χωριστά στον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.

Πολιτική/Νομική Διάσταση

Ευρωπαϊκή Πολιτική

Με την **είσοδο της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση**, υπήρξε γενναία χρηματοδότηση προς την κτηνοτροφία χωρίς όμως να έχει προηγηθεί προγραμματισμός και μακροπρόθεσμος σχεδιασμός, αναγκαίος για την ανάπτυξη του κλάδου. Αποτέλεσμα ήταν ξαφνικά κάποιοι από τους παραδοσιακούς κτηνοτρόφους να βρεθούν με μεγάλες μονάδες, χωρίς να είναι σε θέση να τις διοικήσουν, με αποτέλεσμα αρχικά τη δημιουργία σημαντικών χρεών και τελικά στην οικονομική κατάρρευση πολλών ελπιδοφόρων επιχειρήσεων.

Επιπλέον, τόσο η κατάργηση της διατίμησης όσο και η μείωση των επιτοκίων βοήθησαν ιδιαίτερα την αγορά και είχαν άμεσο θετικό αντίκτυπο στην Ελληνική Βιομηχανία Γάλακτος. Από την άλλη πλευρά, η ελληνική κατανάλωση μετά την υποχρεωτική κατεδάφιση των οχυρών και των δασμών και αντισταθμιστικών εισφορών παρουσιάζεται σαν καλή βοήθεια στην αντιμετώπιση της υπερπαραγωγής των ευρωπαϊκών χωρών. Κάθε μια χώρα εργάστηκε μεθοδικά για την κατάκτηση του δυνατόν μεγαλύτερου μέρους μιας μικρής αγοράς για να αντιμετωπίσει το μεγάλο της πρόβλημα, αυτό της διάθεσης των πλεονασμάτων της (Παπάς, 1988).

Σχετικά με την επίδραση της **Αναθεώρησης της Κ.Α.Π.** στην Ελλάδα, τα οφέλη προκύπτουν κυρίως από τις απευθείας πληρωμές στους παραγωγούς και από τη μικρή συνεισφορά της ίδιας στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Υπάρχουν και προβλήματα, που δημιουργούνται κυρίως λόγω του μικρότερου πλέον προστατευτισμού όσον αφορά το ενδοκοινοτικό αλλά και το διεθνές εμπόριο. Για το γάλα, η αύξηση των ποσοστώσεων είχε θετική επίδραση τόσο στην παραγωγή γάλακτος όσο και στο εισόδημα των παραγωγών (Zanias & Maraveyas., 1996).

Το πιο θετικό σημείο της Αναθεώρησης της ΚΑΠ, γενικά για τις περιφερειακές χώρες, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία, είναι το μέτρο που αφορά την πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών (Caraveli, 1993). Πρόκειται για ένα δομικό μέτρο που σε συνδυασμό με μία συντηρητική πολιτική τιμών, πιθανόν να οδηγήσει σε μικρότερες αξίες γης που θα διευκολύνουν τη μεταβίβαση γης και θα οδηγήσουν τελικά σε μεγαλύτερες σε μέγεθος εκμεταλλεύσεις. Στην πραγματικότητα, θα πρέπει να δημιουργηθούν οι απαραίτητες συνθήκες για να διατηρηθεί ο μεγαλύτερος δυνατός αριθμός βιώσιμων εκμεταλλεύσεων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πάνω από το 50% των αγροτών ηλικίας άνω των 55ετών, δεν έχουν διαδόχους παρά το ότι σε χώρες όπως η Ελλάδα, λόγω της υψηλής ανεργίας δεν υπάρχουν προοπτικές για εύρεση εργασίας εκτός της γεωργίας.

Στα πλαίσια της **Ατζέντα (Πρόγραμμα Δράσης) 2000** διατηρείται το καθεστώς των ποσοστώσεων γάλακτος μέχρι το 2008. Αυξάνεται η ποσόστωση αγελαδινού γάλακτος στα κράτη μέλη. Επειδή θεωρήθηκαν μικρές οι αντισταθμίσεις επιτράπηκε στα κράτη μέλη να δώσουν εθνικές επιδοτήσεις, όμως συγκεκριμένες σε κάθε κράτος μέλος για να μην αλλοιωθεί ο ανταγωνισμός και να μην οδηγηθούμε σιγά αλλά σταθερά σε επανεθνικοποίηση των επιδοτήσεων. Για την διαχείριση των ποσοστώσεων δίνονται ορισμένες δυνατότητες σε κάθε κράτος μέλος π.χ. μπορεί ένα μέλος να καταργήσει την ενοικίαση.

Χρήσιμη είναι η σκιαγράφηση των επιπτώσεων της Ατζέντα 2000 στο κόστος διατροφής και τις ευκαιρίες εφαρμογής του συστήματος ιδιοπαραγωγής ζωοτροφών, μέσα από τον νέο κανονισμό αγροτικής ανάπτυξης (Ελληνική Βοοτροφία, 2000). Η τιμή του φυράματος γαλακτοπαραγωγής αναμένεται να μειωθεί εξαιτίας τόσο της μείωσης των θεσμικών τιμών των σιτηρών την περίοδο 1999-2001 από 119,19 σε 101,31 ευρώ/τόνο (τιμή παρέμβασης) όσο και της αναμενόμενης πτώσης της τιμής της σόγιας στη διεθνή αγορά. Εξάλλου ενθαρρύνεται η χρήση του ενσιρωμένου αραβοσίτου, αφού από το 2001 έως το 2006 καταβάλλεται ενίσχυση 63 ευρώ/τόνο ενσιρώματος. Υπάρχουν επίσης περιθώρια ορθολογικότερης ανάπτυξης της αγελαδοτροφίας και μείωσης του κόστους, εφόσον αξιοποιηθούν κατάλληλα τα κίνητρα επενδύσεων του νέου κανονισμού 1257/99 για την «αγροτική ανάπτυξη» προς την κατεύθυνση της ενθάρρυνσης του συστήματος εκτροφής ζωικού κεφαλαίου σε συνδυασμό με την ιδιοκαλλιέργεια ζωοτροφών. Σε αυτό θα συμβάλλει επίσης ουσιαστικά η εθνική πολιτική κινήτρων για απόκτηση γης κυρίως από νέους αγρότες αλλά και το πλαίσιο ενίσχυσης από τους κοινοτικούς κανονισμούς για την οριστική μεταβίβαση των ποσοστώσεων με μεταβίβαση της εκμετάλλευσης από παραγωγούς που διακόπτουν τη δραστηριότητά τους.

Συμπερασματικά, όσον αφορά στη χώρα μας και τα μέρη της Ατζέντα 2000, φαίνεται ότι υπάρχουν κάποια θετικά σημεία στην Κοινή Οργάνωση Αγοράς για το αγελαδινό γάλα, με σημαντικότερα την αύξηση των ισχυόντων ενισχύσεων και την εισαγωγή νέας αύξησης ποσόστωσης αγελαδινού γάλακτος. Η έστω και μικρή αύξηση των ποσοστώσεων στο γάλα θεωρείται ότι θα προωθήσει την επενδυτική πρωτοβουλία στο νωπό γάλα. Γενικά, στον γαλακτοκομικό τομέα, εκτιμάται ότι έχει διαμορφωθεί ένα σταθερό περιβάλλον για μεγάλο χρονικό διάστημα που κάθε παραγωγός ή επιχειρηματίας μπορεί να δράσει χωρίς αιφνιδιασμούς και αλλαγή συνθηκών.

Όσον αφορά στον υπόλοιπο τομέα, παρατηρείται υψηλός βαθμός εκσυγχρονισμού με βάση τα εθνικά και Κοινοτικά αναπτυξιακά προγράμματα. Οι προοπτικές του εξωτερικού εμπορίου κρίνονται ικανοποιητικές καθώς παρατηρείται βελτίωση στην ποιότητα, στην τυποποίηση και στα δίκτυα διανομής και προώθηση για τυροκομικά και γιαούρτια με μόνη ίσως τροχοπέδη για τον κλάδο την εξάρτηση από τις εισαγωγές πρώτης ύλης και τις ποσοστώσεις.

Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης/Ένταξη νέων χωρών

Οι διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την είσοδο της Τσεχίας, της Εσθονίας, της Ουγγαρίας, της Πολωνίας και της Σλοβενίας άρχισαν το 1998 (Hetzner & Richarts, 1998). Ο πληθυσμός των πέντε νέων προς ένταξη χωρών είναι 62,3 εκατομμύρια (από τα οποία το 62% είναι από την Πολωνία) και αντιστοιχεί στο 17% των 373 εκ. που ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το μέσο κατά κεφαλή Α.Ε.Π. είναι μόλις το 16% εκείνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μεταξύ των ετών 1989 και 1997, η παραγωγή γάλακτος παρουσίασε μείωση κατά 1/3, στα 18 εκ. τόνους και στις πέντε χώρες. Η μεγαλύτερη μείωση πραγματοποιήθηκε πριν το 1995, αλλά μέχρι και σήμερα είναι λίγα τα σημάδια ανάκαμψης του κλάδου. Οι παραδόσεις των παραγωγών στα γαλακτοκομεία και στις πέντε χώρες παρουσίασαν ακόμη μεγαλύτερη μείωση. Αλλά το διαθέσιμο απόθεμα από το οποίο είναι δυνατή η αύξηση των παραδόσεων στη Βιομηχανία Γάλακτος, χωρίς περαιτέρω

αύξηση της παραγόμενης ποσότητας, είναι ακόμα μεγάλο. Κατά μέσο όρο τα 2/3 της παραγωγής παραδόθηκαν στα γαλακτοκομεία, συγκριτικά με το 94% αντίστοιχα για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι τιμές γάλακτος ήταν μεταξύ του 24-50% χαμηλότερα αυτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθώς οι τιμές των καταναλωτών για τα γαλακτοκομικά προϊόντα παρουσίασαν μικρή αύξηση στις πέντε χώρες, η κατανάλωση των παραδοσιακών γαλακτοκομικών προϊόντων μειώθηκε. Ο ανταγωνισμός από τα εισαγόμενα προϊόντα αύξησε ακόμη περισσότερο τις δυσκολίες της Βιομηχανίας Γάλακτος των εν λόγω χωρών. Παρά τη μείωση της παραγωγής, η ακόμη μεγαλύτερη μείωση στην κατανάλωση δημιούργησε πλεονάσματα στις περισσότερες χώρες που δεν μπορούσαν πλέον να διατεθούν στις εσωτερικές τους αγορές. Κάποιες από τις χώρες αυτές υιοθέτησαν μέτρα στήριξης και παρέμβασης.

Όσον αφορά το μέλλον, στις χώρες προς ένταξη, η αγορά των τυριών και των φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων είναι η πιο ελπιδοφόρα για το μέλλον. Η παραγωγή γάλακτος θα σταθεροποιηθεί στα τωρινά επίπεδα ή θα παρουσιάσει ελαφρά αύξηση. Η δυνατότητα να αυξηθεί η παραγωγή γάλακτος εκτιμάται στα 2,5εκ. τόνους εάν εφαρμοστεί το σύστημα των ποσοτώσεων. Οι πρόσθετες ποσότητες μπορεί να βοηθήσουν τις πέντε αυτές χώρες να αυξήσουν την εσωτερική τους κατανάλωση από την εγχώρια παραγωγή αλλά και να εξάγουν πρώτη ύλη (έως και 1,5εκ. τόνους γάλακτος), που είναι κάτι που αξίζει την προσοχή. Παρόλα αυτά, η άποψη που κυριαρχεί είναι ότι δεν υπάρχει ορατός κίνδυνος ανταγωνισμού από τη διεύρυνση.

Θα μπορούσε η Ελλάδα να παίζει σημαντικό ρόλο στον τομέα της Βοοτροφίας στο Βαλκανικό χώρο και να διακινεί ζώα αναπαραγωγής υψηλών προδιαγραφών αλλά και τεχνογνωσία. Για να γίνει κάτι τέτοιο όμως πρέπει να υπάρχει θέληση να δημιουργηθεί σωστή υποδομή. Το πρόβλημα είναι πως μια τέτοια διαδικασία απαιτεί χρόνο και κυρίως εκπαιδευμένο προσωπικό και εκπαιδευμένους παραγωγούς, άρα είναι δύσκολο με την υφιστάμενη κατάσταση.

Τέλος, το άνοιγμα των αγορών στα Βαλκάνια άνοιξε καινούργιους δρόμους για την ελληνική γαλακτοβιομηχανία στις προσπάθειές της να αυξήσει τις πωλήσεις.

Κοινοτική Οδηγία 94/71/Ε.Ε.

Στην Ε.Ε. από 1^η Ιουλίου 1995 με βάση την Οδηγία 94/71/ΕΟΚ της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1994 (τροποποίηση της Οδηγίας 92/46/ΕΟΚ), δεν είναι υποχρεωτική πλέον η αναγραφή της ημερομηνίας παραγωγής στη συσκευασία. Ο κάθε παρασκευαστής είναι ελεύθερος να καθορίζει ο ίδιος για το γάλα και το χρόνο συντήρησής του. Η Οδηγία 94/71/ΕΟΚ δεν ισχύει σε εθνικό επίπεδο παρά το ότι σε διάφορες χώρες της Ε.Ε. η διάρκεια ζωής του γάλακτος είναι ήδη μεγαλύτερη των 5 ημερών που ορίζει το Π.Δ. 113 της 9.06.1999. Η απόφαση αυτή του Υπουργείου Γεωργίας έχει ως σκοπό την προστασία της πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής γάλακτος από τις εισαγωγές. Στο μέλλον όμως, δεν αποκλείεται η τροποποίηση της Οδηγίας. Η εναρμόνιση της χώρας με την Κοινοτική Οδηγία 94/71/ΕΕ, έχει εγείρει κατά καιρούς το ερώτημα αν οι εγχώριες γαλακτοβιομηχανίες απειλούνται από εισαγωγές παστεριωμένου γάλακτος.

Στην περίπτωση τροποποίησης της ελληνικής νομοθεσίας, είναι σχεδόν βέβαιο ότι και οι ελληνικές επιχειρήσεις θα στραφούν σε εισαγωγές ξένων πρώτων υλών.

Επίσης, ξένες γαλακτοβιομηχανίες αναμένεται να δραστηριοποιηθούν στην ελληνική αγορά. Ήδη ορισμένες αλυσίδες S/Ms εκδηλώνουν ενδιαφέρον να παράγουν “private label” νωπό γάλα, το οποίο θα παράγεται σε εγκαταστάσεις εγχώριων γαλακτοβιομηχανιών (ICAP, 1999). Οι ελληνικές βιομηχανίες δεν έχουν αποδεχτεί έως τώρα την πρόταση αφενός γιατί ο χώρος είναι ήδη ιδιαίτερα ανταγωνιστικός και τα προϊόντα private label πωλούνται σε χαμηλότερες τιμές (δεν υπάρχει κόστος διαφήμισης και προβολής) και αφετέρου λόγω της έλλειψης πρώτης ύλης. Η επιμήκυνση της διάρκειας ζωής του γάλακτος όμως θα δώσει την ευκαιρία στις μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου να συνεργαστούν με βιομηχανίες γάλακτος στο εξωτερικό και να εισάγουν το τελικό προϊόν, δημιουργώντας σοβαρές αναταράξεις στην αγορά.

Οι παράγοντες της αγοράς θεωρούν ότι δεν υφίσταται τέτοια απειλή, διότι το φρέσκο γάλα απαιτεί εκτεταμένη οργάνωση και συστηματική παρακολούθηση σε όλη την επικράτεια, τα οποία δε δικαιολογούνται για τις αλλοδαπές εταιρείες σε σχέση με το μέγεθος της εγχώριας αγοράς. Επιπλέον, το κόστος οργάνωσης, παρακολούθησης και τροφοδοσίας του δικτύου ανά την επικράτεια γίνεται δυσανάλογο του οφέλους αν ληφθεί υπόψη ότι η τροφοδοσία των σημείων πώλησης πρέπει να γίνεται κάθε δύο ημέρες. Αντίθετα εκτιμάται ότι η εναρμόνιση θα επιφέρει αύξηση των εισαγωγών φρέσκου γάλακτος για μεταποίηση (γιαούρτι, τυριά κ.α.).

Κοινοτική Οδηγία 92/46/E.E.

Η εφαρμογή της οδηγίας 92/46/E.E. θέτει πολύ αυστηρούς κανόνες και προδιαγραφές, που εκτείνονται από την πρωτογενή παραγωγή έως και τη διανομή των προϊόντων. Μόνο τα προϊόντα που θα ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές της εν λόγω οδηγίας θα είναι σε θέση να φέρουν το σήμα ποιότητας και να συμμετέχουν στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

Με δεδομένες τις συνθήκες που επικρατούν στην ελληνική κτηνοτροφία, η εφαρμογή της Οδηγίας αυτής είναι ιδιαίτερα δύσκολη στην χώρα μας και προϋποθέτει πρόσθετες επενδύσεις, που να καλύπτουν από τον πρωτογενή τομέα έως την εμπορία και διακίνηση προϊόντων, για τον εκσυγχρονισμό του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας και όχι μόνο.

Πολλές εκμεταλλεύσεις, τόσο αγελαδοτροφικές αλλά κυρίως αιγοπροβατοτροφικές, θα αναγκασθούν να διακόψουν τη λειτουργία τους στο μέλλον γιατί δεν θα είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις της Οδηγίας. Το ίδιο ισχύει και για πολλές μικρές βιοτεχνικές μονάδες, η συνέχιση της λειτουργίας των οποίων προϋποθέτει εκσυγχρονισμό του μηχανολογικού εξοπλισμού τους και τη δημιουργία τμημάτων ελέγχου ποιότητας.

Όργανο επιστασίας της όλης διαδικασίας για την εφαρμογή της Οδηγίας σε Κοινοτικό επίπεδο είναι το Κοινοτικό Εργαστήριο Αναφοράς, οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του οποίου περιγράφονται στην Οδηγία.

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει αναφορά στα αποτελέσματα του ελέγχου, που διεξήχθη στη χώρα μας στις 27-31 Μαρτίου 2000 σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 92/46, από κλιμάκιο ελεγκτών του Γραφείου Τροφίμων και Κτηνιατρικών

Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι παρατηρήσεις είναι ενδεικτικές για την προσαρμοστικότητα της ελληνικής κτηνοτροφίας στις απαιτήσεις της Οδηγίας.

Από την έκθεση της Επιτροπής προκύπτει ότι διαπιστώθηκαν σοβαρές παραλείψεις στον υγειονομικό έλεγχο του νοπού γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων που παρασκευάζονται από μη παστεριωμένο γάλα στην Ελλάδα, που θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία κυρίως λόγω της νόσου της βρουκέλλωσης. Μάλιστα ο κ. Ντ. Μπερν, αρμόδιος Επίτροπος για θέματα υγείας και προστασίας των καταναλωτών, υπογράμμισε με ανακοινώσεις του στον τύπο σχετικά με το θέμα, ότι παρά το ότι η Επιτροπή ενισχύει τα προγράμματα έλλειψης της ασθένειας που εφαρμόζει η Ελλάδα επί σειρά ετών, η υποχώρηση της ασθένειας είναι ανεπαρκής, λόγω της ανεπάρκειας κτηνιατρικού προσωπικού, των ακατάλληλων τρόπων διάγνωσης, των ζωοτεχνικών πρακτικών ή της μετακίνησης των κοπαδιών.

Επίσης, η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής, ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία, για την παραγωγή και έλεγχο του γάλακτος (European Commission, 2000):

- Τα 18 εργαστήρια που κάνουν τους επίσημους ελέγχους στην Ελλάδα στο γάλα και σε προϊόντα με βάση το γάλα, δεν είναι διαπιστευμένα, όπως απαιτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπρόσθετα, υπάρχουν εργαστήρια που δεν λειτουργούν με κανένα επίσημο σύστημα ελέγχου.
- Οι Νομαρχίες, που είναι υπεύθυνες για τις επιθεωρήσεις, ανέχθηκαν τη λειτουργία εταιρειών που δεν πληρούν τα κριτήρια σχετικά με την ποιότητα του γάλακτος. Οι ίδιες οι επιθεωρήσεις ήταν ελλιπείς και μερικές φορές δεν εκδίδονταν καν αναφορές.
- Ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων (230), προσφέρουν τα προϊόντα τους χωρίς το σύννηθες για την Ευρωπαϊκή Ένωση “σήμα υγείας”.

Κατόπιν των ανωτέρω, έλεγχοι ήταν προγραμματισμένοι να υλοποιηθούν εκ νέου από 1-18 Μαρτίου 2001 και 25-29 Ιουνίου 2001, για να διαπιστωθεί εάν η Ελλάδα συμμορφώθηκε προς τις κοινοτικές συστάσεις. Τα αποτελέσματα αυτών των ελέγχων δεν μας είναι γνωστά.

Καν. (ΕΟΚ) 2078/92 και 1257/89

Επισημαίνεται ότι η επέκταση του τομέα της παραγωγής βιολογικών προϊόντων θα αυξήσει τις εισροές από επιδοτήσεις που καταβάλλονται στους παραγωγούς μέσω των Καν. (ΕΟΚ) 2078/92 και 1257/89. Το Υπ. Γεωργίας στα πλαίσια του Γ΄ Κ.Π.Σ. (2000-2006) έχει υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις που θα ενισχύσουν την παραγωγή φυτικών βιολογικών προϊόντων ενώ θα βοηθήσουν επίσης στο ξεκίνημα της παραγωγής και αντίστοιχων ζωικών προϊόντων (Υπουργείο Γεωργίας, www.minagric.gr).

Δεν φαίνεται παρόλα αυτά να υπάρχει άμεση θετική επίδραση για τον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, επειδή η προσαρμογή της σε βιολογικές συνθήκες είναι δύσκολη (σε αντίθεση με την αιγοπροβατοτροφία).

Εθνική Πολιτική

Για τη χώρα μας, στον τομέα της γαλακτοπαραγωγικής αγελαδοτροφίας, γενικότερα μόνο αδυναμίες θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει, ή και σοβαρές δυσκολίες όπως τις αποκαλούν οι πιο αισιόδοξοι, εφόσον δεν υπάρχει μακρόχρονη εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη κλάδου.

Μια σοβαρή αδυναμία ήταν η μη εξασφάλιση υψηλής ποσόστωσης εθνικά. Σήμερα, η διεκδίκηση της Ελλάδας για συμπληρωματική ποσόστωση, δεν πρέπει να στηρίζεται πλέον σε έννοιες όπως η αυτάρκεια, η αυτοτροφοδοσία, το συνάλλαγμα κ.α., οι οποίες δεν έχουν πλέον υπόσταση στο καθεστώς της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και του ενιαίου νομίσματος ΕΥΡΩ. Αντιθέτως, το αίτημα της χώρας μας για αύξηση της εθνικής μας ποσόστωσης πρέπει να προβληθεί πια σαν μια διεκδίκηση δικαιώματος για την υγεία των πολιτών της χώρας μας και την κατανάλωση φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων. Μόνο με αυτόν τον τρόπο, είναι πιθανό το αίτημα της χώρας μας για αύξηση της ποσόστωσης, να γίνει σεβαστό από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Κουρής, 2000).

Μία ακόμη σοβαρή αδυναμία της κρατικής πολιτικής στον τομέα του γάλακτος είναι η έλλειψη σωστών κινήσεων για τη στήριξη των παραγωγών. Σήμερα, η διεπαγγελματική συνεργασία στην Ελλάδα βρίσκεται σε νηπιακό επίπεδο, ή ακόμη χειρότερα όπως υποστηρίζουν πολλοί είναι ανύπαρκτη, όταν στην Ευρώπη αναζητούν ήδη τρόπους ανανέωσης του θεσμού. Ο ασύνορος και ισχυρός ανταγωνισμός επιβάλλει την ολοκληρωμένη προσέγγιση των προβλημάτων κατά κλάδο, κατά προϊόν και σε όλα τα στάδια της παραγωγικής αλυσίδας (παραγωγή-εμπόριο-μεταποίηση-κατανάλωση) δηλαδή από το «χωράφι στο ράφι». Το έργο των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων είναι πολύ σημαντικό για την προώθηση της ποιοτικής πολιτικής, της εκπροσώπησης σε διεθνή fora, ή στον τομέα της κατάρτισης και της ενημέρωσης, ή της εδραίωσης της συμβολαιακής γεωργίας για την παραγωγή τροφίμων. Συνεπώς και στο γάλα, δεν υπάρχει κάποια διεπαγγελματική ένωση ή ένας φορέας που να περιλαμβάνει το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων στην παραγωγή και εμπορία του, με αποτέλεσμα οι εμπλεκόμενοι στο σύστημα να διακρίνονται από διαφορετικούς στόχους και στρατηγικές. Χρειάζεται συντονισμός των ενεργειών των φορέων και υπηρεσιών που ασκούν δραστηριότητα στο χώρο της Γαλακτοκομίας, καθώς και αντικειμενικός και αυστηρός έλεγχος σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας από την πρώτη ύλη μέχρι το τελικό προϊόν.

Λόγω των αδυναμιών της κρατικής πολιτικής, αναφέρθηκε η ανάγκη δημιουργίας ενός Συμβουλίου για το γάλα, υπό ορισμένες όμως προϋποθέσεις. Για να είναι θετική η συμβολή του, θα πρέπει καταρχήν να είναι λειτουργική. Δηλαδή όσοι το απαρτίζουν να είναι γνώστες του αντικειμένου τους και να έχουν ενδιαφέρον και ζήλο για τον κλάδο. Στόχος του Συμβουλίου θα ήταν ο εντοπισμός και η επίλυση των βασικότερων προβλημάτων, αρχίζοντας από την εκτροφή των ζώων μέχρι τη διάθεση των προϊόντων στον καταναλωτή. Όμως, όπως τονίζουν οι αγελαδοτρόφοι «...οι παραγωγοί προσβλέπουν στη δημιουργία ενός τέτοιου συμβουλίου, για να συμβάλει στην επίλυση αρκετών προβλημάτων του κλάδου, με ηγετικούς όμως φορείς τις οργανώσεις των παραγωγών, οι οποίοι ζούνε καθημερινά τα προβλήματα. Όμως δεν βλέπουμε κάτι τέτοιο σε εξέλιξη γιατί οι οργανώσεις παραγωγών θεωρούνται

υποδεέστερες. Σήμερα οι αγελαδοτρόφοι καλύπτουν σχεδόν όλα τα έξοδα του ΕΛΟΓ και δεν συμμετέχει στη διοίκηση του οργανισμού καμία οργάνωση παραγωγών ...». Επιπλέον, η αναγνώριση των συλλογικών οργάνωσεων ως ομάδες παραγωγών, που είναι θεσμός γνώριμος και αποδεκτός, για την ανάθεση σοβαρών εμπορικών, επιχειρηματικών, επενδυτικών και παρεμβατικών ρόλων, προαπαιτεί και επιβάλλει την νομική, περιουσιακή και διοικητική αυτοτέλεια των Ομάδων Παραγωγών.

Τώρα όσον αφορά ειδικά το Υπουργείο Γεωργίας, σήμερα έχει τη δύναμη να καθορίσει πολιτικές και κάποιες στρατηγικές, που έχουν όμως γενική μορφή. Στην πράξη, η τιμολογιακή πολιτική ασκείται καθαρά από τις μεγάλες Βιομηχανίες Γάλακτος. Στα προβλήματα που εμποδίζουν την καλύτερη ενημέρωση των παραγωγών και συνεπώς τον εκσυγχρονισμό του κλάδου αναφέρθηκαν η αυξημένη γραφειοκρατία και οι αργοκίνητες υπηρεσίες. Το Υπουργείο Γεωργίας θα μπορούσε να παρέχει περισσότερη και καλύτερη ενημέρωση στον παραγωγό, περισσότερο και πιο καταρτισμένο προσωπικό στη διάθεση της ενημέρωσης του παραγωγού, καλύτερη στήριξη του Προγράμματος Γενετικής Βελτίωσης Ζώων και περισσότερο και πιο καλά επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό για την εφαρμογή της γενετικής βελτίωσης.

Άλλες αδυναμίες στην εθνική αγροτική πολιτική, που αναπόφευκτα επηρεάζουν και τον κλάδο της κτηνοτροφίας είναι οι υψηλές τιμές γης και τα υψηλότερα ενοίκια. Η Ελλάδα δεν έχει κτηματολόγιο, ούτε καθορισμένες «ζώνες» χρήσης γης. Για το λόγο αυτό η προσδοκία των οικοπεδούχων για εναλλακτική αξιοποίηση (τουριστική, αστική ή βιομηχανική χρήση) διογκώνει την αξία των εκτάσεων και φουσκώνει την αξία της γεωργικής γης.

Τέλος, στην Ελλάδα, δεν είναι γενικότερα δυνατό να υπάρξει κανενός είδους μακροπρόθεσμος προγραμματισμός και στρατηγική. Μακροπρόθεσμος, στη χώρα μας νοείται ο σχεδιασμός των ενεργειών για την επόμενη εβδομάδα. Ο λόγος είναι ότι οι νόμοι και οι κανονισμοί αλλάζουν συχνά και χωρίς προειδοποίηση (Makridakis et al., 1997). Για παράδειγμα, η νομοθεσία σχετικά με τη φορολογία έχει αλλάξει αμέτρητες φορές τα τελευταία 20 χρόνια. Τέτοιες αλλαγές λαμβάνουν χώρα όχι μόνο όταν αλλάζουν Κυβερνήσεις αλλά και όταν αλλάζουν Υπουργοί της ίδιας Κυβέρνησης. Για το λόγο αυτό, οι ελληνικές επιχειρήσεις κάνουν βραχυπρόθεσμα σχέδια. Αυτός ο βραχυπρόθεσμος προγραμματισμός, που δεν οφείλεται αποκλειστικά στην αβεβαιότητα του περιβάλλοντος, είναι το χειρότερο χαρακτηριστικό του έλληνα μάνατζερ και αποθαρρύνει τη στρατηγική σκέψη και αναπόφευκτα και την ανάπτυξη οποιαδήποτε κλάδου. Όμως και όλες οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα κάνουν βραχυπρόθεσμο προγραμματισμό και επικεντρώνονται στο να λύνουν την κρίση της ημέρας, αντί να διαμορφώνουν και να εφαρμόζουν μία μακροπρόθεσμη στρατηγική που να περιορίζει τις κρίσεις και να οδηγεί στην ανάπτυξη.

Θεσμικά Όργανα & Φορείς σχετικοί με το γάλα

Τα κύρια θεσμικά όργανα στον τομέα του γάλακτος είναι το Υπουργείο Γεωργίας και ο Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος (ΕΛΟΓ). Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει επίσης η Εθνική Επιτροπή Γάλακτος (ΕΕΓ). Στη συνέχεια, αναφέρεται περιληπτικά ο ρόλος αυτών των φορέων.

Το κυριότερο θεσμικό όργανο είναι το **Υπουργείο Γεωργίας**, το οποίο με τους αρμόδιους τοπικούς φορείς (περιφερειακές υπηρεσίες) είναι υπεύθυνο να ενημερώσει τους κτηνοτρόφους για τον Καν. 2081/92 και για την επιτήρηση του συστήματος παραγωγής και εφαρμογής των προδιαγραφών. Το Υπουργείο Γεωργίας συνεργάζεται με τους κτηνοτρόφους στο πρόγραμμα για τη γενετική βελτίωση των βοοειδών. Ως σημαντικό πλεονέκτημα στην προσπάθεια αυτή αναγνωρίστηκε το χαμηλό κόστος σπέρματος ζώων. Το Υπουργείο Γεωργίας εισάγει κάθε χρόνο σημαντικό αριθμό δόσεων κατεψυγμένου σπέρματος πολύ υψηλών προδιαγραφών. Θα μπορούσε όμως να γίνει καλύτερη δουλειά στον τομέα της γαλακτομέτρησης, έτσι ώστε να υπάρχει πλήρης έλεγχος των ζώων και να προχωρήσουμε κατόπιν και στη γενετική αξιολόγηση των ζώων.

Σημαντικό ρόλο καλείται να διαδραματίσει το Υπουργείο Γεωργίας στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού της κτηνοτροφίας γενικότερα με τα διάφορα επιδοτούμενα σχέδια βελτίωσης και εκσυγχρονισμού των μονάδων (προϋπόθεση όμως ένταξης στα Προγράμματα αποτελεί η εφαρμογή από τον δικαιούχο της ορθής γεωργικής πρακτικής και των κανόνων υγιεινής και καλής διαβίωσης των ζώων στις εκμεταλλεύσεις, αρχές που οι περισσότεροι έλληνες κτηνοτρόφοι σήμερα δεν γνωρίζουν). Γενικότερα, οι δράσεις που ενισχύονται αφορούν επενδύσεις στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις-βελτίωση εμπορίας, μεταποίησης, τυποποίησης προϊόντων, μέτρα υπέρ των νέων αγροτών, εκπαίδευση, πρόωρη συνταξιοδότηση, μέτρα για τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, αγροπεριβαλλοντικά μέτρα.

Για την καλύτερη ενημέρωση των αγροτών, το Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών με αριθμό τηλεφώνου 1464 και με σύνδεση με το Υπουργείο Γεωργίας άρχισε να λειτουργεί από τα τέλη Σεπτεμβρίου 2000. Όλοι οι αγρότες καλώντας το 1464, μπορούν να παίρνουν άμεσα πληροφορίες για θέματα που τους ενδιαφέρουν π.χ. για την εφαρμογή προγραμμάτων στον αγροκτηνοτροφικό τομέα, για τις τιμές των αγροκτηνοτροφικών προϊόντων κ.α. Το Υπουργείο Γεωργίας φαίνεται ότι αρχίζει να συνειδητοποιεί ότι ο πιο σημαντικός ρόλος του είναι εκείνος της ενημέρωσης των αγροτών & των κτηνοτρόφων.

Η εφαρμογή του συστήματος των ποσοτώσεων (σε επίπεδο παραγωγού) στη χώρα μας, άρχισε ουσιαστικά το έτος 1993 με την κατ' επιταγή ίδρυση του ΕΛΟΓ. Από το 1994, ο ΕΛΟΓ ανέλαβε κατά αποκλειστικότητα την ευθύνη για την εφαρμογή της Κοινοτικής Νομοθεσίας στον τομέα των ποσοτώσεων γάλακτος και την εν γένει διαχείρισή του. Η Κεντρική Υπηρεσία του ΕΛΟΓ βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη, ενώ έχει και 5 περιφερειακές υπηρεσίες (Αθηνών, Ιωαννίνων, Λάρισας, Ξάνθης και Πάτρας). Ανάμεσα στις υποχρεώσεις του ΕΛΟΓ, αναφέρονται η ενημέρωση των παραγωγών για το ύψος της ποσόστωσής τους, η πληροφόρησή τους για οποιοδήποτε θέμα αφορά την ποσόστωση και το καθεστώς της και η ενημέρωση του Υπουργείου Γεωργίας για όλα τα τυχόν προβλήματα που δημιουργεί η εφαρμογή της νομοθεσίας των ποσοτώσεων στη γαλακτοπαραγωγή.

Με τον Νόμο 2732/99 παραχωρήθηκαν στον ΕΛΟΓ τα Εργαστήρια Ελέγχου Ποιότητας Γάλακτος, τα οποία με τη σύντομη λειτουργία τους είχαν ήδη βοηθήσει στη βελτίωση της ποιότητας του γάλακτος και αναμένεται ότι θα υπάρξει περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας ώστε να γίνουμε πλήρως ανταγωνιστικοί αλλά και να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις των καταναλωτών.

Η ΕΕΓ έχει διάρκεια ζωής μόνο 20 χρόνων. Η ΕΕΓ οργανώνει σεμινάρια σε διάφορες περιοχές της χώρας για την εκπαίδευση των κτηνοτρόφων και των τυροκόμων, πραγματοποιεί εκδόσεις, έχει οργανώσει δύο παγκόσμια συνέδρια, και με εκπροσώπους της, συμμετέχει σε διάφορες ομάδες εργασίας και στηρίζει τις ελληνικές απόψεις. Ιδιαίτερα στο θέμα της κατοχύρωσης των παραδοσιακών μας τυριών, η συμβολή της Εθνικής Επιτροπής Γάλακτος αλλά και του Εργαστηρίου Γαλακτοκομίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών ήταν καθοριστική. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα των Επιστημονικών Επιτροπών της ΕΕΓ επηρεάζουν τη γενικότερη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι επιστήμονες που συμμετέχουν σε αυτές, συμμετέχουν και σε επιτροπές του Codex Alimentarius ή του WHO και προσπαθούν να στηρίξουν όσο είναι δυνατό τη θέση της χώρας μας.

Αξίζει στο σημείο αυτό να γίνει αναφορά και σε κάποιους άλλους φορείς ή οργανισμούς που ασχολούνται με το γάλα. Ιδιαίτερα σημαντική είναι για τον τομέα που εξετάζουμε, η δραστηριότητα **Πανεπιστημιακών & Τεχνολογικών Ιδρυμάτων** της χώρας, με κυριότερα μεταξύ των οποίων το Εργαστήριο Γαλακτοκομίας του Τμήματος Επιστήμης & Τεχνολογίας Τροφίμων του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, για τη μακρόχρονη συμβολή του στην έρευνα στην τεχνολογία γάλακτος, το Τμήμα Ζωικής Παραγωγής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, το Τμήμα Κτηνιατρικής του Τμήματος Γεωπονίας της Γεωτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και το Εργαστήριο Τεχνολογίας Γάλακτος του Τμήματος Γεωπονίας της Γεωτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Αθηνών. Το Εργαστήριο Γαλακτοκομίας του Γ.Π.Α. και το Εργαστήριο Τεχνολογίας του Γάλακτος του ΑΠΘ, μαζί με το Ινστιτούτο Γάλακτος Ιωαννίνων αποτελούν και τα Εθνικά Εργαστήρια Αναφοράς για αναλύσεις γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων σύμφωνα με τον Νόμος 2332 (ΦΕΚ 181/31.08.1995). Είναι όμως δεδομένο ότι όλα τα σχετικά Τμήματα των Πανεπιστημιακών & Τεχνολογικών Ιδρυμάτων συμβάλλουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό στην προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων του κλάδου. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι ήδη λειτουργούν στα περισσότερα τμήματα Μεαπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, με σκοπό ακριβώς την παροχή γνώσης σε ειδικούς επιστημονικούς τομείς.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει και στο Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (**ΕΘΙΑΓΕ**) για τη συμβολή του στην έρευνα. Το ΕΘΙΑΓΕ συνεργάζεται με τα άλλα Ερευνητικά Ιδρύματα (ΑΕΙ, ΤΕΙ) για να καταστεί ευχερής η μεταφορά της τεχνογνωσίας και των πλέον πρόσφατων αποτελεσμάτων της ζωικής έρευνας σε κάθε μονάδα και σε κάθε παραγωγό, ιδιαίτερα με τα δημιουργούμενα Κέντρα Εφαρμογής της Αγροτικής Έρευνας, με τελικό στόχο την ανάπτυξη της υπαίθρου. Το ΕΘΙΑΓΕ για τον τομέα της ζωικής παραγωγής, πέρα από τη βασική έρευνα, δίνει έμφαση και προτεραιότητα στην εφαρμοσμένη έρευνα μέσω της οποίας γίνεται και η μεταφορά της τεχνογνωσίας στο επίπεδο του παραγωγού. Για το σκοπό αυτό, οι ερευνητικές του μονάδες του ΕΘΙΑΓΕ λειτουργούν και ως κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις με τα ίδια προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι κτηνοτρόφοι. Το **Ινστιτούτο Γάλακτος Έρευνας** ιδρύθηκε με το ΠΔ 348/84. Από το 1989 υπάγεται όπως όλα τα γεωργικά ιδρύματα της χώρας στο ΕΘΙΑΓΕ και έχει ως έδρα την Κοινότητα Κατσικά Ιωαννίνων. Το Ινστιτούτο Γάλακτος έχει ως αντικείμενο την έρευνα κάθε θέματος, που αφορά το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Το ερευνητικό του προσωπικό συμμετέχει κατά καιρούς σε προγράμματα εκπαίδευσης των κτηνοτρόφων και του προσωπικού των τυροκομείων.

Η **ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ** εκπροσωπεί τους γαλακτοπαραγωγούς και βρίσκεται σε συνεργασία με το Υπουργείο Γεωργίας, αλλά έχει κάποιες διενέξεις με τον ΣΕΒΓΑΠ σχετικά με τη διαχείριση των κονδυλίων (εθνικών και κοινοτικών) για την επιδότηση και την αναβάθμιση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Υπάρχει επίσης και μία σύγκρουση με τον ΕΛΟΓ σχετικά με την λειτουργία των Εργαστηρίων Γάλακτος.

Αναφορά έγινε και στη δημιουργία του **ΔΙΚΤΥΟΥ ΖΩΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΠΟΛΥΦΗΜΟΣ ΑΕ**. Αρχικός στόχος για τη δημιουργία του δικτύου ήταν η διαχείριση του κοινοτικού προγράμματος CLASTERS Θράκης. Το πρόγραμμα αυτό είχε τρεις άξονες: τις υποδομές για δημιουργία εμπορικών τμημάτων, τη ζωοτεχνική υποστήριξη προς τους παραγωγούς, τις προβολές των εταιρειών με συμμετοχή σε εκθέσεις και άλλους τόπους. Παρά τη λήξη του Προγράμματος τέλος του 1999, το δίκτυο υφίσταται και μπορεί να λειτουργήσει ως ενδιάμεσος φορέα διαχείρισης των εταιρειών που το δημιούργησαν. Σύμφωνα με τον κ. Φ. Καραλίδη-Πρόεδρο της Εταιρείας ΠΟΛΥΦΗΜΟΣ ΑΕ, απώτερος σκοπός αυτή τη στιγμή είναι η δημιουργία κοινών δικτύων και πιο μακρινά ακόμη και η κοινή παραγωγή.

Η λειτουργία, τέλος, του νέου Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων (**ΕΦΕΤ**) αναμένεται ότι θα συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της υφιστάμενης στον κλάδο κατάστασης.

Οικονομική Διάσταση

Η Ελλάδα στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Την 1^η Ιανουαρίου 2001, έλαβε χώρα η είσοδος της χώρας μας στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που τη διακρίνουν από τα υπόλοιπα μέλη της Ζώνης του Euro⁹. Η επιφάνεια της χώρας μας αντιπροσωπεύει το 5,3% της ζώνης του Euro και ο πληθυσμός της μόλις το 3,5% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε όρους οικονομικού μεγέθους, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της χώρας μας είναι το 1,9% του συνολικού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της Ζώνης του Euro (Barcellan, 2001). Παρά την οικονομική σταθερότητα που συνοδεύει την είσοδο της χώρας μας στην ΟΝΕ και την αναμενόμενη μείωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων, όπου δημιουργούν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης, εκφράζεται παράλληλα η ανησυχία ότι η ένταξη στην ΟΝΕ και το ευρώ θα προκαλέσουν περισσότερες πιέσεις για χαμηλότερο κόστος.

Σύμφωνα με τα στελέχη των εταιρειών, ο κλάδος της αγελαδοτροφίας βαδίζει σταθερά στο δρόμο της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού και οι Έλληνες αγελαδοτρόφοι συνεργάζονται ολοένα και πιο στενά με τη Βιομηχανία. Κίνδυνοι θα υπάρξουν μόνο για όσες από τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγής δεν πάρουν την ενδεδειγμένη επιχειρηματική μορφή που απαιτεί η εποχή. Τα στελέχη των ελληνικών επιχειρήσεων γενικά είναι ιδιαίτερα αισιόδοξα για το μέλλον. Πιστεύουν ότι τόσο η ελληνική οικονομία όσο και οι ελληνικές επιχειρήσεις θα

⁹ Η Ζώνη του Euro αποτελείται από 12 χώρες: Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αυστρία, Πορτογαλία, Φινλανδία και Ελλάδα.

βελτιώσουν τη θέση τους. Επίσης, πιστεύουν ότι θα υπάρξουν σημαντικές βελτιώσεις στο εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι εταιρείες, γιατί η είσοδος στην ΟΝΕ θα επιφέρει συμμόρφωση με τη θεσμική και οικονομική πολιτική, που εφαρμόζεται στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χαρακτηριστική τελικά είναι η άποψη του κ. Γρηγόρη Πασά, Προέδρου της ΕΑΝΘΗ ΑΕ: «...με την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ θα αλλάξουν πολλά. Είμαι αισιόδοξος αλλά και επιφυλακτικός. Αισιόδοξος γιατί εκτιμώ ότι οι σοβαρές εταιρείες θα επιβιώσουν. Εμείς μόλις έχουμε ολοκληρώσει επένδυση 500εκ. δρχ., η οποία άρχισε από το 1997 και με τους ελέγχους των εγκαταστάσεων παραγωγής που μας εξασφαλίζει πιστεύω ότι έχουμε μέλλον. Είμαι όμως και επιφυλακτικός γιατί δεν ξέρουμε ποια θα είναι η πολιτική της ΕΕ, η οποία συνήθως συμβαδίζει με τα συμφέροντα των μεγάλων...».

Γενικότερα, οι έλληνες φαίνονται υποστηρικτές του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος και είναι αισιόδοξοι σχετικά με τις επιπτώσεις του στην ελληνική οικονομία (Kokkinaki F., 1998). Επίσης, αναμένουν ότι η είσοδος μας στην ΟΝΕ θα διευκολύνει το εμπόριο και θα επιφέρει την εξισορρόπηση σε επίπεδο τιμών με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιστεύουν ότι το Euro θα ενδυναμώσει την ευρωπαϊκή ταυτότητα και θα βελτιώσει τις σχέσεις με την Τουρκία και τις Βαλκανικές χώρες, παρά το ότι αυτό ίσως γίνει εις βάρος της πολιτικής μας ανεξαρτησίας. Είναι όμως λιγότερο αισιόδοξοι σε ότι αφορά τις οικονομικές επιπτώσεις της ΟΝΕ. Αυτό είναι το αποτέλεσμα έρευνας που έγινε για το πώς οι έλληνες νιώθουν για την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ. Παρά το ότι πιστεύουν ότι θα μειωθεί ο πληθωρισμός, δεν αναμένουν αύξηση εισοδήματος, μείωση του εθνικού χρέους και των φόρων ή μείωση της ανεργίας. Το πιο σημαντικό όφελος είναι η σημαντική μείωση που αναμένουν στο κόστος κεφαλαίου, όπου θα τους επιτρέψει να μειώσουν τα λειτουργικά τους κόστη και να επενδύσουν για τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεών τους. Το μεγάλο πρόβλημα του υψηλού κόστους δανεισμού οφείλεται μερικώς στον υψηλό πληθωρισμό, κυρίως όμως οφείλεται στην ολιγοπωλιακή φύση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, στο οποίο κυριαρχούν δύο μεγάλες εθνικές τράπεζες που είναι ανεπαρκείς στη λειτουργία τους και στερούνται ξεκάθαρης στρατηγικής. Η δεύτερη σημαντικότερη βελτίωση που αναμένουν είναι η μείωση του πληθωρισμού στα επίπεδα των λοιπών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η επέκταση των δικτύων διανομής από πλευράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων και οι επενδυτικές κινήσεις για τη βελτίωση της γεωγραφικής αναντιστοιχίας στην πρωτογενή παραγωγή, που έγιναν από τα μέσα της απερχόμενης δεκαετίας, αναμένεται να συνεχιστούν και στα επόμενα χρόνια. Όμως, οι συνθήκες διανομής εκτιμάται ότι θα αλλάξουν ακόμα περισσότερο, με συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων του κλάδου τροφίμων (εγχώριων και αλλοδαπών) που αποσκοπούν σε μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί μέρος των συντελούμενων ριζικών αλλαγών στο εγχώριο επιχειρηματικό γίγνεσθαι λόγω της ένταξης της χώρας μας στην ΟΝΕ.

Διεθνείς εμπορικές συμφωνίες-Παγκοσμιοποίηση

Η παγκοσμιοποίηση έχει σοβαρές επιπτώσεις στην Ελλάδα, μία μικρή ευρωπαϊκή χώρα μακριά από τα κύρια κέντρα του παγκόσμιου κεφαλαίου. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα έχει μία θέση κλειδί στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο.

Η συμφωνία του 1994 στα πλαίσια της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εμπορίου (WTO) θα επηρεάσει πολύ και τις συνθήκες στην παγκόσμια Βιομηχανία Γάλακτος, στον επόμενο αιώνα (Mortensen, 1999).

Μία ευθεία γραμμή μπορεί να τραβηχτεί μεταξύ της συμφωνίας της WTO το 1994 και της πρότασης της Κομισιόν για μεταρρυθμίσεις στην πολιτική στον τομέα της Γαλακτοκομίας, που θα πρέπει και πάλι να εξεταστούν κάτω από την επερχόμενη επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μεταρρύθμιση είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφευχθεί μία κατάσταση στην οποία η συμφωνία της WTO θα ελέγχει τη Βιομηχανία Γάλακτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μειώνοντας την ανταγωνιστικότητα της εξαιτίας της αυξανόμενης διείσδυσης στην εσωτερική αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τρίτα κράτη, που είναι μέλη της συμφωνίας της WTO.

Η συμφωνία της WTO έχει απολύτως σαφή αποτελέσματα για τον γαλακτοκομικό τομέα. Μία αυξανόμενη πίεση τιμών στην εσωτερική αγορά, σαν αποτέλεσμα μειώσεως των γενικών περιορισμών στις εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων (η αυξανόμενη προσπέλαση στις εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων με χαμηλούς δασμούς, σημαίνει αναγκαστικά πίεση των εσωτερικών τιμών, για να αντιμετωπισθεί ο ανταγωνισμός από τα εισαγόμενα προϊόντα γάλακτος). Όμοια, οι μειωμένες επιχορηγήσεις εξαγωγής έχουν ως αποτέλεσμα μία μεγάλη ποσότητα προϊόντων να είναι διαθέσιμη για πώληση στην ευρωπαϊκή αγορά, με άμεση συνέπεια την αύξηση του ανταγωνισμού (αυτά αφορούν την περίοδο 1994-2001).

Στη σημερινή, παγκοσμιοποιημένη αγορά, ένα θέμα με ιδιαίτερη σημασία είναι ποιότητα των τροφίμων, όπου «Ποιότητα είναι το σύνολο των χαρακτηριστικών που μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του καταναλωτή» (ISO 8402, 1994). Στην Ελλάδα υπάρχουν πράγματι κάποιες καθυστερήσεις όσον αφορά την εφαρμογή κάποιων κανονισμών Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προβλήματα υπάρχουν και στην εφαρμογή του προτύπου ποιότητας ISO9000 στη Βιομηχανία Τροφίμων. Όλα αυτά τα προβλήματα προκύπτουν από τα εγγενή προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας: έλλειψη αφοσίωσης των στελεχών στην υψηλή ποιότητα, έλλειψη ενημέρωσης και εκπαίδευσης στον τομέα της στατιστικής επεξεργασίας, έλλειψη γνώσης στη χρήση υπολογιστικών συστημάτων, προβλήματα στα συστήματα ανάκλησης προϊόντων, δυσκολία στην τυποποίηση των πρώτων υλών εξαιτίας των εδαφοκλιματικών συνθηκών, **αντίσταση των προμηθευτών των πρώτων υλών να υιοθετήσουν τα πρότυπα**, η έλλειψη εμπιστοσύνης στις εταιρείες συμβούλων που δραστηριοποιούνται στο χώρο αλλά και οι ελλιπείς μέθοδοι που αυτές οι εταιρείες έχουν για να καθοδηγήσουν μία εταιρεία στην απόκτηση ενός πιστοποιητικού κατά ISO (Varzakas & Jukes, 1997).

Τα στελέχη της ελληνικής Βιομηχανίας Γάλακτος έχουν συνειδητοποιήσει το σημαντικό ειδικό βάρος της «ποιότητας» στην νέα, παγκοσμιοποιημένη αγορά. Αναγνωρίζουν ότι η υιοθέτηση των προτύπων έχει επίδραση και στους παραγωγούς.

Η υψηλή ποιότητα πρωτογενούς παραγωγής είναι απαραίτητη προϋπόθεση για παραγωγή τελικών προϊόντων υψηλής επίσης ποιότητας και θα μπορούσε να οδηγήσει και σε αύξηση της ζήτησης για ελληνικά προϊόντα γενικότερα. Η χρήση εγχώριων πρώτων υλών ποιότητας είναι σημαντική. Επιπρόσθετα όμως, οι αγρότες ανησυχούν για τα υψηλά κόστη που συνεπάγεται η υιοθέτηση αυτών των προτύπων καθώς αυξάνονται κατά πολύ τα κόστη παραγωγής και οι τιμές των προϊόντων. Οι καταναλωτές μπορεί να επηρεάζονται από τα πρότυπα, όμως στην πραγματικότητα μέχρι σήμερα απαιτούν υψηλή ποιότητα και χαμηλές τιμές.

Οι έντονοι προβληματισμοί για τη μελλοντική πορεία του αγροκτηνοτροφικού τομέα, οδήγησαν τους αμερικανούς αγρότες και κτηνοτρόφους στη δημιουργία ενός ανεξάρτητου οργανισμού, με την επωνυμία Animal Welfare Institute (AWI). Οι προσπάθειές τους επικεντρώνονται στο πως θα αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την εισβολή των πολυεθνικών εταιρειών που κάνουν ήδη έντονη την παρουσία τους. Φοβούνται ότι πολύ σύντομα οι μεγάλες εταιρείες θα συγκεντρώσουν το μεγαλύτερο μέρος της γης και της παραγωγής και οι ίδιοι θα μετατραπούν σε ακτήμονες εργάτες γης.

Οι έλληνες αγρότες και κτηνοτρόφοι όμως πολύ λίγα γνωρίζουν για τα υπέρ και τα κατά της παγκοσμιοποίησης. Ασχολούνται ελάχιστα ή και καθόλου με το τι συμβαίνει στον υπόλοιπο κόσμο και οι περισσότεροι αγνοούν ποιες μπορεί να είναι οι επιπτώσεις, θετικές ή αρνητικές, στην ίδια τους τη ζωή. Η μεγάλη ευθύνη της πολιτείας είναι η έλλειψη έγκαιρης πληροφόρησης των παραγωγών για τα θέματα που τους αφορούν άμεσα. Οι ίδιοι οι αγελαδοτρόφοι επισημαίνουν ότι «...αντί σήμερα να μιλάνε για παγκοσμιοποίηση και ανταγωνιστικά παιχνίδια, θα έπρεπε προ εικοσαετίας να είχε δημιουργηθεί η ανάλογη υποδομή για την πληροφόρηση και ενημέρωση του παραγωγού, ούτως ώστε ο κτηνοτρόφος να γνωρίζει ότι το 2000 θα πρέπει να είναι έτοιμος να δεχθεί τον ανταγωνισμό...».

Εξαγορές-Συγχωνεύσεις

Οι στρατηγικές συμμαχίες αποτελούν ζωτική εναλλακτική λύση για τη βιωσιμότητα των εταιρειών στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η μόνη ευκαιρία να αντιμετωπίσουν μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες, θα είναι για τις επιχειρήσεις, να ενώσουν τις δυνάμεις τους δημιουργώντας στρατηγικές συμμαχίες τόσο με εταιρείες στο εσωτερικό των χωρών όσο και διεθνώς (Makridakis et al., 1997).

Η έλλειψη γάλακτος που παρατηρείται σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας, οδηγεί στη λειτουργία μονάδων κάτω της δυναμικότητάς τους. Ένας τρόπος για να λυθεί αυτό το πρόβλημα, είναι η δημιουργία συμμαχιών μεταξύ των επιχειρήσεων και η καλύτερη συνεργασία των γαλακτοπαραγωγών ή των συνεταιρισμών τους με τη Βιομηχανία Γάλακτος. Επιπλέον, είναι απαραίτητες οι επενδύσεις στον τομέα συλλογής και μεταφοράς γάλακτος. Οι τελευταίοι αναπτυξιακοί νόμοι ευνοούν την συγχώνευση μικρών μονάδων ώστε να αξιοποιήσουν καλύτερα την υπάρχουσα δυναμικότητα. Τα κίνητρα για να ενισχυθεί η δημιουργία δικτύων επιχειρήσεων και ομάδων κτηνοτρόφων, που θα είναι σε θέση να διαχειρίζονται καλύτερα τις διαθέσιμες πληροφορίες και να διαχέουν τα αποτελέσματα και λύσεις από έρευνα και μεταφορά τεχνολογίας, πρέπει να ενισχυθούν.

Γενικότερα, αναμένεται να υπάρξουν σημαντικές ανακατατάξεις στο εσωτερικό του κλάδου της παραγωγής γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Οι μικρότερες εταιρείες είτε συνεταιριστικές είτε ιδιωτικές θα προχωρήσουν σε συνεργασίες και συγχωνεύσεις για να μπορέσουν να αντέξουν τον ανταγωνισμό, αυξάνοντας ακόμη περισσότερο τον ήδη υψηλό βαθμό συγκέντρωσης (CR₄) του κλάδου. Οι περιφερειακές μικρές εταιρείες δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν μόνες τους γιατί δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τις μεγάλες επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στον κλάδο.

Σημαντικές συγχωνεύσεις αναμένεται όμως να γίνουν και μεταξύ μεγάλων εταιρειών στον τομέα αυτό στο άμεσο μέλλον, έτσι ώστε να μπορέσουν να ενδυναμώσουν τη θέση τους στην αγορά και να αποκρούσουν τον ανταγωνισμό των εισαγόμενων προϊόντων. Η δημιουργία κοινής εταιρείας (joint venture) των εταιρειών ΔΕΛΤΑ και ARLA FOODS, που έχει αποτελέσει ένα σοβαρό σημείο πίεσης στην ελληνική αγορά τυροκομικών προϊόντων, δίνει το στίγμα για το τι πρόκειται να ακολουθήσει στον κλάδο των γαλακτοκομικών τα επόμενα χρόνια. Αναμένεται δε ότι οι μεγάλες εταιρείες όπως η ARLA FOODS, θα περάσουν σύντομα την τεχνολογίας τους και στην πρωτογενή παραγωγή.

Τέλος, υπάρχουν και κάποιοι αντίθετοι στην αντίληψη ότι οι εξαγορές και συγχωνεύσεις εταιρειών είναι η μόνη λύση για την εξασφάλιση της επάρκειας της πρώτης ύλης και της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Αξίζει, να σημειωθεί ότι τα στελέχη των ελληνικών επιχειρήσεων και ειδικά των οικογενειακών, πιστεύουν ότι η ποιότητα είναι ο κυριότερος παράγοντας για να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στο μέλλον, ενώ ακολουθούν το brand name, η καλή εξυπηρέτηση και οι χαμηλότερες τιμές. Μόνο το 26% πιστεύει ότι το νέο προϊόν/υπηρεσία είναι κριτικός παράγοντας για την μελλοντική επιτυχία. Ομοίως, το 19% μόνο αναφέρει την τεχνολογία ως σημαντικό παράγοντα. Επιπλέον, δεν πιστεύουν ότι η εξαγορά ή η συγχώνευση της επιχείρησής τους αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία στο μέλλον, κυρίως στις οικογενειακές επιχειρήσεις. Επίσης, δεν ήταν πρόθυμοι να συνεργαστούν μεταξύ τους για ανταλλαγή τεχνογνωσίας (π.χ. συγκριτική προτυποποίηση-benchmarking) καθώς υπάρχει ο φόβος ότι θα διαρρεύσουν τα μυστικά τους στους ανταγωνιστές. (Makridakis et al., 1997). Οι ανωτέρω υποστηρίζουν, λοιπόν, ότι η κάλυψη των ολοένα και αυξανόμενων αναγκών σε γάλα μπορεί να προέλθει ενισχύοντας τους ήδη υπάρχοντες παραγωγούς να εκσυγχρονιστούν και να μεγαλώσουν τις μονάδες τους και δημιουργώντας στο μέτρο που είναι εφικτό νέους κτηνοτρόφους σε μία περίοδο μάλιστα που οι αγροκτηνοτροφικές περιοχές εγκαταλείπονται από τους νέους ανθρώπους.

Στην πραγματικότητα, είναι σαφές ότι οι παραπάνω προτάσεις είναι κινήσεις που πρέπει να γίνουν αν θέλουμε να υπάρξει συνέχεια του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας. Όμως, εξαιτίας ακριβώς των δομικών αδυναμιών, που αναφέρθηκαν σε προηγούμενη ενότητα, είναι μάλλον δύσκολο να πραγματοποιηθούν άμεσα ώστε ο κλάδος να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες.

Κοινωνικοπολιτιστική επίδραση

Κοινωνική θέση αγελαδοτρόφων

Η για πολλά χρόνια κοινωνική απαξίωση του επαγγέλματος του κτηνοτρόφου, προβληματίζει αρκετά όλους τους εμπλεκόμενους φορείς αλλά και τα στελέχη των επιχειρήσεων, που υπογραμμίζουν το γεγονός ότι θεωρείται ακόμη σήμερα ένα «παρακατιανό» επάγγελμα. Το επάγγελμα του κτηνοτρόφου είναι πράγματι ένα ιδιαίτερα σκληρό επάγγελμα, χωρίς ωράριο και δυστυχώς γίνεται ακόμη και σήμερα σε άσχημες και ανθυγιεινές συνθήκες.

Η υποβάθμιση του ρόλου του κτηνοτρόφου έχει δημιουργήσει προβλήματα διαδοχής στον κλάδο. Οι νέοι άνθρωποι εμφανίζονται απρόθυμοι να δραστηριοποιηθούν στο χώρο της κτηνοτροφίας και το πιο αξιοσημείωτο είναι ότι φαίνεται ότι οι ίδιοι οι γονείς τους ενθαρρύνουν να απομακρυνθούν από αυτόν.

Επιπλέον, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κτηνοτρόφων και ο μεγάλος μέσος όρος ηλικίας τους, αποτελεί εμπόδιο στον εκσυγχρονισμό του κλάδου και στην υιοθέτηση καινοτομιών.

Παρόλα αυτά, διευθυντικά στελέχη γαλακτοκομικών επιχειρήσεων διαπιστώνουν ότι οι κτηνοτρόφοι ολοένα και περισσότερο συνεργάζονται με τη Βιομηχανία και προσπαθούν να αξιοποιήσουν τα κοινοτικά προγράμματα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κατάστασης. Μάλιστα, σύμφωνα με τον κ. Α. Συρρή, Διευθυντή Σταθμών Συγκέντρωσης της ΔΕΛΤΑ, υπάρχει μία αργή αλλά σταθερή αλλαγή στην νοοτροπία των παραγωγών. Ο ίδιος συνεχίζει «...είναι μεγάλη η ικανοποίηση που αισθανόμαστε όταν συζητώντας με τους παραγωγούς σήμερα, στα πλαίσια σεμιναρίων ή συζητήσεων, δεν έχουμε ως βασικό αντικείμενο, την αντιπαράθεση για την τιμή και την αδιέξοδη γκρίνια για το παρελθόν και μέλλον της κτηνοτροφίας, αλλά αντίθετα τις σύγχρονες μεθόδους για βελτίωση των αποδόσεων, την ποιότητα του γάλακτος, τη λειτουργία προγραμμάτων διαχείρισης και τους τρόπους παρακολούθησης και βελτίωσης της κερδοφορίας των μονάδων τους...».

Επιπλέον, ο κ. Χ. Κρομμύδας, Διευθυντής Ζώνης Γάλακτος και Περιφερειακών Εργοστασίων της ΦΑΓΕ, σημειώνει ότι «...το μήνυμα για το δρόμο της προόδου και του εκσυγχρονισμού που πρέπει να ακολουθήσει η αγελαδοτροφία έχει αρχίσει να διαδίδεται ακόμα και στις ακριτικές περιοχές με την παραδοσιακής μορφής κτηνοτροφία και ήδη νέοι άνθρωποι αντιλαμβάνονται που πρέπει να οδηγηθούν...».

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις για το προφίλ των κτηνοτρόφων ως σύγχρονους επιχειρηματίες, που αναγνωρίζονται ως τέτοιοι και καταξιώνονται στο κοινωνικό σύνολο, είναι στην πραγματικότητα οι αισιόδοξες κατά τη γνώμη μας προοπτικές, για την κατάσταση που θα πρέπει να διαμορφωθεί στον κλάδο για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά του. Αφορούν όμως, ένα μικρό μόνο ποσοστό κτηνοτρόφων και όχι το σύνολό τους. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε, ότι από τα στατιστικά στοιχεία για την τμηματοποίηση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, προέκυψε ότι μόλις των 0,4% αυτών εκτρέφουν περισσότερα από 100 ζώα, ενώ περισσότερα από 50 ζώα εκτρέφει

το 1,1% του συνόλου (Διάγραμμα 6). Το 82,7% δε των εκμεταλλεύσεων έχει λιγότερα από 10ζώα!

Διατροφικές κρίσεις

Ο καθετοποιημένος κλάδος της Βιομηχανίας Γάλακτος, περιλαμβάνει την πρωτογενή παραγωγή, τη μεταποίηση της πρώτης ύλης και τη διανομή και διάθεσή της στους καταναλωτές. Στο παραπάνω σχήμα παρεμβαίνουν οι Υπηρεσίες Ελέγχου, με σκοπό τη διασφάλιση του καταναλωτή. Είναι γεγονός ότι οι κυριότερες διατροφικές κρίσεις των τελευταίων ετών, η νόσος των «τρελών αγελάδων» και οι διοξίνες, είναι σε επίπεδο παραγωγού και προέρχονται ουσιαστικά από τις πρώτες ύλες (ζωοτροφές), που ο παραγωγός χρησιμοποιεί στην εκμετάλλευσή του. Η Βιομηχανία Γάλακτος, αν και συνεργάζεται στενά με τον παραγωγό στάθηκε αδύναμη να προλάβει τις κρίσεις αυτές, κάτι που υποδηλώνει ότι τελικά υπάρχουν πολλές δυσκολίες ώστε το σλόγκαν «από το χωράφι στο τραπέζι» να γίνει πραγματικότητα, παρά τις σοβαρές προσπάθειες που καταβάλλει. Προς το παρόν, το παραπάνω σλόγκαν εξυπηρετεί περισσότερο το τμήμα μάρκετινγκ των επιχειρήσεων για τη διαφήμιση των προϊόντων τους.

Ο προβληματισμός στην ενότητα αυτή αφορά στις σοβαρές διατροφικές κρίσεις που έχουν ξεσπάσει σε διεθνές επίπεδο αυτές τις δύο τελευταίες δεκαετίες του αιώνα που πέρασε (νόσος των τρελών αγελάδων, διοξίνες, ορμόνες, τροφικές δηλητηριάσεις).

Τα χιλιάδες κρούσματα σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας στα βοοειδή τα τελευταία χρόνια, έχουν προκαλέσει πανικό στους Ευρωπαίους, αλλά και σημαντικές αλλαγές στις διατροφικές τους συνήθειες. Πρόκειται για μία τεραστίων διαστάσεων και απρόβλεπτων συνεπειών μάστιγα που έχει κτυπήσει την κτηνοτροφία. Παθογόνος πηγή είναι οι ζωοτροφές από οστεοκρεατάλευρα από ψόφια από αρρώστιες ζώα, από κάθε είδους επικίνδυνες για την υγεία ζώων και ανθρώπων «πρώτες ύλες». Στην πραγματικότητα, πηγή είναι η πρακτική εφαρμογή του νέου επιχειρηματικού δόγματος: φθηνές πρώτες ύλες για φθηνά τρόφιμα.

Η μετάδοση της νόσου «Κρόιτσφελ Γιάκομπ» στον άνθρωπο έχει τρομοκρατήσει τους Ευρωπαίους. Η κοινή γνώμη αντέδρασε με άρνηση και περιορισμό κατανάλωσης προϊόντων ζωικής παραγωγής, η κατανάλωση βοδινού κρέατος μειώθηκε κατακόρυφα ενώ τα κράτη και η ΕΕ πήραν μέτρα προφύλαξης της υγείας των καταναλωτών. Είναι χαρακτηριστικό όμως μέσα στους τρεις τελευταίους μήνες της περσινής χρονιάς η κατανάλωση βοδινού κρέατος έπεσε κατακόρυφα σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Η μεγαλύτερη πτώση στο διάστημα από 1^η Οκτωβρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου του 2000, σημειώθηκε στην Ελλάδα αγγίζοντας το 50% ενώ σημαντική ήταν η πτώση στην κατανάλωση και στην Ιταλία (40%), στη Γαλλία (38%) και στην Ισπανία (35%). Αντίθετα, μικρή αύξηση στην κατανάλωση παρατηρήθηκε μόνο στη Φινλανδία, τη Σουηδία και τη Μεγάλη Βρετανία (Λιλιπούλου, 2001).

Αποτέλεσμα είναι η αποσταθεροποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς κρέατος και προϊόντων του και απειλή για κλονισμό της ευρωπαϊκής κτηνοτροφίας-βοοτροφίας

στα επόμενα χρόνια, με ολέθριες συνέπειες στην οικονομία των ευρωπαϊκών χωρών, στο εισόδημα των κτηνοτρόφων και όχι μόνο αυτών. Οι ευρωπαίοι αγρότες θα οδηγηθούν αναπόφευκτα στο μέλλον να εισάγουν, αντί των εξαγωγών κρέατος και γαλακτοκομικών που κάνουν σήμερα οι ευρωπαϊκές χώρες, τα γεμάτα ορμόνες και μεταλλαγμένες ζωοτροφές κρέατα της Αμερικής.

Σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη έκθεση της Καθοδηγητικής Επιστημονικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το γάλα (15.03.2001), οι διαθέσιμες μέχρι σήμερα αποδείξεις δεν δείχνουν ότι το γάλα αντιπροσωπεύει έναν πιθανό κίνδυνο σε σχέση με την σπογγώδη εγκεφαλοπάθεια των βοοειδών. Μια ισχυρή ένδειξη ότι το γάλα δεν μεταδίδει την νόσο υπήρξαν οι σχετικά με το θηλασμό των βοοειδών (Wilesmith & Ryan-1997, 1998, Donnelly 1998), όπου δεν αναφέρθηκε καμία περίπτωση, αν και στο σύνολό τους περιελάμβαναν πρωτόγαλα και γάλα. Στο πλήρες κείμενο, αναφέρεται όμως ότι είναι δύσκολο να σχεδιασθούν πειράματα για τη δοκιμή του γάλακτος στα οποία θα είναι δυνατή η χρήση επαρκούς όγκου γάλακτος ώστε να προσεγγίζεται η πραγματική κατάσταση.

Παρά το γεγονός ότι το γάλα δεν φαίνεται να έχει καμία συμμετοχή στη μετάδοση της νόσου, όπως έχει αποδειχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, οι αγελαδοτρόφοι πλήττονται έμμεσα από τις δυσμενείς επιπτώσεις του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με τα στελέχη της αγοράς, το εισόδημά τους περιορίζεται σημαντικά από το γεγονός ότι δεν μπορούν να πουλήσουν τα αρσενικά μοσχάρια. Λόγω της νόσου των τρελών αγελάδων, η οποία έφτασε και στην Ελλάδα από τον Βορρά προκαλώντας σοκ και κινητοποίηση των υγειονομικών και κτηνοτροφικών αρχών, τα αρσενικά μοσχάρια μένουν στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγής και το κόστος διατροφής τους επιβαρύνει τους γαλακτοπαραγωγούς για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Τέλος, εκπρόσωποι του κλάδου υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα άμεση συνέπεια στην κατανάλωση γαλακτοκομικών προϊόντων από τη νόσο των τρελών αγελάδων.

Από τις διοξίνες όμως φαίνεται ότι υπήρξαν τρεις μήνες απόλυτης ανωμαλίας στην αγορά των γαλακτοκομικών προϊόντων. Κλονίστηκε γενικότερα η εμπιστοσύνη του καταναλωτικού κοινού στα τυποποιημένα γαλακτοκομικά προϊόντα. Μάλιστα κλονίστηκαν όλα και εξίσου. Ιδιαίτερη αίσθηση μάλιστα είχε προκαλέσει το 1999, η είδηση ότι το παγωτό της γνωστής συνεταιριστικής γαλακτοβιομηχανίας ΑΓΝΟ ήταν πιθανόν «διοξινούχο», εφόσον η εταιρεία είχε προμηθευτεί περίπου 2,5τόνους απαγορευμένου γάλακτος από το Βέλγιο το οποίο και χρησιμοποίησε για την παρασκευή περίπου τριών τόνων παγωτού (Φωτόπουλος, 1999).

Το θέμα των διοξινών έδειξε ότι ο καταναλωτής τουλάχιστον στο φρέσκο γάλα προτιμά τις τοπικές εταιρείες. Για παράδειγμα, υπήρχε μία αύξηση του γάλακτος της ΜΕΒΓΑΛ στην Αττική γιατί θεωρήθηκε πιθανόν ότι είναι πιο «αγνό» αλλά ταυτόχρονη πτώση στην κατανάλωση στη Λάρισα. Μετά την κρίση των διοξινών, οι επιπτώσεις ήταν εμφανείς για 9 μήνες, ενώ η κατανάλωση ποτέ δεν έφτασε στα προηγούμενα επίπεδα. Σήμερα, σύμφωνα με τον κ. Χ.Αναστασιάδη, Διευθυντή Προγραμματισμού και Ανάπτυξης της Friesland Hellas, τα μερίδια έχουν επανέλθει αλλά η αγορά δεν έχει τον ίδιο δυναμισμό με πριν.

Βιολογική κτηνοτροφία

Μέσα στις συνθήκες που επικρατούν σήμερα, τις γεμάτες ανησυχία εξαιτίας των διατροφικών κρίσεων, πρόβαλε σαν μια σωτηρία η διέξοδος προς τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία δηλαδή αναζητήθηκαν εναλλακτικοί τρόποι και μέθοδο εκτροφής.

Η οργανωμένη βιολογική κτηνοτροφία εμφανίστηκε αρχικά αμέσως μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, ως εναλλακτική μέθοδος πρωτογενούς παραγωγής σε αντίδραση στην αλματώδη ανάπτυξη της χημικής βιομηχανίας που σχετίζεται με τη γεωργία (συνθετικά λιπάσματα, εντομοκτόνα, ζιζανιοκτόνα) (Λατίφης, 2000). Η κοινωνική αντίδραση στη χρήση επιβλαβών ουσιών για τον άνθρωπο και το περιβάλλον ήταν και το έναυσμα για την αποδοχή του «βιοδυναμικού παραγωγικού συστήματος», όπως ονομάστηκε η βιολογική γεωργία στην εποχή του μεσοπολέμου στη Δυτική Ευρώπη. Τα τελευταία χρόνια με βάση τα αποτελέσματα μακροχρόνιων ερευνών, η βιολογική γεωργία και αργότερα η κτηνοτροφία οργανώνεται σε πολλά ευρωπαϊκά και μη κράτη και πλαισιώνεται από νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την παραγωγή, μεταποίηση, διακίνηση και διάθεση των παραγόμενων προϊόντων.

Τα θέματα της βιολογικής γεωργίας ρυθμίζονται σε επίπεδο ΕΕ από τον Καν. (ΕΟΚ) 2492/91 του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε από τον Καν. 1935/95. Στις 15 Ιουλίου 99 εγκρίθηκε τελικά από το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας ο Καν. (ΕΚ) 1804/99 που δημοσιεύτηκε στο L222/99 και άρχισε να εφαρμόζεται από τις 24 Αυγούστου 2000. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με τον Κανονισμό 1804/99, καθόρισε το πλαίσιο των κοινοτικών κανόνων παραγωγής, σήμανσης και ελέγχου των προσφερομένων για κατανάλωση ζωικών προϊόντων βιολογικής όμως παραγωγής και μάλιστα με ενιαίο πλέον τρόπο για όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται η παραγωγή ζωικών προϊόντων με βιολογικό τρόπο περιλαμβάνουν την ισορροπία των γεωργικών συστημάτων (σύνδεση της γης με το ζωικό κεφάλαιο, την ανάπτυξη της αειφόρου γεωργίας, το ευ ζειν των ζώων, την προστασία της υγείας του καταναλωτή, την προστασία του περιβάλλοντος κ.α.) Ο Καν. περιλαμβάνει διατάξεις που κρίνονται θετικές στο σύνολό τους με βάση της σημερινή μορφή και διάρθρωση της ελληνικής κτηνοτροφίας. Αναφέρεται επί του προκειμένου ότι με επιμονή της ελληνικής αντιπροσωπείας, περιελήφθησαν στο κείμενο διατάξεις, όπως πχ η δυνατότητα χρήσης των κοινόχρηστων βοσκοτόπων από τα ζώα βιολογικής παραγωγής, η μη ανάγκη ύπαρξης σταβλικών εγκαταστάσεων όπου υπάρχουν ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες κ.α. θέματα ιδιαίτερου δηλαδή ενδιαφέροντος για τη χώρα μας που της προσδίδουν συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των βορείων χωρών.

Κατά το παρελθόν τα συμβατικά σε αντίθεση με τα βιολογικά παραγωγικά συστήματα αποδείχθηκαν ικανά να αυξήσουν τις αποδόσεις των αγροτικών ζώων και να μειώσουν σημαντικά το κόστος παραγωγής. Η πρόοδος αυτή και η προσπάθεια περαιτέρω μείωσης του κόστους εργασίας είχε ως αποτέλεσμα την παραμέληση των παραγόντων αγροτικό ζώο και περιβάλλον. Η σταδιακή αλλαγή της ζήτησης για προϊόντα ποιότητας και η επιθυμία μείωσης της περιβαλλοντικής μόλυνσης με ταυτόχρονη αναβάθμιση της ποιότητας της υγείας τους, προώθησε την ιδέα των βιολογικών συστημάτων. Τα προϊόντα βιολογικής παραγωγής παρουσιάζουν ήδη

υψηλή ζήτηση από τους καταναλωτές, προσφέροντας διέξοδο στα μέχρι τώρα φαινόμενα διοξινών, μεταλλαγμένων κ.α. (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999).

Η παραγωγή βιολογικών προϊόντων μπορεί να συντελέσει πλην των άλλων και στην αντιμετώπιση του συνολικού γεωργικού προβλήματος στη χώρα μας, της οποίας, οι συνθήκες κρίνονται ιδιαίτερα ευνοϊκές για την παραγωγή τους. Με βάση τα μέχρι σήμερα δεδομένα, εκτιμάται ότι οι κλάδοι της αιγοπροβατοτροφίας (γάλα και κρέας), βοοτροφίας (εκτατική μορφή για παραγωγή κρέατος), πτηνοτροφίας (αυγά και κρέας) και μελισσοκομίας, θα μπορέσουν να ενταχθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα και με χαμηλό σχετικά κόστος από το σύστημα παραγωγής βιολογικών προϊόντων, ενώ για τη γαλακτοπαραγωγό αγελαδοτροφία και τη χοιροτροφία θα απαιτηθεί μεγαλύτερο διάστημα, λόγω της μορφής της εκτροφής στους κλάδους αυτούς. Οι εντατικές μονάδες εκτροφής με τις παρούσες συνθήκες, δεδομένου ότι απαιτείται τουλάχιστον το 20-60% της ξηράς ουσίας των υπηρεσιών να προέρχεται από χονδροειδείς βιολογικά παραγόμενες ζωοτροφές, τα ζώα να είναι ανθεκτικά στις ασθένειες, δηλαδή να ανήκουν σε φυλές καλά εγκλιματισμένες στο περιβάλλον, θα είναι καταρχήν δύσκολο να μετατραπούν σε βιολογικές. Η βιολογική κτηνοτροφία δεν είναι δυνατόν να υποκαταστήσει πλήρως την παραδοσιακή τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον και για πολλούς άλλους λόγους μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται: η άρνηση ή η αδυναμία των καταναλωτών να αποδεχθούν τις υψηλότερες τιμές των βιολογικών προϊόντων, η αδυναμία των κτηνοτρόφων να ενταχθούν σε διαδικασίες βιολογικής παραγωγής, η δυσκολία προμήθειας από τη φυτική παραγωγή των απαραίτητων βιολογικών ζωοτροφών και η δυσκολία λειτουργίας ορισμένων κτηνοτροφικών συστημάτων χωρίς αλλοπαθητικά φάρμακα (Λουκέρη, 2000).

Κατά τη διαδικασία προσαρμογής ενός συμβατικού σε βιολογικό κτηνοτροφικό σύστημα η πρώτη αλλαγή ισορροπιών παρατηρείται στα εισερχόμενα στοιχεία. Η συμμετοχή του εδάφους αυξάνεται σημαντικά λόγω των περιορισμών που τίθενται για την εκτροφή. Αύξηση παρατηρείται επίσης στην εργασία και στην αξία των εγκαταστάσεων. Η μόνη περίπτωση μείωσης των εισερχομένων αναφέρεται στα χρησιμοποιούμενα μέσα, αφού σε αυτά περιλαμβάνονται τα αλλοπαθητικά φάρμακα και ορισμένες άλλες ουσίες των οποίων η χρήση είναι ασυμβίβαστη με τη βιολογική κτηνοτροφία. Οι απαιτήσεις όμως της βιολογικής γεωργίας είναι μεγαλύτερες από τη συμβατική ως προς τη διαχείριση των ζώων και γενικότερα της εκμετάλλευσης αφού κύριος άξονας είναι η ευζωία των παραγωγικών ζώων και η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων (Δεληγεώργης, 2000).

Κατά την 83^η Σύνοδο για το γάλα που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα από 14-18 Σεπτεμβρίου 1999, η ημερίδα-σεμινάριο για το οργανικό γάλα συγκέντρωσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Όπως τονίστηκε, η οργανική παραγωγή γάλακτος και προϊόντων του, έχει αποκτήσει τεράστια σημασία στην Ευρώπη, τα τελευταία χρόνια. Εμφανίζεται ως μία σοβαρή εναλλακτική λύση όσον αφορά τις αγροτικές πρακτικές. Έχει μέχρι τώρα δώσει τη δυνατότητα σε έναν περιορισμένο αριθμό μονάδων να πετύχουν σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα αποτελέσματα το ίδιο ικανοποιητικά με τα αντίστοιχα των συμβατικών μονάδων. Η υγιής οικονομική κατάσταση στο ξεκίνημα της δραστηριότητας και οι διαχειριστικές ικανότητες από πλευράς των αγροτών, καθώς επίσης και η κυβερνητική υποστήριξη και η προθυμία της αγοράς να καταβάλλει τα σχετικά κόστη είναι σίγουρα παράγοντες, οι οποίοι θα διευκολύνουν τη μετάβαση. Όταν προσμετρηθούν επίσης τα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα περιβαλλοντικά

οφέλη, είναι πιθανόν ότι οι κτηνοτρόφοι, οι αρχές αλλά και οι καταναλωτές θα βρουν αυτή την εναλλακτική λύση ακόμα πιο ελκυστική (Morisset, 1999).

Η ζήτηση οργανικών γαλακτοκομικών προϊόντων εμφανίζεται εκρηκτική τα τελευταία 4-5 χρόνια. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι οι πωλήσεις του από 74,2 εκατ. δολάρια το 1992 έφτασαν σε 1 δισ. δολάρια το 1998. Μάλιστα τη στιγμή αυτή τα οργανικά γαλακτοκομικά έρχονται δεύτερα μετά τα φρούτα και τα λαχανικά στο σύνολο της αγοράς οργανικών προϊόντων. Με ποσοστό 39%, η Γερμανία ηγείται στην αγορά οργανικών γαλακτοκομικών ακολουθούμενη από τη Δανία με ποσοστό 18% και την Αυστρία με μερίδιο 12% (Brandl, 1999). Ιδεολόγοι παραγωγοί και καταναλωτές οργανωμένοι διεθνώς, εργάζονται, αρκετά χρόνια τώρα, για την προώθηση της κτηνοτροφικής-αγροτικής δραστηριότητας χωρίς λιπάσματα και εντομοκτόνα. Πρόσφατα, η χρησιμοποίηση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών απαγορεύτηκε στην οργανική παραγωγή. Οι προοριζόμενες για οργανική παραγωγή γάλακτος αγελάδες πρέπει να επιστρέφουν στους βοσκότοπους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και πρέπει να μορφοποιηθούν συγκεκριμένοι Κανονισμοί σχετικά με τους χώρους, την άσκηση, την οργανική διατροφή καθώς επίσης και περιορισμοί αναφορικά με τη χορήγηση φαρμάκων στα ζώα. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται πρόσθετα κατά την επεξεργασία του γάλακτος.

Παρόλα αυτά, όμως αναφέρθηκε ότι η προθυμία του καταναλωτή μειώνεται δραστικά όταν η διαφορά στις τιμές ξεπερνά το 20%, μεταξύ οργανικών και μη γαλακτοκομικών προϊόντων (Brandl, 1999). Η σωστή συσκευασία είναι σημαντικό κριτήριο για τους καταναλωτές όσον αφορά τα οργανικά τρόφιμα. Οι χάρτινες συσκευασίες θεωρούνται τώρα οι πλέον αποδεκτές οικολογικά συσκευασίες, αν και τα μπουκάλια από σκούρο καφέ γυαλί συνεχίζουν να επικρατούν ως συσκευασία για το φρέσκο γάλα. Η συσκευασία δεν παίζει σημαντικό ρόλο όταν πρόκειται για γαλακτοκομικά προϊόντα όπως το γιαούρτι. Γενικά, τονίστηκε ότι υπάρχουν δυσκολίες στην καθιέρωση της κατανάλωσης οργανικά παραγόμενου γάλακτος και των προϊόντων του ειδικά. Και αυτό γιατί ήδη επικρατεί η θετική αντίληψη ότι το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα είναι φυσικά, γνήσια, νόστιμα και ασφαλή ανεξάρτητα από τον τρόπο παρασκευής τους. Όμως, υπάρχει αγορά οικολογικά παραγόμενων προϊόντων καθώς ποσοστό περίπου 74% των καταναλωτών θα τα προτιμούσε αν δεν ήταν ιδιαίτερα ακριβά.

Τέλος, η βιολογική κτηνοτροφία δεν είναι μία μέθοδος πανάκεια, για να λύσει κανείς όλα τα προβλήματα της ζωικής παραγωγής (Sundrum A., 2000). Καταρχήν, αποτελεί μέθοδο παραγωγής για ένα συγκεκριμένο καταναλωτικό κοινό με υψηλές απαιτήσεις. Για την ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα οργανικά προϊόντα. Οι μελέτες αποδεικνύουν ότι ένας μεγάλος αριθμός κτηνοτρόφων δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτές τις υψηλές απαιτήσεις. Πιθανή εξήγηση είναι ότι ο χρόνος που απαιτείται για την κτηνοτροφία συχνά ανταγωνίζεται άλλες γεωργικές ασχολίες που γίνονται παράλληλα και δεν αποτελεί προτεραιότητα. Επιπλέον, το κόστος των ενεργειών για πρόληψη προβλημάτων υγείας και βελτίωση των συνθηκών εκτροφής των ζώων έρχεται συχνά σε αντίθεση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της υψηλής παραγωγικότητας και του χαμηλού κόστους παραγωγής (Kuhlmann, 1998). Παρά τα πλεονεκτήματα για την υγεία των ζώων και τις θετικές για το περιβάλλον επιπτώσεις, φαίνεται πως η βιολογική κτηνοτροφία όταν εφαρμόζεται στη βασική της μορφή, δεν

είναι αρκετή για να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο διαβίωσης των ζώων και υψηλή ποιότητα παραγόμενων προϊόντων, σε σύγκριση πάντα με την παραδοσιακή κτηνοτροφία.

Αναφορικά με την υγεία των ζώων δεν υπάρχουν έρευνες που να έχουν αποδείξει ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στη βιολογική και την παραδοσιακή κτηνοτροφία (Sundrum A., 2001). Σχετικά με την ευζωία των ζώων, η βιολογική κτηνοτροφία στη βασική της μορφή, παρέχει αρκετές εγγυήσεις για καλές συνθήκες διαβίωσης των ζώων στον στάβλο. Όσον αφορά όμως την ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος, δεν υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις ότι η βιολογική κτηνοτροφία οδηγεί σε υψηλότερης ποιότητας προϊόντα. Συμπερασματικά, τα οφέλη είναι μεγαλύτερα για το περιβάλλον και την καλή διαβίωση των ζώων ενώ η υγεία των ζώων και η ποιότητα των προϊόντων επηρεάζονται περισσότερο από την διαχείριση της εκμετάλλευσης παρά από τη μέθοδο παραγωγής. Για να διασφαλίζεται ότι η βιολογική κτηνοτροφία οδηγεί και σε παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, θα πρέπει οπωσδήποτε να εφαρμοστούν προγράμματα διασφάλισης ποιότητας και ελέγχου.

Κάτω από την πίεση της συνεχούς μείωσης των κοινοτικών πόρων, το ύψος της επιδότησης αναμένεται να συνδεθεί ακόμη στενότερα με την προστασία του περιβάλλοντος. Τα απόβλητα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων γαλακτοπαραγωγής απαιτούν ειδικά σχεδιασμένα συστήματα διαχείρισης (Hubble & Phillips, 1999). Εάν λοιπόν η βιολογική παραγωγή γάλακτος συνδεθεί με ευνοϊκή χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τότε σίγουρα θα υπάρξει στροφή προς αυτήν.

Τέλος, η βιολογική κτηνοτροφία δεν αποτελεί πρόκληση για τους αγρότες μόνο αλλά και για την επιστημονική έρευνα (Sundrum A., 2001). Έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει σχέση ακόμη και ανάμεσα στη συμπεριφορά του κτηνοτρόφου και την παραγωγικότητα και συμπεριφορά των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων (Breuner et al., 2000).

Διαμάχη για το φρέσκο γάλα

Η στροφή της κατανάλωσης προς το φρέσκο παστεριωμένο γάλα, αύξησε τη ζήτηση της πρώτης ύλης, οδηγώντας σε έντονο ανταγωνισμό στον κλάδο. Αποτέλεσμα του ανταγωνισμού αυτού ήταν η αναζήτηση του κέρδους από τους κτηνοτρόφους στην υψηλότερη τιμή του γάλακτος και όχι στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μονάδων αλλά και η απρογραμμάτιστη αύξηση του ζωικού κεφαλαίου χωρίς να υπάρχει υποδομή και γνώση. Σήμερα, τα πράγματα φαίνεται πως προσεγγίζουν μία κατάσταση ισορροπίας και υπάρχουν πολλές ελπίδες για ακόμη μεγαλύτερη βελτίωση.

Υπάρχουν δύο βασικά εμπόδια για την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά του φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος. Το πρώτο και βασικό είναι η έλλειψη πρώτης ύλης, η επάρκεια δηλαδή αγελαδινού γάλακτος. Στη δεκαετία του 1980, η επάρκεια γάλακτος, δεν ήταν το πιο σημαντικό βασικό εμπόδιο για την είσοδο των επιχειρήσεων στον κλάδο. Κύριο πρόβλημα ήταν η ποιότητα του παραγόμενου γάλακτος, κάτι που σήμερα οι εκπρόσωποι της αγοράς θεωρούν πως έχει

αντιμετωπισθεί. Το γάλα που παράγεται θεωρείται ότι είναι σε ικανοποιητικά επίπεδα από πλευράς ποιότητας.

Το δεύτερο εμπόδιο είναι ότι για να μπει μία εταιρεία στο φρέσκο γάλα χρειάζεται εταιρική ταυτότητα (brand name). Για παράδειγμα, η διείσδυσή και στην αγορά του φρέσκου γάλακτος θα αποτελέσει πιθανότατα το επόμενο επενδυτικό βήμα για τη Friesland Hellas, θυγατρική της ολλανδικής συνεταιριστικής Friesland Coberco Dairy Foods. Η είσοδος της εταιρείας στην αγορά του φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος και κατ' επέκταση στην παραγωγική διαδικασία στην εγχώρια αγορά θα εξαρτηθεί ωστόσο από τις ευκαιρίες που θα υπάρξουν στο μέλλον. Το όνομα της εταιρείας έχει συνδεθεί με το γάλα μακράς διάρκειας και όχι το φρέσκο. Η είσοδος της στην αγορά πρέπει να γίνει μέσω εξαγοράς εγχώριας γαλακτοβιομηχανίας και να υπάρξει επένδυση σε διαφήμιση για την καθιέρωσή της και στο φρέσκο γάλα.

Σύμφωνα, με άρθρο στο Περιοδικό Τρόφιμα και Ποτά (1999), η παρουσία στην αγορά του φρέσκου γάλακτος της γαλακτοβιομηχανίας ΔΕΛΤΑ, το οποίο κυκλοφόρησε την 1^η Μαρτίου του 1999, με ειδική σφραγίδα-αυτοκόλλητο που ανέφερε ότι είναι ασφαλές για 5 ημέρες, προκάλεσε την άμεση και οργισμένη αντίδραση των υπόλοιπων εταιρειών. Οι γαλακτοβιομηχανίες ΦΑΓΕ και ΜΕΒΓΑΛ προχώρησαν στην κοινοποίηση επιστολών προς τα Υπ. Γεωργίας και Ανάπτυξης και Οικονομικών, για τη λήψη μέτρων, θεωρώντας ότι τα αναγραφόμενα στη συσκευασία της ΔΕΛΤΑ δεν είναι νόμιμα, εφόσον σε ισχύ ήταν το ΠΔ 104/1988. Η κίνηση της ΔΕΛΤΑ πίεσε τις εξελίξεις και το Υπουργείο Γεωργίας να κυκλοφορήσει το σχέδιο του Π.Δ. σχετικά με την νέα κατάσταση εμπορίας στο φρέσκο γάλα. Αναφέρεται ότι στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η μέγιστη διατηρησιμότητα είναι ευθύνη του παραγωγού (Ολλανδία, Γερμανία, Πορτογαλία, Φινλανδία, Βέλγιο, Σουηδία, Λουξεμβούργο), σε τρεις χώρες η μέγιστη διατηρησιμότητα είναι 7 ημέρες (Ιρλανδία, Γαλλία, Ισπανία, στη Δανία είναι 9 μέρες για το παστεριωμένο και 6 για το οικολογικό και 5 ημέρες είναι σε 3 χώρες (Ιταλία, Αυστρία, Μ.Βρετανία).

Σύμφωνα, με τον κ. Χ. Αναστασιάδη, Διευθυντή Προγραμματισμού και Ανάπτυξης της Friesland Hellas, «...η διαμάχη για το φρέσκο γάλα είναι μία εφεύρεση των ελληνικών εταιρειών για να αντιμετωπίσουν τα εισαγόμενα προϊόντα, αφού στις χώρες της ΕΕ, ο χρόνος διατήρησης είναι πολύ μεγαλύτερος και σε κάποιες είναι αποκλειστική ευθύνη του παραγωγού. Παρατηρείται δηλαδή στο θέμα αυτό «υπερπροστατευτισμός» και διατηρείται ο «τεχνητός» περιορισμός του φρέσκου γάλακτος, που συντηρεί τη διαμάχη μεταξύ των μεγάλων εταιρειών. Η διαμάχη αυτή και ο τεχνητός περιορισμός των 5 ημερών για τη χρησιμοποίηση της λέξης «φρέσκο», βοήθησε στην πράξη την ΝΟΥΝΟΥ να αυξήσει τα μερίδιό της στο γάλα υψηλής παστερίωσης...».

Η τάση για αύξηση στην παραγωγή φρέσκου γάλακτος από τις γαλακτοβιομηχανίες ήταν αναμενόμενη, σύμφωνα με τον κ. Χρ. Αποστολόπουλο, Γενικό Διευθυντή του ΕΛΟΓ. Το φρέσκο γάλα απαιτεί για την παραγωγή του μικρότερης έκτασης επεξεργασία και άρα έχει μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Στόχος των εταιρειών είναι το κέρδος. Κερδίζουν περισσότερα γιατί αγοράζουν από τον παραγωγό στις 100δρχ. και πουλάνε το προϊόν στις 400δρχ. περίπου.

Επιπλέον, ο συνεχής ανταγωνισμός στα πλαίσια της Βιομηχανίας Γαλακτοκομικών Προϊόντων, η εισαγωγή καινούργιων τεχνολογιών και η προσαρμογή του

καταναλωτή σε πιο υγιεινές συνήθειες εγγυάται μία σίγουρη αύξηση κατανάλωσης φρέσκου γάλακτος εις βάρος του συμπυκνωμένου. Ετιμάται, ότι η ετήσια αύξηση αναμένεται να είναι της τάξης του 2-3%.

Τεχνολογική διάσταση

Δυναμικότητα μονάδων επεξεργασίας γάλακτος

Στη χώρα μας, η δυναμικότητα των υπαρχόντων μονάδων υπερκαλύπτει την προσφορά πρώτης ύλης. Για το λόγο αυτό, δεν ωφελούν περαιτέρω επενδύσεις σε τεχνολογία παραγωγής, εάν δεν υπάρξει πρώτα μία συλλογική μελέτη αφενός για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας και αφετέρου για τη δομή του κλάδου γενικότερα.

Υποδομή μονάδων επεξεργασίας γάλακτος σχετικά με τη συγκέντρωση και διαχείριση της πρώτης ύλης

Η επιχειρηματική δομή του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, προϋποθέτει όπως αποδεικνύεται με βάση τα σημερινά δεδομένα, την άμεση σύνδεσή της με τον ιδιωτικό τομέα. Οι μεγάλες Βιομηχανίες Γάλακτος έχουν δημιουργήσει δίκτυα σταθμών συγκέντρωσης και περιφερειακών εργοστασίων. Οι σταθμοί συγκέντρωσης γάλακτος διαθέτουν σύγχρονο εξοπλισμό, μηχανολογικό και εργαστηριακό, όπως επίσης και άριστα εξειδικευμένο προσωπικό, που συνεργάζεται με τους παραγωγούς σε θέματα όπως η επιλογή του γενετικού υλικού, η διατροφή των ζώων, η υγιεινή παραγωγή γάλακτος και φροντίζουν να παράγουν ένα προϊόν υψηλών προδιαγραφών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των καταναλωτών. Οι περιφερειακές μονάδες, που είναι διάσπαρτες στην Ελλάδα, συλλέγουν καθημερινά γάλα υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών. Για το σκοπό αυτό έχουν προχωρήσει στην εγκατάσταση δεξαμενών πρόψυξης γάλακτος στους παραγωγούς. Το φρέσκο γάλα συλλέγεται καθημερινά και μεταφέρεται στους κατά τόπους σταθμούς συγκέντρωσης γάλακτος με ανοξειδωτά βυτία συλλογής γάλακτος.

Η ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στους σταθμούς συγκέντρωσης γάλακτος, που δημιουργήθηκαν από τις μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο, προσφέροντας επίσης σημαντική τεχνική στήριξη στους παραγωγούς

Μεταφορά τεχνογνωσίας, εκπαίδευση και στήριξη στους παραγωγούς από τη Βιομηχανία Γάλακτος

Σήμερα, στην Ελλάδα δεν υπάρχουν τα Κέντρα Τεχνολογικής Υποστήριξης (ΚΤΥ), όπου θα στηρίζουν τον παραγωγό-κτηνοτρόφο. Τα ΚΤΥ επιβάλλεται να οργανωθούν για να προσφέρουν πολλαπλή βοήθεια στους παραγωγούς, συμβάλλοντας στην επίλυση προβλημάτων όπως: η επίλυση προβλημάτων υγείας και διατροφής των ζώων η ποιοτική εκτίμηση των προϊόντων, η παροχή γεωργοοικονομικών συμβουλών για την οργάνωση και τη διαχείριση των μονάδων, η

ενημέρωση για την νομοθεσία (ελληνική και ευρωπαϊκή) και η εφαρμογή ορθής πρακτικής διαχείρισης της μονάδας.

Λόγω της ανυπαρξίας των ΚΤΥ, οι έλληνες αγελαδοτρόφοι πλέον συνεργάζονται στενά με τη βιομηχανία, για να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν μετεγκαταστάσεις και εκσυγχρονισμό των μονάδων, αλλά και τα κίνητρα που τους παρέχει η ελληνική νομοθεσία με στόχο την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους.

Στην Ολλανδία Έρευνα πραγματοποιήθηκε (Pietersma et al., 1998), με βάση τα στοιχεία ετήσιας παραγωγής που συγκεντρώθηκαν μεταξύ των ετών 1987 και 1996 από 357 γαλακτοπαραγωγικές κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, για να αξιολογηθεί κατά πόσο η υιοθέτηση πληροφοριακών συστημάτων διαχείρισης είναι συμφέρουσα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η υιοθέτηση και χρησιμοποίηση πληροφοριακών συστημάτων στην παραγωγή είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική ετήσια αύξηση τόσο της μέσης απόδοσης του κοπαδιού όσο και της παραγωγής πρωτεΐνης κατά 62 και 2,3κίλα ανά αγελάδα αντίστοιχα. Επιπλέον, η περίοδος απόσβεσης του συστήματος ήταν 5 χρόνια. Αποδείχθηκε δηλαδή ότι τελικά η χρησιμοποίηση πληροφοριακών συστημάτων είναι οικονομικά συμφέρουσα.

Η σημασία της τεχνολογίας είναι μεγάλη. Μπορεί να αναπτυχθεί ένα πλαίσιο για τη χρησιμοποίηση αυτοματοποιημένων συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγής. Τα πληροφοριακά συστήματα είναι δυνατό να βοηθήσουν τον παραγωγό να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις μίας σύγχρονης μονάδας παραγωγής γάλακτος. Τα συστήματα αυτά, σχεδιάζονται για να στηρίζουν πλήρως όλες τις δραστηριότητες (διοικητικές και ελέγχου). Οι δραστηριότητες διαχωρίζονται ανάλογα με το επίπεδο (στρατηγικές, τακτικές, λειτουργικές ή κανονιστικές) και τον τομέα (διατροφής, υγείας, περιβάλλον, παραγωγής, επενδεδυμένα κεφάλαια, πάγια, εργασία, χρηματοοικονομικά κ.α.). Τα συστήματα αυτά μπορούν να τοποθετηθούν εντός ή εκτός της εκμετάλλευσης. Μέσω αυτών επιτυγχάνεται διάχυση πληροφοριών τόσο μέσα στη φάρμα και μεταξύ των συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης, όσο και με εξωτερικούς παράγοντες όπως η βιομηχανία, έμποροι κ.α.

Στη χώρα μας, η δομή της κτηνοτροφίας απέχει όμως πολύ από αυτή της Ολλανδίας. Ο έλληνας παραγωγός δεν έχει την ίδια προσαρμοστικότητα στην υιοθέτηση της καινοτομίας με τον ευρωπαϊό, παρά τη γενική αισιοδοξία που υπάρχει ότι η γαλακτοπαραγωγός αγελαδοτροφία σήμερα κινείται με ταχύτατους ρυθμούς προς τον εκσυγχρονισμό. Τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δομή του κλάδου ήταν αποκαλυπτικά για τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής αγελαδοτροφίας σε σχέση με αυτή των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το μεγαλύτερο όγκο του έργου της μεταφοράς της τεχνογνωσίας, της εκπαίδευσης και της στήριξης των παραγωγών, όπως ήδη αναφέρθηκε, έχουν αναλάβει εδώ και αρκετά χρόνια οι μεγάλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των γαλακτοκομικών. Η δραστηριότητα αυτών υλοποιείται κυρίως με:

- την εκπαίδευση των κτηνοτρόφων σε σύγχρονα συστήματα διαχείρισης των εκμεταλλεύσεών τους (με έμφαση στην υγιεινή, τη διατροφή, την αναπαραγωγή, τον ενσταβλισμό, τους χειρισμούς των ζώων αλλά και την οικονομική διαχείριση)

- την οικονομική υποστήριξη για τη βελτίωση των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού στις φάρμες (για αγορά αρμεκτηρίου, ζωοτροφών, βελτίωση εγκαταστάσεων και αγορά ποσόστωσης)
- την παρακολούθηση της υγείας των αγελάδων, τη βελτίωση της υγιεινής των στάβλων (με δωρεάν παροχή απολυμαντικών, καθαριστικών κ.α.) και την εργαστηριακή παρακολούθηση με μεγάλο αριθμό ειδικών αναλύσεων που σχετίζονται με την υγεία των ζώων, την πρόληψη των ασθενειών και επεκτείνονται μέχρι τον τομέα της διάγνωσης της εγκυμοσύνης στα ζώα και
- την ανάπτυξη και την αγορά μηχανογραφικών προγραμμάτων, με τα οποία γίνεται η παρακολούθηση των αγελάδων, η καταγραφή των αποδόσεών τους, ο προγραμματισμός της αναπαραγωγής κ.α.
- στην προμήθεια των παραγωγών με δεξαμενές πρόψυξης γάλακτος ώστε το γάλα να διατηρείται ολόφρεσκο.

Δημογραφική Διάσταση

Οι σημαντικότερες δημογραφικές τάσεις που παρατηρούνται σήμερα είναι: η παγκόσμια πληθυσμιακή έκρηξη, η οποία κυρίως όμως προέρχεται από χώρες του τρίτου κόσμου, η επιβράδυνση του ρυθμού γεννήσεων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (με πρώτη την Ελλάδα) και η μετακίνηση από τις μαζικές αγορές σε μικρότερα τμήματα της αγοράς (Παπαδάκης, 1999).

Η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί ένα σημαντικό δημογραφικό χαρακτηριστικό της Δυτικής Ευρώπης της τελευταίας δεκαετίας και σύμφωνα με εκτιμήσεις της αγγλικής μελετητικής εταιρείας «Promar International», μέχρι το 2010 ο καταναλωτής τρίτης ηλικίας θα αντιπροσωπεύει το 30% του πληθυσμού της. Η γήρανση του πληθυσμού είναι ένας παράγοντας που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τη Βιομηχανία Γάλακτος, εφόσον έχει τη δυναμική να αλλάξει τις καταναλωτικές τάσεις. Ας μην ξεχνάμε, ότι τα τελευταία σαράντα χρόνια έχουν διατυπωθεί υποθέσεις, κυρίως από την πλευρά της ιατρικής, που συνδέουν τα ζωικά λίπη με τις καρδιακές παθήσεις. Οι υποθέσεις αυτές οδήγησαν σε διατροφικές αλλαγές και μείωση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης γάλακτος στις αναπτυγμένες χώρες, εφόσον προήλθαν, όπως προαναφέρθηκε, κυρίως από τον ιατρικό και σχετικούς χώρους (Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999). Η ομάδα της τρίτης ηλικίας, ακριβώς εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που παρουσιάζει, αναμένεται να αυξήσει τη ζήτηση φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων με χαμηλά λιπαρά και λιγότερες θερμίδες και νέων «λειτουργικών» προϊόντων γάλακτος.

Η χαμηλή γεννητικότητα στη χώρα μας, θα επηρεάσει στο άμεσο μέλλον αναπόφευκτα όλους τους παραγωγικούς κλάδους και άρα και τη γεωργία-κτηνοτροφία. Ήδη, σύμφωνα με Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ, για το έτος 1998 το 63% των απασχολούμενων στη γεωργία-κτηνοτροφία-θήρα-δασσοκομία είναι ηλικίας άνω των 45ετών (Πίνακας 49 Παραρτήματος). Οι δημογραφικές αυτές τάσεις σε συνδυασμό με την απροθυμία των νέων να ασχοληθούν με την κτηνοτροφία, καθιστούν το μέλλον της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας αβέβαιο.

Διαπραγματευτική δύναμη προμηθευτών

Με βάση το υπόδειγμα της «δομικής ανάλυσης ενός κλάδου» ή πιο απλά της «ανάλυσης των πέντε δυνάμεων του Porter», μία από τις δυνάμεις που προσδιορίζουν το ανταγωνιστικό «μικρο» περιβάλλον κάθε επιχείρησης είναι και η διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών. Η διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών εξαρτάται από τους ακόλουθους παράγοντες (Grant,1998).

Παράγοντες που προσδιορίζουν τη διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών

- 1. Αριθμός των προμηθευτών**
Όσο λιγότεροι και μεγαλύτεροι προμηθευτές υπάρχουν τόσο μεγαλύτερη δύναμη έχουν.
- 2. Μέγεθος και σημασία του αγοραστή**
Όταν ο αγοραστής είναι μεγάλος και σημαντικός για τους προμηθευτές, τότε η διαπραγματευτική τους δύναμη μειώνεται.
- 3. Υψηλός βαθμός διαφοροποίησης**
Όταν τα προϊόντα των προμηθευτών χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό διαφοροποίησης, το κόστος αλλαγής για τους αγοραστές είναι υψηλό και άρα η διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών είναι αυξημένη.
- 4. Δυνατότητα υποκατάστασης των προϊόντων των προμηθευτών**
Όταν οι αγοραστές έχουν εναλλακτικές πηγές προμηθειών, η διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών είναι μειωμένη.
- 5. Δυνατότητα κάθετης ολοκλήρωσης των προμηθευτών προς τα εμπρός**
Όταν οι προμηθευτές είναι σε θέση να προχωρήσουν σε ένα επόμενο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, τότε η διαπραγματευτική τους δύναμη αυξάνεται.

Οι παράγοντες που προσδιορίζουν συγκεκριμένα τη διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών αγελαδινού γάλακτος (προμηθευτών) έναντι των Βιομηχανιών Γάλακτος (αγοραστών), αναλύονται στη συνέχεια:

Αριθμός προμηθευτών

Στη χώρα μας, υπάρχει μεγάλος αριθμός μικρών αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Αναμενόμενα, η διαπραγματευτική τους δύναμη είναι μειωμένη. Για την ανάλυση της διαπραγματευτικής δύναμης των γαλακτοπαραγωγών, σημαντικότερος εμφανίζεται όμως ο παράγοντας του μεγέθους των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων παρά ο αριθμός αυτών. Μάλιστα, το μέγεθος δεικνύει ακριβώς τις διαρθρωτικές αδυναμίες του κλάδου και τη δυσκολία που έχει να προσαρμοστεί στις ανάγκες της Βιομηχανίας, η οποία θεωρεί σήμερα βιώσιμες τις μονάδες με 60-100 ζώα. Το ποσοστό των μονάδων στη χώρα μας με περισσότερα από 50 ζώα είναι μόλις 1,1% (Διάγραμμα 6).

Το πρότυπο, σύμφωνα με εκτιμήσεις των στελεχών της Βιομηχανίας Γάλακτος, είναι μία μονάδα με 60 περίπου ζώα, στην οποία απασχολείται το ζευγάρι των ιδιοκτητών και ένας εργάτης. Στο εξωτερικό μπορεί το μέγεθος αυτό να είναι μεσαίο, όμως εκεί δεν παρατηρούνται οι τυπικές αποκλίσεις που υπάρχουν στην Ελλάδα ως προς το μέγεθος, δηλαδή δεν υπάρχουν πλέον τόσο πολλοί μικροί παραγωγοί-μη επαγγελματίες.

Πράγματι, αν πάρουμε για παράδειγμα τους παραγωγούς του συνεταιρισμού της Friesland Coberco Dairy Foods, βλέπουμε ότι ενώ είναι 14.000 περίπου, κάθε εκμετάλλευση έχει κατά μέσο όρο 140 ζώα. Μία εκμετάλλευση με 80 ζώα, θεωρείται μάλιστα ότι είναι οριακά αποδοτική γιατί τα ενοίκια είναι υψηλά και είναι μεγάλη η πίεση στον αγρότη. Τελευταία δε παρατηρείται έξοδος από τον κλάδο και περαιτέρω μείωση του αριθμού των παραγωγών (οι ποσοστώσεις πωλούνται και οι κτηνοτρόφοι εγκαταλείπουν το επάγγελμα). Συγκριτικά, αναφέρεται ότι ο αριθμός των αγελαδοτρόφων στη χώρα μας την εμπορική περίοδο 1999-2000 ήταν 13.867 (Πίνακας 13 Παραρτήματος), ενώ το συντριπτικό ποσοστό των εκμεταλλεύσεων (83%) συνεχίζει να έχει λιγότερες από δέκα αγελάδες (Διάγραμμα 6).

Συχνά οι παραγωγοί διερωτώνται γιατί η Βιομηχανία αγοράζει το γάλα τους σε τόσο χαμηλή τιμή. Η τιμή που δίνει η Βιομηχανία καθορίζεται μόνο από αυτήν και εξαρτάται από την ποιότητα και ποσότητα του γάλακτος που παράγει η μονάδα (ΕΛΟΓ, 2000). Βέβαια, η μέση βασική τιμή που πληρώνονται σήμερα οι Έλληνες παραγωγοί είναι από τις υψηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό οφείλεται όμως: (α) στις ποσοστώσεις και (β) στα υψηλά επιτόκια και τον υψηλό δανεισμό των προηγούμενων ετών.

Όσον αφορά τη διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών έναντι της Βιομηχανίας Γάλακτος, μπορεί να γίνει ένας διαχωρισμός μεταξύ των μεγαλοκτηνοτρόφων (περισσότερα από 60ζώα) και των μικρών κτηνοτρόφων, που αποτελούν και την πλειοψηφία των παραγωγών. Οι μεγαλοκτηνοτρόφοι συνήθως συνεργάζονται στενά με μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες, που απαιτούν μεγάλες παραδόσεις γάλακτος. Οι κτηνοτρόφοι αυτοί, λόγω μεγέθους, είναι ευκολότερο να αναπτύξουν τεχνικές και τεχνογνωσία για την βελτίωση της ποιότητας του γάλακτος (όπως η εισαγωγή αμελκτικών μηχανών, βελτίωση των στάβλων, εγκατάσταση μονάδων συγκέντρωσης και πρόψυξης του γάλακτος) και διαθέτουν και χρήματα για να προβούν σε βελτιώσεις. Μερικές από τις μεγάλες βιομηχανίες έχουν αρχίσει προγράμματα σε συνεργασία με τους τακτικούς κτηνοτρόφους-προμηθευτές τους για τη βελτίωση των συνθηκών εκτροφής και άμελης και της ποιότητας του γάλακτος και τη σύνθεσή του. Οι κτηνοτρόφοι αυτοί έχουν σχετικά αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη έναντι των αγοραστών και είναι σε θέση να εξασφαλίζουν υψηλότερες τιμές, μέχρι και 120δρχ/κιλό γάλακτος. **Πρακτικά όσο μεγαλύτερη είναι η ποσότητα που παραδίδει ο παραγωγός στη βιομηχανία τόσο μεγαλύτερη είναι η τιμή που απολαμβάνει, λόγω της έλλειψης της πρώτης ύλης.**

Σήμερα, οι σχέσεις των εταιρειών με τους με τους γαλακτοπαραγωγούς δεν περιορίζονται μόνο στην απλή σχέση πελάτη-προμηθευτή αλλά επεκτείνονται σε πολύ περισσότερους τομείς. Και αυτό γιατί οι επιχειρήσεις θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι η πρώτη ύλη που θα χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή των προϊόντων τους, δε θα είναι μόνο άριστης ποιότητας, ασφαλής και υγιεινή αλλά συγχρόνως θα παράγεται και σε ανταγωνιστικό κόστος. Μάλιστα, για το λόγο αυτό

αναφέρθηκε ότι υποκύπτουν συχνά σε παράλογες απαιτήσεις παραγωγών για την πραγματοποίηση επενδύσεων που δεν είναι αναγκαίες (π.χ. συχνή αλλαγή τρακτέρ!).

Όλα τα ανωτέρω όμως ισχύουν, όπως ήδη ειπώθηκε για τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις, όπου στη χώρα μας είναι ελάχιστες. Επιπλέον, οι περισσότερες από αυτές χαρακτηρίζονται από μεγάλες επενδύσεις, υψηλό δανεισμό και μικρή ρευστότητα. Οι μονάδες με περισσότερα από 100 ζώα, που αποτελούν μόλις το 0,4% του συνόλου (Διάγραμμα 6), παρουσιάζουν επίσης συχνά προβλήματα διοίκησης γιατί δεν υπάρχει κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό. Τέλος, οι μεγάλες κτηνοτροφικές μονάδες αντιμετωπίζουν ακόμη σήμερα αυξημένο κίνδυνο από τις ζωνόσους (κυρίως βρουκέλλωση), οι οποίες δεν έχουν αντιμετωπισθεί σημαντικά. Αναφέρθηκε ότι η αδυναμία αποτελεσματικής αντιμετώπισης ζωνόσων, αποτελεί ένα επιπλέον εμπόδιο στη δημιουργία μεγάλων μονάδων παραγωγής αγελαδινού γάλακτος στη χώρα μας.

Παρόλα αυτά μία μικρή μονάδα δύσκολα θα επιβιώσει πλέον, γιατί είναι πολύ δαπανηρή η συντήρηση των ζώων, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι μόνο το κόστος διατροφής είναι το 40-50% της αξίας του γάλακτος. Η προσπάθεια για οργάνωση επιχειρηματικού τύπου εκμεταλλεύσεων, λόγω των διαφόρων περιορισμών όπως οι ποσοστώσεις, θα έχει ως αποτέλεσμα πολλοί να μην κατορθώσουν να ανταποκριθούν στο βεβαρημένο παρελθόν, όπως για παράδειγμα, ο υψηλός δανεισμός και ταυτόχρονα να εξασφαλίζουν ικανοποιητικό εισόδημα. Οι μικρότερες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις συνεργάζονται συνήθως με επιχειρήσεις του ίδιου μεγέθους και οι τιμές που απολαμβάνουν οι παραγωγοί κυμαίνονται μεταξύ 95-115δρχ/κιλό γάλακτος. Με δεδομένη την κατάσταση στον κλάδο, όπως αυτή προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία στο πρώτο μέρος της μελέτης, η διαπραγματευτική δύναμη της πλειοψηφίας των μεμονωμένων παραγωγών είναι περιορισμένη, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού αυτών και του μικρού τους μεγέθους.

Τέλος, η μειωμένη διαπραγματευτική δύναμη της πλειοψηφίας των παραγωγών έναντι της Βιομηχανίας Γάλακτος οφείλεται και στο ότι στην παραγωγή και εμπορία γάλακτος, δεν υπάρχει καμία διεπαγγελματική ένωση ή φορέας που να συμπεριλαμβάνει το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων. Δεν υπάρχουν επίσης αναγνωρισμένες Ομάδες Παραγωγών, όπου είναι ένας θεσμός γνώριμος και αποδεκτός, που να μπορούν να στηρίζουν τα συμφέροντα των παραγωγών έναντι της Βιομηχανίας Γάλακτος. Παρά το ότι η ανεπάρκεια σε αγελαδινό γάλα, θα μπορούσε να οδηγήσει σε αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη, εξαιτίας της αδυναμίας οργάνωσης των παραγωγών, συμπεραίνεται αναφορικά με τη διαπραγματευτική δύναμη των μικρών μονάδων γαλακτοπαραγωγής, ότι αυτή είναι μηδενική.

Αξίζει τέλος, να αναφερθεί ότι στόχος της πολυεθνικής Friesland Coberco Dairy Foods είναι αφενός να μειωθεί η ποσότητα γάλακτος που εισρέει από μη μέλη του συνεταιρισμού και αφετέρου να μειωθεί γενικότερα το γάλα που εισρέει γιατί είναι μικρή η προστιθέμενη αξία του. Απώτερος σκοπός είναι στο μέλλον να συνεργάζεται μόνο με παραγωγούς μέλη του συνεταιρισμού που είναι 100% επαγγελματίες (το μισό γάλα στην Ολλανδία παράγεται από τους κτηνοτρόφους που ανήκουν στον συνεταιρισμό της Friesland). Η τάση είναι ενδεικτική για τις προοπτικές του κλάδου στο μέλλον και τη σχέση που θα υπάρχει μεταξύ Βιομηχανίας και Παραγωγών.

Μέγεθος και σημασία του αγοραστή

Αναμφίβολα η Βιομηχανία Γάλακτος αποτελεί έναν σημαντικό σε μέγεθος αγοραστή για τους κτηνοτρόφους. Με δεδομένη τη σημερινή δομή του κλάδου, όπου λίγες μεγάλες επιχειρήσεις (Πίνακας 24) απορροφούν το μεγαλύτερο ποσοστό της ελληνικής παραγωγής γάλακτος, καταλαβαίνουμε τη μεγάλη σημασία τους για τους κτηνοτρόφους.

Επιπλέον, σήμερα διατυπώνεται από πολλούς η άποψη ότι η βιωσιμότητα του κλάδου εξαρτάται άμεσα από τη Βιομηχανία. Ήδη, οι συνειδητοποιημένοι κτηνοτρόφοι, που έχουν καταλάβει πως πρέπει να οδηγήσουν τις εκμεταλλεύσεις τους σε μία πιο επιχειρηματική μορφή το συντομότερο δυνατό, συνεργάζονται με τη Βιομηχανία για να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τα κοινοτικά κονδύλια για τον εκσυγχρονισμό των μονάδων τους.

Για τη δημιουργία μίας συγκροτημένης αγελαδοτροφικής εκμετάλλευση χρειάζεται πάνω από όλα θέληση και αφοσίωση στην δουλειά. Όμως, επιπλέον χρειάζεται και σωστός προγραμματισμός των εργασιών, επίβλεψη της αγέλης, η μεθοδικότητα, η σωστή ενημέρωση από το επιστημονικό δυναμικό, τους γεωτεχνικούς σε θέματα διατροφής, υγιεινής, γενετικής βελτίωσης και αναπαραγωγής. Πολλοί είναι οι παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία μιας οικονομικά βιώσιμης αγελαδοτροφικής εκμετάλλευσης. Για να δημιουργηθεί μία οικονομικά βιώσιμη αγελαδοτροφική εκμετάλλευση, η απάντηση βρίσκεται στη σωστή διαχείριση (φθινή αγορά ζωοτροφών και εξασφάλιση ικανοποιητικών τιμών στην πώληση του προϊόντος), στις ιδιοπαραγόμενες ζωοτροφές που πρέπει να είναι όσο το δυνατόν περισσότερες και στην προσωπική εργασία και παρουσία στο στάβλο. Επίσης, πρέπει να αποφεύγονται οι άσκοπες δαπάνες, να τηρούνται λογιστικά βιβλία, να ελέγχεται συχνά το κόστος διατροφής των ζώων, να διασφαλίζονται τα ζώα από πλευράς υγιεινής (πρόληψη ασθενειών, μαστίτιδες κ.α.), να μην γίνονται μεγάλα οικονομικά ανοίγματα, να γίνονται σωστές και τεκμηριωμένες επενδύσεις, να εξασφαλίζονται λειτουργικές εγκαταστάσεις και να τίθενται στόχοι προς επίτευξη.

Για όλα τα ανωτέρω, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η οικονομική, τεχνική και κοινωνική αρωγή στον αγελαδοτρόφο-παραγωγό. Η πολιτεία δεν έχει δημιουργήσει έως σήμερα τις απαραίτητες δομές για να παρέχει στον παραγωγό αυτή την στήριξη. Δεν υπάρχουν τα Κέντρα Τεχνολογικής Υποστήριξης των παραγωγών ή τα σχολεία των παραγωγών που υπάρχουν στο εξωτερικό. Δεν υπάρχουν τα θεσμικά μέτρα και οι φορείς που θα αναλάβουν τον εκσυγχρονισμό του κλάδου, ακόμη και με την παραδοχή ότι είναι δεδομένη η διάθεση των παραγωγών για βελτίωση των συνθηκών στον κλάδο (που δυστυχώς δεν είναι).

Αντίθετα, οι εταιρείες διαθέτουν σημαντικά ποσά για τη δημιουργία της υλικοτεχνικής υποδομής αλλά και τη μισθοδοσία και διαρκή εκπαίδευση ενός ικανού αριθμού απόλυτα εξειδικευμένων στελεχών (κτηνιάτρων, γεωπόνων, χημικών και τεχνολόγων) που στηρίζουν, επεκτείνουν και βελτιώνουν διαρκώς το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών στους κτηνοτρόφους και φυσικά την ποιότητα του γάλακτος και κατ' επέκταση των προϊόντων που θα παραχθούν από αυτό. Τα στελέχη που απασχολούνται στον τομέα της συγκέντρωσης του γάλακτος, στις μεγάλες Βιομηχανίες Γάλακτος της χώρας, διαθέτουν συνήθως μεγάλη εμπειρία και αποτελούν μοχλό ανάπτυξης στον χώρο της αγελαδοτροφίας, δεδομένου ότι

επηρεάζουν μεγάλο αριθμό παραγωγών, συμβάλλοντας έτσι στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των μονάδων τους, τη βελτίωση της ποιότητας του γάλακτος και την εδραίωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στο ελληνικό γάλα.

Αυτή η άμεση εξάρτηση των παραγωγών από τη Βιομηχανία Γάλακτος, για μεταφορά τεχνογνωσίας και οικονομική στήριξη, ενισχύει ακόμη περισσότερο τη διαπραγματευτική δύναμη της Βιομηχανίας.

Υψηλός βαθμός διαφοροποίησης

Υπάρχουν διαμαρτυρίες για τις μειωμένες τιμές που πληρώνονται από ορισμένες Βιομηχανίες οι παραγωγοί, για διαφορές τιμών από περιοχή σε περιοχή και για αυστηρούς όρους που επιβάλλουν διάφορες Βιομηχανίες στα γραπτά ή άγραφα συμβόλαια αγοράς προϊόντος.

Η διαφοροποίηση των τιμών, με βάση τη σύσταση και την ποιότητα του γάλακτος δεν είναι σημαντική, σύμφωνα με τα στελέχη του χώρου. Παρατηρούνται όμως διαφορές μεταξύ της τιμής γάλακτος που πληρώνει η ίδια η επιχείρηση για γάλα της ίδιας ποιότητας. Αυτό παρατηρείται λόγω του διαφορετικού τρόπου πληρωμής που μπορεί να ζητήσει ο κτηνοτρόφος. Σε περίπτωση που ζητήσει προκαταβολή, πιθανόν να απολαμβάνει και χαμηλότερη τιμή από τον κτηνοτρόφο που θα πληρώνεται σε περιόδους ή στο τέλος της χρονιάς. Επίσης, συνεταιριστικές μονάδες (πχ ΔΩΔΩΝΗ) δίνουν σε γενικές γραμμές υψηλότερες τιμές για το γάλα σε σχέση με τις ιδιωτικές. Αλλά ακόμα και μεταξύ των κτηνοτρόφων υπάρχουν διαφορές και τα μέλη κτηνοτροφικών συνεταιρισμών πωλούν το γάλα τους ακριβότερα από κτηνοτρόφους που δεν είναι μέλη συνεταιρισμών.

Επιπλέον, οι τιμές για τις παραδόσεις γάλακτος ποικίλουν ανάλογα με την περιοχή, ως αποτέλεσμα της προσφοράς γάλακτος και της ζήτησης από τις μονάδες επεξεργασίας. Για παράδειγμα, στην περιοχή της Θεσσαλίας, οι κτηνοτρόφοι απολαμβάνουν υψηλότερες τιμές, οι οποίες δεν εξηγούνται μακροοικονομικά. Οφείλονται αποκλειστικά στον ανταγωνισμό λόγω της δραστηριοποίησης πολλών μονάδων παραγωγής αγελαδινού γάλακτος στην περιοχή. Υπάρχουν δηλαδή διαφοροποιήσεις και ανά γεωγραφική περιοχή. Οι διαφοροποιήσεις αυτές μπορεί να οφείλονται είτε σε πολιτική της εταιρείας είτε στο μικρότερο ή μεγαλύτερο κόστος μεταφοράς.

Γενικά, αν και δεν αναγνωρίζεται ότι υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση ως προς τη σύσταση και την ποιότητα του προϊόντος, υπάρχει διαφοροποίηση στις τιμές του, οι οποίες επηρεάζονται από:

- την ποιότητα του γάλακτος
- την ποσότητα του γάλακτος που παραδίδεται
- τον τρόπο πληρωμής και το χρόνο αποπληρωμής
- την ύπαρξη συνεταιρισμών κτηνοτρόφων και τη συμμετοχή τους σε αυτούς
- τις σχέσεις του κτηνοτρόφου με την εταιρεία, που μπορεί να έχει κοινωνικές ή πολιτικές χροιάς ή να είναι απλώς σχέσεις συμφέροντος

Συμπερασματικά, εφόσον το αγελαδινό γάλα ως πρώτη ύλη, χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό «αντιληπτής» (και όχι πραγματικής) διαφοροποίησης, η διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών αναμένεται να είναι αυξημένη. Στην πραγματικότητα όμως κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ισχύει.

Οι τιμές των παραγωγών δεν διαφοροποιούνται σημαντικά ενώ η ψαλίδα μεταξύ τιμής παραγωγού και λιανικής τιμής καταναλωτού έχει μεγαλώσει τα τελευταία χρόνια. Ο υψηλός βαθμός οικονομικής συγκέντρωσης του κλάδου, δίνει τη δυνατότητα για «συμφωνίες κυρίων» μεταξύ των επιχειρήσεων ηγετών στο χώρο, ώστε να διατηρούν τις τιμές σχετικά σταθερές. Οι μεγάλες εταιρείες έχουν κάνει τρασυ για τις τιμές των παραγωγών και ο ανταγωνισμός περνάει στα προϊόντα.

Συχνά, όμως, παρατηρείται ότι η συμφωνία καταστρατηγείται έμμεσα από τη μία ή την άλλη εταιρεία, με σκοπό να φέρουν έναν παραγωγό κοντά τους. Έτσι για λίγο του προσφέρουν υψηλότερες τιμές, όμως σύντομα επιστρέφουν στα συμφωνημένα επίπεδα.

Διαχωρισμός όμως στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει και μεταξύ των μεγάλων και των μικρών γαλακτοκομικών επιχειρήσεων. Ενώ οι μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες έχουν καταφέρει να συγκρατούν τις τιμές των παραγωγών, οι μικρότερες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν αυξημένο ανταγωνισμό και ως προς αυτές, χωρίς όμως αυτό να οδηγεί σε σημαντική διαφοροποίηση των τιμών που απολαμβάνουν οι μικρότεροι παραγωγοί. Στα πλαίσια άλλωστε της ελεύθερης αγοράς, ισχύει ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης και τα προϊόντα της βοοτροφίας υπάγονται συνεπώς στον ίδιο κανόνα.

Δυνατότητα υποκατάστασης των προϊόντων των προμηθευτών

Ακριβώς επειδή είμαστε ελλειμματικοί κατά 50% σε αγελαδινό γάλα, αναφέρθηκε ότι οι κτηνοτρόφοι μπορούν εύκολα να «εκβιάσουν» μία μεταποιητική μονάδα ότι θα παραδώσουν το γάλα τους σε κάποια άλλη, υπονοώντας ότι η διαπραγματευτική τους δύναμη είναι μεγάλη.

Δεν υπάρχουν υποκατάστατα για το φρέσκο γάλα. Η εφαρμογή του Π.Δ. 113 της 9.06.1999, που ορίζει ως διάρκεια ζωής για το φρέσκο γάλα τις 5 ημέρες, δεν προσφέρει εναλλακτική λύση στην προμήθεια αγελαδινού γάλακτος από άλλες χώρες.

Με δεδομένο επιπλέον, και του περιορισμού των ποσοτώσεων, η διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών είναι αυξημένη όπου και όταν αυτοί έχουν καταφέρει να αναπτύξουν συνεταιριστική δράση. Στην πράξη, οι παραγωγοί που μπορούν να εκμεταλλευτούν αυτή την αδυναμία υποκατάστασης των προϊόντων τους με άλλα, είναι εκείνοι που έχουν καταφέρει να έχουν μεγάλες εκμεταλλεύσεις, με σημαντική για τη Βιομηχανία παραγωγή γάλακτος.

Δυνατότητα κάθετης ολοκλήρωσης των προμηθευτών προς τα εμπρός

Δεν υπάρχει πιθανότητα, οι έλληνες παραγωγοί αγελαδινού γάλακτος να προχωρήσουν στα επόμενα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας και να γίνουν άμεσοι ανταγωνιστές της μεταποιητικής βιομηχανίας.

Αυτό που περισσότερο ενδιαφέρει στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι μάλλον η αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη της Βιομηχανίας Γάλακτος, μέσω της πιθανότητας να **καθετοποιηθεί προς τα πίσω**.

Πρόθεση των επιχειρήσεων απ' ότι φαίνεται δεν είναι η καθετοποίηση της παραγωγής, ούτε προτίθενται να παράγουν μόνες τους όλο το γάλα που χρειάζονται. Το κόστος άλλωστε δημιουργίας μίας σύγχρονης φάρμας σήμερα είναι ιδιαίτερα υψηλό. Η μικρή παραδοσιακή φάρμα της προηγούμενης δεκαετίας έχει μετεξελιχθεί σε σύγχρονη επιχείρηση με μεγάλο τζίρο και σημαντικά επενδεδυμένα κεφάλαια. Για παράδειγμα, η αξία μιας φάρμας των 120αγελάδων μαζί με τα ζώα και τον εξοπλισμό της ανέρχεται στα 200 τουλάχιστον εκατ. δραχμές, ενώ τα ακαθάριστα έσοδά της θα πρέπει να ξεπερνούν με τους πιο μέτριους υπολογισμούς τα 90εκ.δρχ. ετησίως. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια και απαραίτητα κερδοφορία. Αν η διαχείριση δεν είναι καλή, ο αποδόσεις των αγελάδων μπορούν πολύ εύκολα να ελαττωθούν και τα έξοδα να αυξηθούν δυσανάλογα. Στη χώρα μας, εκτιμάται ότι μια καλά διαχειριζόμενη φάρμα θα πρέπει να αφήνει καθαρό κέρδος 200000 έως 250000δρχ. ανά έτος ανά αγελάδα.

Εκείνο που επιθυμούν να επιτύχουν οι επιχειρήσεις, είναι η γενικότερη ανάπτυξη και ο διαρκής εκσυγχρονισμός της πρωτογενούς παραγωγής. Η απάντηση, λοιπόν, βρίσκεται κάπου ανάμεσα στο σχεδιασμό και δημιουργία ενός ορισμένου αριθμού σύγχρονων ιδιόκτητων μονάδων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής σε διάφορα σημεία του ελληνικού χώρου, που θα αποτελέσουν ταυτόχρονα και κέντρα εκπαίδευσης των παραγωγών, μαζί με τις ήδη λειτουργούσες και διαρκώς εκσυγχρονιζόμενες μονάδες της περιοχής.

Επισημάνθηκε ότι οι μονάδες, με τις οποίες συνεργάζονται οι επιχειρήσεις, θα μπορούσαν να είναι πολύ περισσότερες εάν δεν υπήρχε ο περιορισμός της ποσόστωσης του αγελαδινού γάλακτος. Άλλωστε, όπως ήδη αναφέρθηκε, η δυναμικότητα των μονάδων υπερκαλύπτει σήμερα την προσφορά της εγχώριας πρώτης ύλης.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γενικά

Η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος, αφενός λόγω της σημαντικής του διατροφικής αξίας και αφετέρου λόγω της άμεσης σύνδεσής του με την παραγωγή και κατανάλωση κρέατος, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες στον κόσμο και ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η βασική τιμή του αγελαδινού γάλακτος καθορίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και διαμορφώνεται ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χώρα. Η ιδιομορφία του αγελαδινού γάλακτος ως προϊόντος έγκειται στο ότι δίνεται έμφαση στη σύνδεση της ποσότητας με την ποιότητά του. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι η σχετική Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την ποιότητα των τροφίμων, ξεκίνησε από το γάλα και σήμερα είναι η αυστηρότερη από οποιοδήποτε άλλο προϊόν (Γ. Καλαντζόπουλος).

Το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα έχουν επιβαρύνει για σειρά ετών τον κοινοτικό προϋπολογισμό και έχουν απασχολήσει ακόμη και το Συμβούλιο των Πρωθυπουργών. Η υπερπαραγωγή γάλακτος στις Βόρειες Ευρωπαϊκές χώρες, δημιούργησε σημαντικά οικονομικά προβλήματα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία αναγκάστηκε τελικά για τον περιορισμό των πλεονασμάτων να επιβάλλει αυστηρά πρόστιμα.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η χώρα μας λόγω τόσο της αναποτελεσματικής αγροτικής πολιτικής όσο και των φυσικών συνθηκών, παρουσιάζεται ελλειμματική σε γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα.

Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει μία προσπάθεια για την οργάνωση επιχειρηματικού τύπου κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, κυρίως από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα και των μεγάλων Βιομηχανιών Γάλακτος. Λόγω σειράς σημαντικών προβλημάτων όμως, στα κυριότερα από τα οποία θα αναφερθούμε στην ενότητα αυτή, πολλοί από τους έλληνες αγελαδοτρόφους δεν φαίνεται να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Κυριότερα προβλήματα & αδυναμίες του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας

Ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα είναι η **δομή του κλάδου** της ελληνικής γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας. Παρά τις κοινοτικές ενισχύσεις το διαρθρωτικό πρόβλημα εξακολουθεί να υπάρχει στον τομέα της αγελαδοτροφίας. Όσον αφορά το ποσοτικό διαρθρωτικό πρόβλημα και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο αριθμός των παραγωγών από 31.500 περίπου το 1993/1994 έχει μειωθεί σήμερα στους 15.400 περίπου, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι έχει σημειωθεί μικρή πρόοδος.

Το πρόβλημα αυτό συνίσταται στο ότι μέχρι και σήμερα υπάρχει σχετικά μεγάλος αριθμός μικρών εκμεταλλεύσεων οικογενειακής μορφής, όπου σε συνδυασμό με τις συγκριτικά χαμηλές αποδόσεις των ζώων, οδηγούν σε αδυναμία ανάπτυξης μέσω

εκσυγχρονισμού της μονάδας και κατ' επέκταση σε υψηλό κόστος παραγωγής έναντι των άλλων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η μέση ετήσια απόδοση ανά αγελάδα στην Ελλάδα το 1997 ήταν 3600κιλά/έτος όταν ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν 5400κιλά/έτος (Πίνακας 16 Παραρτήματος). Σήμερα, σύμφωνα με εκτιμήσεις της αγοράς, οι αποδόσεις των αγελάδων των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, που παραδίδουν το γάλα τους στις μεγάλες Βιομηχανίες της χώρας, κυμαίνονται από 5000-8500κιλά/έτος.

Επιπλέον, παρά τη μεγάλη προσπάθεια που γίνεται για τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, ο αριθμός ζώων/εκμετάλλευση παραμένει μικρός και οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στη χώρα μας δεν έχουν αποκτήσει την επιχειρηματική μορφή των εταίρων. Αν εξετάσει κανείς την κατανομή του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων παραγωγής γάλακτος θα δει ότι η συντριπτική τους πλειοψηφία είναι της τάξης μεγέθους μικρότερης των 5 ζώων (Πίνακας 15 Παραρτήματος)

Αλλά και η γεωγραφική τους κατανομή, (Πίνακας 14 Παραρτήματος) είναι προβληματική, με συνέπεια να δημιουργείται υψηλό κόστος συλλογής από τη μεταποιητική βιομηχανία. Οι μεγάλες αποστάσεις μεταξύ των σημείων παραγωγής και κατανάλωσης δε βοηθούν τη γαλακτοβιομηχανία να παράγει ανταγωνιστικά από πλευράς τιμής προϊόντα, όταν επιπλέον βλέπουμε ότι η τιμή του γάλακτος στον παραγωγό είναι η 2^η υψηλότερη στην Ευρώπη (Πίνακας 25 Παραρτήματος).

Ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική αγελαδοτροφία, είναι το **θέμα των ποσοτώσεων**. Η χαμηλή ποσόστωση που ορίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Ελλάδα αποτελεί σημαντικότατο εμπόδιο στην αύξηση της παραγωγής και κατά συνέπεια στην ικανοποίηση της αυξανόμενης ζήτησης για γαλακτοκομικά προϊόντα. Η αδυναμία αύξησης της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος αποτελεί ένα θέμα με ιδιαίτερη οικονομική σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη του και τον συνεχώς αυξανόμενο ανταγωνισμό από τα εισαγόμενα σκληρά τυριά (Γ. Καλαντζόπουλος).

Η εφαρμογή του συστήματος των ποσοτώσεων αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην περαιτέρω αύξηση των αγελαδοτροφικών μονάδων. Ειδικότερα, υπογραμμίζεται ότι η εφαρμογή του συστήματος των ποσοτώσεων έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του κλάδου, αφού με το μέτρο εμποδίζεται η αύξηση των μονάδων και η αύξηση της παραγωγικότητάς τους, τη στιγμή μάλιστα που οι ανάγκες της χώρας μας σε αγελαδινό γάλα είναι περίπου διπλάσιες από την εθνική ποσόστωση.

Το δικαίωμα της ποσόστωσης έχει αποκτήσει πολύ μεγάλη αξία. Η αξία όμως αυτή και γενικότερα η χρησιμότητα της ποσόστωσης στην παραγωγή γάλακτος, δεν έγινε έγκαιρα αντιληπτή από τους παραγωγούς με συνέπεια να μην υπάρχει καθόλου ζήτηση τα πρώτα χρόνια της εφαρμογής του συστήματος των ποσοτώσεων στην Ελλάδα και ως εκ τούτου η αξία τους παρέμεινε χαμηλή. Τελευταία όμως, οι παραγωγοί διαπίστωσαν ότι η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος χωρίς ποσόστωση έχει πολύ οδυνηρές συνέπειες στο εισόδημά τους και ανέπτυξαν απότομα ενδιαφέρον για το άυλο αυτό αγαθό, με αποτέλεσμα να αποκτήσει σημαντική αξία αγγίζοντας το μισό της τιμής ανά κιλό γάλακτος στον παραγωγό. Το γεγονός ότι το δικαίωμα αυτό καθεαυτό της ποσόστωσης σαν αγαθό έχει αποκτήσει σημαντική αξία, αφενός έχει αυξήσει το κόστος παραγωγής αφετέρου έχει ουσιαστικά καταστήσει την είσοδο νέων στο επάγγελμα του αγελαδοτρόφου πολύ δύσκολη (αν όχι αδύνατη). Το επάγγελμα

του αγελαδοτρόφου είναι πλέον ένα κλειστό επάγγελμα. Για το λόγο αυτό απαιτείται καλύτερη κατανομή ποσοστώσεων και διανομή ποσόστωσης στους νέους.

Οι ποσοστώσεις όμως δεν έχουν μόνο ποσοτική σημασία όπως νομίζουν πολλοί αλλά έχουν σημαντική επίπτωση και στην ποιότητα του εμπορικά διακινούμενου γάλακτος. Το γεγονός ότι το γάλα σαν πρώτη ύλη βρίσκεται σε μεγάλη έλλειψη, δεν δημιουργεί τις απαραίτητες συνθήκες ανταγωνισμού, για ουσιαστική βελτίωση της ποιότητάς του και μάλιστα άμεσα, όπως επιτάσσουν οι κοινοτικές οδηγίες 92/46 και 92/47. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της μεταποιητικής βιομηχανίας, οι ρυθμοί βελτίωσης είναι σχετικά βραδείς.

Επιπλέον, η ανεπάρκεια αγελαδινού γάλακτος οδηγεί σε υψηλές τιμές πρώτης ύλης με άμεση συνέπεια στην τιμή του καταναλωτή και στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων σε σχέση με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά. Οι ποσοστώσεις έχουν φρενάρει την αναδιάρθρωση της γαλακτοπαραγωγής με άμεση συνέπεια όχι μόνο στην ποιότητα του παραγόμενου γάλακτος αλλά και την ανταγωνιστικότητα του γενικότερα.

Τέλος, το πρόβλημα της υπέρβασης της ποσόστωσης, είναι μάλλον δύσκολο να αντιμετωπιστεί, παρά τα υψηλά πρόστιμα που επιβάλλονται στους παραγωγούς. Οι απόψεις δίστανται για το πώς οι παραγωγοί «επιλέγουν» να παράγουν γάλα υπερβαίνοντας το δικαίωμα ποσόστωσης τους.

Η υπέρβαση των ποσοστώσεων δημιουργείται μάλλον από κοινού από τους παραγωγούς και τη Βιομηχανία Γάλακτος. Οι παραγωγοί, παράγουν περισσότερο γάλα σκεπτόμενοι βραχυπρόθεσμα και προσπαθώντας να καλύψουν τα χρέη τους, λόγω του υψηλού δανεισμού, ενώ η Βιομηχανία Γάλακτος απορροφά τις υπερβατικές ποσότητες γάλακτος, λόγω της ανεπάρκειας της πρώτης ύλης. Λόγω της υπέρβασης των ποσοστώσεων, το εισόδημα του αγελαδοτρόφου που είναι ήδη συμπιεσμένο, μειώνεται ακόμη περισσότερο.

Σύμφωνα με τον κ. Α. Συρρή, Δ/τή των Σταθμών Συγκέντρωσης της Εταιρείας ΔΕΛΤΑ, «...μέχρι σήμερα το μόνο που ενδιέφερε τους παραγωγούς ήταν να αγοράζουν ζώα για να παράγουν γάλα. Αυτή η νοοτροπία πρέπει να μείνει στο παρελθόν. Οι επιχειρήσεις συμβουλεύουν τους παραγωγούς να μειώσουν το ζωικό κεφάλαιο γιατί η υπέρβαση της ποσόστωσης γίνεται γιατί οι παραγωγοί έχουν περισσότερα ζώα από τον αριθμό που με βάση τις μέσες αποδόσεις τους απαιτείται για την παραγωγή γάλακτος στο επίπεδο της ποσόστωσης. Καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια πειστούν οι παραγωγοί να μειώσουν το ζωικό κεφάλαιο, απομακρύνοντας ζώα χαμηλής απόδοσης, παρουσιάζοντάς τους στοιχεία για τη διαφοροποίηση που υπάρχει στο κέρδος ανάλογα με τη μέση απόδοση. Τελικά όμως δεν πείθονται όλοι για την αναγκαιότητα της κίνησης αυτής...»

Αναμφισβήτητα όμως, τα πρόστιμα κλονίζουν τη βιωσιμότητα των μονάδων και η ανάγκη για αύξηση των ποσοστώσεων είναι επιτακτική. Είναι απόλυτη η ευθύνη του κράτους να παλέψει για το σημαντικό αυτό θέμα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ακόμη η αγελαδοτροφία είναι η **ρύθμιση των χρεών**, που έχουν συσσωρευτεί σε ορισμένες περιπτώσεις εξαιτίας των **υψηλών επιτοκίων**. Η αγελαδοτροφία είναι επιχείρηση εντάσεως κεφαλαίου. Όταν ο πληθωρισμός κινείται στο 2%, δεν είναι δυνατόν τα επιτόκια για τον κτηνοτρόφο να

είναι 13-16% και πλέον (Υπουργείο Γεωργίας, 2000). Αν τα επιτόκια κοστίζουν στο επίπεδο του 4-6% που έχουν οι αγελαδοτρόφοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τότε η τιμή του γάλακτος μπορεί να μειωθεί κατά 30δρχ. και ο κτηνοτρόφος να έχει το ίδιο οικονομικό αποτέλεσμα. Αυτή η μείωση σημαίνει μείωση της τιμής του καταναλωτή πάνω από 60δρχ. Σήμερα, αυτές οι 60δρχ. πληρώνονται από τον καταναλωτή, χωρίς όμως να πηγαίνουν στον κτηνοτρόφο (Βασιλοπούλου, 1999).

Τονίστηκε επίσης ότι ακόμη και η εισαγωγή μοσχίδων, συνδέεται με τα υψηλά επιτόκια. Οι έλληνες αγελαδοτρόφοι καταφεύγουν σε άλλες χώρες προκειμένου να εξασφαλίσουν ζώα αναπαραγωγής, αποφεύγοντας έτσι να ασχοληθούν με τις δικές τους μοσχίδες και χάνοντας πρόσθετα εισοδήματα. Αντίθετα, οι αγελαδοτρόφοι των εταίρων μας κερδίζουν από τη διαδικασία αυτή. Η σωστή ανάπτυξη των μοσχίδων προϋποθέτει σταβλικές εγκαταστάσεις και αρκετά καλές τεχνικές γνώσεις και οι έλληνες παραγωγοί δεν είναι καλά καταρτισμένοι σε αυτόν τον τομέα. Δεν υπάρχει οργάνωση και Κέντρα Τεχνολογικής Υποστήριξης. Έτσι, οδηγούνται στη λύση της εισαγωγής. Επίσης, στην κατεύθυνση αυτή συμβάλλουν η αδυναμία πραγματοποίησης της σπερματέγχυσης στον κατάλληλο χρόνο, καθώς και η σωστή επιλογή του σπέρματος. Οι τομείς της γενετικής βελτίωσης και της αναπαραγωγής θεωρήθηκαν σημαντικό μέρος της εκμετάλλευσης. Λόγω των υψηλών επιτοκίων μέχρι σήμερα και του περιορισμένου χρόνου ανάπτυξης της αγελαδοτροφίας, δεν έχει δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή σε σταβλικές εγκαταστάσεις για τα ζώα αντικατάστασης και ότι με τη μείωση των επιτοκίων, οι παραγωγοί θα δημιουργήσουν σταβλικές εγκαταστάσεις για την ανάπτυξη των δικών τους μοσχίδων αντικατάστασης. Βεβαίως, θα μπορούσαν να αναφερθούν και άλλοι λόγοι, όπως για παράδειγμα στο κόστος διατροφής, στο χρηματοοικονομικό κόστος, στα πάγια κ.α.

Έμφαση δίνεται στην **κοινωνική απαξίωση του επαγγέλματος του κτηνοτρόφου**, που οδηγεί σε **πρόβλημα διαδοχής στον κλάδο**. Για πολλά χρόνια, ο κτηνοτρόφος ανήκε σε μία κατηγορία βαριά εργαζομένων ανθρώπων, με άσχημες και συχνά ανθυγιεινές συνθήκες, χωρίς ικανοποιητικά κέρδη και χωρίς ωράριο, με αποτέλεσμα να περιορίζεται το ενδιαφέρον των νέων για το επάγγελμα και να δικαιολογείται εν μέρει η απροθυμία τους να δραστηριοποιηθούν στον κλάδο της κτηνοτροφίας. Δεν υπάρχει συνήθως παρότρυνση ούτε καν από τους γονείς γιατί ακόμη θεωρείται βρώμικη δουλειά. Η έλλειψη εργατικών χεριών αντιμετωπίζεται με τη χρησιμοποίηση των οικονομικών μεταναστών, οι οποίοι αν και απαραίτητοι, δεν αποδίδουν τα αναμενόμενα λόγω της συνεχούς ανανέωσή τους αλλά και της έλλειψης εκπαίδευσής τους. Για το λόγο αυτό χρειάζεται μεγαλύτερη υποστήριξη στους νέους από την πολιτεία και την κοινωνία.

Πράγματι, σύμφωνα με τον κ. Ν. Καραθόδωρο-Τεχνικό Διευθυντή της Συνεταιριστικής Βιομηχανίας ΑΓΝΟ, το δυσκολότερο πρόβλημα με το οποίο ήρθαν αντιμέτωποι στην προσπάθεια για αναδιοργάνωση της αγελαδοτροφίας στη ζώνη γάλακτος της ΑΓΝΟ, ήταν η ανεύρεση κατάλληλου παραγωγού: «...μέχρι το 1974 κτηνοτρόφος γινόταν όποιος δεν μπορούσε να κάνει άλλο επάγγελμα. Ήταν ένα παρακατιανό επάγγελμα τόσο που είχε την περιφρόνηση του γυναικείου πληθυσμού. Ούτε κορίτσι να παντρευτεί δεν έβρισκε ο κτηνοτρόφος...».

Ανάμεσα στα πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ακόμη η αγελαδοτροφία, είναι η **αδυναμία οργάνωσης του μηχανισμού που θα εξασφαλίσει τη διαρκή, εύκολη και αποτελεσματική εκπαίδευση των παραγωγών**. Οι ίδιοι οι

αγελαδοτρόφοι επισημαίνουν, ότι επειδή οι εξελίξεις στον τομέα της αγελαδοτροφίας «τρέχουν» και οι απαιτήσεις σε ποιότητα προϊόντων ανεβαίνουν, όσο καλή και να είναι η κατάρτιση που έχει ο παραγωγός, δεν είναι σε θέση να τις παρακολουθήσει. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να υπάρχει επιστημονικό δυναμικό, άρτια εκπαιδευμένο για τη διαχείριση της μονάδας και την ενημέρωση στις συνεχείς εξελίξεις. Επιστημάνθηκε η έλλειψη σχολείων παραγωγών στην Ελλάδα (στο εξωτερικό υπάρχουν ειδικά κτηνοτροφικά σχολεία). Η ανάγκη για τέτοιες δομές οδηγεί τις επιχειρήσεις στη δημιουργία πρότυπων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, όπου εκτός από παραγωγικές μονάδες γάλακτος, λειτουργούν ως σχολεία των παραγωγών αλλά και ως κέντρα γενετικής βελτίωσης. Στην πράξη δηλαδή φαίνεται πως είναι οι επιχειρήσεις εκείνες που προσπαθούν να αναπληρώσουν το κενό του κράτους και την έλλειψη Κέντρων Πληροφόρησης, για την εκπαίδευση των παραγωγών.

Ένα ακόμη πρόβλημα είναι η **ελλιπής εφαρμοσμένη έρευνα & μεταφορά τεχνογνωσίας**. Η ελληνική ζωική παραγωγή και κατά συνέπεια και η ελληνική βοοτροφία για να μπορέσει για να διατηρηθεί και να βελτιώσει τη θέση της, στο πλαίσιο των σύγχρονων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, θα πρέπει να παράγει προϊόντα σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες των καταναλωτών και ταυτόχρονα να είναι βιώσιμη και ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο, φιλική προς το περιβάλλον και τεχνολογικά εξελιγμένη.

Αποφασιστικής σημασία για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι η πραγματοποίηση έρευνας και η διάδοση των αποτελεσμάτων της στην πράξη. Στο σημείο αυτό, αναγκαίο είναι να τονισθεί πως η αποτελεσματική μεταφορά των αποτελεσμάτων της έρευνας στους τελικούς αποδέκτες, δηλαδή στους κτηνοτρόφους και τη βιομηχανία υλικών, εφοδίων και υπηρεσιών προς την κτηνοτροφία, και η αποδοχή και η χρήση τους, έχει την ίδια σημασία με τη διατύπωση των ερευνητικών προτάσεων και τη διεξαγωγή της ίδιας της έρευνας.

Είμαστε όμως μία χώρα χωρίς πίστη στην αναγκαιότητα της εφαρμοσμένης έρευνας. Οι συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις των καταναλωτών για καλύτερα ποιοτικά και σε περισσότερο προσιτές τιμές ζωοκομία προϊόντα, προτρέπουν όλους τους ασχολούμενους με τη ζωική παραγωγή στη βελτίωση των συνθηκών εκτροφής, δηλαδή σε προγράμματα ορθολογικής διαχείρισης των εκτροφών. Πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες σταβλισμού, η σωστή και οικονομική διατροφή, η προληπτική υγιεινή και το κατάλληλο γενετικό υλικό για να επιτευχθεί αύξηση της παραγωγικότητας και βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Στην πατρίδα μας για παράδειγμα, τα περισσότερα από τα 53.000.000 στρέμματα φυσικών βοσκοτόπων είναι υποβαθμισμένα, ενώ η ανεπάρκεια χονδροειδών ζωοτροφών, η υπερβόσκηση και η έλλειψη βοσκήσιμου χόρτου επηρεάζουν αρνητικά την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας (Λουκέρη, 2000).

Για να αναπτυχθεί λοιπόν, η ελληνική έρευνα στην κτηνοτροφία και ειδικότερα η εφαρμοσμένη έρευνα, απαιτείται αφενός διεπιστημονική συνεργασία και αφετέρου συντονισμένη αντιμετώπιση όλων των πτυχών. Η έρευνα στον τομέα αυτό έχει προχωρήσει ιδιαίτερα σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποδεικνύοντας ότι ακόμη και η ποιότητα του βοσκήσιμου χόρτου επηρεάζει σημαντικά τη μέση απόδοση σε γάλα και το κόστος παραγωγής (Kreismane & Grundmane, 1999). Ενώ όμως η ελληνική ζωική παραγωγή έχει ανάγκη της άμεσης πρόσβασης και εφαρμογής

των τελευταίων ερευνητικών αποτελεσμάτων για να παραμείνει ανταγωνιστική, οι μεταβολές που συντελούνται στον κλάδο επηρεάζουν δυσμενώς τα Ιδρύματα που είναι επιφορτισμένα με την έρευνα και τη μεταφορά των αποτελεσμάτων της στην πράξη.

Παρατηρείται σήμερα μείωση των διαθέσιμων χρηματικών πόρων, μείωση του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού και ταυτόχρονα αυξημένη ζήτηση για την εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας και ταχύτερη και πιο αποτελεσματική ανταπόκριση στην επίλυση των προβλημάτων και τη διάχυση των αποτελεσμάτων. Ως παράδειγμα, αξίζει να αναφερθεί ότι από τους 284 ερευνητές, διαφόρων ειδικοτήτων που εργάστηκαν στο ΕΘΙΑΓΕ το 2000-2001, μόνο το 10% ασχολείται με τη ζωική έρευνα όταν η ζωική παραγωγή εκπροσωπεί το 30% της αξίας του ακαθάριστου αγροτικού προϊόντος (Αντωνίου, 2001).

Σκοποί της αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων θα πρέπει σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα, να είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, η ποιότητα και η ασφάλεια των τροφών και η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος ή η ελαχιστοποίηση των επιδράσεων στο περιβάλλον και η ενημέρωση/πληροφόρηση των καταναλωτών. Εντούτοις, οι απαιτήσεις των μεμονωμένων κτηνοτρόφων ως προς την εμπειρογνωμοσύνη των φορέων μεταφοράς των αποτελεσμάτων της έρευνας, είναι πολύ διαφορετικές από τις απαιτήσεις των επιχειρηματιών του κλάδου.

Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ελληνική αγελαδοτροφία είναι η **έλλειψη διεπαγγελματικών οργανώσεων παραγωγών**. Ασφαλώς και οι έλληνες αγελαδοτρόφοι χρειάζονται έναν δικό τους φορέα, όπως και στα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να τους βοηθήσει να αντεπεξέλθουν στο διεθνή ανταγωνισμό και αυτό πρέπει να γίνει σύντομα. Ο έλληνας κτηνοτρόφος όμως έχει αφήσει στο κράτος τη διεκπεραίωση πολλών πραγμάτων, κάτι που δε συμβαίνει σε άλλες χώρες. Στο εξωτερικό οι κτηνοτρόφοι είναι πραγματικά επαγγελματίες. Είναι οργανωμένοι και διεκδικούν τα συμφέροντά τους, φροντίζουν τα προϊόντα τους να καλύπτουν τις απαιτήσεις των καταναλωτών και της νομοθεσίας, τα προβάλλουν συστηματικά και αντιμετωπίζουν κατά τρόπο υπεύθυνο τους ανταγωνιστές τους. Δεν χρειάζεται να θέλει μόνο η πολιτεία να προσφέρει. Πρέπει να θέλει να λάβει και ο δέκτης, δηλαδή ο αγρότης. Και στη χώρα μας δεν υπάρχει ανάλογη νοοτροπία. Τονίστηκε ιδιαίτερα ότι **οι παραγωγοί έχουν αποκτήσει προφανώς φιλοσοφίες και συνήθειες μη ανταγωνιστικές**, από παρεξήγηση πιθανότερα του σκοπού και του λόγου ύπαρξης των επιδοτήσεων, που ουδέποτε ελέγχθησαν για την ορθολογική διαχείρισή τους.

Άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, που αναφέρθηκαν είναι τα ακόλουθα:

- Ο αφθώδης πυρετός, η βρουκέλλωση και γενικότερα η **αδυναμία αποτελεσματικής αντιμετώπισης των ζωνόσων**.
- Η **περιορισμένη παραγωγή ζωοτροφών στην ίδια την κτηνοτροφική εκμετάλλευση**. Η τακτική αυτή είναι συνηθισμένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και θα μείωνε το κόστος παραγωγής γάλακτος. Με σειρά τροποποιήσεων όμως της κοινοτικής νομοθεσίας για τις σύνθετες ζωοτροφές τα τελευταία χρόνια, αίρονται σταδιακά οι εξαιρέσεις για τις κτηνοτροφικές μονάδες που λειτουργούν οι ίδιες παρασκευαστήριο μειγμάτων ζωοτροφών, από τους αυστηρούς υγειονομικούς

ελέγχους και περιορισμούς των διατάξεων «για τις πρόσθετες ύλες και τα ανώτατα όρια των ανεπιθύμητων ουσιών των φυραμάτων» (Οδηγίες 70/524,74/63) και για το καθεστώς των «εγκρίσεων και εγγράφων σε μητρώα των εγκαταστάσεων που παράγουν μείγματα ζωοτροφών (Οδηγία 95/69). Με τη θέσπιση κατά τον τρόπο αυτό ενιαίου καθεστώτος υποχρεώσεων και ελέγχου για όλες τις μονάδες σύνθετων ζωοτροφών, δημιουργείται φόρτος εργασίας για τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις που παρασκευάζουν φυράματα, σημαντική επιβάρυνση του κόστους, και επιμερισμός μεγαλύτερης ευθύνης σε σχέση με παλαιότερες εποχές για τη δημόσια υγεία.

- Οι **δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον** από υγρά και στερεά απόβλητα των εκμεταλλεύσεων, που καθιστούν αναγκαία τη δημιουργία μονάδων επεξεργασίας αποβλήτων για το γάλα και τα γαλακτοκομικά.

Τέλος, η **αυστηρή εφαρμογή της Κοινοτικής Οδηγίας 92/46**, για την ποιότητα του γάλακτος και τους όρους υγιεινής των σταβλικών εγκαταστάσεων, αναμένεται να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας στις πιο πολλές μικρές κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

Δυνατότητες & ευκαιρίες ανάπτυξης του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας

Τα τελευταία χρόνια, καταγράφονται δραματικές αλλαγές στη δομή της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος, όπου η επέκταση και ο εκμοντερνισμός των μονάδων έχει οδηγήσει στη σημαντική βελτίωση της ποιότητας του γάλακτος αλλά και στη μείωση του κόστους παραγωγής. Η εγκατάσταση κάποιων γαλακτοκομικών βιομηχανικών μονάδων κοντά στις ζώνες παραγωγής γάλακτος λειτουργεί όχι μόνο σαν παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης των περιοχών αυτών αλλά επίσης και σαν παράγοντας κοινωνικής προόδου. Ιδιαίτερα σημαντική λοιπόν, για την ανάπτυξη του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας στο μέλλον είναι η **συμβολή των μεγάλων Βιομηχανιών Γάλακτος**. Ήδη σήμερα, οι μεγάλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των γαλακτοκομικών, έχουν αναλάβει το μεγαλύτερο όγκο του έργου της μεταφοράς της τεχνογνωσίας, της εκπαίδευσης και της στήριξης των παραγωγών. Οι έλληνες αγελαδοτρόφοι θα πρέπει στο μέλλον να συνεργαστούν στενά με τη βιομηχανία, για να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν μετεγκαταστάσεις και εκσυγχρονισμό των μονάδων, αλλά και τα κίνητρα που τους παρέχει η ελληνική νομοθεσία με στόχο την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους.

Μπορούμε να μιλάμε όμως για δυνατότητες ανάπτυξης του κλάδου μόνο στα πλαίσια **χάραξης μακροπρόθεσμης εθνικής πολιτικής**. Θα πρέπει να συνεχίσει χωρίς διακοπή η προσπάθεια για την αύξηση της εθνικής ποσότητας αναφοράς στα επίπεδα κάλυψης της αυτάρκειας. Παράλληλα, πρέπει να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες για τη βελτίωση του τομέα με τη μείωση του κόστους παραγωγής, μέσω της αύξησης των αποδόσεων των ζώων και την ποιοτική βελτίωση των προϊόντων, που θα οδηγήσουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Σοβαρά υπόψη, θα πρέπει συνεπώς να ληφθούν μελέτες ή έρευνες που έχουν γίνει με στόχο τον προσδιορισμό του κόστους παραγωγής του γάλακτος και των παραγόντων που το επηρεάζουν, όπως π.χ. το κόστος που σχετίζεται με τις διάφορες ασθένειες (Bennet, 1992).

Σημαντικές για την ανάπτυξη του κλάδου είναι οι δυνατότητες των παραγωγών για την εθελοντική τους συμμετοχή είτε σε συνεταιρισμούς είτε σε ομάδες παραγωγών. Ο ρόλος των συνεταιρισμών είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Οι συνεταιρισμοί πρέπει να απαλλαγούν από τις χρόνιες «αρρώστειες» του παρελθόντος, να οργανωθούν σε σύγχρονη επιχειρηματική βάση, για να συμβάλλουν ενεργά στη βελτίωση της θέσης των παραγωγών, με συνέπεια την αύξηση του εισοδήματος αυτών. Επιπλέον, η **δυνατότητα ίδρυσης διεπαγγελματικών οργανώσεων** με τον Νόμο 2731/99, ασφαλώς τους ανοίγει το δρόμο για την ένταξή τους σε δραστηριότητες όπως εμπορία, προώθηση, διαφήμιση, γενετική βελτίωση κ.α.

Ο **τρόπος διατροφής** των αγελάδων θα διαδραματίσει πολύ σημαντικό ρόλο για την επιβίωση της αγελαδοτροφίας στις σκληρές συνθήκες του ανταγωνισμού, που θα επικρατήσουν τα επόμενα χρόνια στην αγορά του γάλακτος. Ο επιχειρηματίας κτηνοτρόφος θα πετύχει θεαματική μείωση του κόστους παραγωγής γάλακτος, εάν εξαντλήσει τις δυνατότητες που του προσφέρονται σήμερα για περιορισμό των δαπανών διατροφής των αγελάδων, που αντιπροσωπεύουν το 50% περίπου των συνολικών δαπανών της εκμετάλλευσής. Η προσπάθεια αυτή θα έχει περιορισμένο

αντίκρουσμα εάν δεν τηρεί πιστά τους όρους υγιεινής στη διατροφή των αγελάδων, ώστε να διασφαλίζονται οι απαιτήσεις της κοινοτικής νομοθεσίας για τη δημόσια υγεία και την ποιότητα του γάλακτος.

Το κόστος διατροφής των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής συμπιέζεται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό όταν: οι ζωοτροφές παράγονται στην εκμετάλλευση σε ενιαία αρδευόμενη έκταση, γίνεται χρήση ενσίρωσης, εφαρμόζονται σχολαστικά οι κανόνες της σύγχρονης τεχνολογίας και της υγιεινής στην περίπτωση που τα φυράματα παρασκευάζονται σε ιδιόκτητο μύλο και χαρμανιέρα και μεγιστοποιείται το μερίδιο των χονδροειδών τροφών στο σιτηρέσιο μέσα από την άριστη σχέση υποκατάστασης ενεργειακών και πρωτεϊνικών συμπυκνωμάτων από ενσίρωμα αραβοσίτου και μηδικής αντίστοιχα.

Ο παραγωγός, όμως, που διαθέτει επαρκείς εκτάσεις και μέσα θα πρέπει να αξιολογήσει ολόπλευρα τους παράγοντες κόστους-οφέλους του πιο πάνω συστήματος διατροφής, ιδίως όταν επιδιώκει τη μεγιστοποίηση εισοδήματός του στα πλαίσια ενός σχεδίου-προγράμματος αναδιάρθρωσης της μονάδας του (program planning).

Σ' αυτή την περίπτωση θα αποδειχθεί ενδιαφέρουσα από τον ίδιο τον παραγωγό η χρήση απλουστευμένων εφαρμογών αριστοποίησης της διατροφής και επενδυτικών επιλογών με τη βοήθεια απλών πληροφοριακών συστημάτων. Εάν κατά την εφαρμογή του πιο πάνω συστήματος, οι συντελεστές παραγωγής συνδυαστούν με τον πλέον ορθολογικό τρόπο, αναμένεται σημαντική μείωση κόστους διατροφής, καθώς και άνοδος της παραγωγικότητας μέσα από τη βελτίωση της μετατρεψιμότητας της τροφής. Σε τελική ανάλυση μπορεί να προκύψει αύξηση του εισοδήματος της εκμετάλλευσης από εργασία και κερδοφορία, σε σύγκριση με το σύστημα που βασίζεται αποκλειστικά στις ζωοτροφές αγοράς. Το συνολικό όμως αυτό όφελος είναι εφικτό όταν αξιοποιούνται όλες οι Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας (ΜΑΕ) της οικογένειας του παραγωγού, η ξένη εργασία χρησιμοποιείται μόνο στο μέτρο που δεν επαρκούν οι εργατοώρες της οικογενειακής εκμετάλλευσης και είναι δυνατή η απόκτηση ή ενοικίαση ενιαίας αρδευόμενης έκτασης με λογικό κόστος. Οι αποσβέσεις επίσης των παγίων θα περιορισθούν σημαντικά εάν αξιοποιηθούν οι επιδοτήσεις επενδύσεων των διαρθρωτικών κανονισμών για τον εξοπλισμό και τις εγκαταστάσεις για την καλλιέργεια των ζωοτροφών, τις ενσιρώσεις, τις αποθήκες, το παρασκευαστήριο κ.α..

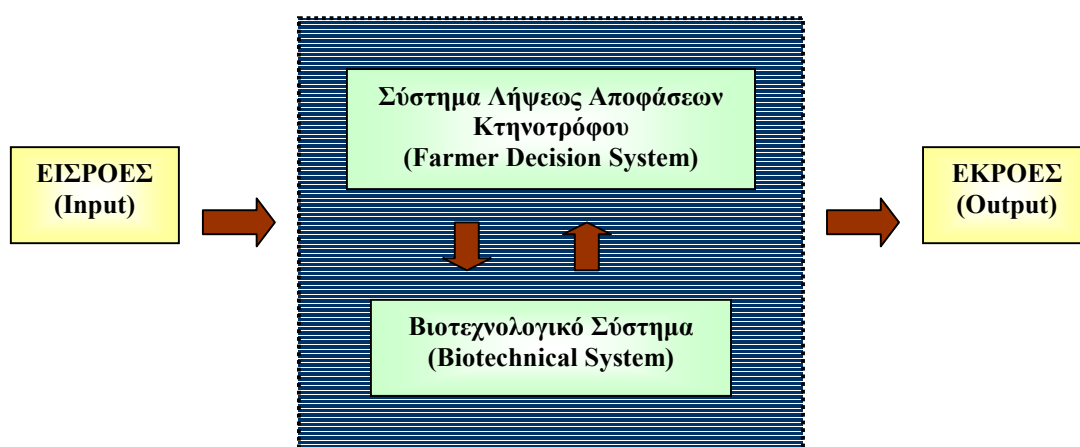
Επιπλέον, η **σύγχρονη επιστημονική εφαρμοσμένη έρευνα** οδηγεί σε μία επανάσταση στη γεωργία και την κτηνοτροφία, τη λεγόμενη «βιοτεχνολογική επανάσταση». Οι εφαρμογές της βιοτεχνολογίας στον τομέα της αναπαραγωγής είναι ποικίλες και σημαντικές όπως η μεταφορά εμβρύων, η εξωσωματική γονιμοποίηση, η παραγωγή διαγονιδιακών ζώων κ.α. Όσον αφορά τη μεταφορά εμβρύων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ήδη έχουν τυποποιηθεί οι μέθοδοι παρασκευής υποστρωμάτων συλλογής, καλλιέργειας και κατάψυξης εμβρύων. Με τη μεταφορά εμβρύων θα επιδιωχθεί η ζωοτεχνική αξιοποίηση αγελάδων υψηλής γενετικής αξίας. Τα έμβρυα που θα συλλέγονται θα μεταφέρονται σε ζώα-δέκτες χαμηλών αποδόσεων. Η πρόοδος της γενετικής μηχανικής σηματοδοτεί μία μεταβατική περίοδο με επιτεύγματα και αντιδράσεις και είναι λογικό να υπάρχει κάποια σύγχυση. Χρειάζονται σταθερά και προσεκτικά βήματα έως ότου η γνώση και η εμπειρία που θα αποκτηθεί να κάνει τη χρήση των προϊόντων αυτών ασφαλέστερη. Δεν θα πρέπει όμως οι φόβοι και οι ανησυχίες, που είναι λίγο-πολύ δικαιολογημένες, να γίνουν απαγορευτικές για τη

συνέχιση της έρευνας, γιατί τότε η κτηνοτροφία, αλλά και η ανθρωπότητα γενικότερα, θα στερηθεί από τις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία αυτή (Αντωνίου, 2001).

Δεν αρκεί όμως η βελτίωση στην τεχνολογία αναπαραγωγής, για να διασφαλιστεί τη δυνατότητα ανάπτυξης του κλάδου στο μέλλον. Για για την πραγματοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών που απαιτούνται, θα πρέπει να υπάρξει συνδυασμένη διεπιστημονική έρευνα.

Σήμερα, η έρευνα σχετικά με τα Συστήματα Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων (Livestock Farming Systems-LFS) στη Δυτική Ευρώπη έχει κάνει σημαντικά βήματα (Gibon et al., 1999). Τα αποτελέσματά της ήδη αξιοποιούνται σε αρκετές γαλακτοκομικά αναπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει ως στόχο την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, συνδέοντας την πληροφόρηση από τους τομείς της τεχνολογίας και της βιολογίας, με τη γνώση που υπάρχει σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των κτηνοτρόφων (Beranger & Vissac, 1994). Η σχέση αυτή δημιουργεί ένα κίνητρο για περαιτέρω έρευνα στον συγκεκριμένο χώρο (Dent et al., 1994).

Η έρευνα, βασίζεται σε ένα μοντέλο, το οποίο εκφράζει και εξετάζει τη διπλή διάσταση μίας κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης: τη θεώρησή της ως μία ανθρώπινη δραστηριότητα και τη θεώρησή της ως μία παραγωγική διαδικασία (Σχήμα 2).

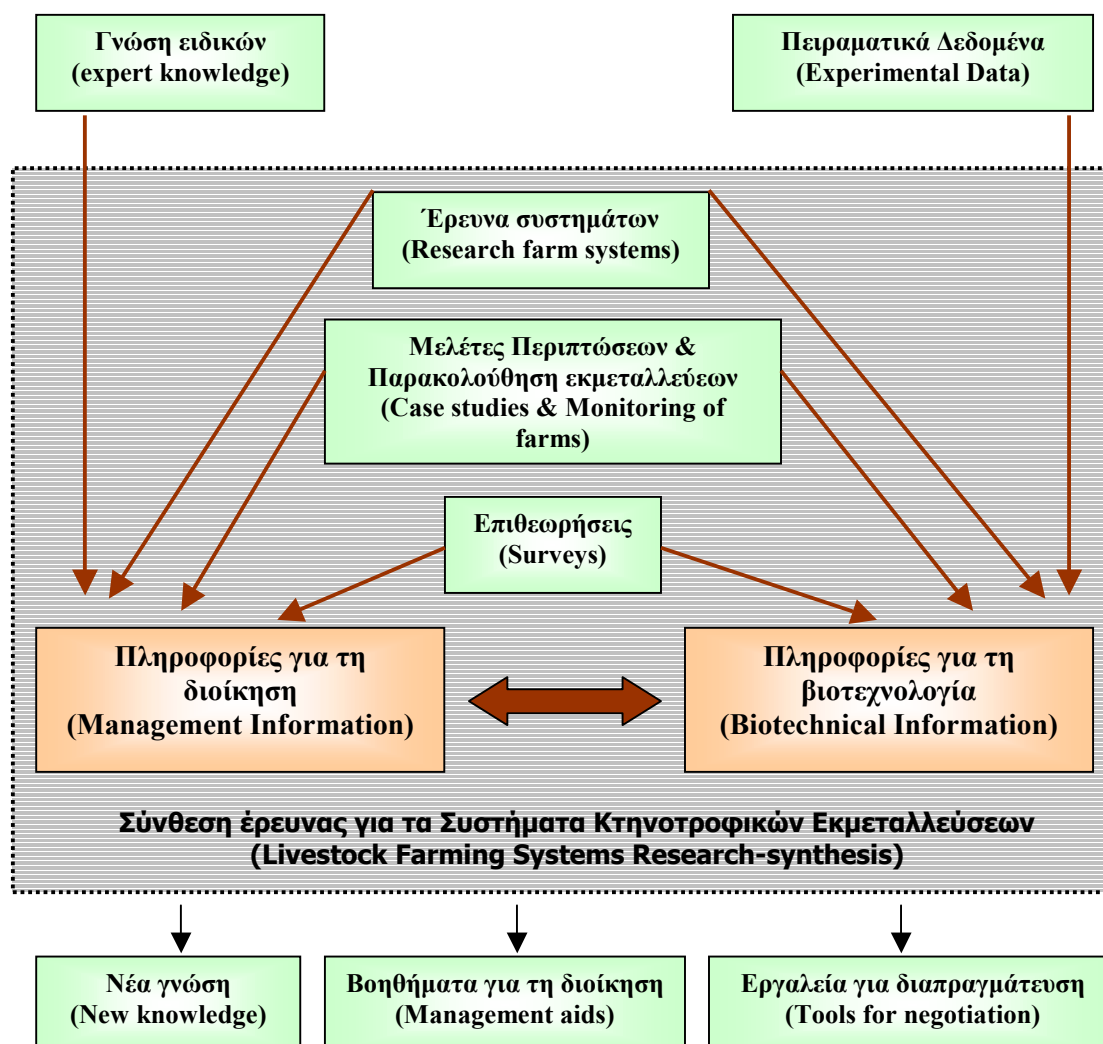
Σχήμα 2. Μοντέλο θεώρησης της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης

Πηγή: Gibbon et al, 1996

Η θεώρηση της εκμετάλλευσης ως παραγωγική διαδικασία, επικεντρώνεται στο μετασχηματισμό των φυσικών εισροών σε φυσικές εκροές (προϊόντα). Μελετώντας την εκμετάλλευση ως ανθρώπινη δραστηριότητα, εξετάζουμε πως ο κτηνοτρόφος (ή η οικογένειά του) ικανοποιεί συγκεκριμένους αντικειμενικούς στόχους μέσω της καθημερινής του πρακτικής στη φάρμα. Οι πληροφορίες από το περιβάλλον της εκμετάλλευσης, χρησιμοποιούνται για τη λήψη αποφάσεων, οι οποίες με τη σειρά

τους προσαρμόζουν την καθημερινή πρακτική του κτηνοτρόφου στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται όπως π.χ. πίεση για υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών.

Το μοντέλο λήψεως αποφάσεων του κτηνοτρόφου, σε συνδυασμό με τις διαδικασίες για τον προγραμματισμό και τη λειτουργία της παραγωγικής διαδικασίας της εκμετάλλευσης, αποτελεί και την κύρια περιοχή έρευνας για τα Συστήματα των Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων (LFS). Οι κλασικές πηγές γνώσης σχετικά με τη βιολογία και την τεχνολογία της ζωικής παραγωγής, που προέρχονται από την παραδοσιακή επιστήμη της ζωικής παραγωγής (π.χ. πειράματα στο στάβλο) και οι αναλύσεις των πρακτικών διαχείρισης (management) των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, όπως αυτές προτείνονται από τους ειδικούς, χρησιμοποιούνται συνδυαστικά για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου μοντέλου θεώρησης των εκμεταλλεύσεων (Σχήμα 3).

Σχήμα 3. Αντικειμενικοί στόχοι & μεθοδολογία στην έρευνα σε επίπεδο εκμετάλλευσης

Πηγή: Gibon et al., 1999

Τα δημόσια ερευνητικά ιδρύματα θα πρέπει να θεωρούν τη μεταφορά των αποτελεσμάτων ως ουσιαστικό μέρος της λειτουργίας τους, συμπεριλαμβανομένης και της αναζήτησης στρατηγικών για αποτελεσματικότερη επικοινωνία. Η ελληνική ζωική παραγωγή έχει ανάγκη της άμεσης πρόσβασης και εφαρμογής των τελευταίων ερευνητικών αποτελεσμάτων για να παραμείνει ανταγωνιστική. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνον εφόσον τα αποτελέσματα της έρευνας είναι διαθέσιμα αμέσως μόλις θεωρηθεί ότι είναι έτοιμα για εφαρμογή. Θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν οι φορείς και να συνάψουν συμφωνίες κοινής δράσης, συμμετέχοντας σε κοινές επιτροπές, στις οποίες θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι περιφερειακές υπηρεσίες, τα πανεπιστήμια, τα ερευνητικά ιδρύματα και οι φορείς των αποδεκτών. Είναι απαραίτητη η εγκατάσταση βάσεων δεδομένων με ερευνητικά αποτελέσματα και τους διαθέσιμους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους. Τέλος, θα πρέπει να συσταθούν διεπιστημονικές επιτροπές οι οποίες θα εξετάσουν τρόπους βελτίωσης της υφισταμένης κατάστασης βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Μόνο έτσι η κτηνοτροφική εκμετάλλευση θα πάρει επιχειρηματική μορφή για να μπορέσει ο κτηνοτρόφος-παραγωγός να ανταποκριθεί στις ανάγκες των καιρών που είναι η έντονη ανταγωνιστικότητα τα πλαίσια της πανίσχυρης παγκοσμιοποίησης (ανεξέλεγκτη κίνηση κεφαλαίου, ελεύθερη διακίνηση προϊόντων εμπορίου, κατάλυση συνόρων).

Συγκριτικά πλεονεκτήματα του κλάδου της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας

Παρά τη γενική αισιοδοξία των στελεχών των επιχειρήσεων για το μέλλον της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας, δεν αναφέρθηκε κάποιο σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για τον κλάδο, πέρα από το γεγονός ότι τελευταία έχει αρχίσει να αλλάζει η νοοτροπία των κτηνοτρόφων. Οι σύγχρονοι αγελαδοτρόφοι δεν ενδιαφέρονται πλέον μόνο για τις τιμές αλλά και για θέματα ποιότητας, γενετικής βελτίωσης των ζώων τους και γενικότερα τον εκσυγχρονισμό των μονάδων τους. Αυτό όμως δεν αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα αλλά περισσότερο μία αισιόδοξη προοπτική για μία βιώσιμη κτηνοτροφία στο μέλλον.

Η αγελαδοτροφία είναι σαφέστατα σε πιο πλεονεκτική θέση σε σχέση με την αιγοπροβατοτροφία, γιατί οι μεγάλες βιομηχανίες του κλάδου όντας προσανατολισμένες σε τυποποιημένα προϊόντα αγελαδινού γάλακτος, έχουν καταβάλλει σημαντικές και συστηματικές προσπάθειες στην ανάπτυξη αυτού του τομέα.. Επίσης, η αφοσίωση των στελεχών των επιχειρήσεων στον κλάδο είναι υψηλή. Η άποψη, όμως, ότι η ποιότητα του ελληνικού γάλακτος είναι καλύτερη του ευρωπαϊκού σε θρεπτικά στοιχεία λόγω του κλίματός μας και της μεγάλης ηλιοφάνειας, δεν υποστηρίζεται από τα επιστημονικά δεδομένα για να μπορέσει να αποτελέσει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα που θα δώσει ώθηση τον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.

Είναι σημαντικό να δούμε ποιες είναι οι μονάδες που καλείται η ελληνική αγελαδοτροφία να αντιμετωπίσει σήμερα. Χαρακτηριστικά παρατίθενται στοιχεία για μία κτηνοτροφική μονάδα, που αποτελεί ένδειξη του επιπέδου της Γερμανικής γαλακτοκομίας, δεδομένου ότι αυτού ή παρόμοιου επιπέδου θα είναι πλέον οι ανταγωνιστές, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης της αγοράς και εμπορίας των γαλακτοκομικών προϊόντων (Γαλακτοκομικά Νέα, 2001). Πρόκειται για την Κτηνοτροφική μονάδα Armin and Karl-Heinz Hahn, η οποία είναι οικογενειακή εκμετάλλευση που ασχολείται με την παραγωγή γάλακτος. Διαθέτει 1500 στρέματα γης από τα οποία το 40% χρησιμοποιείται για βόσκηση. Εκτρέφει την ασπρόμαυρη φυλή από την οποία έλαβε το 1999 μία μέση παραγωγή 8800 κιλών γάλα με 4,42% λίπος. Έχει ποσόστωση 1000τόνων το χρόνο (σημαντικά μεγαλύτερη από την εθνική μας ποσόστωση)!

Παρόλα αυτά, στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι σε γαλακτοκομικά αναπτυγμένες χώρες, όπως π.χ. η Φινλανδία, η τάση είναι να δημιουργηθούν κτηνοτροφικές μονάδες μεσαίου μεγέθους, με παράλληλη αύξηση της παραγωγικότητας των ζώων (Γ. Καλαντζόπουλος). Η τάση αυτή επιβεβαιώθηκε και από τα στελέχη των ελληνικών επιχειρήσεων, σύμφωνα με τους οποίους δεν αποτελεί στόχο η δημιουργία πολύ μεγάλων εκμεταλλεύσεων αγελάδων γαλακτοπαραγωγής. Αντίθετα, ιδανική εκμετάλλευση θα ήταν μία μεσαίου μεγέθους εκμετάλλευση στην οποία θα απασχολούνταν το ζευγάρι των ιδιοκτητών και ένας εργάτης. Άλλωστε, τονίστηκε ότι στη χώρα μας υπάρχει επιπλέον σημαντικός κίνδυνος για τις μεγάλες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, λόγω της αδυναμίας αποτελεσματικής καταπολέμησης των ζωνόσων.

Όσον αφορά τέλος τις γαλακτοκομικές επιχειρήσεις, πλεονέκτημα για τις τοπικές εταιρείες είναι η σταθερή προτίμηση των καταναλωτών. Παρά το σκληρό ανταγωνισμό που επικρατεί στη Β. Ελλάδα στην αγορά των προϊόντων γάλακτος, οι εκπρόσωποι των επιχειρήσεων διακατέχονται από αισιοδοξία. Αν και οι μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες της Νότιας Ελλάδας καταβάλλουν σύντονες προσπάθειες να διευρύνουν τα δίκτυά τους και να φτάσουν ως τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της χώρας, οι καταναλωτές της Β. Ελλάδας δείχνουν σταθερή προτίμηση στα προϊόντα των τοπικών επιχειρήσεων. Κοινή διαπίστωση είναι ότι οι μικρές τοπικές επιχειρήσεις αν θέλουν να «μείνουν στο παιχνίδι», πρέπει να εκσυγχρονιστούν.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση του κλάδου και λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στοιχεία που παραθέσαμε και συζητήσαμε, στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτικά η ανάλυση SWOT για τον κλάδο της ελληνικής γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας.

Συγκριτική ανάλυση ευνοϊκών και δυσμενών επιδράσεων στον κλάδο της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας (SWOT ANALYSIS)

Ισχυρά σημεία (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οικονομική, κοινωνική και τεχνική αρωγή από τη Βιομηχανία Γάλακτος ▪ Βελτίωση της ποιότητας τα τελευταία χρόνια ▪ Χαμηλό κόστος σπέρματος για τη γενετική βελτίωση των ζώων ▪ Βελτίωση των μέσων αποδόσεων των ζώων ▪ Σταδιακή αλλαγή της νοοτροπίας των ελλήνων κτηνοτρόφων 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διαρθρωτικά προβλήματα & χαμηλή ανταγωνιστικότητα ▪ Κοινωνική απαξίωση του επαγγέλματος του κτηνοτρόφου & προβλήματα διαδοχής ▪ Απουσία μηχανισμών εκπαίδευσης κτηνοτρόφων ▪ Απουσία διεπαγγελματικών οργανώσεων ή αναγνωρισμένων ομάδων παραγωγών ▪ Αδυναμία συντονισμού των εμπλεκομένων στην παραγωγή, εμπορία, μεταποίηση και διάθεση ▪ Ελλιπής έρευνα & μεταφορά τεχνολογίας ▪ Αδυναμία αποτελεσματικής αντιμετώπισης των ζωνοόσων ▪ Περιορισμένη παραγωγή ζωοτροφών στην ίδια την κτηνοτροφική εκμετάλλευση ▪ Υψηλή οικονομική συγκέντρωση και αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη των αγοραστών (Βιομηχανίας Γάλακτος) ▪ Αντίσταση/αδυναμία παραγωγών να υιοθετήσουν πρότυπα ποιότητας ▪ Αδυναμία κτηνοτρόφων να ενταχθούν σε διαδικασίες βιολογικής παραγωγή
Ευκαιρίες εξωτερικού περιβάλλοντος (Opportunities)	Απειλές εξωτερικού περιβάλλοντος (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αύξηση ισχυόντων ενισχύσεων ▪ Εισαγωγή νέας αύξησης ποσόστωσης ▪ Σχετικά σταθερό οικονομικό περιβάλλον ▪ Αύξηση της κατανάλωσης φρέσκων προϊόντων γάλακτος ▪ Μείωση των τιμών του φυράματος γαλακτοπαραγωγής & σόγιας & ενίσχυση για τη χρήση ενισχυμένου αραβόσιτου ▪ Κίνητρα για ιδιοκαλλιέργεια ζωοτροφών ▪ Υψηλή αφοσίωση των στελεχών των επιχειρήσεων για την ανάπτυξη του κλάδου ▪ Παραχώρηση των εργαστηρίων ελέγχου ποιότητας γάλακτος στον ΕΛΟΓ ▪ Δυνατότητα εξειδικευμένης γενετικής βελτίωσης ζώων/βιομηχ.δισταύρωση ▪ Κίνητρα στους νέους αγρότες ▪ Πρόοδος της εφαρμοσμένης έρευνας σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σημαντικά χαμηλή εθνική ποσόστωση ▪ Υψηλά επιτόκια & συσσώρευση χρεών κτηνοτρόφων ▪ Απουσία μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής για την ανάπτυξη του κλάδου ▪ Εφαρμογή της Κοινοτικής Οδηγίας 92/46 ▪ Εναρμόνιση της χώρας με την Κοινοτική Οδηγία 94/71 για το «φρέσκο» γάλα ▪ Διείσδυση ξένων επιχειρήσεων στην αγορά (αλλαγή προτιμήσεων καταναλωτή) ▪ Έλλειψη πληροφόρησης των ελλήνων κτηνοτρόφων για τα υπέρ και τα κατά της παγκοσμιοποίησης ▪ Διατροφικές κρίσεις ▪ Αθέμιτος ανταγωνισμός Βιομηχανιών Γάλακτος (απειλή για την ποιότητα)

Οι προοπτικές της ελληνικής γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας

Το μέλλον είναι ευοίωνο για τα γαλακτοκομικά από αγελαδινό γάλα, σύμφωνα με τα στελέχη των επιχειρήσεων. Παρόλα τα προβλήματα που υπάρχουν ακόμα, ο κλάδος της αγελαδοτροφίας μπορεί να ατενίζει το μέλλον με αισιοδοξία. Σημείο σταθερό και αμετακίνητος στόχος για τη Βιομηχανία Γάλακτος, είναι η περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων με τους προμηθευτές-κτηνοτρόφους, για τη διασφάλιση της παραγωγής προϊόντων υψηλής ποιότητας. Ως πιο ελπιδοφόρο σημείο, αναγνωρίζουν την προσέλευση νέων ανθρώπων στον τομέα και τη σταδιακή αλλαγή της νοοτροπίας των κτηνοτρόφων.

Οι μεγάλες διαρθρωτικές αλλαγές της ελληνικής αγελαδοτροφίας, τις τελευταίες δεκαετίες, συνοψίζονται σε: μείωση του ζωικού κεφαλαίου, μείωση του αριθμού των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων με παράλληλη αύξηση του μεγέθους αυτών, αύξηση των μέσων αποδόσεων των ζώων και αύξηση της ποσότητας του παραγόμενου αγελαδινού γάλακτος, εις βάρος της κρεατοπαραγωγής.

Παρά την αισιοδοξία των στελεχών, ο στόχος της κάλυψης της ζήτησης σε γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα. Η αδυναμία της εγχώριας προσφοράς να καλύψει τη ζήτηση έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική επιβάρυνση του προϋπολογισμού λόγω των εισαγωγών. Η μειωμένη εγχώρια παραγωγή οφείλεται κυρίως στην έλλειψη αποτελεσματικής αγροτικής πολιτικής για την ανάπτυξη του τομέα.. Οι ταχείες και δραστικές αλλαγές πολιτικής, που έγιναν τόσο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (ΚΑΠ, ΟΝΕ) όσο και σε διεθνές επίπεδο (GATT/WTO), επιβάλλουν τον περιορισμό της προστασίας του κλάδου της αγελαδοτροφίας, όπως και του αγροτικού τομέα εν γένει, καθώς και την προσαρμογή του στα νέα δεδομένα οικονομικής πολιτικής και ανταγωνισμού.

Επιπλέον, οι σημαντικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην αγορά του φρέσκου παστεριωμένου γάλακτος και ο οξύς ανταγωνισμός, που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των μεγάλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο, έχει άμεση επίδραση και στην αγορά των πρώτων υλών (γι' αυτό και τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται τάση συγκέντρωσης, τόσο στον πληθυσμό των μονάδων παραγωγής γάλακτος όσο και στις μονάδες επεξεργασίας και παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων.

Εάν επιθυμούμε να συνεχίσει η γαλακτοκομία να αποτελεί σημαντικό κλάδο της Εθνικής μας Οικονομίας, θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα που θα την αναβαθμίσουν ουσιαστικά, ώστε οι κτηνοτροφικές μονάδες γαλακτοπαραγωγής να αποκτήσουν επιχειρηματική μορφή. Υπάρχει η ανάγκη ενός μακροχρόνιου σχεδιασμού τόσο για την αύξηση της παραγόμενης εγχώριας πρώτης ύλης όσο και τη βελτίωση και διασφάλιση της ποιότητάς της, στη βάση των προδιαγραφών των γαλακτοκομικών επιχειρήσεων αλλά και της ισχύουσας νομοθεσίας. Το ύψος των ποσοστώσεων που έχει κατανείμει η Ευρωπαϊκή Ένωση στη χώρα μας, αποτελεί ανασταλτικό παραγοντα στον εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και έχει αναδειχθεί σε σοβαρότατο διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής παραγωγής γάλακτος. Για για το λόγο αυτό διατυπώνεται συνεχώς στα συμβούλια των Υπουργών Γεωργίας το αίτημα της αύξησης της εθνικής μας ποσόστωσης, χωρίς κανένα όμως αποτέλεσμα.

Λόγω των περιορισμών στην παραγωγή, θα πρέπει να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες για βελτίωση του τομέα, με τη μείωση του κόστους παραγωγής, μέσω και της αύξησης των αποδόσεων των ζώων και την ποιοτική βελτίωση των προϊόντων που θα οδηγήσουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Το κέρδος σε μια κτηνοτροφική εκμετάλλευση είναι απόλυτα συνδεδεμένο με τη σωστή διαβίωση των αγελάδων, την προληπτική υγιεινή, τη σωστή διαχείριση της αναπαραγωγής και τη γενετική βελτίωση, τη διαρκή παρακολούθηση και φροντίδα.

Όπως λοιπόν σε κάθε σοβαρή επιχείρηση έτσι και ο υπεύθυνος της φάρμας θα πρέπει να παρακολουθεί όλες τις παραμέτρους, να αξιολογεί τις προτεραιότητες, να προϋπολογίζει τα έξοδα, να σχεδιάζει την ταμειακή ροή, να επενδύει με περίσκεψη και στη συγκεκριμένη περίπτωση να έχει σημαντικές γνώσεις ζωοτεχνίας και κυρίως να αγαπάει τα ζώα! Έχει διαπιστωθεί ότι αγελάδες που ζουν κάτω από καλές συνθήκες και δέχονται τις φροντίδες των ανθρώπων που τους συμπεριφέρονται με ηρεμία, παράγουν περισσότερο και καλύτερο γάλα, ενώ αρρωσταίνουν πιο σπάνια. Η βασική εξήγηση για τα παραπάνω είναι βέβαια ότι τα ζώα αυτά δε ζουν κάτω από συνθήκες στρες, με συνέπεια ο οργανισμός τους να λειτουργεί φυσιολογικά.

Διανύουμε την εποχή της ποιότητας και της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου και επιβάλλεται να γίνει συντονισμένη προσπάθεια όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την παραγωγή και εμπορία αγελαδινού γάλακτος ποιότητας στο χαμηλότερο δυνατό κόστος. Στη βελτίωση της ποιότητας του αγελαδινού γάλακτος έχει συντελέσει η εφαρμογή του Προγράμματος Βελτίωσης της Ποιότητας του αγελαδινού γάλακτος. Ο έντονος όμως ανταγωνισμός θα οδηγήσει σε πιέσεις για περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Όπου είναι εφικτό μέσω και της παραγωγής βιολογικού γάλακτος.

Ειδικότερα, οι στόχοι που πρέπει να τεθούν για τη βελτίωση της κατάστασης στη γαλακτοπαραγωγό αγελαδοτροφία στη χώρα μας είναι:

- Να καταπολεμηθούν οι ζωνόσοι.
- Να δοθεί βοήθεια για αύξηση παραγωγής κτηνοτροφικών φυτών.
- Να αναβαθμιστούν οι συνθήκες παραγωγής, συγκέντρωσης και μεταφοράς του γάλακτος στις μονάδες επεξεργασίας του. Το πρόγραμμα εξυγίανσης των μονάδων που είναι ένα κρατικό πρόγραμμα, δεν πρέπει να ατονήσει ούτε ένα μήνα. Επιπλέον, να εφαρμοστούν αυστηρά όλες οι κοινοτικές οδηγίες που αφορούν την απαγόρευση οστεοκρεαταλευρών στη διατροφή των ζώων.
- Να δοθεί η απαραίτητη οικονομική, τεχνική, κοινωνική αρωγή, όπου υπάρχει έλλειμμα. Επιπλέον, να εφαρμοστεί πρόγραμμα συνεχούς και ουσιαστικής εκπαίδευσης των κτηνοτρόφων και να αποκτήσουν αυτοί κάρτα επαγγέλματος, σύμφωνα με τις σύγχρονες απόψεις. Οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις και δη γαλακτοπαραγωγικής κατεύθυνσης είναι αδήριτη ανάγκη να στηρίζονται σε όλους τους τομείς σε σύγχρονες επιστημονικές βάσεις και οικονομοτεχνολογικές παραμέτρους. Οι τομείς αυτοί είναι: η εκτροφή των αγελάδων (αναπαραγωγή, γενετική βελτίωση, διατροφή, υγεία), η παραγωγή (γάλα, μοσχίδες, γεννήτορες, μοσχάρια για σφαγή), οι συνθήκες σταβλισμού και αρμέγματος, η διαχείριση (τήρηση γραπτών στοιχείων ατομικά και γενεαλογικά της αγελάδας, στοιχεία αναπαραγωγής, γαλακτοπαραγωγής,

διατροφής, μορφολογικά, κτηνιατρικής περίθαλψης) και γενικά ότι σχετίζεται με την εκμετάλλευση.

- Να ελεγχθούν ουσιαστικά και με συγκεκριμένα κριτήρια ποιες μονάδες έχουν τις προϋποθέσεις να παράγουν προϊόν ποιότητας.
- Να πάψει ο αθέμιτος ανταγωνισμός μεταξύ των γαλακτοβιομηχανιών, ώστε το Πρόγραμμα Ποιότητας Γάλακτος να αποδώσει τα αναμενόμενα.
- Να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα των ερευνών.

Όσον αφορά τη διαδοχή, δεν αναμένεται να υπάρξει πρόβλημα στις μεγάλες αγελαδοτροφικές εκμεταλλεύσεις λόγω του ικανοποιητικού εισοδήματος. Αντίθετα κίνδυνος θα υπάρξει στις μικρές εκμεταλλεύσεις με παλιές εγκαταστάσεις, λόγω της αδυναμίας επέκτασής τους.

Για την ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων χρειάζεται η ενεργή συμμετοχή των παραγωγών μέσω και της ίδρυσης Διεπαγγελματικών Οργανώσεων (Νόμος 2732/99 απόφαση 336178 Υπ. Γεωργίας), της στήριξης του ΕΛΟΓ και από την Πολιτεία η στελέχωση της Κεντρικής Υπηρεσίας και των Περιφερειακών Υπηρεσιών με Γεωτεχνικό Προσωπικό. Επίσης, σημαντικό ρόλο στη βελτίωση ποιότητας γάλακτος αναμένεται να έχουν τα Εργαστήρια Ελέγχου Ποιότητας Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων όπου με βάση το Ν.2732/99 παραχωρήθηκαν για χρήση στον ΕΛΟΓ. Πέρα όμως από τα καθαρά θεσμικά μέτρα και τις λειτουργίες των φορέων, θα πρέπει κάθε παραγωγός να δώσει προσοχή στη βελτίωση συνθηκών του κάθε μέρους της παραγωγής και διακίνησης του γάλακτος. Η αλλαγή νοοτροπίας των παραγωγών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα του κλάδου στο μέλλον. Ιδιαίτερα οι κανονισμοί και οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υγιεινή της πρώτης ύλης και των εγκαταστάσεων παραγωγής γάλακτος θα πρέπει να ακολουθηθούν κατά γράμμα και να αναδειχθεί έτσι και η συνέπεια των ελληνικών γαλακτοκομικών επιχειρήσεων που είναι από τις πιο εύρωστες ελληνικές επιχειρήσεις με σημαντικές επενδύσεις, προσφορά θέσεων εργασίας, ανάπτυξης τεχνολογίας και καινοτομιών και σημαντική συμβολή στο ΑΕΠ.

Η ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του μηχανισμού της αγοράς, η βελτίωση των υποδομών κυρίως στις μεταφορές και η αντιμετώπιση της εισαγωγικής διείσδυσης, είναι οι κατευθύνσεις προς τις οποίες πρέπει να κινηθούν κράτος και επιχειρήσεις εάν στόχος όλων είναι η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου, η αύξηση της απασχόλησης, και η αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. Η βελτίωση πρέπει πρωτίστως να αποβλέπει στη βελτίωση και αναβάθμιση της θεσμικής λειτουργίας της αγοράς αγροτικών προϊόντων και τροφίμων με έμφαση στην α) διασφάλιση ποιότητας των προϊόντων, β) εξασφάλιση της διαφάνειας στην εμπορία, γ) προστασία του ανταγωνισμού και δ) ενδυνάμωση των εμπορικών δομών καθώς και στη δημιουργία ισχυρών, φερέγγυων μονάδων, ικανών να ανταγωνιστούν στη διεθνή και στην εσωτερική αγορά. Το μεγαλύτερο αποτέλεσμα των μέτρων στήριξης στην εσωτερική αγορά (σε όρους συναλλάγματος, εισοδήματος, απασχόλησης κ.α.), σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001), για λογαριασμό της Κυβέρνησης και του Υπουργείου Γεωργίας, μπορεί να προέλθει κυρίως από τους κλάδους των γαλακτοκομικών, του κρέατος. Στους κλάδους αυτούς πρέπει να επιδιωχθεί

δημιουργία ισχυρών, καθετοποιημένων εμπορικών και μεταποιητικών επιχειρήσεων που είναι ικανές να ανταποκριθούν στον ανταγωνισμό.

Τέλος, η μέχρι σήμερα ανάπτυξη του κλάδου του αγελαδινού γάλακτος, οφείλεται σε σημαντικό βαθμό σε πρωτοβουλίες γαλακτοβιομηχανιών. Έτσι, και για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς του στο μέλλον, ο κλάδος της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας αναγκαστικά θα προσαρμοστεί στις ανάγκες της μεταποιητικής βιομηχανίας. Γιατί για τη δημιουργία ισχυρών ελληνικών επιχειρήσεων, σήμερα, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αποτελεσματική σύνδεση της μεταποίησης με τον πρωτογενή τομέα, με στόχο την κατάργηση της προστασίας της αγροτικής παραγωγής και την αναδιάρθρωσή της, υπό την κυριαρχία της agrobusiness: δεν είναι πια η αγροτική παραγωγή που έλκει τη μεταποίηση αλλά η μεταποίηση προς νέα προϊόντα που αναδιρθώνει την παραγωγή (Τακάς, 2001).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία & Αρθρογραφία

1. Αλγιανάκολγλου Θ. (2001), Αφιέρωμα 15^η ΔΕΤΡΟΠ-Αναγκαία η χάραξη Εθνικής Στρατηγικής Εξαγωγών, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001, σελ. 76.
2. Αληφακιώτης Θ. (1994), Η πολιτική της ΕΕ στον τομέα του γάλακτος και των προϊόντων του-επιπτώσεις από την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας, Απρίλιος 1994, Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, σελ. 25-41.
3. Αντωνίου Β. (2001), Επενδύοντας στο μέλλον της κτηνοτροφίας, η Κτηνοτροφία σήμερα, τεύχος 18, Μάρτιος-Απρίλιος 2001, σελ. 32-33
4. Αντωνίου Β. (2001), Επενδύοντας στο μέλλον της κτηνοτροφίας, Περιοδική Έκδοση του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας, τεύχος 3, Ιανουάριος-Μάρτιος 2001, σελ. 16-17.
5. Ανυφαντάκης Εμ. (1988), Γάλα καλής ποιότητας: παραγωγή και έλεγχος, Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, Αθήνα
6. Ανυφαντάκης Εμ. (1993), Χημεία και Ανάλυση του Γάλακτος, Γαλακτοκομία – τόμος πρώτος, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς
7. Ανυφαντάκης Εμ. (2001), Σημαντική η δραστηριότητα της Εθνικής Επιτροπής Γάλακτος, Αρ. Τεύχους 242, Φεβρουάριος 2001, σελ. 132-133
8. Ανυφαντάκης Εμ., Βασταρδής Ι., Λυρίτης Γ. (1992), Ασβέστιο, γαλακτοκομικά προϊόντα, υγεία, Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, Αθήνα
9. Βάκρου Α., Φωτόπουλος Χ., Μάττας Κ. (1999), Τα Μεσογειακά Προϊόντα ως παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα και το μέλλον των μηχανισμών στήριξής τους-Κεφ. 10: Φέτα, Υπουργείο Γεωργίας-ΕΘΙΑΓΕ, σελ. 239-298
10. Βασιλόπουλος Π. (2000), Η ελληνική γεωργία στον 21^ο αιώνα, Σύγχρονοι προβληματισμοί για τον αγροτικό τομέα, τεύχος 10, σελ. 6-7.
11. Βασιλοπούλου Λ. (1999), Κτηνοτροφικές φάρμες: σύγχρονες επιχειρήσεις με προοπτικές ανάπτυξης, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 34-44.
12. Βασιλοπούλου Λ. (2001), Ολυμπιάδα 2004-Χρυσή ευκαιρία για την προώθηση της ελληνικής διατροφής, Τρόφιμα & Ποτά, Ιανουάριος 2001, σελ. 30-31
13. Βασιλοπούλου Λ., Αλεξανδρής Π. (2001), Πέτυχε το στόχο της η 14^η Διεθνής Έκθεση Τροφίμων και Ποτών, Απρίλιος 2001, σελ. 74-76
14. Βουτσαδάκης Κ. (2001), Συμβουλευτικός αλλά και ελεγκτικός ο ρόλος του ΕΦΕΤ, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001, σελ. 44-45.
15. Βουτσαδάκης Κ., Γκίτση Α. (2000), Γαλακτοκομικά χωρίς γάλα, Νοέμβριος 2000-10η έκδοση, σελ. 28-30
16. Βουτσαδάκης Μ. (2001), Αναπτυξιακές οι προοπτικές για τα αγροτικά προϊόντα, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001, σελ. 152-155

17. Γαλακτοκομία (1999), Η διεύρυνση της Κοινότητας θα δώσει νέα ώθηση στα προϊόντα του γάλακτος, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 91
18. Γαλακτοκομία (1999), Η τρίτη ηλικία θα αυξάνει συνεχώς τη ζήτηση «ήπιων» γαλακτοκομικών, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 86-88
19. Γαλακτοκομία (1999), Κρίση στην πορτογαλική Βιομηχανία Γάλακτος, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 78
20. Γαλακτοκομία (1999), Παθητικό πάντοτε το ελληνικό ισοζύγιο εξωτερικού εμπορίου στα γαλακτοκομικά, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 22-24
21. Γαλακτοκομία (1999), Σημαντικές οι εξελίξεις στην παγκόσμια αγορά γάλακτος, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 72-77
22. Γαλακτοκομία (1999), Τα προϊόντα γάλακτος θα εξαιρεθούν από τις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ:, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 90
23. Γαλακτοκομία (2000), Η Friesland Hellas στην αγορά του φρέσκου γάλακτος, Νοέμβριος 2000-10η έκδοση, σελ. 64
24. Γαλακτοκομία (2000), Τι προβλέπει η Νέα Οργάνωση Αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα, Νοέμβριος 2000-10η έκδοση, σελ. 18-26
25. Γαλακτοκομικά Νέα (2001), Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, Φύλλο 1.
26. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (1998/01), Βασικά χαρακτηριστικά της εξέλιξης της γαλακτοπαραγωγού κτηνοτροφίας στην Ελλάδα
27. Γεωργούδης Α. (2000), Ο ρόλος των ενώσεων εκτροφέν-βελτιωτών φυλών αγροτικών ζώων στη σύγχρονη κτηνοτροφία, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 5, σελ. 14-16
28. Γιαννακοπούλου Κ., Βασταρδή Ι., Γαρδίκια Α., Φισκατώρη Μ. (1991), Πρόταση του Κανονισμού Ελέγχου της Ποιότητας του Γάλακτος, Εργαστήριο Γαλακτοκομίας του Γεωργικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα
29. Γκίτση Α. (1999), Νέα κατάσταση εμπορίας στο ελληνικό φρέσκο γάλα, Τρόφιμα & Ποτά, Απρίλιος 1999, σελ. 28-30
30. Γκίτση Α. (2000), Δυναμικό παρών στη διεθνή αγορά, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000-10η έκδοση, σελ. 38-40
31. Γκίτση Α. (2000), Μετά τις εκλογές η οριστική απόφαση για το μέλλον της ΑΓΝΟ, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2000, σελ. 14-15
32. Γκίτση Α. (2000), Συνεργασία ΔΕΛΤΑ-Arta Foods: Σημείο πίεσης στην ελληνική αγορά τυροκομικών, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000-10η έκδοση, σελ. 10
33. Γκίτση Α. (2001), Χρονιά ανακατατάξεων το 2000 για Βιομηχανία Τροφίμων-Ποτών και λιανεμπόριο, Τρόφιμα & Ποτά, Ιανουάριος 2001, σελ. 18-23
34. Δεληγεώργη Στ. (2000), Η προσαρμογή των ελληνικών κτηνοτροφικών μονάδων στη βιολογική κτηνοτροφία, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 21-22
35. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Γεωργίας (10.07.2001), Η ασφάλεια του γάλακτος σε σχέση με την νόσο της Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας-Η κατάσταση των πραγμάτων.

36. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Γεωργίας (11.07.2001), Το κόστος παραγωγής της επόμενης καλλιεργητικής περιόδου 2001-2002.
37. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (2001), Έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών περιόδου Νοεμβρίου 1998-Οκτωβρίου 1999, Ενημερωτικό Δελτίο, <http://www.statistics.gr>
38. Έθνος (2001), Πρώτο κρούσμα τρελής αγελάδας-καθυσυχάζει το υπουργείο, ακίνδυνα τα γαλακτοκομικά λένε οι επιστήμονες, φύλλο της 3^{ης} Ιουλίου 2001, <http://www.ethnos.gr>
39. Ελληνική Βοοτροφία (2000), Αλλαγές στις ποσοστώσεις αγελαδινού γάλακτος, τεύχος 7, σελ. 12
40. Ελληνική Βοοτροφία (2000), ΑΤΕ: Καταργούνται οι υπηρεσίες των γεωτεχνικών, τεύχος 4, σελ. 6
41. Ελληνική Βοοτροφία (2000), Έλεγχος γάλακτος επί τόπου, τεύχος 4, σελ. 6
42. Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος (ΕΛΟΓ) (2000), 90 απαντήσεις για όσα πρέπει να γνωρίζετε για τις ποσοστώσεις ως παραγωγός αγελαδινού γάλακτος, Νοέμβριος 2000, Θεσσαλονίκη.
43. Ζιωγάνας Χ. (1998), Πρότυπα βιώσιμων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, Πρακτικά Δημερίδας 7-8 Μαΐου 1997 «Το Αγροτικό Πρόβλημα της Ελλάδας», σελ. 45-72
44. Ζιωγάνας Χ. (1999), Διάρθρωση της προσφοράς της αγροτικής παραγωγής με ορίζοντα το 2010, Η Ελληνική Γεωργία προς το 2010, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 1999, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 33-77
45. Ινστιτούτο Γάλακτος Ιωαννίνων του ΕΘΙΑΓΕ (2000), Παραγωγή καθαρού και υγιεινού γάλακτος, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 23-24
46. Καλαντζόπουλος Γ. (1993), Μαθήματα Εφαρμοσμένης Μικροβιολογίας Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων, Γαλακτοκομία – τόμος δεύτερος, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς
47. Καλαντζόπουλος Γ. (1998), Το παρόν και το μέλλον των βιομηχανιών τροφίμων της χώρας μας, Πρακτικά Δημερίδας 7-8 Μαΐου 1997 «Το Αγροτικό Πρόβλημα της Ελλάδας», σελ. 199-209
48. Καλδά Δ. (2001), Η δυστυχία του να είσαι αγρότης στην Ελλάδα, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, Φύλο της 27^{ης} Μαΐου 2001, Ένθετο Οικονομία, σελ. 8
49. Καμιναρίδης Στ., Σημειώσεις Γαλακτοκομίας για τους φοιτητές του 6^{ου} εξαμήνου, ΓΠΑ
50. Κόλια Γ. (2000), Κανάλι επικοινωνίας με τον καταναλωτή η συσκευασία, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 2000-10η έκδοση, σελ. 56-60
51. Κόλιας Θ. (2000), Η κτηνοτροφική εκμετάλλευση είναι επιχείρηση, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 14
52. Κορόβηλας Κ. (2001), Ενιαίος έλεγχος με διάσπαρτους ελέγχους, Τρόφιμα & Ποτά, Φεβρουάριος 2001, σελ. 18

53. Κορόβηλας Κ. (2001), Ευρωζώνη με ελληνικό πρόσωπο, Τρόφιμα & Ποτά, Φεβρουάριος 2001, σελ. 16
54. Κουβαράς Γ. (2001), Κομισιόν-Επικίνδυνο το ελληνικό γάλα, Τα Νέα, Φύλο 1^{ης} Μαρτίου 2001, σελ. 43
55. Κουρής Κ. (2000), Οι ποσοστώσεις αγελαδινού γάλακτος στην Ελλάδα, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 5, σελ. 23-26
56. Λατίφη Κ. (2000), Για τον έλεγχο των ζωοτροφών, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 5, σελ. 7
57. Λατίφης Κ. (2000), Η βιολογική κτηνοτροφία στην Ελλάδα, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 19
58. Λατίφης Κ. (2000), Συνέντευξη του Υφ. Γεωργίας Φ. Χατζημιχάλη, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 6, σελ. 15-17.
59. Λατίφης Κ. (2000), Τα πρόστιμα συνυπευθυνότητας, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 6, σελ. 6
60. Λιλιπούλου Μ. (2001), Ανησυχία στους καταναλωτές: τρώμε 50% λιγότερο βοδινό, Έθνος, φύλλο της 3^{ης} Ιουλίου 2001, <http://www.ethnos.gr>
61. Λουκέρη Αν. (2000), Γαλακτοπαραγωγός Βοοτροφία: Σημερινή κατάσταση και προοπτικές, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 6, σελ. 21-23
62. Mortensen H. (1999), Η ευρωπαϊκή Βιομηχανία αποδέχεται τις ανάγκες για μεταρρυθμίσεις, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 1999, σελ. 128
63. Μαρτίνος Ν., Παπαγεωργίου Κ., Μαραβέγιας Ν. (1998), Αγροτικός τομέας και αγροτική πολιτική: προβλήματα και προοπτικές, Πρακτικά Διημερίδας 7-8 Μαΐου 1997 «Το Αγροτικό Πρόβλημα της Ελλάδας», σελ. 15-32
64. Μεσσήνη Χ. (1996), Ο κλάδος της τυροκομίας στην Ελλάδα, Μονάδα Κλαδικών Μελετών Ιδρύματος Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)
65. Μπαντής Α. (2000), Μπορούμε να κερδίσουμε το στοίχημα της ελληνικής γεωργίας, Σύγχρονοι προβληματισμοί για τον αγροτικό τομέα, τεύχος 10, σελ. 10-11.
66. Ντελή Δ., Τασιούλα Δ., Χάρβευ Ε. (1988), Ο κλάδος της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος στην Ελλάδα, προβλήματα παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας στα πλαίσια της ΕΟΚ, ΑΤΕ, Αθήνα.
67. Παπαγεωργίου Κ., Σπαθής Π. (2000), Αγροτική Πολιτική, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα
68. Παπαδάκης Β. (1999), Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα.
69. Παπαδέα-Χιονίδη Σ. (1999), Απαραίτητη η σήμανση των ελληνικών γαλακτοκομικών προϊόντων, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 18-20.
70. Παπαδέα-Χιονίδη Σ. (1999), Έντονα ανταγωνιστική η αγορά γάλακτος, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 64.

71. Παπαδέα-Χιονίδη Σ. (1999), Ραγδαίες οι τεχνολογικές εξελίξεις στη Γαλακτοβιομηχανία, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 92
72. Παπαδόπουλος Γ. (1998), Διατροφή των αγροτικών ζώων και ανταγωνιστικότητα στη Ζωική Παραγωγή, Πρακτικά Δημερίδας 7-8 Μαΐου 1997 «Το Αγροτικό Πρόβλημα της Ελλάδας», σελ. 149-171
73. Παπαθεοδώρου Αθ. (2000), Δυνατότητες παραγωγής ζωοκομικών προϊόντων με βιολογικό τρόπο στην Ελλάδα, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 20-21
74. Παπάς Α. (1988), Γαλακτοκομικά Προϊόντα: το εξωτερικό μας εμπόριο και η ΕΟΚ, Σύγχρονη Κτηνοτροφία, Νο 4/88, σελ. 32-37
75. Πετκανόπουλος Γ. (2001), Ανάλυση του ΣΕΒΕ για τις ελληνικές εξαγωγές, Τρόφιμα & Ποτά, Ιανουάριος 2001, σελ. 49-51
76. Πετκανόπουλος Γρ. (1999), Με μέλλον η Βιομηχανία Γάλακτος Βορείου Ελλάδος, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999-9^η έκδοση, σελ. 26-30
77. Προβατάς Δ. (2000), Ανασυγκρότηση του Συνδικαλιστικού Κινήματος των Αγροτών, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 5, σελ. 27
78. Ράντσιος Απ. (2001), Έλλειμμα γνώσης σε κινδύνους της εγκεφαλοπάθειας βοοειδών, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001, σελ. 156-157
79. Ρογδάκης Εμ. (1998), Γενετική Βελτίωση και Ανταγωνιστικότητα στη Ζωική Παραγωγή, Πρακτικά Δημερίδας 7-8 Μαΐου 1997 «Το Αγροτικό Πρόβλημα της Ελλάδας», σελ. 135-147
80. Ρουμελιώτης Χ. (2001), Μολυσμένο γάλα στην Ελλάδα!, Η Χώρα, Φύλο 1^{ης} Μαρτίου 2001, σελ. 40
81. Σώκος Σπ. (2000), Επίκαιρα θέματα διατροφής αγελάδων, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 17-18
82. Σώκος Σπ. (2000), Ο κανονισμός αγροτικής ανάπτυξης 1257/99 στην Βοοτροφία, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 5, σελ. 9-11
83. Τακάς Β. (2001), Αφιέρωμα 15^η ΔΕΤΡΟΠ-Αυτάρκης περιοχή η Β. Ελλάδα, Τρόφιμα & Ποτά, Μάρτιος 2001, σελ. 68.
84. Τράπεζα της Ελλάδας (2000), Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο
85. Τρόφιμα & Ποτά (1999), Ελληνική επιτυχία η διεξαγωγή της 83^{ης} Συνόδου για το γάλα, Οκτώβριος 1999, σελ. 62
86. Τρόφιμα & Ποτά (1999), Πέρασε η πρόταση για το αγροτικό σκέλος της Ατζέντα 2000, τεύχος 222, σελ. 33
87. Τρόφιμα & Ποτά (2001), Άλματα ανάπτυξης από τη Γαλακτοβιομηχανία-ΜΕΒΓΑΛ, Φεβρουάριος 2001, σελ. 82
88. Τρόφιμα & Ποτά (2001), Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας «αχίλλειος πτέρνα» των ελληνικών εξαγωγών, Ιανουάριος 2001, σελ. 41
89. Τρόφιμα & Ποτά (2001), Οι καταναλωτές είναι απαιτητικοί με τη συσκευασία, Μάρτιος 2001, σελ. 130-134

90. Τρόφιμα & Ποτά (2001), Σύντομες Ειδήσεις-Η Βιομηχανία στο νομό Θεσ/κης, Ιανουάριος 2001, σελ. 54
91. Τρόφιμα & Ποτά, (2000), Με ευρωπαϊκή ταυτότητα η ελληνική γαλακτοβιομηχανία, Μάρτιος 2000, σελ. 86-94
92. Τρόφιμα & Ποτά, (2000), Οι ποσοτώσεις του αγελαδινού γάλακτος, Απρίλιος 2000, σελ. 81
93. Υπουργείο Γεωργίας (2000), Η ελληνική γεωργία με αριθμούς και βασικά χαρακτηριστικά, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης, Νοέμβριος 2000, Αθήνα
94. Υπουργείο Γεωργίας, Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης, <http://www.minagric.gr>
95. Φράγκος Κ. (2000), Η Ελληνική Βοοτροφία σε αριθμούς, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 4, σελ. 9-10
96. Φράγκος Κ. (2000), Η πορεία του προγράμματος γενετικής βελτίωσης των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων στη χώρα μας, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 6, σελ. 27
97. Φράγκος Κ. (2000), Οι σύγχρονοι αγελαδοτρόφοι μιλούν για τη δουλειά τους, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 7, σελ. 21-23
98. Φράγκος Κ. (2000), Οι σύγχρονοι αγελαδοτρόφοι μιλούν για τη δουλειά τους, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 6, σελ. 18-20
99. Φράγκου Α. (2000), Αγρότες και κτηνοτρόφοι αμφισβητούν την παγκοσμιοποίηση και οργανώνονται, Ελληνική Βοοτροφία, τεύχος 6, σελ. 6
100. Φωτόπουλος Ν. (1999), Καμπάνα στην ΑΓΝΟ για ύποπτα παγωτά, E-on line, Χ. Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις Α.Ε.
101. Φωτόπουλος Χ., Μάττας Κ., Χρυσοχοϊδης Γ. (1999), Τα Μεσογειακά Προϊόντα ως παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα και το μέλλον των μηχανισμών στήριξής τους-Κεφ. 1: Ελληνικά Αγροτικά Προϊόντα & η νέα στρατηγική για ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, Υπουργείο Γεωργίας-ΕΘΙΑΓΕ, σελ. 23-54.
102. Χάρβεϋ Ε., Γιομπρέ Ε., Κουλουμπή Π. (2000), Ο Νέος Κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης, Σύγχρονοι προβληματισμοί για τον αγροτικό τομέα, τεύχος 10, σελ. 15-20

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία & Αρθρογραφία

1. Baltas N. (1997), The restructured CAP and the periphery of the EU, Food Policy, Vol. 22, No 4, p. 329-343
2. Barcellan R. (2001), Greece: the twelfth Member of the euro-zone, Statistics in focus, Theme 2-Economy and Finance, 2/2001
3. Barlas Y. (1995), Factors influencing the adoption of alternative farm enterprises and their integration into the Agro-food system, Chania, Greece, 1995.

4. Bartol K., Martin D. (1998), Management-3rd edition, Irwin McGraw-Hill, USA
5. Bennet R., Christiansen K., Clifton-Hadley R. (1999), Estimating the costs associated with endemic diseases of dairy cattle, *Journal of Dairy Research*, volume 66, issue 3, p. 455-459
6. Beranger C., Vissac B. (1994), An holistic approach to livestock farming systems: theoretical and methodological aspects, in W Gibon a., Flamant J.C. (Eds), *The Study of Livestock Farming Systems in A Research and Development Framework*, EAAP Publication, Vol. 63, Wageningen Pers, Wageningen, p. 5-17
7. Bouamra Mechemache Z., Requillart V. (2000), Analysis of EU dairy policy reform, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 27(4), p. 409-430
8. Brandl M.. (1999), Η στάση του καταναλωτή αναφορικά με το γάλα, *Γαλακτοκομία*, Νοέμβριος 1999, σελ. 77.
9. Breuner K., Hemsworth P., Barnett J., Matthews L. & Coleman G. (2000), Behavioural response to humans and the productivity of commercial dairy cows, *Applied Animal Behaviour Science*, Volume 66, Issue 4, p. 273-288
10. Bureau J., Le Roux Y. (1999), The economic consequences of the implementation of the euro for the agro-food sector, *Organisation de Cooperation et de Developpment Economiques (OCDE)*, COM/AGR/CA/TD/TC(99)73/FINAL, Paris
11. Caloghirou Y., Mourtzikou A., Papagiannakis L, Vonortas N. (1996), Structural change and competitiveness: Manufacturing in Spain, Portugal and Greece. Working Paper, Center for International Science and Technology Policy, Washington University.
12. Caraveli H. (1993), The perspective of 1992/93 and Greek agriculture. *Food Policy* 18, p. 394-402
13. Centre International de Hautes Etudes Agronomiques Mediterraneennes (CIHEAM) (1989), *Le lait dans la region mediterraneenne*, Serie A: Seminaires Mediterraneens-Numero 6, Publication Office of the Instituto Agronomico Mediterraneo De Zaragoza
14. Centre National Interprofessionnel de l' Economie Laitiere (CNIEL), *L' Economie Laitiere en chiffres*, Edition 1999
15. Centre National Interprofessionnel de l' Economie Laitiere, Edition (CNIEL), 1989
16. Colman D. (2000), Inefficiencies in the UK milk quota system, *Food Policy* 25, p. 1-16.
17. Damianos D. & Skuras D. (1996), Farm Business and the Development of Alternative Farm Enterprises: an empirical analysis in Greece, *Journal of Rural Studies*, Vol. 12, No 3, p. 273-283.
18. Damianos D., Demoussis M. and Kasimis C. (1991), The empirical dimension of multiple job-holding agriculture in Greece. *Sociologia Ruralis* 31, p. 37-47

19. Dent J.B., McGregor M.J., Sibbald A.R. (Eds.) (1996), *Livestock Farming Systems: research, development, socio-economics and the land manager*. Proceedings of the 3rd International Symposium on Livestock Farming, MLURI, Aberdeen, 2-3 September 1994, Wageningen, EAAP Publication 79.
20. Doyle P. (1998), *Marketing, management and strategy- 2nd edition*, Prentice Hall Europe, Hertfordshire
21. Eidman U. (2001), Increase in EU-15 agricultural income in 2000 confirmed: +1,9% in real terms, *Statistics in focus*, Theme 5-Agriculture and Fisheries, 8/2001
22. European Commission (1994), *The Agricultural Situation in the Community. 1993 Report*. Office for Official Publications of the European Communities, Brussels.
23. European Commission (2000), *Final report of a mission carried out in Greece from 27 March to 31 March 2000*, DG (SANCO)/1063/2000-MR final
24. Fanariotou, I. And Skuras, D.G. (1991), Fertilizer use and environmental policy in agricultureQ A socio-economic study in Greece. *Environmental Conservation* 18, p. 137-142
25. FIL/IDF (2000), *World Dairy Situation 2000*, 355/2000
26. Gibon A., Rubino R., Sibbald A.R., Sorensen J.T., Flamant J.C., Lhose P., Revilla R. (1996), A review of current approaches to livestock farming systems in EuropeQ towards a common understanding, In: Dent J.B., McGregor, M.J., Sibbald A.R. (Eds.), *ibid.* p. 7-19.
27. Gibon A., Sibbald A., Flamant J. Lhoste P., Revilla R., Rubino R., Sorensen J. (1999), Livestock farming systems research in Europe and its potential contribution for managing towards sustainability in livestock farming, *Livestock Production Science* 61, p. 121-137
28. Grunert K., Bech-Larsen T., Bredahl L. (2000), Three issues in consumer quality perception and acceptance of dairy products, *International Dairy Journal* 10 (2000), pp. 575-584.
29. Hetzner E., Richarts E. (1998), Dairy situation in Central and Eastern Europe. Development of dairy production in prospective first round Central and East European EU members countries and impacts for the European Union, *Bulletin-FIL-IDF*, International Dairy Federation, N° 335, p. 15-21.
30. Hondroyiannis G., Papapetrou E. (2001), Demographic changes, labor effort and economic growth Empirical evidence from Greece, *Journal of Policy Modeling* 23, p. 169-188
31. Hubble I., Phillips R. (1999), Tasmanian dairy farm effluent management program, *Journal of Cleaner Production*, Volume 7, Issue 2, p. 167-168
32. ICAP (1997), *Γαλακτοκομικά*
33. ICAP (1997), *Τυροκομικά*
34. ICAP (1999), *Γαλακτοκομικά*

35. Jerabek A. (1999), Changes in annual milk yield, Statistics in focus, Theme 5-Agriculture and Fisheries, 2/1999
36. Kokkinaki F. (1998), Attitudes towards European Monetary Union in Greece: Antecedents, strengths and consequences, Journal of Economic Psychology 19, p. 775-796
37. Kreismane D., Grundmane A. (1999), The influence of grass quality on milk yield, Agronnnmijas-Vestis (Latvia) Proceedings in Agronomy, p. 200-205.
38. Maietta O. (2000), The decomposition of cost inefficiency into technical and allocative components with panel data of Italian dairy farms, European Review of Agricultural Economics, Vol. 27 (4), p. 473-495
39. Maijala K. (2000), Cow milk and human development and well-being, Livestock Production Science, Volume 65, Issues 1-2, p. 1-18
40. Makridakis S., Caloghirou Y., Papagiannakis F., Trivellas P. (1997), The Dualism of Greek Firms and Management: Present State and Future Implications, European Management Journal, Vol 15, No 4, p. 381-402
41. Manos B, Psychoudakis A. (1997), Investigation of the relative efficiency of dairy farms using data envelopment analysis, Quarterly Journal of International Agriculture, Volume 36, Issue 2, p. 188-197
42. Maraveyas N., Martinos N. (1997), Greek agriculture faced with European community monetary union, CIHEAM-IAMM, 1997
43. Morrisset M. (1999), Οργανικό Ακατέργαστο Γάλα: Ποια είναι τα κόστη;, Γαλακτοκομία, Νοέμβριος 1999, σελ. 75.
44. Mortensen H. (1999), Η ευρωπαϊκή Βιομηχανία αποδέχεται τις ανάγκες για μεταρρυθμίσεις, Τρόφιμα και Ποτά, Μάρτιος 1999.
45. Organisation for Economic Co-operation and Development (1974), Changes in the Processing and Distribution of Milk and Milk products: a challenge to farmers, Volume 2, Paris
46. Organisation for Economic Co-operation and Development (OCDE) (1969), Co-operative research on input/output relationships in cow milks production, Documentation in Agriculture and Food, Paris.
47. Oustapassidis K. Notta O. (1997), Profitability of cooperatives and investor-owned firms in the Greek dairy industry, Journal of Rural Cooperation, Volume 25, issue 1, p. 33-43
48. Pietersma D, Lacroix R., Wade K.M. (1998), A framework for the development of computerized management and control systems for use in dairy farming, Journal of dairy science, v. 81(11), p. 2962-2972
49. Pirtle T. (1926), History of the Dairy Industry, Mojonier Bros Company, Chicago, Illinois
50. Schaffner D., Schroder W., Earle M. (1998), Food Marketing: an international perspective, WCB McGraw-Hill, Singapore

51. Shortall S. (2000), In and out of the milking parlour, *Women's Studies International Forum*, Volume 23, Issue 2, p. 247-257.
52. Sial (2000), Yogurt leads Greek Dairy Industry Exports, *Οκτώβριος 2000*, σελ. 62-64
53. Statistics in focus (1999), Less and less work in agriculture; fall of 1.7% for EU-15 in 1998, Theme 5-Agriculture and Fisheries, 14/1999
54. Sundrum A. (1997b), Assessing animal welfare standards of housing conditions-possibilities and limitations, *Livestock Farming Systems. More than food production*. EAAP, Publ. No. 89, p. 238-246
55. Sundrum A. (2000), Organic livestock farming, *Livestock Production Science*, Volume 67, Issue 3, p. 207-215
56. Sundrum A. (2001), Organic livestock farming-a critical review, *Livestock Production Science* 67 (2001), p. 207-215
57. The Federation of United Kingdom Milk Marketing Boards (1976), *Dairy Facts and Figures*, United Kingdom
58. Tomaszewski M., van Asseldonk M., Dijkhuizen A. & Huirne R. (2000), Determining farm effects attributable to the introduction and use of a dairy information system in The Netherlands, *Agricultural Economics*, Volume 23, Issue 1, p. 79-86
59. Vargas B., Herrero M., van Arendonk J. (2001), Interactions between optimal replacement policies and feeding strategies in dairy herds, *Livestock Production Science* (69), p. 17-31
60. Varzakas Th., Jukes D. (1997), Globalization of food quality standards: the impact in Greece, *Food Policy*, Vol. 22, No 6, p. 501-514
61. Vidal C. (2000), Farm numbers declining as farms grow in size-Thirty years of agriculture in Europe, *Statistics in focus*, Theme 5-Agriculture and Fisheries, 1/2000
62. Vrontis D., Vignali C. (2001), Dairy Milk in France-A marketing investigation of the situational environment, *British Food Journal*, Vol. 103, No 4, p. 291-296
63. Weiler F., Poschacher R. (2001), Survey of bovine animals-November/December 2000, *Statistics in focus*, Theme 5-Agriculture and Fisheries, 10/2001
64. Zanas G., Maraveyas N. (1996), The impact of the Common Agricultural Policy (CAP) on cohesion among EU member states. International Conference on: Economic Integration in Transition, Athens University of Economics and Business and York University, Athens, 21-24 August
65. Zoebel D. (2000), Patterns of input-output relations in agro-ecosystems, *Agriculture, Ecosystems & Environment*, Volume 79, Issues 2-3, p. 233-244

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πίνακας 1. Εξέλιξη Εγγυημένων Ποσοτήτων Γάλακτος (1984-1993).....	16
Πίνακας 2. Ενδεικτική τιμή και Τιμή Παρέμβασης (ευρώ/100κιλά).....	17
Πίνακας 3. Απ' ευθείας πληρωμές στους παραγωγούς (ευρώ/τόνο).....	18
Πίνακας 4. Επιπρόσθετες πληρωμές εθνικού φακέλου (εκατ. ευρώ).....	19
Πίνακας 5. Εθνική ποσόστωση και παραγωγή γάλακτος.....	20
Πίνακας 6. Ποσοστάσεις γάλακτος ανά κράτος-μέλος (1999-2000) (σε τόνους).....	21
Πίνακας 7. Επενδύσεις ανά εταιρεία/όμιλο (1990-1999) (σε εκατ. δρχ.).....	28
Πίνακας 8. Η εξέλιξη του βοοτροφικού κεφαλαίου της χώρας (1981-1998).....	38
Πίνακας 9. Αριθμός γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων στην Ελλάδα (χιλ. κεφαλών).....	38
Πίνακας 10. Η εξέλιξη του αριθμού των βοοτροφικών εκμεταλλεύσεων (1981-1998).....	40
Πίνακας 11. Αριθμός κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων & μέσο μέγεθος αυτών.....	41
Πίνακας 12. Τμηματοποίηση των εκμεταλλεύσεων ανάλογα με το μέγεθός τους (1996).....	43
Πίνακας 13. Απόδοση γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων κατά μέσο όρο (κιλά/ζώο/έτος).....	46
Πίνακας 14. Οικονομικά αποτελέσματα αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων.....	49
Πίνακας 15. Γάλα-παραγωγή & αυτάρκεια (1998).....	51
Πίνακας 16. Αυτάρκεια της χώρας σε ισοδύναμο αγελαδινού γάλακτος.....	51
Πίνακας 17. Η εξέλιξη της παραγωγής γάλακτος και κρέατος (1981-1998).....	52
Πίνακας 18. Παγκόσμια παραγωγή γάλακτος ανά είδος (εκατ. τόνοι).....	56
Πίνακας 19. Ετήσια παραγωγή και χρήση γάλακτος (κάθε είδους) στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις (χιλιάδες τόνοι)-1999.....	58
Πίνακας 20. Εξέλιξη τιμών παραγωγού νωπού αγελαδινού γάλακτος και ανώτατες τιμές χονδρικές & λιανικές παστεριωμένου γάλακτος (φιάλη 640γραμ.) ¹	62
Πίνακας 21. Τιμές νωπού αγελαδινού γάλακτος προ και μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ.....	63
Πίνακας 22. Τιμές παραγωγού αγελαδινού γάλακτος (έτος 1997)[.....	66
Πίνακας 23. Ποσοστιαία (%) συμμετοχή των διαφόρων κατηγοριών δαπανών στο κόστος παραγωγής αγελαδινού γάλακτος.....	67
Πίνακας 24. Γαλακτοκομεία και ετήσια ποσότητα επεξεργαζόμενου γάλακτος (31.12.1997).....	80

ΣΧΗΜΑΤΑ & ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Εικόνα 1. Παραγωγή γάλακτος (σε τόνους).....	53
Σχήμα 1. Διαστάσεις της Περιβαλλοντικής Ανάλυσης.....	95
Σχήμα 2. Μοντέλο θεώρησης της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης.....	137
Σχήμα 3. Αντικειμενικοί στόχοι & μεθοδολογία στην έρευνα σε επίπεδο εκμετάλλευσης ..	138

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Διάγραμμα 1. Αποθέματα βουτύρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα	11
Διάγραμμα 2. Αποθέματα σκόνης γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα	12
Διάγραμμα 3. Ποσοστό υπέρβασης επί της ποσόστωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (99/00)...	22
Διάγραμμα 4. Αμελχθέντες αγελάδες ανά έτος	37
Διάγραμμα 5. Μεταβολή (%) του αριθμού των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση μεταξύ των ετών 1984 & 1998.....	39
Διάγραμμα 6. Τμηματοποίηση αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων (ποσοστό %) ανάλογα με το μέγεθός τους (αριθμός γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων/στάβλο)-1996	41
Διάγραμμα 7. Εξέλιξη αριθμού αγελαδοτρόφων με βάση τις παραδόσεις (1993-2000).....	42
Διάγραμμα 8. Εξέλιξη μέσης απόδοσης αγελάδων γαλακτοπαραγωγής.....	45
Διάγραμμα 9. Εξέλιξη αποδόσεων γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων	46
Διάγραμμα 10. Εξέλιξη της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος και των ετήσιων ρυθμών μεταβολής της	50
Διάγραμμα 11. Εθνική ποσόστωση και Παραγωγή γάλακτος (σε τόνους)	52
Διάγραμμα 12. Μεταβολή της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος (%) στην Ε.Ε. (1983/1998).....	54
Διάγραμμα 13. Μερίδιο χωρών της Ε.Ε. στην παραγωγή γάλακτος -1997.....	55
Διάγραμμα 14. Παραγωγή & συλλογή γάλακτος στις χώρες της Ε.Ε. -1997 (σε τόνους).....	55
Διάγραμμα 15. Μεταβολή παραγωγής γάλακτος ανά είδος στον κόσμο (1992/1999).....	56
Διάγραμμα 16. Παγκόσμια παραγωγή γάλακτος (εκατ. τόνοι)	57
Διάγραμμα 17. Μεταβολή της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος ανά περιοχή (%)	57
Διάγραμμα 18. Παραγωγή και παράδοση γάλακτος στα γαλακτοκομεία (χιλιάδες τόνοι)	59
Διάγραμμα 19. Παράδοση αγελαδινού γάλακτος στα γαλακτοκομεία σε σχέση με την παραγωγή (%)	60
Διάγραμμα 20. Παράδοση αγελαδινού γάλακτος στα γαλακτοκομεία σε σχέση με την εγχώρια παραγωγή (%)	60
Διάγραμμα 21. Εξέλιξη Μέσης Σταθμικής Τιμής (Δρχ./κιλό) (1961-1968).....	63
Διάγραμμα 22. Τιμές γάλακτος στον παραγωγό (Δρχ./κιλό).....	64
Διάγραμμα 23. Μεταβολή τιμών παραγωγών (%) στην Ε.Ε. (1987-1997)	65
Διάγραμμα 24. Εξέλιξη όγκου και αξίας εισαγωγών (1993-1998).....	70
Διάγραμμα 25. Εμπορικό Ισοζύγιο Γάλακτος & Γαλακτοκομικών Προϊόντων σε όγκο	73
Διάγραμμα 26. Εμπορικό Ισοζύγιο Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων σε αξία.....	73
Διάγραμμα 27. Μέσες τιμές Εισαγωγών & Εξαγωγών (σε δρχ./κιλό)	74
Διάγραμμα 28. Εξέλιξη της φαινομενικής κατανάλωσης γάλακτος (σε τόνους)	75
Διάγραμμα 29. Φαινομενική Κατανάλωση Γάλακτος έτους 1998	76
Διάγραμμα 30. Μερίδια αγοράς στο παστεριωμένο γάλα (%)	77

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ